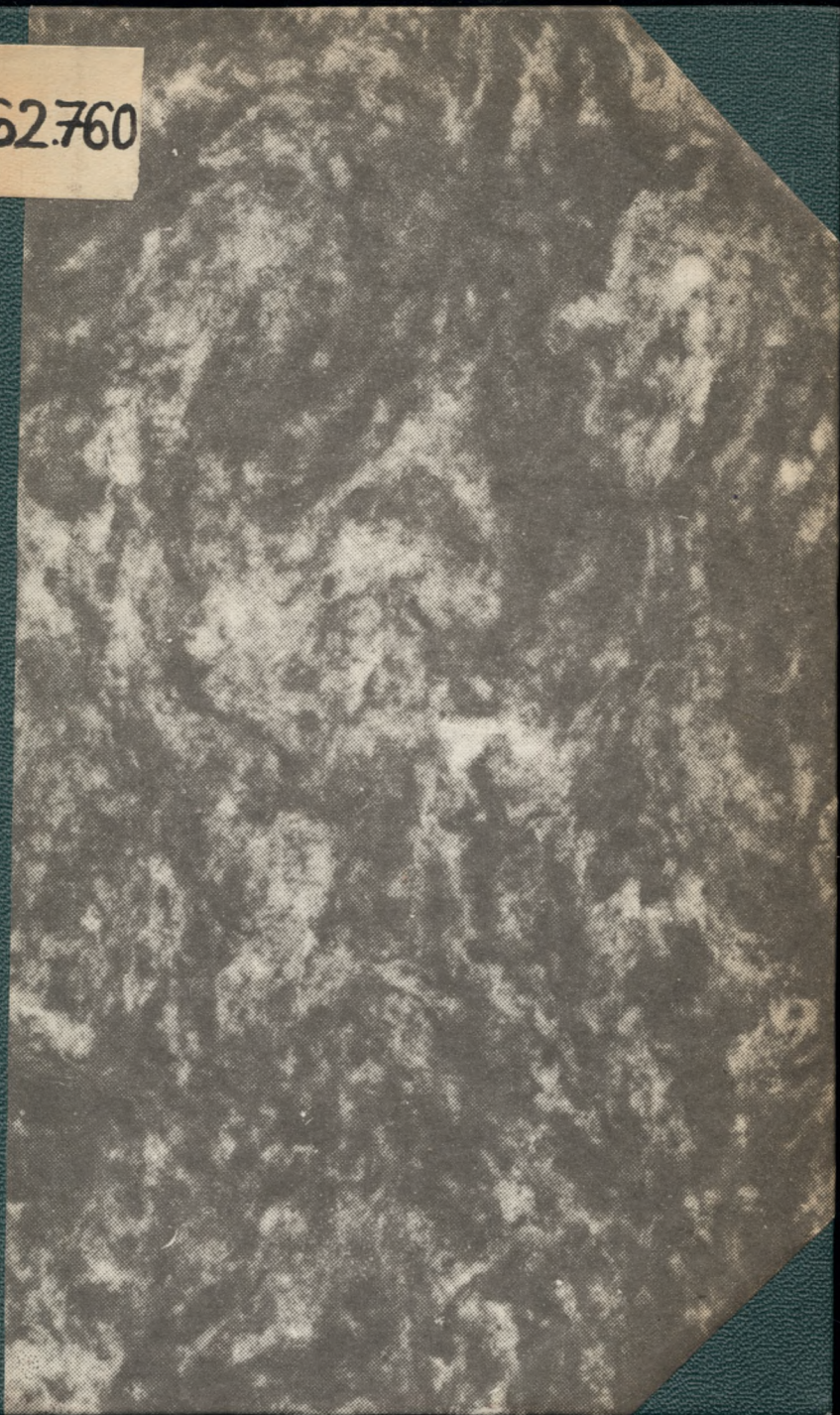
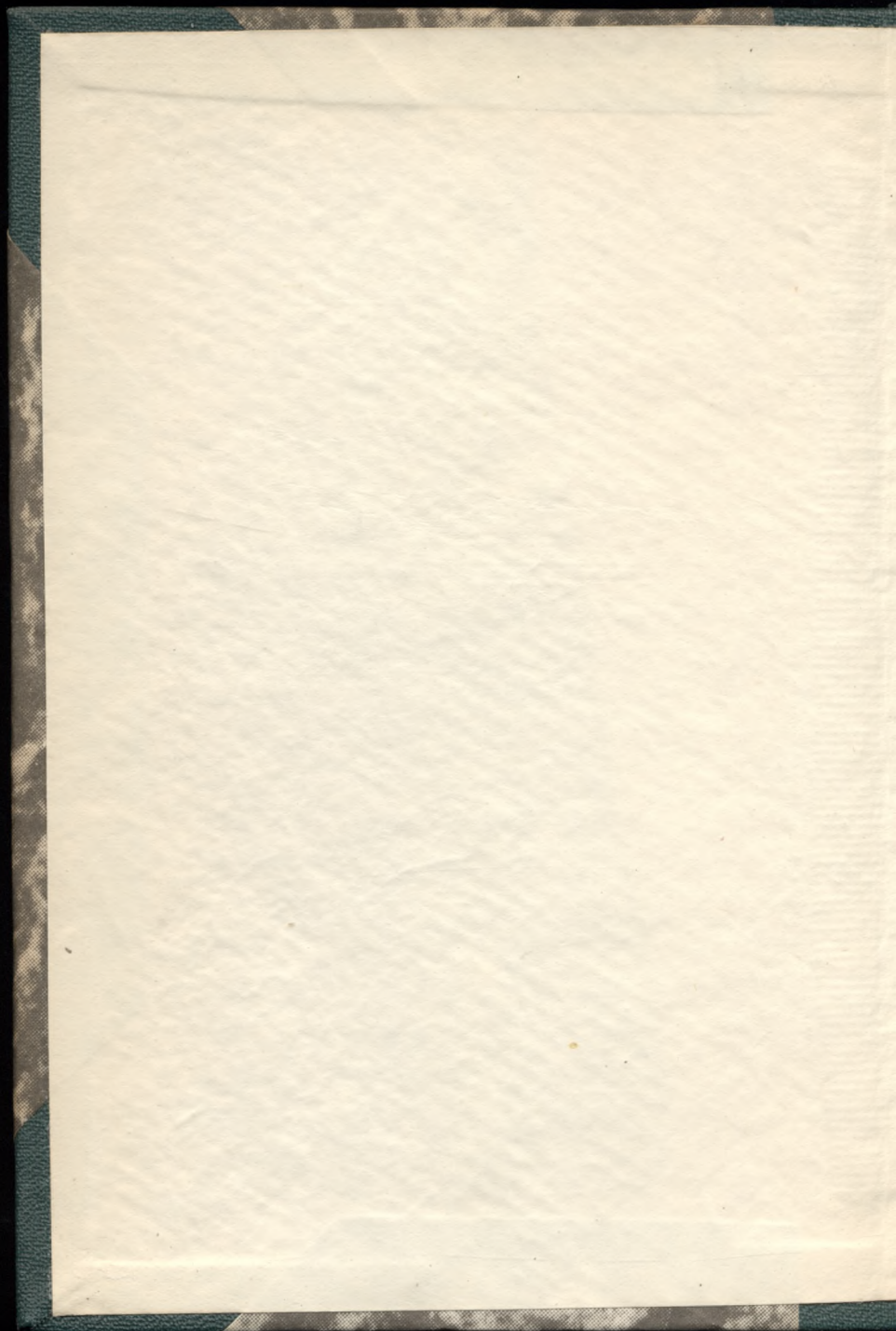
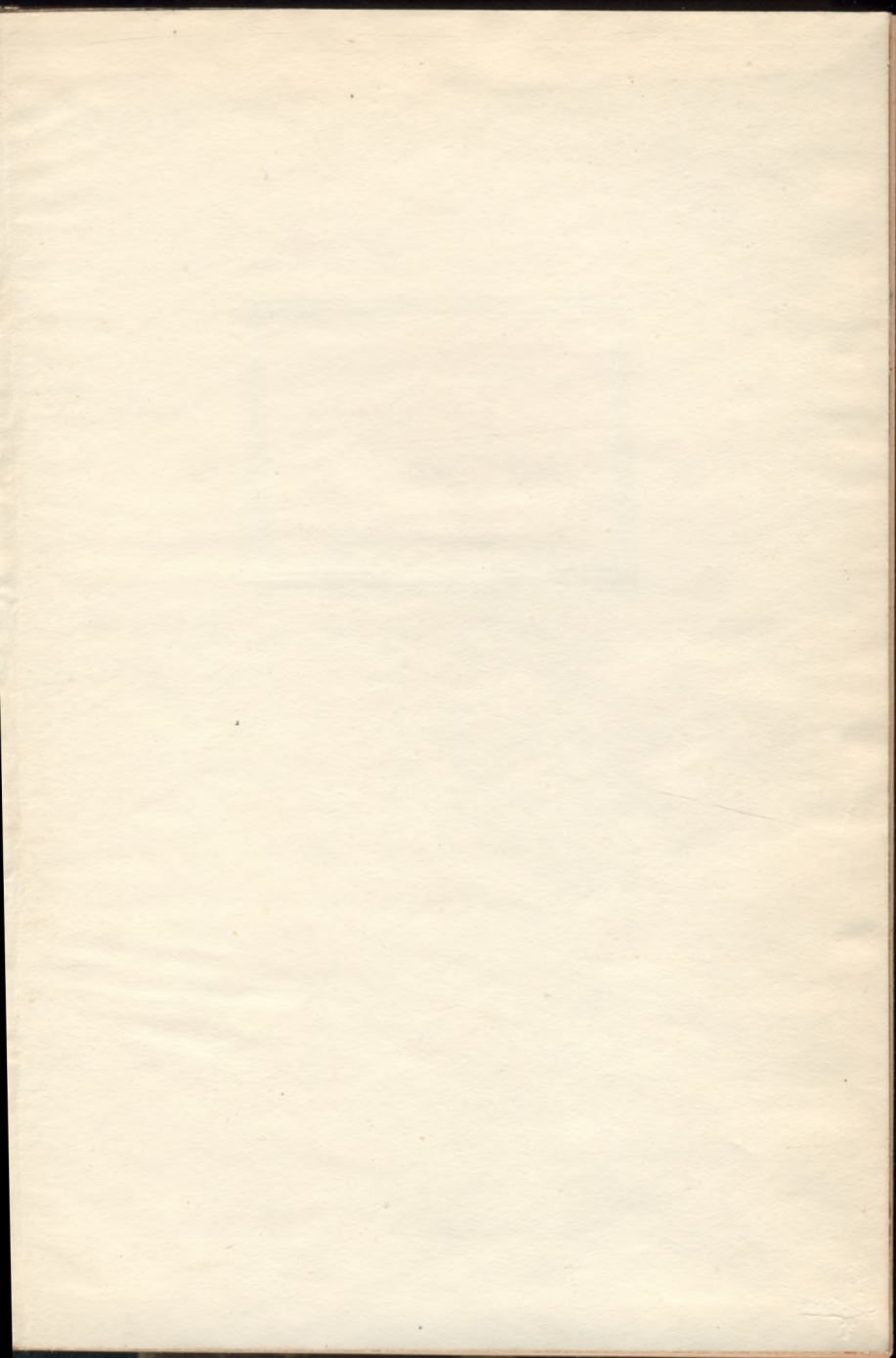
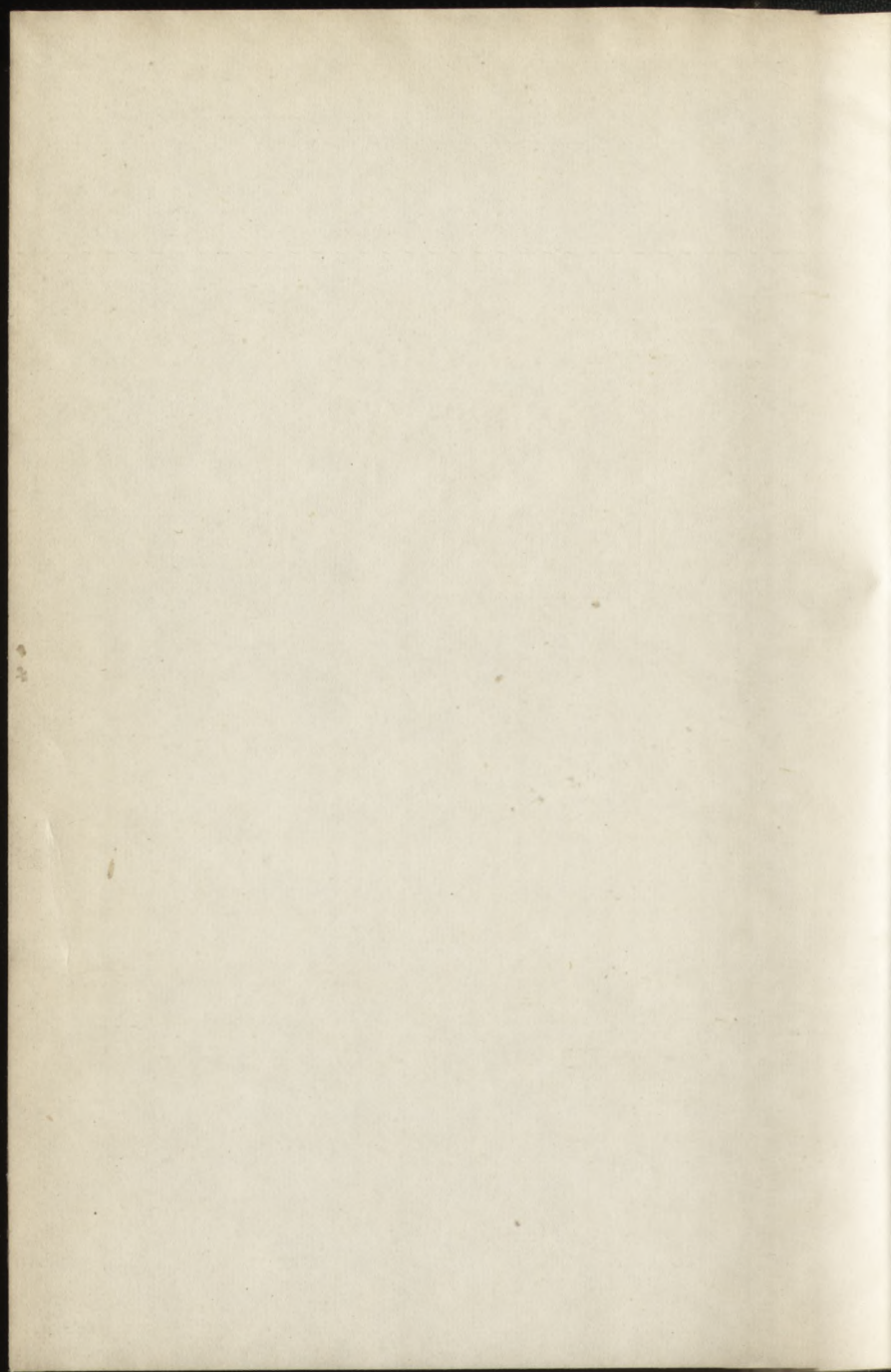

262.760

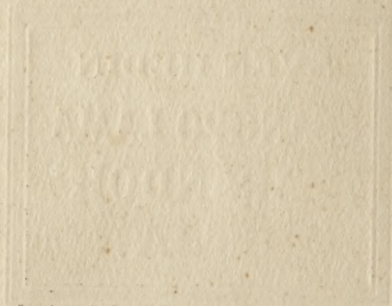

262760

3

SVEN HEDIN
CSANGPO LÁMA
ZARÁNDOK
UTJA

SVEN HEDIN

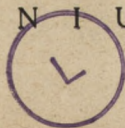
CSANGPO LÁMA
ZARÁNDOKÚTJA

FORDÍTOTTA

GERELY JOLÁN

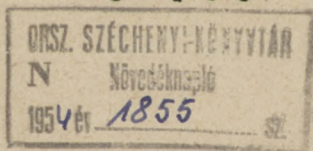

GENIUS KIADÁS

1300

262760

Világosság-nyomda rt. Budapest

BEVEZETÉS.

Hedin Sven a legérdekesebb egyéniségek egyike. Az ismeretlen kelet varázsától vonzott ifjú kalandokra vágyó vakmerősége egyesül benne az érett tudós nyugodt, sokoldalú megfigyelésével és a szépségért rajongó művészlélek lelkesülésével.

Mikor 1886-ban, mint huszonegyesztendős egyetemi hallgató először utazott Ázsiába, akkor még inkább turista volt, semmint kutató. De már ez első útjáról szerzett megfigyelései is olyan értékesek és sokat ígérők voltak, hogy Vámbéry a könyvéhez írt előszóban ezt mondja róla: „Azt hiszem, Hedin nem áll meg ennél az első, fényesen sikerült kísérletnél, hanem — megemlékezvén a Korán mondásáról: Menjetek ki a világba, mert Isten világa tágas és nagy — felkeresi és leírja még Ázsia más részeit is“.

És Vámbéry jóslata beteljesült. Hedin Sven egyre nagyobb és veszedelmesebb utakat tett Ázsia

szívében, s mikor egy-egy évekig tartó utazása után hazatért Stockholmba, mind ünnepélyesebb fogadtatásban részesült. Európa tudós geográfusai is egyre fokozottabb elismeréssel tekintettek rá, mert kutatásaiban elsőrangú eredményeket ért el. Nem kevesebb, mint huszonhárom olyan tavat fedezett fel Ázsia szívében, amelyekről még a kínai geográfusok sem tudtak. Legutóbbi utazása alatt pedig egy hatalmas hegyláncot fedezett fel, amely ma az ő elnevezése szerint Transzhimalája nevet visel.

A mérhetetlen sivatagok veszedelmei és az utazás nehézségei, sokszor életveszélyes kalandjai nem riasztották vissza, sőt fokozták vállalkozókedvét.

De ami talán a legvonzóbb egyéniségében, az az, hogy az előrehaladó korral mindjobban elmélyülő tudós mitsem veszített fiatalos merészségéből és a szépségért való rajongásából. A természetben vagy művészetben bárhol megnyilatkozó szépség a legnagyobb nehézségek, sőt veszedelmek közepett is megragadja lelkét. Nem akkor a legboldogabb, amikor egy-egy felfedezéssel gazdagította a tudományt, hanem akkor, amikor valahol az ismeretlen messzeségben egyedül áll egy hófedte hegygerincen s a lelke megittasodik az őt körülvevő szépségtől.

Ebből az érzéséből egyetlen munkájába se öntött annyit, mint a „*Csangpo Láma zárándokútja*“-ba. A tudós ezúttal szerényen félrevonult és helyet adott a benyomásokban és emlékekben gazdag

írónak, aki a lelkében elraktározott szépségekből és érdekes élményekből juttatni akar azoknak is, akiket a tudós száraz tapasztalatai és tudományos kutatásai nem érdekelnek.

Valószínű, hogy Csangpo Láma viszonyosságainak egy részét Hedin Sven saját maga élte át. Hisz ismeretes például az az esete, amikor 1895-ben egész karaványa elpusztult a Takla-Makán homoksivatagban s ő maga két szolgájával és egyetlen tevéjével tizenhárom napi vándorlás után, a fáradtságtól és szomjúságtól félholtan jutott el a Khotan-Darja folyóhoz.

A regényes leírás többi része sem a képzelet szülötte, hanem a tibeti pusztákon lakó nomádok elbeszélései és az útközben látott és tapasztalt események nyomán készült.

A könyv jelen magyar kiadásának külön érdekessége, hogy annak megjelenését a nagy svéd tudós egészen sajátos szeretettel kíséri.

Amikor felkerestem őt stockholmi lakásán és engedélyét kértem a fordításhoz, kész örömmel adta azt meg, mert — úgymond — a magyarokat rendkívül szereti és nagyrabecsüli. Büszkén sorolt fel barátjaiként néhány hírneves magyar tudóst. Majd íróasztalához ült és a „Csangpo Láma zarándokútja“ magyar olvasói számára megírta a következő levelet:

Magyar Olvasóimnak!

Szibből örülök, hogy olvassák e kis könyvet Magyarországon is, ahol oly sok barátom van.

A „Zarándokok“ aligha regény. Sokkal inkább miljöábrázolás. Megkísérlem e könyvben hogy hangulatképeket adjak Ázsiáról. Leírom miként utaznak a zarándokok és képet adok vallásos gondolataikról is.

A második rész, mely hamarosan megjelent, Csangpo Láma zarándok kalandjait írja le, meg a vadállatok életét és a nomádok életét.

Remélem, hogy a szeretetreméltó érdeklődés, mely nekem Magyarországon mindig osztályrészem volt, kijut majd ennek a könyvnek is.

Régi hűséggel igaz hívük

Strakos
21 Juli 1922

Sven Hedin

PEKINGBEN.

Peking felett még az éjszaka pihent. A csendet az örök törték meg csupán, amint keresztbetett karokkal és a csillagok felé meredő alabárdokkal jártak fel és alá a fal tetején. Egy kutya ugatására közelből s távolból hangos válasz érkezett és a Nanku szoros felé vezető útról felhallatszott a karaváncsengők ütemes zengése; viselőik, a tevék, Mongolországból, Turkesztánból és azokból a távol nyugati tartományokból származtak, melyekre a császár hadvezére néhány évvel ezelőtt kiterjesztette ura mérhetetlen uralmát. Peking aludt. A lakóházak felől hangzó csendes zúgást az éjszakai szellő okozta, amint végigsuhant a fák koronái között.

A katonák ásítottak és vágyakozó pillantást vetettek kelet felé. Még mindig nem világosodik az égboltozat és nem üt a felváltás órája!

Végre! Hajnalodott. Az árnyak eloszlottak. A városból felhangzó zajt már nem a szél okozta, hanem az emberek, akik napi munkájukra siettek. A városfal hosszú egyenes vonalai, bástyái és tornyai egyre élesebben váltak ki a homályból. A középső kapuboltozat felől nyikorgó zaj hallatszott . . . most nyíltak ki a kapuk. A karavánok megkezdték bevonulásukat Pekingbe.

A nap még nem kelt fel. De az Ég templomának legfelső, kerek tetőzetén hirtelen arany-

fénybe borult a mandarinkalap gombjára emlékeztető, tojásalakú csúcs. Mintha tüzet gyujtottak volna itt is, ott is, a harangtorony csúcsán, a hirdetőtornyon, a városfal óriási toronyépítményein, a pagodákon és templomokon és a tiltott város császári palotájának aranyozott tetőzetén. Nyugaton vörhenyessárgára gyúlt a hegy. Az árnyék lassankint lesiklott a falak mentén. Mint szikrázó gyémánt emelkedett a nap a látóhatár fölé.

Peking és környéke reggeli napfényben fürdött. Szint és életet nyert minden. Az imént még egyhangú, szürke fal meleg, vörössárga színbe öltözött. A lombos kertek és parkok mélyéből, tarka összevisszaságban tűntek elő a sárga és barna háztetők, vérvörös templomok, faragott házhomlokzatok, karcsú fakapuk kiugró, felfelé görbülő tetőkkel, előkelő házak erkélyekkel és terrasszokkal, üzletek és raktárak hosszú, függőlegesen lecsüngő, vörösre mázolt, fekete betűs, vásárlásra csalogató cégérekkel.

A zaj egyre erősödik, majd egyetlen morajban olvad össze. Az utcák mentén sorra nyílnak az üzletek és bódék. A vásári asztalokat tele rakják áruval és föléjük festői napellenzőket feszítenek. Asztalokat állítanak a vendéglők elé is, amelyeknek konyhájából illatos, meleg gőz árad ki. A cserepes elrendezi agyagedényeit. A zöldségáros előtt már ott állanak a falvakból bejött öszvér- és számárkaravánok.

A tolongás egyre nő. Sűrű emberáradat hömpölyög a fő-utcán fel és alá. Minden árus előtt csoportba verődik a nép. Alkudoznak és kiabálnak. A különböző vallásfelekezetű papok és szerzetesek öntudatos méltósággal hatolnak át a tömegben. Előkelő kereskedők üzlethelyiségeikbe sietnek. Magasállású mandarinok és tisztvisel-

lők hivatalos öltözetükben, gyaloghintón himbálóznak végig az utcán. Egyik sarokban bűvész mutogatja művészetét egy kíváncsi csoportnak. Másutt egy mesemondó éles hangja hallatszik, távolabb meg bábszínház kacagtatja meg közönségét. A borbély ott csinosítgatja vendégeit a pék mellett, akinek sütőrostélyán friss pástétók illatoznak.

Amott egy házaló jön. Bambúszbotról lecsüngő kosarait ügyesen egyensúlyozza a vállán. Kürtöléssel hirdeti, miféle eladni valója van. Mások viszont haranggal, gongszóval, vagy csörgőkkel kínálgatják áruikat.

A kocsúton ló, öszvér, vagy ökör vontatja a szekereket verik fel a port; gabonát szállítanak a városba. Kéksátoros, kétkerekű kis kocsik urakat és hölgyeket visznek. Izmos legények egykerekű vízeskocsit tolnak targonca módjára maguk előtt, s ügyesen térnek ki a karavánok, lovasok és teherhordók elől.

Déltájban megváltozott a kép. Az üzletek bezárultak, az embertömeg azonban növekedett. Utcákon és háztetőkön csoportosult a kíváncsi nép és a városfalon hömpölygött az emberár. A város kapuin mandarinok vonultak ki kocsikon, gyaloghintókon, napernyőt vivő szolgák kíséretében. Ünnepi hangulat uralkodott Pekingen ezen a napon — — 1779 augusztus végén. Csien Lung császár vendégének bevonulását várták a déli kapun.

Mindenki áhítattal és mélységes tisztelettel emlegette a vendég nevét. De ki volt, vajjon, ez az ember, aki ilyen izgalomba hozta a kedélyeket, és pusztán megjelenésével nagyobb tömegeket vonzott maga felé, mint maga a császár, amikor egy hadjáratából vagy vadászatáról tért haza?

Sokan Pancse Rinpocse-nek (a szent tanító-nak), a tibetiek Tasi Lámának, a mongolok pedig Pancse Erdeni-nek nevezték. A nagy vallásújító-nak, Csong Kapa-nak az inkarnációja, aki viszont a maga idejében Amitaba inkarnációja volt. A most negyvenkét esztendőes Tasi Láma már kora gyermekségétől fogva Nagy Láma a dél-tibeti Tasi-lunpo kolostorban.

A császár néhány év óta állhatatosan újra meg újra meghívta őt udvarába. De a Tasi Láma mindig új kifogásokkal élt. Felhozta a Dalai Láma kiskorúságát és a felelősséget a szent helyekért, amelyeknek vallási életét nem hagyhatja olyan hosszú időre felügyelet nélkül. De a császár csak nem fáradt bele a meghívásba. Igérte, hogy megtesz mindent, hogy a lehető legkényelmesebben utazhasson. Még új vendég-fogadókat is építtet az utak mentén.

A Nagy Láma végül engedett. 1778 nyarán útnak indult ezeröttszáz katona, megszámlálhatatlan szerzetes és szolga kíséretében. Első útja a Kumbum-kolostorba vezetett, ahol a telet töltötte. Nomádtanyákról és ismeretlen ösvényekről özönlöttek hozzá a szomjuhozó lelkek, hogy homlokukkal érinthessék a szent ember lábát. Elhalmozták ajándékképpen tevékkel, lovakkal, öszvérekkel és csengő ezüsttel.

Tavasszal tovább vonult a hatalmas menet Amdón és Kina északi részén keresztül. És júliusban megtörtént a Nagy Láma ünnepélyes bevonulása Jeholba, a mandzsú dinasztia nyári tartózkodási helyére.

Ezt a nyugodalmas helyet egy tizenhét li* hosszúságú és három ember magasságú fal övezte. Tulajdonképeni alapítója a nagy Kang Hi volt.

* 1 li = 575.5 m. (Ford.)

Később azután unokája, Csien Lung befejeztette a templomot és palotát, tökéletesíttette a csatornázást, hidakat építtetett és parkokat létesített. A különböző termeket drága edények és képek díszítették. A kristálytisztá vizű, acháttal és jaspissal kirakott tavakban és vízmedencékben aranyhalak ficáinkoltak. A fenyők alatt, békeséges csendben, őzek és antilopok legeltek. És ha az Ég fia meg akart pihenni a világ legnagyobb és legbüszkébb birodalmának kormányzási gondjai után, sűrű tölgy-, hárs- és fűzfaligetek borították rá hűs árnyékukat.

A Tasi Láma és kísérete a déli főkerten keresztül vonult be. A császár vendége elé sietett, s fölvezette őt a trónhoz, ahol ő maga a Nagy Láma balján foglalt helyet. Drága ajándékokat cseréltek és a vendégfogadás mindenképen méltó volt Kina uralkodójához és Tibet szentjéhez.

A Nagy Láma csakugyan otthonosan érezhette magát Jeholban. „A sziklaszilárd boldogság és a magas életkor temploma“, amely éppen akkor készült el a császár hetvenedik születésnapjának és a Tasi Láma látogatásának emlékezetére, teljesen Tasi-lunpo mintájára épült.

Kívüle, mint zöld mezőbe ágyazott virágkoszorú, fonódott egybe Jehol nyugati és északi határa mentén a templomok hosszú sora. A parti magaslatokon állók homlokzata a Joho folyó vizében tükröződött. Üvegtetők tarka színekben csillogtak ki a szomorú ciprusok és szentligetek közül. Egynémelyiküknek nem akadt szépségben és pompában párja egész Kínában. Mikor az északi és nyugati fűmezőkről való nomádok első ízben kalandoztak el egészen Kínáig, úgy meglepte őket e tömérdek fény és pompa, hogy azt hitték, arra a szent helyre kerültek, ahol

Buddha alussza örök álmát. Így csatolta a császár birodalmához a mongolokat.

A főpapot hercegek és papok vezették egyik Buddha-szentélyből a másikba. Délen, a folyó balpartján, elragadtatással pihent szeme „Az általános emberszeretet templomán“, amelyet mongol hercegek ajándékoztak a halhatatlan Kang Hi hatvanesztendő uralkodásának emlékezetére. Az Ég fia a következő szavakat vésette az alapon elhelyezett kőtáblára:

Csodás szépség önti el
az álmodozó Joho folyam táját.
A nagy szellemek áldják meg a
falakat és hazánknak határát.

Egy sziklán, a folyópart mentén, Csien Lung császár tizenhárom évvel ezelőtt „A mindent átható öröm templomát“ építtette fel, a dzsungel leigázásának emlékezetére. Kapuján kemény, erőteljes, magvas mondatok állottak mandzsu, kínai, mongol és tibeti nyelven, legfényesebb csarnokát pedig Buddha képe díszítette.

De a Nagy Láma csodálkozása akkor érte el tetőpontját, mikor a Potala nevet viselő kolostorba lépett. Ez a kolostor hű mása volt a Dalai Láma lhasszai templompalotájának. Tizenegy emelet magasságban emelkedett ki alsó terrasszából és felette még öt pagoda trónolt. Nyolcszáz szerzetes otthona volt ez az istenháza, amely a többihez hasonló hűséggel őrizte a császári évfordulók és győzedelmes hadjáratok emlékezetét.

Egy hónap múlva a császár elbúcsúzott vendégétől és őseinek sírjához indult Mukdenbe. Ugyanakkor a Tasi Láma is megkezdte hosszú utazásának utolsó részét. A pompás menet napról-napra közeledett Pekinghez, melynek népe türelmetlenül várta, mikor pillanthatja már meg

a szentnek arcát. Azt az arcot, amely fényben tündöklék, miként ősi mondákban az istenek arca.

Az országot már Jeholtól kezdve beláthatatlan ember tömeg szegélyezte. S minél közelebb ért a menet a városhoz, annál sűrűbb csapatokba verődött a nép. A déli kapunak, amelyen a menetnek át kellett vonulnia, még a boltozata is kíváncsiakkal telt meg.

Egy tizenötéstartendős mongol fiú, Dorcse, macskaügyességgel kapaszkodott fel a kiugró köveken és a fal hézagain a kapuboltozatnak egy fülkeszerű mélyedésébe. Senki sem törődött vele, senki sem próbálta őt helyéből kiszorítani. A fiú kíváncsian nézte a hullámzó emberáradatot. Az örök lándzsái és zászlói fölött pompás kilátása nyílt mindkét oldalra.

Ezer meg ezer hang egybeolvadó zúgása hatott fel hozzá. De nem a mindennapi élet lármás zsivaja, hanem fojtott, suttogó, ünnepélyes, komoly hangok zsongása. Hányszor hallotta Dorcse a Nagyfalon kívül, gyermekkorában, amint édesapja és az egybegyűlt törzsbéliek a Tanítóról, a Pancse Erdeniről beszélgettek! Hányszor látta bronzba öntött szobrát a mongol templomcsarnokokban! És most, ime, közeledik a pillanat, amelyben alig néhány kartávolságnyira, szemtől-szemben láthatja őt.

Dorcse előkelő tatár fejedelmi törzshöz tartozott. Egyenes leszármazottja volt a világhódító Dzsingisz Khánnak. Ezért szigorúbb, lovagibb nevelésben részesült, mint amilyen a nomád népeknél általában szokás. Gondolkozásban és tudásban messze túlhaladta más előkelő mongol törzsből származó, hasonlókorú társait. A puszták varázsa betöltötte lelkét s fogékonnyá tette minden természetfölötti iránt. Buddha vallásának Keletázsiaiában és Tibetben uralkodó formája

íránt a legmélyebb tisztelettel viseltetett és téli estéken, a sátorban gyakran hallgatta lámák és írástudók elbeszéléseit az inkarnációról és a lélek-vándorlásról. Ezért édesapja, Erke Norvo Khán készséggel egyezett bele, hogy Dorcse elkísérje őt Pekingbe, a Nagy Láma bevonulása alkalmából.

Az ünnep reggelén Dorcse elvált törzsbéli barátaitól, hogy maga válassza ki nézőhelyét. És bizonyos, hogy az övénél jobb helyet egyikük sem talált. Most ott ült a boltozatfülkében összekuporodva és lenézett a népre. Úgy érezte, mintha egy emberfejekből álló folyó hulláma nék a lábai alatt. És elgondolta, hogy így hömpölyög ez az eleven folyam a kapun, és pedig Pekingnek mind a tizenhárom kapuján át — ha nem is ilyen hatalmas hullámokban — immár ötszáz esztendeje, amaz emlékezetes nap óta, amikor a Sung dinasztia utolsó sarja, egy nyolcéves gyermek, birodalmának utolsó földfoszlányáról, egy kicsiny szigetről, Kína déli partja mentén, a tengerbe vetette magát és mindent a győzedelmes mongoloknak engedett át.

Az emberfolyam egyre jobban dagadt a boltívek alatt. Voltak ott kínaiak, mandzsuk, mongolok, turkesztániak és kiküldöttek a Mitte alá rendelt népek mindegyikéből. Ezek mind azért jöttek, — gondolta Dorcse, — mert boldogtalanok és vigasztalásra vágnak. Vajjon hányan lehetnek ebben a hatalmas tömegben, akiknek a lelkét nem nyomja valami szomorúság? És vajjon van-e közöttük csak egyetlen egy is, aki nem gyászol a szívében valakit, akit szeretett?

Dorcse hirtelen felriadt álmodozásából. A kapuboltozat külső bejárata felől éles hangok hallatszottak. Egy csapat lovaskatona ügetett át a sokaságon. Hosszú póznákat tartottak a kezük-

ben és egyre kiáltoztak: „Utat! Utat!“ Az út közepének szabadon kellett maradnia. A tolongás veszedelmessé vált. Dorcse félt, hogy az emberek legázolják, vagy agyonnyomják egymást. A szolgák kíméletlenül kergették ki a tömeget a kapuboltozat alól és behajszolták a városba. Akik mégis bentmaradhattak, azokat beszorították a köfalhoz és a testőrök alabárdjaikkal és zászlóikkal eléjük álltak, nehogy ismét eltorlaszolják az utat.

Nyilvánvaló volt, hogy közeledik a menet. Az izgatottság tetőfokra hágott. Már jöttek is lóháton, meg gyaloghintókon a vérbeli hercegek és előkelő állású mandarinok, mindannyian díszes kék, vagy cseresznyepiros öltözetben, lovas és gyalogos katonák kíséretében.

Még véget sem ért a menetnek ez a része, amikor már behallatszott a tibeti kolostorzene-kar muzsikája. Amint a zenészek a kapuboltozat alá értek, a visszhang zengése megsokszorozta a hangok erejét. Legelől, földetlen fővel, vörös tógában, lámák haladtak és hatalmas, kétember hosszúságú harsonákat fújtak. A súlyos trombiták eleje fiatal szerzetesujoncok vállán nyugodott. Hangjuk tompa volt és mély.

Utánuk következtek a cimbalmosok, akik teljes erejükből ütögették hangszerüket. Majd ismét lámák jöttek, harsogó kürtökkel, síró klarinétokkal és ünnepélyesen zengő dobokkal, amelyeket magasra tartott, hosszú, faragott és kifestett póznákon vittek s hasonló hosszúságú, hattyúnyak formájú, bőrlabdában végződő dobverőkkel ütögették.

A hatalmas erejű zenétől lenyűgözve, lélegzetfojtó feszültségben irányult minden tekintet a kapu külső bejárata felé. Egy sereg láma érkezett most a boltozat alá. Elöl az ujoncok, majd

a láma hierarchia rangfokozata szerint sorra a magasabb rangú szerzetesek, föl egészen az előkelő, nyugodt arckifejezésű, öreg prelátusokig. Ez utóbbiak magas, sárga, sisakhoz hasonló fejdíszet viseltek. A többiek feje födetlen volt, hajjuk rövidrenyírt, arcuk simára borotvált.

Most gyaloghintó tűnt fel a kapuboltozat homályában. Ötven ember vitte hosszú rudakkal, a vállán. Olyan volt ez a hintó, mint egy arannyal és drágakövekkel pazarul díszített oltár. Ezen trónolt a Nagy Láma. Vállát sárga selyemköpeny borította s a fején magas mitrát viselt. Két kezét térdére támasztotta, feje kissé előre hajlott, s ajkán mozdulatlan, alig észrevehető mosolygás ült. Tekintetét mereven a földre szegezte. Szinte szenderegni látszott. Elmélkedésbe merült. Vajjon hallotta a zenét? Láta a nagy pompát és az emberáradatot? Látszólag észre sem vette a körülötte szorongó beláthatatlan tömeget, amely pusztá látására úgy terült a földre, mint érett kalász a kasza után.

A mezítlábas gyaloghintóvivők olyan pompásan értették mesterségüket, hogy a trón még csak meg sem ingott. Olyan egyenletes mozgással haladt tovább, mintha lassan folyó víz hátán úsznék. A zene alig hallatszott. A zenészek már elhagyták a kapuboltozatot és így lassankint elhaltak a hangok.

Dorcse földöntúlinak látta a Pancse Erdenit. Bár a sok arany, selyem és a trónt körülvevő sárgás fény erős világosságot árasztott, de mintha a szent álmodozó lényéből is valami csodálatos fény sugárzott volna ki, ami mindent elhomályosított maga körül. Mintha a kapuboltozat, melyre az imént még félhomály borult, egyszerre kivilágosodott volna és a fénykör, amelyben a szent előrelebegett, saját lényéből áradt

volna ki. Vajjon képzelődés volt ez csupán, vagy talán a katonák lándzsái és alabárdjai vetettek árnyékot a falra? Dorcse úgy érezte, megáll a szívverése. Talán meghal, ha a Nagy Láva most reápillant. Alighogy a szent elvonult, ismét félhomály ereszkedett a boltozatra. Lámák, mandarinok és katonák zárták be a menetet.

Dorcse ekkor leszállt helyéről, s a tömegben keresztül a fal tetejére vezető lépcsőhöz furakodott. A kapu fölött emelkedő hatalmas toronyépítmény keleti oldalán, egy mélyedésben helyezkedett el, a belső párkány két kiálló foga között. Éppen jókor érkezett, hogy megláthassa az egész felvonulást és teljes összhangjában élvezhesse a magasból a zenét. Ahogy a színpompás díszmenet végighullámozott a házsorok között, a harsonák és cimbalmok csillogtak a napfényben. A Nagy Lámát egy bambusznádon lebegő napernyő takarta el.

És az egész úton mindenütt földreborult a nép: nem is emberfia, hanem isten volt az, aki Pekingbe bevonult. De a távolság egyre növekedett, a menet a messze távolba vészett és a zene nem hallatszott többé.

Dorcse, hogy távolabbra láthasson, felkúszott azoknak a hatalmas párkányoszlopoknak egyikére, amelyeknek hosszú sora messziről olyanak látszik, mint a csomózott csipke. Az oszlop négyszögletű felületén aztán teljes magasságában kiegyenesedett, s homlokát kezével ernyőzve, észak felé nézett. Majdnem egyedül volt fent a falon, mert a többiek már lesiettek a városba, abbahagyott foglalkozásukhoz. Csak itt-ott késlekedtek még egynehányan és az örök járkáltak, mint rendesen, fel s alá.

Dorcse egyenesen és mozdulatlanul állt a he-

lyén. Mindkét hüvelykét a derekát övező, széles, ezüstveretű bőrvöbe akasztotta. Sötétkéköpenyt viselt, cobolyprem gallérral. Fején fekete bőrsapka volt, felsőrészen vörössel bevonva. Csizmája művésziiesen összevarrt sárga és fekete bőrből készült. Az övéről lecsüngő ezüstláncokon vert ezüst pengéjű tör függött, meg lőpor-tűlök, csiholó acél és pajzshoz hasonló, díszített kis ezüst lemezek. Ahogy ott állt, a lenyugvó nap erős megvilágításában, még a katonák csodálatát is magára vonta. Úgy nézett el Peking fölött, mintha az egész város az övé volna, sőt mintha ő, a Dzsingisz Khán sarja, uralkodnék egész Ázsia fölött.

A nap már a nyugati hegygerincet érintette. Sugarai, a pusztákról és sivatagokról felszálló könnyű, finom por hamvas letompításában, a vörös, sárga, rózsaszín és ibolyakék csodálatos színjátékát varázsolták reá. Majd ismét árnyék borult a tájra és lassan fölfelé kúszott a falon. A színes, meleg világítás fakóra vált. Az Ég templomának toronygombja és a sárkányok a császári palota tetején egy pillanatig még tűzfényben égtek, a következőben elsötétültek. A mongol ifjúnak imént még színpompás öltözete éppúgy, mint körülötte minden, színét veszítette a tengerből felszálló új éjszakában.

Nemsokára hatalmas robajjal lezárulnak a sorompók és reteszek Peking kapui előtt. Az örök még várnak egy darabig, hogy beengedhessék a városba azokat is, akik messzebbre zárandokoltak a császár vendége elé. Ha ezek a falak beszélni tudnának! Ha a kapuboltozatban szendergő visszhang ismét el tudná zengeni a győzedelmes hadvezérek bevonulásakor elhangzott diadalénekeket, vagy a Mingcsászárok sírjához zárandoklók siralmas dalát! Dorcse a

Sandu-gol*-ra gondolt, a folyamra, amely fáradhatatlan folytonossággal hömpölyög végig az ő hazáján. A forrásokból minden pillanatban friss víz ömlik belé és pihenés nélkül folytatja útját a tenger felé. De a folyam maga mindig ugyanaz marad. A víz mulandó, de a folyam örök.

Aznap reggel Dorcse lakodalmassá menetet látott. Az ünnepi menet közepén a fiatal pár nászajándékait vitték. Ugyanakkor az ellenkező irányból gyászmenet közeledett. Feketeruhás, fekete-főveges emberek, rudakon különös jelképeket vittek és gongszóval igyekeztek távoltartani a gonosz szellemeket. A halott lelke egy kis tabernákulumba volt zárva, teteme pedig katafalkon pihent, amelyet szolgálai vittek vállukon. Egyik ember most születik, a másik esküvőjére indul, a harmadikat pedig a temetőbe viszik. Maga a nagy emberfolyam azonban mindig ugyanaz marad. Célja a Nirvána nyugalma, ahová a Tasi Láma ismeri az utat. Talán ez az, ami annyira vonzza az embereket a szent trónjához!

Dorcse még egy kis ideig ott maradt a leszálló alkonyatban s nézte, mint gyúlnak ki a városban a lámpák. Lépteket hallott maga mögött. Két magas alakot pillantott meg. Élénk beszélgetésbe merülve, lassú, méltóságteljes léptekkel közeledtek a védőfalnak ahhoz a részéhez, ahol ő ült. Mindketten kínai öltözetet viseltek. Egyikük nyilvánvalóan kínai írástudó volt, a másik pedig sasorra, keskeny arca és fehér szakállá után ítélve jezsuita páter lehetett. A nap nagy eseményéről beszélgettek.

— Vajjon miért hívta a császár Pekingbe a Nagy Lámát? — kérdezte az előbbi. — Azért-e, hogy megerősítse a mongolokat iránta való hűsé-

* gol = folyó. (Ford.)

gükben, vagy hogy megnyerje magának a tibetieket?

— Mindkettő lehetséges — felelte a jezsuita. — Én azonban főképen azt hiszem, hogy aggódik a Tasi Láma és az indiai keresztények között egyre bizalmasabbá váló viszony miatt. Ha ezek egyszer felhasználják a lámának a tömeg lelkére gyakorolt hallatlan hatalmát, az veszedelmet jelenthet a császár birodalmára.

— Szóval, most tapogatózni akar ezirányban a lámánál?

— Többet ennél! Azt akarja, hogy a lámának sohase legyen többé módjában hatalmát gyakorolni. Élve nem kerül vissza a hazájába.

— Itt marad, mint fogoly?

— Nem. Meg kell halnia. Megnézte őt ma jól? Nem olyan-e máris, mintha az örökkévalóság küszöbén állana?

— De akkor mire való ez a pompa, ez a fény, ami került annyiba, mint egy hadjárat?

— Hogy eltakarja az igazi szándékot.

— Mit gondol, sejti a láma a veszélyt?

— Sejti. Egyik szerzetes kísérőjének állítása szerint, mikor elhagyta a kolostort, kijelentette, hogy többé sohasem tér oda vissza.

Dorcse élesen figyelt. Csekély kínai nyelvtudásával is megértett annyit, hogy a Tasi Láma élete veszedelemben forog. Elhatározta, hogy figyelmezteti őt.

Lesietett a sötétségben a falról és a fogadóba ment, ahol a törzsebéliekkel együtt szállása volt.

A Tasi Láma ekkor már régen szállására érkezett, a Hvang-ssi-be, a „Sárga templomba“, Peking legelőkelőbb lámakolostorába. Ott kellett Csien Lung vendégeként élnie. És ott kellett meg is halnia.

A következő napokon tolongott a szent trónja körül a hívők serege. És amikor a császár visszatért Mukdenből, megkezdődött az ájtatossági gyakorlatok és vallásos ünnepélyek hosszú sorozata. Egy napon, a palota egyik titkos termében, megáldotta a Nagy Láma a császári udvar hölgyeit is. A szent átlátszó, sárga selyemfüggöny mögött ült és lesütött szemmel osztogatta kegyadományait, nehogy megfertőzze őt a bűnös szépségek látása.

Ott voltak a többi zarándokok között a tatár-mongolok Vörös lobogósainak törzsfőnökei is, Erke Norvo Khán vezetésével. Mikor az áldásosztásnál ez utóbbi fiára, Dorcsere került a sor, az fölemelkedett helyéről és odasúgta a Nagy Lámának:

— Rinpocse, veszélyben forog az életed. Rézszesíts, abban a kegyben, hogy beszélhessek veled!

A Tasi Láma elmosolyodott és intett egyik szerzetesnek, mire az a szomszédterembe vezette Dorcsét. A szertartás végeztével egy agg láma lépett a terembe és megkérdezte az ifjút, mi a kívánsága. Dorcse kijelentette, hogy azt csak a Nagy Lámának személyesen mondhatja el. És mikor a Tasi Láma bejött, elmesélte neki, amit Peking falán hallott az esthomályban.

— Könnyörögve kérlek, Rinpocse, utazz haza minden pompa és fény nélkül Tibetbe!

A szent barátságosan felelte:

— Sorsomat nem kerülhetem el. Meg van az már előre határozva, az Idők kezdete óta. Áldott legyen életed útja!

Ezzel kezét az ifjú fejére tette és megajándékozta őt a hosszú élet istenének aranyozott bronzképével.

Néhány nap múlva hallotta Dorcse, hogy a

Nagy Láma megbetegedett. Az ünnepségek és zárandoklatok abbanmaradtak. Bőséges alamizsnát és pénzadományokat osztogattak a nép között és a szerzetesek a Sárga templomban lármás muzsikával igyekeztek elűzni a beteg testét kínzó gonosz szellemeket. A Hvang-ssi titkos termében egyre fokozódott a nyugtalanság. A szent lázálomban feküdt és már nem értette a körülötte mormolt végnélküli himnuszokat. Nem ismerte meg többé a megöregedett császárt sem, aki aggódva, meggörnyedten közeledett fekhelyéhez. Lelke felszabadult minden földi köteléktől, hogy könnyedén, mint a lepke hagyhassa el gubóját. És egyik napon — a tizenegyedik kínai hónap második napján és a császár uralkodásának negyvenötödik esztendejében — meglibbentek szárnyai s kirepült a lélekvándorlás titokzatos térségeibe.

A szent halálának híre villámcsapásként hatott Pekingre. Utcákon, tereken mindenütt arról beszéltek a megdöbbszent emberek. Sokan vigasztalást, merítettek abból a tudatból, hogy legalább áldását fogadhatták. A császár a fájdalomtól lesújtva zárandokolt a Sárga templomba, ahol a Tasi Láma holtteste ült. Mert ülve, az elmélkedő Buddha helyzetében kell minden buddhista szerzetesnek meghalnia. Ugyanebben az ülőhelyzetben balzsamozták is be a megboldogultat, majd magas arany szarkofágra helyezték. Azután három hónapon át állandóan imádkoztak és szertartásokat végeztek körülötte a lelke üdvösségéért, míg végül hosszú utakon, pusztaságokon és hegyvidékeken keresztül gyalogos emberek, vállukon vitték Tibetbe a Tasi-lunpo kolostorba.

Útrakelését most is olyan tiszteletteljes csöndben várta és nézte a nép, mint Pekingbe való

bevonulását. Erke Norvo Khán és a fia egészen Kalganig, a Nagyfalig kísérték a menetet. Ugyanez az út vezetett saját csordáik legelőjéhez is. A vörös- és sárgaruhás szerzetesek között vitt arany szarkofág csillogó fénnel vált ki a szürkesziklás háttérből. A menetben jámbor zárándokok is résztvettek és fegyveres lovascsapatok alkották a kíséretet. Olyan volt az egész, mint egy hadsereg felvonulása. Meglepetéssel és csodálkozással nézte a városok és falvak lakossága és a puszták nomád népe a pazar díszmenetet. A szerzetesek menetközben olvasójukat pergették. A halotti imák egyhangú, ünnepélyes mormolása áttörte a lódobogás zaját és a makacskodó tevék bögését. Valahányszor új halottvivők váltották fel kifáradt társaikat, a szarkofág sarkain függő aranycsengők nyugtalanabbul, erősebben csendültek meg.

Végül elérkezett a nap, amikor az ifjú Dorcse és barátai kénytelenek voltak megválni a gyászkaravántól, amely Kalgánon túl nyugatra kanyarodott, míg a tatárfejedelmek lovai már északkelet felé, a hazai legelők irányába fordították fejüket.

A NOMÁDOK FÖLDJÉN.

Az örömnépek, gyászpompa és a főváros zürzavaros lármája immár elhalt és Dorcse visszatérhetett szülőföldjére, a pusztára, ahol gondtalan élet várta és ahol a messze távolba nyúló látóhatár egyre új kalandokat ígért.

A tatármongolok szétszórt sátoztáborokban laktak a pusztán. Volt sok lovuk, tevéjük, megszámlálhatatlan mennyiségű juhnyájuk, kecskéjük és szarvasjóságuk. Legközelebbi szomszédaik nyugat felől a Tumed törzsek voltak. Legelőiket keletről a Sandu-gol, délről pedig a Nagyfal határolta, amelynek hatalmas sziklatömegei messze, ameddig csak a szem elláthatott, hullámos, csúcsos gerinceket alkottak. Északon terült el a végtelen fűmező, amelyet csak itt-ott szakított meg egy-egy terméketlen, puszta terület. Fönt a szibériai erdőségek felé a khalkhamongolok legelői húzódtak. A tatármongol hercegek a nagy Dzsingisz Khántól és Kublai Khántól való leszármazásuk tudatában büszkéek voltak és önérvényesek. Nem egyszer szembeszálltak Kínával is. De később, még mielőtt a mandzsuk meghódították a birodalmat, legtöbbjük az új dinasztia hűséges alattvalójává szegődött.

Dorcse, édesanyja kerek, fekete sátra körül próbálgatta első lépéseit. A sátoron túl már kezdődött számára a nagy ismeretlen. Idők múl-

tával tágult a látóköre. Háromesztendős korában már megült egy szelid kis mongol lovat és így lóhátról, egyre nagyobb távolságokat futott be tekintete az alacsony földhullámok fölött.

Nemsokára felfedezte azt is, hogy nem csupán a tatárok kóborolnak csordáikkal ezen a füves területen. Mind nagyobb és nagyobb körben ismerte meg a különböző törzsek nevét. Sokszor törzsfőnökök és lovascsapatok jöttek apja sátra elé, melynek bejáratánál két fellobogózott lándzsa állt a földbe szúrva. Lódobogás, lovasjáték és vendégeskedés közepett nevelkedett és nem egyszer gyönyörködött a lakodalmi ünnepek pompájában. Sohasem tudott betelni a sámánok bűvészmutatványaival, varázslataival, meg azzal a tudományukkal, hogy a madarak repüléséből és a juhok lapockájából kiolvasták a jövőt. Elragadtatással hallgatta az elbeszéléseket őseiről, kiknek lelke a háziistenek láthatatlan árnyai-ban lebegett a tábor körül és akiknek szőnyegeken, pokrócokon lévő képmásai a sátorfalakon függve fogadták az utódok hódolatát.

Nagyobbfigyelemmel senkisem hallgatta a mesemondók drámai előadásait a régmúlt időről. Nem ismert szebb mesét annál, amely arról a dicsőséges időről szólt, mikor a vad tatárok törzséből való hatalmas Temúdzsin egybegyűjtötte az Ono partján, a kilencágú lobogó alatt a mongolok és ojrádok harcos törzseit és azok segítségével uralma alá hajtott minden népet a Sárga- és a Fekete-tenger között, a Jeges-tenger fagyos kódének világától egészen az India partjait mosó langyos hullámokig. Mint hatalmas orkán, zúgott fülében a lovascsapatok beláthatatlan, hosszú sorának vágatása, íjjak, nyilvesszők és lándzsák pattogása, keményített marhabőrpáncélok ropogása.

— De halljátok csak! — kiáltotta az elbeszélő. — Egyszer, amikor a hetvenesztendős fáradt Nagy Khán éppen Ordoson lovagolt át, üzenet érkezett számára a túlvilágról, hogy ideje betelt. A testét ekkor ezüstkoporsóba tették és sárga selyemsátorban helyezték el. De azóta, bárhogy is keresték, sohasem tudták többé megtalálni földi maradványait. In-sanberg barlangjaiban rejtőzik az a rengeteg arany és kincs, amit a nagy hódító hadjáratai alatt szerzett. De ha valaki felhozná azt onnan, az ég villáma sujtaná agyon.

Mikor az alkonyati fény szétterült a pusztaság felett, Dorcse égő falvak visszfényét és véres harcmezőket vélt látni és a nomádok remegve lesték, nem jönnek-e a lég szellemei számonkérni tőlük a halottakat.

Dorcse szerette a pusztát és annak folyton változó hangulatait, meleg nyári napsugarát és kékesfekete téli égboltozatát, amely megszámlálhatatlan csillagával fénybe borítja a hómezőt. Szerette a sivatagot is, széllel továbbvándorló homokdűnáival. A Gobi-sivatagot éppoly gyönyörűnek és kifürkészhetetlennek találta, mint a lélekvándorlás rejtélyes ösvényeit, amelyekről annyi csodálatos elbeszélést hallott, vándor kolduló szerzetesektől.

Dorcse a puszták fia volt és úgy ismerte azt, akárcsak az antilopok. Ahol az idegen olyan egyenletesen simának látta a talajt, mint a befagyott tengert, ugyanott ő mély gödröket és lapos emelkedéseket fedezett fel. Meg tudta tartani emlékezetében a talajrétegek színárnyalatait és a fűmezők változó sűrűségét. Ismerte a vadludak útját és az antilopok ösvényeit, ahol azok villámsebességgel és könnyedén, mint a felhő árnyéka, suhantak át a földön. Ha kutyaugatást hallott a távolból, már tudta, melyik nomád törzs

vert sátrat a környéken. Ha lovával olyan bozótokon és tuskés bokrokon vágatott keresztül, amelyekre pokrócfoszlányok és teveszőrpamacsok tapadtak, meg tudta mondani, hány nappal azelőtt vonult el arra a karaván, honnan jött és hová ment.

De a nomádok mérhetetlen földje mégsem volt elég a mongol ifjúnak. Gondolatai szívesen kószáltak a szellemek birodalmában is és mohó érdeklődéssel kísérték mindent, amit tudós lámák és vándorló szerzetesek beszéltek erről a rejtett világról. Vallásos hajlandósága ébresztett benne olyan ellenállhatatlan vágyat az iránt is, hogy láthassa a Tasi Láma bevonulását Pekingbe. És az ott szerzett mély benyomások mindjobban megérlelődtek benne azalatt a két esztendő alatt, amelyet visszatérte után hazájában töltött. És amikor egyszer elérkezett a tatárok sátoztáborához a hír, hogy a Tasi Láma lelke, miután tizenhét hónapig bolyongott ismeretlen, sötét ösvényeken, ismét menedéket talált a földön és egy lhasszai fiúcskában öltött testet, Dorcse elhatározta, hogy zarándokútra kél és felkeresi az új inkarnáció lakóhelyét.

Előbb azonban mélyebbre akart hatolni abban a szent tanban, amely az ő fűmezőiken, a hóterületeken, Mongolországban és Tibetben uralkodott. Előbb egy kolostor falai között meg akarta szerezni a lámai méltóságot. Apja, aki egyik fiát már úgyis feláldozta a kolostornak, igyekezett szándékától eltéríteni. Jobb szerette volna, ha a Vörös lobogósok lovascsapatában szerez magának tekintélyt és megbecsülést. De Dorcse nem nyugodott, míg apja beleegyezését meg nem nyerte, hogy beléphessen ujoncként a „Sziklaszilárd boldogság és a magas életkor” Jehol-i kolostorába.

Dalai-norban, ötnapi távolságra Dorcse hazájától északra, egy gazdag mongolnak, Sonamnak a sátrai voltak. Nem messze onnan legeltek a tevéi.

Gyors lábú baktriai tevék kiválasztása és megfelelő párosítása útján sikerült egy olyan fajt létrehozni, amely messze földön híres volt kiváló tulajdonságairól és nagy becsben állott a környéken tanyázó törzsfőnököknél. Tenyészállat gyanánt csak olyat használt, amelynek család-faja ismeretes volt már generációkon keresztül, és amelynek ősei a Volga vagy az Indusz folyó partjáról vitték új győzelmek hírét a Nagy Khán sátotáborába. Egész keleti Mongolországban nem akadt Sonam futóinak párja. Magas állatok voltak, soványabbak és erőteljesebbek, mint a karavántevék és csak gazdag mongolok tudtak vásárolni belőlük.

Sonamnak több fia és egy leánya volt, Dolma. Tizenötéztendős leány, akit szépségéről, bátorságáról, sőt vakmerőségéről ismertek Dalai-norban mindenütt. A nomádasszonyok életmódját gyűlölte. Hogy nap-nap után juhokat és kecskéket fejjen, vaját köpüljön, sajtot készítsen, aludttejet és kumisszt rakjon el, azt az ő természete nem bírta el. Megvetette az asszonysátrak zárt életét. A ruhára való gyapjúkelmék és sátorfedő pokrócok szövését anyjára és annak szolgálóira bízta. A puszták szabadsága volt az élete. Szerette a napot, a csillagokat, a vihart és legnagyobb öröme volt, ha villámsebességgel vágthatott a fűmezőkön, Sonam legjobb futóinak hátán. Úgy ült kemény bőrnyergében, a baktriai tevék két púpjá között, mintha odaszögezték volna. A barinmongolok törzsében nem akadt ifjú, aki szebben lovagolt volna nála és egyetlen lovas sem követte olyan hajlékonyan és bizto-

san az ütemes, gyors, hullámzó mozgásokat, mint Dolma. E fejedelmi állatok felett való hatalmával és erős akaratával, meg makacsságával keresztülvitte, hogy apja megbízza az állatok legfelsőbb felügyeletével. A csordáknak ez nem volt hátrányára és Sonam sem veszített a dolgon. Dolma parancsnoksága alatt férfipásztorok állottak, de azok vakon engedelmeskedtek neki. Ő osztotta el a legelőket a hím és nőstény állatok között, ő határozta meg a párosításnál a választást, és az ő gyöngéd gondossága vette körül az újszülötteket.

Sohasem fordult elő, hogy Dolma meg ne tudta volna fékezni még akár a legvadabb tevéket is. Egynémelyikük alig volt szelidíthető s életveszélyes volt hozzájuk közelíteni. Különösen párzás idején, nem láthattak meg egy fajtájukból anélkül, hogy feldühödten rá ne támadtak volna; és a viaskodás gyakran egyik állat pusztulásával végződött. Ezeket rendszerint vasláncokkal szorították kisebb területre. Dolma kiáltásának azonban még ezek is engedelmeskedtek, fütty-zavát megértették. Ha hívta őket, odamentek hozzá. És ő napsütött két kezébe fogta bozontos fejüket és megsimogatta szemüket. Még télen is, amikor pedig nehéz juhprémbundát viselt, a legnagyobb könnyűséggel vetette fel magát az álló teve hátára. Parancsszavára az állat oly mélyre hajtotta fejét, hogy a leány bal lábával nyakára léphetett. Mire a teve, nyaka fölemelésével hátára lendítette őt. Lendülés közben Dolma hirtelen megfordult, és éppen a két púp közé került.

Öröm volt nézni, mint hajtja a tevecordát egyik legelőről a másikra. Friss, csengő kiáltózással terelte együvé az állatokat, majd gyors ide-oda vágatással akadályozta meg szétszéle-

désüket. Vagy egy-egy kedvenc tevéjén ült ilyenkor vagy pedig lovon. A férfi pásztoroknak alig akadt egyéb dolguk, mint hogy a sátrakra és egyéb szükségletekre vigyázzanak. Mikor aztán megérkeztek a kitűzött helyre, egyetlen kiáltással megállította a csordát, egy ugrással a földön termett és engedte, hadd széledjenek el a legelőn.

Ilyen leány után természetesen nem járhatott akármilyen egyszerű származású nomádifjú. A nászajándékot, a sok juhot, ezüstöt, pekingi selymet és prémet, amit Sonam kárpótlásul követelt leánya fiatal, erős idomaiért és friss bátorságaért, csak hercegifjak hozhatták el. És ebben a tekintetben Dolma egy véleményen volt az apjával. Annál azonban már sokkal büszkébb és önfelebb volt, semhogy egyébként tanácsára hajtott volna. A választás döntő szavát magának tartotta fenn.

Mikor Dorcse búcsúzni készült otthonától és útnak akart indulni Jehol felé, apja elhatározta, hogy még egy utolsó kísérletet tesz, hátha sikerül szándékától eltéríteni fiát. Csillagjósokhoz és orvosokhoz fordult tanácsért. És azok azt mondták:

— A te fiad mindeztideig érzéketlen maradt a puszták szépségeinek csábító, forró tekintetével szemben. De amióta férfikorba lépett, még nem látta a barinmongol Sonamnak a leányát, Dolmát. Küldd tehát őt valami megbízással Dalai-norba. Lehet, hogy ennek a leánynak a varázslatos lénye hat reá.

Nemsokára titkos hírvívő ment Dalai-norba. Sonam szívesen beleegyezett a tervbe. Az összeköttetés előkelőnek és a nászajándék fejedeleminek ígérkezett. Ha Dorcse az esküvő idején eljönne pompás kíséretével, hogy elrabolja Dol-

mát a sátrából, ezáltal mind Sonamnak, mind az egész törzsnek tekintélye emelkednék. A nászéjszakán hatalmas tüzek égnének a sátor előtt és a vendégek tüzes kumisszt innának!

Sonam tudta mi a teendője. A komoly, hallgatag idegen előtt Dolmának teljes, vad szépségében kell ragyognia. Ha menyasszonyi ékes-ségben, arany fülönfüggővel és diadémmal, csillogó selyemöltözékben jelenik meg a töprengő ifjú előtt, lehetetlen, hogy az észre ne vegye őt. Hacsak nincsen kőből, rabul kell esnie a leány szépségének. És ha Erke Norvo Khán terve sikerül, akkor fiát nemsokára, mint a gyönyörű fűmezők sátrainak és állatsordáinak urát üdvözölheti, a Jehol-i kolostor pedig szegényebb lesz egy szerzetessel.

Erke Norvo Khán magához hívatta a fiát és így szólt hozzá.

— Tehát holnap Jeholba indulsz. Szabadságot nem korlátozom semmiben, bent maradhatsz a kolostorban, ameddig csak akarsz. De odamenet Dalai-noron méggy keresztül és veszel számomra öt him-tevét, a gyorslábúak fajtájából. A tevéket majd a kíséretedben lévő szolgák hozzák haza. Díszes öltözetben, pazar pompával felszerelt lovascsapat kíséretében kell ott megjelenned.

Dorcse apja kívánsága szerint szerelte fel magát, aztán elbúcsúzott szüleitől és törzsbéli barátaitól s kíséretével Dalai-norba lovagolt.

Érkezésének napján Sonam behívatta leányát a tevék legelőjéről a sátorvárosba.

— Ma várjuk kiszemelt vőlegényedet, aki a tatárok törzséből való hercegifjú. Öltözz ünnepi díszbe és vedd fel minden ékességedet.

Ekkor már jött is Sonam egyik szolgája és jelentette:

— Délnyugat felől lovascsapat közeleg. Meg is érkezik, még mielőtt nyilad árnyéka két tenyérnyivel keletre húzódnék.

Dolma büszkén felvetette a fejét:

— Ha nem tudom meghódítani öt pekingi selyem és dolon-nori aranydiadém nélkül, akkor mehet, amerre neki tetszik.

Az árnyék már egy tenyérnyivel keletre vándorolt, amikor Dolma felfutott egy domb tetejére. Derült, lassú szellős, nyárutó nap volt. A leány vékony, könnyű kecskeprémet viselt. A selyem-lágyságú, krétafehér szőr befelé volt fordítva. Külső oldalát, amely fehér volt, mint a tej, nem borította szövet. A prémet a jobb vállon ezüstgomb tartotta össze, oldalt azonban majdnem derékig nyitva állt, hogy ne akadályozza lovaglásnál a könnyű mozgást. Derékára szürke selyem öv simult. A prém alatt Dolma nadrágot viselt, mint a férfiak. Felhajtott orrú csizmája puha bőrből készült, vörös himzéssel. Baloldalán kés, csiholó acél, löportülok, meg egy zacskó ólomgolyó csüngött. Haja két fonatban, néhány egyszerű ezüstlemezzel lefogva hullott alá. Arca üde volt és szépen formált, bőre majdnem barna, tekintete öntudatos és büszke, de egyúttal vidám és álmodozó, nem olyan komor és mélabús, mint a tibeti asszonyoké általában. Járása szép, könnyű és kellemes, nem imbolygó és nehézkes, mint aminő a síkságon folyton lovon ülő népeké.

Amint ott állt a dombon, felgombolta prémjét, fölemelte mezítelen karját s kezét napellenzőül szeme elé tartotta. A lovascsapat közeledett. A leány keble nem emelkedett hevesebben. Hideg nyugalommal nézte a tatár-mongolok

leánynéző menetét. Mikor már olyan távolságra érkeztek, ahonnan csendes téli éjszakán elhallatszik a tevék bögése, megfordult és lassan lement a sátrába.

Sonam vendégül hívta törzsének előkelőségeit. Velük együtt ment az érkező lovasok fogadására. Dorcse olyan öltözetet viselt, mint amilyen a Tasi Lámának Pekingbe való bevonulásakor volt rajta. A kölcsönös üdvözlések az emberek és csordák hogyléte után tudakozódó szokásos kérdészködések után Sonam sátrába hívta vendéget és kíséretét. Leültek a tűz körül a szőnyegekre. Sonam szolgálai ezüst tálcákon, porcellánfedőkkel takart, kínai porcelláncsészékben, teát hoztak be és letették a szőnyegre, a vendégek elé. Dolma még mindig előbbi prémköpenyében volt, minden ékesség nélkül.

Dorcse érdeklődését akaratlanul is felkeltette a leány kecses járása, hajlékony mozgása és üde mosolygása. Dolmát viszont mindjárt az első pillanattól fogva meghódította az ifjú és most már sajnálta, hogy nem öltözött ünnepi díszbe. Érezte, mint szökik arcába a vér. Dorcse szótlanul, komolyan ült a főhelyen, szemben a kijáráttal, ahol Dolma állt és ezüstitlancocskáival játszadozott. Az ifjú férfias szépségének hatása alatt égő pillantás szállt a leány szeméből, a tűz fényén keresztül, a vendég felé. Dorcse észrevette ezt. Tudta, hogy egyetlen szavával megnyerheti a leányt. Kemény küzdelmet vívott a kísértéssel, amely egy asszony képében el akarta téríteni őt hivatásától.

— Hol legelnek a gyors lábú himtevéid, szomszéd? — kérdezte Sonamtól. — Nem érek rá sokáig időzni sátradban.

— Nem áldozhatsz nekünk egyetlen napot sem? Hisz a kolostor falai között egy egész élet

áll előtted! No de mindegy. A vendég kívánsága szent. A tevék már tegnap óta várnak read. Vezesd őket elő, leányom!

Dolma felemelte a bejárat függönyét és eltűnt mögötte. Nemsokára behallatszott a tevék gurgulázó hangja. Sonam felemelkedett helyéről és kilépett a sátorból. Dorcse és a többi mongol követte. Már jöttek a pásztorok a magas, sötétbarna baktriai tevékkel. Az állatok testét finom szőr fedte csupán, amely csak később vastagodik sűrű, fekete téligyapjúvá. Mindannyian vörös nyeregtakarót viseltek, amely szorosan körülfogta hasukat is. Fejük két oldalán vörös pamutbojtok csüngtek, nyakukat pedig csengetyűkoszorú vette körül. Kantárjuknál fogva, egyenkint, sorjában vezették el őket Dorcse előtt, aki legelől állt a mongolok között.

Mikor könnyű, táncoló léptekkel az utolsó teve is elhaladt előtte, elősietett Dolma, kivette a kantárszárat a pásztor kezéből, kényszerítette az állatot, hogy fejét lehajtsa, aztán fellendült a két púpja közé. Megsuhogtatta ostorát a levegőben és éleset füttyentett. A teve szeme felvillant. Orrlyukai kitágultak. Megfeszítette izmait, előrenyújtotta nyakát és szinte nekirepült a pusztának. Dolma szédületes iramban hatalmas kört vágatott vele körül. Nem volt sem nyerge, sem kengyele, de azért úgy ült rajta, mintha ránőtt volna. Pompásabb lovaglást Dorcse még sohasem látott. Mintegy varázslat hatása alatt állott. A kísértés visszatért. Vajon lesz-e elég ereje hozzá ezt a gyönyörű, tüzes szabadságot a kolostor fogságával felcserélni? Ez a leány úgy lovagol, mintha a régi nagykhánok asszonyudvarának egy visszatért szellemalakja lenne. Sonam észrevette vendége elragadtatását és mosolygott.

A leány végül sebes galoppban Dorcse elé vágatott, s tőle néhány lépésnyi távolságra megállt. Oly hirtelen, hogy a felporzott föld az ifjú kék köpenyére hullott.

— Nos, megveszed-e ezt? — kérdezte aztán.

Dorcse igent bólintott, mire Dolma egy ugrással a földön termett s a következő pillanatban már, mintha csak szárnyai lettek volna, egy másik teve hátára lendült. Így próbálta ki sorban valamennyit s végül mindig ugyanazt kérdezte és ugyanazt a feleletet kapta. Mikor azonban ötödízben vágatott, mint a szélvész Dorcse elé, büszkén ragyogó szemmel, kimelegedve, jobb karját mint egy zászlót hátravetve és újra megkérdezte:

— Megveszed-e ezt a tevét? Ez a kedvencem. Nem tudtam volna eladni soha, senki másnak, csak neked! — akkor azt gondolta Dorcse:

— Ha most igent mondok, akkor küldetésem véget ér, még mielőtt a nap elérné delelőjét. Akkor ez a leány eltűnik életemből és soha többé nem láthatom meg őt.

Ingadozott. A kísértés túlságosan erős volt. Elfeledte kolostori álmait, el pekingi emlékeit és egy kis várakozás után így felelt:

— Nem!

Kacagva kiáltott fel erre Dolma:

— Talán tréfálsz! Azt hihetné az ember, hogy máris láma vagy, aki járatosabb a templom titkaiban, mint a tevék ismeretében. Mert ezeknek a gyorslábúaknak jó és rossz tulajdonságairól egy szemernyivel sem tudsz többet, mint a Dolon-nor kolostor ujoncai. Ez a teve, amely most ideröpített eléd, a legkiválóbb valamennyi között. Mégegyszer annyiba kerül, mint a többiek.

Dorcse zavarba jött és így felelt:

— Azt mondtad, hogy ez a kedvenced. Hát

nem akarlak megfosztani egy barátodtól, amelyet azután nélkülöznél.

Dolma némán ült a teve hátán. Azt gondolta: Bár maradna elhatározása mellett, önmagát illetőleg! Dorcse meg azt gondolta: Mikor azt mondja, hogy el nem tudná adni ezt az állatot senki másnak, csak nekem, akkor abban reménykedik, hogy az ismét az övé lesz, amikor őt, mint arámat sátramba vezetem.

Végül megszólalt a leány:

— Tatárok törzséből való herceg! Öt tevét kívántál. Legjobb futóink közül száz a közelben legel, alig egynapi távolságra innen. Nem jön-nél oda velem, hogy magad válassz közülök? Alkonyattájban odaérünk. S ha sikerül választanod, még a sötétség beállta előtt, éjszakára vissza is térhetsz ide. Ha nem, úgy találsz magadnak helyet a pásztorok sátrában. Tégy, ahogy akarsz. De ha velem tartasz, úgy siess!

Ezzel a tevére kiáltott és tovaszárguldott.

TÚZ A PUSZTÁBAN.

Alig tűnt el Dolma a felvert porfelhőben, amikor Dorcse már megragadta a legközelebb álló teve kantárszárát, az állat hátára vetette magát és a leány után vágatott. Vágyott utána. El akart majd jönni egyszer érte Sonam sátrába, hogy elrabolja őt onnan és oda ültesse a nyeregbe maga elé. A kísértés egyre jobban vont vissza a földhöz. Vajjon becsapódik-e mögötte valaha a Jehol-i kolostor kapuja és megteszi-e a zarándokutat a Tasi Láma sírjához? Egyedül Dolmával, a puszta vadonban, egy egész éjszakan keresztül! Vajjon ki tudja-e szakítani magát a leány karjaiból? Jöjjön, aminek jönnie kell! Gyorsabb futásra nógatta tevéjét, s az szinte repült a fűvön. De a távolság közte és a leány között egyre nőtt. Dolma a legjobb futón vágatott.

Alkonyodott és sötétedett. Messze északon tűz fénye villant fel. A fény lassan növekedett. Nemsokára kutyaugatás hallatszott. Dorcse a tűzhöz lovagolt, amelyet pásztorok élesztgettek. A parázson réz teáskanna állt, meg egy fazék, amelyben búzalisztbe kevert hús főtt. Az emberek egyike gondjába vette a tevét, Dorcse pedig leült a tűz mellé és a lángokba bámult.

A kutyák még ugattak egy ideig, de mikor látták, hogy a pásztorok barátként fogadják az idegent, elcsitultak.

— Itt legelnek Sonam tevéi? — kérdezte Dorcse.

— Itt.

— Hol van Sonam leánya?

— A sátrába ment, abba ott, amelyiknek függönynyilásán olajlámpa világít ki.

— Ő nem jön ki a tűzhöz?

— De kijön, mihelyt kész a vacsora.

— Sokáig tart az még?

— Dehogy. Hiszen már előbb vártuk. Idehívhatjuk akár mindjárt.

És a leány jött. A szél felől szőnyeg volt kifeszítve és a füst amellet szálalt tova. A tűz erősen megvilágította a leány arcát. Az árnyékok teljesen feketére váltak, majd elterültek az éjszakában.

Cintálcán húst és búzalisztet tálaltak fel. És kínai csészékben teát. Dolma azután intett a pásztoroknak, mire azok visszavonultak. Csak Dolma kutyája, Csagán, a Fehér maradt ott.

— Száz lépésnyire innen van a pásztorok sátra. Egy pokróc van ott kiterítve számodra, azon alhatsz az éjszaka. Hajnalhasadáskor idevezetik a tevéket és akkor választhatsz közülök. Amint találtál kedvedre valót, visszatérhetsz apámhoz. Nincs vesztegetni való időd, mert hiszen szerzetes akarsz lenni Jeholban s nem szabad kitenni magad a gyanúnak, hogy valaha megszeretnél egy asszonyt.

— Igazad van. A te szépséged majdnem elcsábít engem Jeholtól és a zárándokok nehéz vándorútjától. Veszedelmes kísértés szerzetesnek a te tábortüzed mellett álmodozni egy nyári éjszakán. Mikor a templomban el akarok mélyedni a szent könyvek titkaiban, annak a tevének a lábdobogása visszhangzik majd fülemben, amely téged röpitett antilopsebességgel a pusz-

tán keresztül. Jobb lett volna nekem egyenesen Jeholba lovagolnom. Te nem könnyítetted meg az útam.

— Nem az én hibám. Azért vágattam előre a pusztán, hogy elkerüljem társaságodat. És most, étkezés után ismét eltűnök előled. Nem kell többé látnod engem. Ha feljön a hold, ellovagolok oda, ahol apám kancatevéi legelnek.

— A burkhanok* kísérenek útadon és sokasítsák meg apád csordáit! Én is igyekszem visszatérni a kötelesség útjára.

— Azelőtt az volt a fiatal férfiak legnagyobb dicsősége, ha a Nagy Khán lobogója alatt, vagy mint pásztorok a mezőségeken szolgálhatták a hazát. Ma kolostorokban vesztegetik el napjaikat. Itt a pusztán van a te igazi otthonod. Itt, ahol a szabadság honol.

Dolma a férfi nyaka köré fonta mezítelen karjait és könnyörögve kérte:

— Ne hagyj el! Maradj! Képzeld el a nyári nap szépségét sátrunk fölött és tűzhelyünk nyugodalmas melegét, mikor téli vihar süvít a pusztákon át! Örködni fogok lovaidd, tevéid és juhnyájad fölött. Vagyont és dicsőséget szerzek neked. A fejedelmi ifjak, akik eddig kezemért esengtek, mind a te irigyeid lesznek. Felejtse el Jeholt és szent táncait. A szellemekkel sokkal büszkébb harcot vívhatsz itt a pusztában. Hagyd békében a Tasi Lámát. Hiszen még gyermek. Ráérsz elzarándokolni hozzá, majd ha megnőtt. Azt mondod, hogy a kötelesség útjára akarsz térni. Származásoddal is járnak kötelességek. Nagy hódítók sarja vagy. Arra születél, hogy uralkodó légy a puszták fölött, nem pedig ismer-

* A buddhista tökéletességnek emberileg elérhető legmagasabb fokán állók. (Ford.)

retlen szerzetes a kolostorban. Te a mongolok vezetésére vagy hivatva, neked kell visszaszerezned elvesztett szabadságukat. Induljunk útnak még ma este. Bármilyen messze elmegyek veled. Elkísérlek addig, ameddig a vad lovak vittek egykor őseinket. Hadd lássák az antilopok és a vadon kóborló szamarak, hogy olyan boldogság, mint a mienk, nem volt még soha ezen a pusztákon.

A leány forró volt lelkes felindulásában és mint egy hízelgő kis macska símult a férfihez. Dorcse tétovázott. Biztosabb szert — gondolta — nem találhatott volna az apám arra, hogy itt tartson a sátrak között és elfeledtesse velem a kolostort.

A tűz kialudt. Holdfény világította meg a fiatalokat. A leányban forró vágyakozás égett. Felemelkedett helyéről és magával vonta az ifjút sátra felé. Az est langyos volt, bár gyöngye szél fújt keletről. Dorcse követte a leányt, de közben, szinte megszokásból, az éjjeli madarak hangjára és a tücskök ciripelésére is figyelt. Hallóérzéke, mint általában a nomádoké, éles volt és finom. Emellett jól ismerte a puszták éjszakai életét. Hangok ütötték meg fülét. Hangok, amelyek eddig, Dolma szenvedélyes kitörése közben elkerülték figyelmét. A messze távolból, alig kivehetően, lovak ijedt nyerítését és tevék nyugtalan bögését hallotta. Visszafojtott lélegzettel figyelt. Talán farkasok rohanták meg a csordát?

Már csak egy lépésnyire voltak Dolma sátrától és a leány kinyújtotta kezét, hogy felrehúzza a fedő pokrócot és magával vonja társát a kiterített puha juhprémre.

De a férfi most heves mozdulattal szakította ki kezét a leányéból s felrohant egy kis dombra,

a sátor mellett. Azután mozdulatlanul keletre szegezett tekintettel kiáltotta:

— Ég a puszta!

Úgy ugrott fel Dolma erre a szóra, mintha kígyó marta volna meg. Éleset fűttengett, hogy felébressze a pásztorokat, majd eltűnt a fenyegető vész irányában a fűben, a sűrű bozót között.

*

Tavasszal és nyár elején sok üdítő eső esett Dalai-nor környékén. Ezért a fű nagyobbra nőtt, sűrűbb és bujább lett, mint az előző években volt. A csordák pompás erőre kaptak. A juhok jobban meghíztak mint máskor, a tevék hosszabb utakat megbírtak, a lovak pedig olyan jól tápláltak és elevenek lettek, hogy alig lehetett őket megfékezni.

Most, a nyár végén azonban perzselő hőség nehezedett a pusztára. Hetek óta egyetlen csepp eső sem esett. A fű megsárgult, kiszáradt és a magasra nyúlt szalma olyan törékeny lett, mint az üveg. Táplálójerejét azért a legelő nem vesztette el, csupán nedvességét. Ezt a hiányt úgy pótolták, hogy a csordákat gyakrabban itatták. A nomádok jól tudták, hogy ilyenkor óvatosan kell bánni a tűzzel! Csak természetlen, puszta földön rakták meg azt. S ha közben szél kerekedett, homokkal fojtották el a tüzet. A kerek, földött sátrakban viszont bátran szállhattak a lángok a füstnyílás felé.

Dolma tábornöze egy kis szabad térség közepén állt. Csekély távolságra magas, kiszáradt fű és néhány száraz bokor vette körül. Aki a tűz mellett a földön ült, nem láthatott onnan a keleti látóhatár széléig. Csak akkor tárgult a szemhatár, ha az ember felemelkedett. Dorcse csak a kis domb tetejére érve látta, milyen világos a keleti

égboltozat. Mintha hajnalpír bujkálna sötét fellegek mögött. Mire a pásztorok előjöttek sátrukból, már ismét megváltozott a kép. A tűz közeledett.

A jelenség magyarázata nem váratott magára sokáig. A fűvön erős szélrohamok, a vihar előfutárjai sivitottak át. Majd jött maga a vihar, langyos, fojtó levegőjével, por- és homokfelhőket, fűgyökereket és növénytelyhet hurcolva magával.

A tűz gyorsan terjedt. Már látszottak a lángok, erős sárgavörös fényben. Felettük barnafekete füstfelhő terjengett. Világosan kivehető volt immár minden változatuk. Kígyóvonalba csavarodtak, mintha küzdöttek volna egymással. Alsó részüket megvilágította a sárgásbarna fény. Közepén világos füstoszlopok furakodtak át s alagutakat nyitottak a fekete boltozatos füsttömegekben.

Néhánypillanatnyi vizsgálódás után Dorcsetájékozódott, s mint egy vadmacska futott a bozótton át a leány után. Nagyobb lelkinyugalmával sokkal világosabb képet nyert a helyzetről, mint Dolma. Láttá, hogy a tűzöv megszakítás nélkül törtet előre kelet felől, s két szélső szárnya egyre erősebb iramban közeledik egymáshoz. Ahogy a férfi és a leány kelet felé siettek, ahol a tevecsorda meg néhány ló legelt, valósággal zsákba futottak. Ha az a két szárny nyugaton találkozik, akkor sem ember, sem állat nem kerül ki élve ebből a tűztengerből.

Dolmának első gondolata a sátrától alig ezer lépésnyire legelő állatcsorda volt. Dorce megértette szándékát és ezért gyorsan követte. Egyre közelebbről hallatszott a nyugtalan bögés, nyérités és az állatokat összetelerelő pásztorok kiáltozása.

Az égő széna fojtó füstje mind érezhetőbbé

vált. Dolma fölfutott egy nála alig magasabb földhalomra és körülnézett. Északkeleten, a lán-goló háttérből, meghajlott tevehátak árnya vált ki. Az állatok eszüket vesztették az ijedtségtől. Ahelyett, hogy nyugatra futottak volna, el a tüztől, hirtelen visszafordultak és a tűz felé rohantak, csak azért, mert felvillant előttük egy szikracsomó, amit az északi szárnyon égő fűből söpört oda a szél. A pásztorok próbálták megállítani és helyes irányba terelni őket, de ez csak fokozta félelmüket és zavarukat.

Már érzett a hőség és látszott, mint nyaldos-sák a zászlómódra lebegő lángok a földet. És a száraz bokrok felől zizegő hangok hallatszottak. Acsillagok elhomályosultak; füstfelhőszállt eléjük. Sugarasan repültek át a szikrák a pusztá felett, s ahol egy-egy parázsló szalmaszál lehullott a földre, ott azonnal tüzet fogott a fű s a szél szárnyán újabb sistergő, zúgó lángnyelv szállt tova. Néhány pillanat múlva bezárul a vissza-térés kapuja. A száraz fű bármely pillanatban lángra lobbanhatott egyszerre mindenütt.

Mikor Dolma megpillantotta a tevéket, lerohant a dombról és odakiáltotta Dorcsenek:

— Ott jönnek! Ugorj, gyorsan lóra és hajtsd a tevéket nyugat felé. Én majd a másik oldal-ról terelem helyes irányba őket.

A tevék és lovak lábdobogása egyre közele-dett. S amikor mint az orkán, rémült bögéssel előretörtetett a csorda, Dolma megnyugtató kiáltásokkal és kedveskedő füttyszóval hivatgat-ta őket. A tevék felütötték fejüket és hallgatóztak. Némelyikük megállt, mások meg zavarodottan fordultak ide-oda. Dorcse egy szempillantás alatt lőháton termett, s messze keletre vágatott odáig, ahol a legszélső lángok már a fűvet nyaldosták. Azután éles kiáltást hallatott, karjait magasan

a levegőbe emelte, erős csattanással összeütötte két tenyerét, a lovat térdei közé szorította és vad iramban hajsztolta a csordát nyugat felé. Szinte boszorkányos gyorsasággal termett Dolma is a maga helyén, s hívogató csalogató hangja messze elhallatszott. A tevék egy csomóba verődve futottak vele. Jobb felől rohamosan közeledett a tűz északi szárnya. Nyugaton, némi távolságra már egyetlen tűztenger volt a puszta. Dorcse bizonyosra vette, hogy mindannyiuknak vége. Néha már-már fuldoklott a füsttől. Az állatok köhögtek és prüszköltek. Szemük izzó parázsként égett a félelemtől. Dolma azonban varázserővel vonta őket magával, Dorcse pedig nem engedte, hogy egyetlenegy is elmaradjon közülük.

Így repültek vad hajszában nyugat felé néhány percig. A vágató csapat körül örvénylett a por, amely azután szikrazuhatógok fényében repült tova a vihar szárnyán. Északon már alig pár száz lépésnyire volt a tűztenger. Ugyanabban az irányban Dorcse vízfelületet pillantott meg, egy keletről nyugatra húzódó kis tavat. Középen egy iszapsziget feküdt. A pusztai tűz már elérte a tó keleti és északi partját, ahol gőzölgött a víz.

Dolma most hirtelen megállt és újból éleset kiáltott. Hangjával becsalta az első tevéket a tóba. A víz a hátukig ért. Dorcse utánuk üldözte az egész csordát, míg végül valamennyi a szigetre ért. A tó alig ötszáz lépés szélességű volt. Csak most értette meg Dorcse a leány szándékát. A szigeten az állatokat nem fenyegette veszély. Ámde legnagyobb rémületére azt is látta, hogy a leány rosszul számított. Mert a déli parton maradt addig, míg az egész csorda a vízbe nem került, s csak azután próbált mellettük ello-

vagolva elébük kerülni, hogy megállítsa őket a szigeten. A víz magasra csapott körülötte. De még fel sem ért a szigetre, mikor a csorda már ismét a vízbe rohant a sziget túlsó oldalán. Itt mélyebb volt a víz, a tevék úsztak. A velük úszó lovak prűszköltek és köhögtek.

Dolma, hogy szabadabban mozoghasson s ne nyomja le felesleges teherrel a lovát, ledobta prémjét és csizmáját. Bő nadrágja, melyet egy szíj tartott a derekán, volt az egyetlen ruhadarab rajta és fiatal teste vörösen villogott a tüzfényben. Dorcse megcsodálta szépségét, bátorságát és merészségét. Ő maga még nem ért rá ledobni prémjét. Jobb kezével lóva sörényébe kapaszkodott, a ballal meg úszott mellette. Dolma egyre beszélt az állataihoz. S azok mintha megértették volna szavát.

— Minden rendben van! — kiáltotta. — Az északi parton van egy sós földsáv, amit nem fog meg a tűz. Odamegyünk.

Ugyanekkor földet ért a tevék lába. Kimerülten, a visszafojtott lélegzettől elfulladva, a vizet pacskolva kapaszkodtak fel a partra és tovább rohantak a sós földsávon át.

— Ne hajtsd őket tovább! — kiáltott Dorcsera a leány. — Ez a darab szikes föld itt mintegy ezer lépésnyire terjed észak felé. Ha itt, mardunk talán elkerüljük a veszélyt. De ez a földsáv keskeny és északról két-háromszáz lépésnyi szélességű fűmező szegélyezi. Azon túl pedig néhány napi távolságra észak felé, pusztá sivatag következik.

— Nem volna jobb mindjárt folytatni az utat oda? — kérdezte Dorcse.

— Nem. Hadd pihenjenek meg kissé. Nem látod, hogy egészen odavannak és nem bírják tovább?

— Hiányzik közülük, vagy megmenekült valamennyi?

— Egynéhány hiányzik. De örülök, hogy ennyi életben maradt. A te segítséged nélkül nem sikerült volna így. Vajjon hány tevét és lovat mentesz majd meg Jeholban? Ezen az egyetlen éjszakán több hasznót hajtottál, mint amennyit hajthatsz egész életeden át a te csúf kolostorodban.

Ugy látszott, Dorcse nem is figyel reá. Teljesen lekötötte a gyorsan terjedő tűz.

— Nézd, a tűz mindkét oldalról közeledik. Ez a kis földsáv itt olyan keskeny, hogy rajta állatainkkal együtt megsülünk. Menjünk tovább északra, a nagy sósivatag felé!

— Igazad van. Előre! — kiáltotta Dolma és a tevék vágattak nyomában. A kemény talajon erősen hangzó lábdobogás zaját elfojtotta a vihar zúgása és az előretörtető tűzvész sistersgő hangja.

Néhány perc alatt elérték a keskeny fűmezőt, amelyen át kellett vágniok, de ekkorra már lávafolyamként hullámozott feléjük a tüztenger is. Az állatok megsejtették a veszélyt és rohantak vezetőjük után, aki mindjobban nyugatra tért, hogy elkerülje az őrült sebességgel előretörtető lángokat. Már elérte a fűmező és a sivatag határát és a legelől futó tevék felbátorodva azon, hogy nem láttak tüzet maguk előtt, folytatták útjokat észak felé. Dolma a határon állt és nagyobb erőmegfeszítésre sarkalta a csordát. Külön örendezett minden egyes állatnak, amely ép bőrrel menekült át.

Valamennyi átkerült már, amikor a leány kétségbeesett sikoltásra fakadt. Közvetlenül a ló előtt, amelyen Dorcse ült, tűznyelv csapott fel a fűből. Az ifjú alig néhány lóhosszal volt a határ előtt és most teljes erejéből a ló oldalába

mélyesztette sarkát. De az állat, a hőségtől megriadva, s a füsttől fuldokolva megbotlott és levette lovasát. A következő pillanatban talpraugrott, rémülten felnyerített társai után, majd megfordult és egyenesen a tüztengerbe vágta. Mint egy fekete szalamandra ágaskodott fel a lángok között, míg végül holtan bukott az égő fűbe.

Nem sokkal jobban állott a dolog Dorcsevel sem. Ő is felkelt estéből, gyors mozdulattal megoldotta övét, hogy védőül fejére boríthassa prémjét, aztán nyugat felé futott, amerre alacsonyabb volt a fű és valamivel gyengébb a tűz. Tudtán kívül már a sivatag széléig jutott. Szeme nem bírta tovább a hőséget. Dolma kiáltozását sem hallotta. A leány most mitsem törődve azzal, hogy esetleg még vagy eltorzul egész életére, úgy amint volt, félmeztelenül a lángokba rohant, néhány macskaugrással Dorcse mellett termett és prémjénél fogva arrafelé húzta, amerről ő jött.

A férfi megérezte érintését és megértette szándékát. Jobb karjával átölelte a leány derekát, baljával rácsavarta még mindig nedves prémjét és rohant a megadott irányban. Mikor végül az emberfeletti megerőltetéstől kimerülve, terhével együtt lerogyott és fuldokolva feküdt a földön, néhány lépéssel már túl volt a tűz határán.

Dolmának rövidebb ideig kellett visszatartania lélegzetét. Sem a tűz, sem a füst nem ártott meg neki. Kibontakozott a prémből, még néhány lépésnyivel tovább vonszolta Dorcset az égő fűtől, lehúzta a férfi izzótalpú csizmáit, a prém egyik sarkát feje köré csavarta, hogy lehűtse kissé, és erős akaratával, amely mindenáron meg akarta menteni, csakhamar életet öntött belé. Dorcse felvetette szemét és csodálkozva nézte a közelében hullámozó tüzet. A lovak félelemmel

teli nyerítése magához térítette. Mélyet lélegzett és néhány pillanat múlva teljesen helyrejött.

Északon sötét éjszaka feküdt. Arrafelé nem volt tűz. Ott terült el a sivatag, melyet a leány emlegetett. Keleten, ahonnan a tűz kiindult, szintén sötétedett. Ott már tövig égett a fű. Csak itt-ott izzott még egy-egy sűrűbb bozót és néhány szívós tamariszkbokor. Délen már csak szétszórt szikrasávok villantak át itt-ott a leperzselt területen. Csupán nyugaton, amerre még terjedt a tűz, volt világos, nappali fény.

A fiatalok a fűmezőt északon határoló terméketlen sósivatagon voltak. Közelükben néhány kiszáradt tamariszkbokor állott. Dorcse odament, letört egy csomó ágat, halomba rakta és meggyújtotta. A vihar elült és az éjszaka hűvösre vált. Míg Dolma a földön ült és álmodozott, Dorcse kicsavarta prémjéből a vizet. Mikor eléggé megszáradt betakarta vele a leányt. Egy erősebb tamariszkággal felpuhította a földet a tűz szélétől védett oldalán, azután odafektette Dolmát és egy rőzsecsomót tett párna gyanánt a feje alá. A leány ekkor már aludt. Dorcse is kinyújtózott a tűz mellett és mély álomba merült.

A JEHOI KOLOSTORBAN.

Hajnalhasadáskor lódobogás és emberi hangok ébresztették fel az alvókat. Sonam jött embe-
reivel és Dorcse néhány szolgájával. Amíg a
puszta égett, nem juthattak el Dolma sátrához.
De most, mikor végre az utolsó parázs is ki-
aludt, a kutatás célhoz vezetett.

A cámba* elfogyasztása után Dorcse elintézte
Sonammal a tevévásárlást, azután elbúcsúzott
és lovára ült. Dolma nézte, mint vágtat el a
leperzselt pusztában, de, hogy mit érzett, azt
nem árulta el.

Dorcse néhány szolgája kíséretében déli irány-
ban, Jehol felé lovagolt. Egy este érkezett a
kolostor kapujához. A prior barátságos üdvöz-
léssel fogadta. Az udvarokból és erkélyekről
vörösruhás szerzetesek nézték az új barát be-
vonulását. Névről már mindannyian ismerték.
Tudták, hogy fejedelmi származású, sok földet
bejárt, tanult ifjú, akit a Tasi Láma, kinek em-
lékére a kolostortemplom szenteltetett, megáldott.

Dorcse mindjárt a küszöbön megszakított a
világgal minden összeköttetést, amennyiben haza-
küldte embereit. Lovát azonban megtartotta. Két
kis bőrládában őrizte a magával hozott kínai
ezüstöt, ruháit és apróságait. Ez volt összes pod-

* Tibeti étel, pirított árpa lisztje. (Ford.)

gyásza. Ezenkívül volt még egy 108 szemből álló rózsafüzére és magánál hordta azt az ereklyét is, amelyet a Nagy Lámától kapott.

A prior egy öreg kanpo-láma volt, vagyis nagyon magasrangú szerzetes. Hatvan évvel ezelőtt jött Tasi-lunpoba, a Pekingben elhunyt Nagy Láma mellettélt, annak egész inkarnáció-ideje alatt, s ott ült halálos ágya mellett is a Sárga templomban. A császár ezért nevezte ki éppen őt a kolostor priorjául, hogy őrizze a halott emlékezetét.

A prior tibeti születésű volt. Ugyanolyan vörös tógát viselt, mint a többi szerzetes, hófehér haja rövidebb volt nyírva és arca borotvált, úgy, mint a többieké. A vezetése alatt állókkal szemben jószágos elnézéssel viseltetett, mintha agg korának tapasztalataira támaszkodva szánta volna őket a reájuk várakozó, türelmet igénylő, nélkülözéssel teli jövővéért.

Barátságosan megveregette Dorcse vállát és így szólt:

— Isten hozott testvér! Nem most látlak először. Mikor a Sárga templomban figyelmeztetted a Tasi Lámát a veszélyre, amely fenyegeti, én fogadtalak. Ő megáldott téged ezért a cselekedetért és áldani fognak téged az ő barátai is mindenkoron.

Tudom, hogy hozzátartozóid akarata ellenére jöttél ide közénk és hogy elszakítottad a hurkot, amelyet kivetettek reád. Ne félj, nem bánod meg soha, hogy az egyetlen utat választottad, amely a szabadulás, megváltás és nyugalom felé vezet.

Légy üdvözölve, Csangpo Láma! Mert ez lesz ezentúl a neved. A mi szent közösségünkben minden barátnak egy vallásos hangzású kolostori nevet kell viselnie. Megmondom, miért vá-

lasztottam számodra éppen ezt. A Tasi-lunpo kolostor, ahol a Nagy Láma élt majdnem egész életen keresztül, ahol én megöregedtem az ő oldalán, és ahová a te vágyaid zarándokolnak, nem messze fekszik egy folyam déli partjától, a Marcsa-Csangpó-tól, amelyet a köznapi beszédben egyszerűen Csangpó-nak, Folyamnak neveznek. Tibetben nincs még egy folyam, amely nagyságban és hírnévben vetélkedhetnék vele. Zuhogó vizesésekben törtet a magas hegyeken át s életet és táplálékot nyújt Indiában az emberek millióinak. Ott Brahma fia a neve, s méltóságteljes lassúsággal, csendesén, mint egy aggastyán halad sziklákon, erdőkön, szántóföldeken és vadonokon keresztül megsemmisülése, az Indiai-tenger felé. Így, e hatalmas folyamhoz hasonlóan, jusson el végül a te életed is, Csangpo Láma, a Nirvánába.

Valamikor, majd ha ott állasz zarándokutad céljának küszöbén, a Tasi Láma sírjánál, magad is meglátod kolostorneved előképét. Most pedig tudd meg, hogy előkészületi időd itt a kolostorban három évig tart. Nemsokára leteszed a „gecsul“, vagyis ujoncpróbát, amely feljogosít az egyszerű papi öltöny viselésére. A templomi ünnepélyek alkalmával, ebben a minőségemben mint szolgálattevő barát szerepelsz. Huszadik éved betöltése után egy súlyos vizsgát kell tenned, amellyel a „gelong“ címet és a lámái méltóságot nyered el. Azontúl azután minden papi foglalkozást végezhetsz, viselheted a magas, sárga süveget és az aranyozott „dorcset“, vagyis villámot, a kész szerzetes jelképét.

Miközben a prior beszélt és Csangpo Láma hallgatta, lassan keresztülmentek a kolostorudvarokon és a parkokon s végül egy sötét folyosóra értek, amely a templomcsarnokba

vezetett. A templomnak főoltárát az elmélkedő Buddha szobra díszítette. Előtte olajlámpák égtek. A prior megállt, imádságba merült, majd a szobor felé nyújtotta karjait és így szólt:

— Ő a megváltó! Gautama az ő neve. Királyfi volt, de lemondott a világról, bölcsesége és jámborsága által nagy hírnévre tett szert, minek következtében sok tanítvány és hívő csoportosult köréje. Ha valaki, úgy mint én, egész életét kolostorban töltötte, végül rájön, hogy minden, amit ott tanult az ember, egyetlen lépés csupán annak a nagy törvénynek útján, melyet Gautama Buddha hirdetett India napfényes ege alatt. A te részedről elég, ha a három esztendő alatt, amit nálunk töltesz, igyekszel Buddha törvénye szerint élni és „továbbblendíteni a négy igazság kerekét“. És elérkezik a nap, mikor a te lelked is felébred arra a világosságra, amely nélkül egy halandó sem léphet be a Nirvánába.

Az öreg prior, körútja végeztével, abba a cellába vezette Csangpo Lámát, amely ez utóbbi lakóhelyéül volt kijelölve. A szoba magasan fönt volt a kolostor főépületében. Északra egy négyszögletes kis ablak nyílt, keletre egy erkély, feketére festett védőfallal. Bútorzata a rend szabályainak megfelelően egyszerű volt: egy deszkalóca juhprémmel leterítve, egy zsámoly, meg egy házioltár Buddha, Csang Kapa és más szentek képeivel.

Az ablakból és az erkélyről felséges kilátás nyílt: középmagasságú, sárga és halavány vörös színárnyalatú hegyvidék, kéklő hegygerincekkel a háttérben. Északról a Joho folyam völgye kanyarodott Jeholtól délre a Luan-hos felé, s délkeleten már együtt folytatta útját a kettős-folyó völgye a Sárga-tenger irányában.

A kolostort gyönyörű, bekerített liget vette

körül, melyben a vörösfenyők, fűzek, nyírfák és nyárfák valóságos erdőillatot árasztottak. Csangpo Láma rendszerint egy csöndes kis berek árnyékában ült és azokat a szentkönyveket olvasgatta, amelyeket ismernie kellett, hogy láma lehessen. Egy középkorú, burját származású szerzetes, Sagdur Láma kalauzolta őt e kimeríthetetlen írárok metafizikai, csillagászati és orvosi útvesztőiben.

Egy másik, tibeti születésű szerzetes, Tundup Láma a Bod-jul nyelvre oktatta. A legfelső emeleten lakó szerzetesek szolgálja egy Cserdon nevű, Uljassutajból való mongol laikus barát volt. Csangpo azonban ujoncideje alatt a saját szolgálja volt, sőt az idősebb szerzeteseknek is szolgálatára kellett állania.

Egy hónap alatt elkészült az első vizsgára. Azután már ő is úgy jelenhetett meg az ujoncok között cseresznyevörös tonsurában és ugyanolyan színű, hosszú köpenyben, amely szépen redőkbe szedve a vállon, karon és derékon, a rómaiak tógájára emlékeztetett. Mikor a prior és a legelőkelőbb szerzetesek jelenlétében letette a fogadalmakat, többek közt azt is, hogy sohasem érint asszonyt, mintha egy pillanatra annak a gyorslábú tevének a vágatását hallotta volna, amely Dolmát röpitette a pusztában.

Munkáját mindjárt az első napon megkezdte. Ideje megoszlott a templomi szolgálat és a tanulás között. Miként a többi ujoncok, úgy ő is megtette naponta a maga kis körútját és az istenszobrok előtt, az oltárokon álló rézedényeket rizzsel, cámbával, vajjal és vízzel töltötte meg. Letisztogatta a füstölgő kanócokat és ügyelt, hogy az oltárlámpák ki ne aludjanak. Majd fát és rőzsét hordott a kolostorkonyha kemencéjébe és gőzölgő teával telt, súlyos réz-

kannákat vitt fel a szerzetesek celláiba. Nagy gyönyörűséggel hallgatta a szerzetesek és ujoncok által felváltva énekelt hullámozó ritmusú himnuszokat és szent énekeket. Az évről-évre ismétlődő templomi ünnepélyekről sohasem hiányzott. Ilyenkor rendszerint elrejtőzött egy oszlop, vagy függöny mögé, s onnan nézte a szerzetesek vad ördögűző táncát. Legkedvesebb foglalkozása azonban az volt, ha elkísérhette az idősebb szerzeteseket, mikor a prior kiküldte őket a kolostorból, hogy orvosságot adjanak beteg mongoloknak, segítségére legyenek a haladók lélkének, hogy könnyebben elhagyhassák porhüvelyüket, vagy szerencséthozó nevet adjanak a nomádok újszülött gyermekeinek.

Órákat tudott eltölteni a liget valamelyik lugában egy-egy deszkafödelek közé ékelt hosszúkás pergamentlap fölé hajolva és gyönyörűséggel mélyedt el Sagdur Láma segítségével a lélekvándorlás és inkarnáció tanában, valamint abban a feneketlen mélységű bölcsességben és misztikumban, mely e szavakban rejtőzik: Om mani padme hum — óh lótuszvirág kincse, vagy: a világmindenség az önmagát teremtő erő.

De ősz felé megrövidültek a napok és a levegő hűvösre vált. Végül kénytelen volt Csangpo Láma és tanítója megválni a ligettől. Ezentúl az előbbi szobájában töltötték a tanulás idejét. Ablakán kitekintve látta a mongol ifjú, mint halaványodnak el a nyár meleg színárnyalatai s mint rajzolódnak ki egyre élesebben a távolban kéklő hegyek. A szögletekben panaszosan zúgott a lég és a csipős északnyugati szél sűrű tömegben hozta magával a sivatag finom porát. Sokszor homályba veszttek még a legközelebbi magaslato is. A jószívű Cserdon napjában

többször hozott fel vasrostélyon izzó parazsat, hogy felmelegítse azzal Csangpo Láma celláját.

Lassankint közeledett a tél. A szél dudolása metsző jegesre vált. Az egész környékre fehér lepel borult. A felhalmozódott, sok elsárgult levél, amely az imént még kavargva táncolt a fák között és a falak mentén, most a hópelyhek alá temetkezett. Az erkélyajtó repedésein liszt finomságú hó verődött be, de Csangpo Láma edzett ifjú volt és juhprém köpenye pompás védelmet nyújtott.

Majd jött a tavasz. A hó meglágyult, felolvadt. Szerény virágocskák bújtak ki a földből, a fák rügyeztek, a hideg erejét vesztette és a tanulólugasra nemsokára ismét sűrű lombok árnyéka borult. A vándorlómadarak visszatértek és a vadludak elrepültek észak felé. Szinte észrevétlenül érkezett meg ismét a nyár. Életre ébredt minden. Csangpo Láma végtelen hosszúnak találta ezt a nyarat. Gyakran elüldögélt ablakánál és északnyugat felé nézett, Dalai-nor irányába, amerre gondolatai jártak. Esténként sokszor vizsgálgatta az eget, nem gyullad-e ki újabb tűz a pusztán, amely ismét próbára tenné Dolma bátorságát. De a puszta csendes volt és sötét.

Elmult a nyár, ismét elsárgult a lomb, a vadludak délfelé repültek és elszunnyadt az élet. Minden csak hiúság, semmi sem állandó, mondja Buddha. Az élet folytatta körforgását a természet örök törvénye szerint. Ismét megjött az ősz, a tél és a tavasz és Csangpo Láma egyre erősebben érezte kolostori fogsága terhét. Vágyott el onnan. A puszta volt az ő hazája. Sohasem érezhette jól magát kőházban, melynek szűk szobáskáiban semmi izgató esemény nem történhetett. Egyetlen vígasza a szél volt, amely

üdvözlét hozott a pusztáról, meg a csillagok, amelyek ugyanazok voltak a sivatag felett is.

— Teljesítenem kell kötelességemet, — gondolta. — Minden egyes nap közelebb visz a kolostori élet végéhez. Csak mint kész láma akarom fölkeresni a Pancse Rinpoce sírját.

A harmadik esztendőben kettőzött buzgalommal dolgozott és szorgalma megrövidítette számára az időt. Az utolsó tél, amelyet Jeholban töltött, szinte elrepült. Még rá sem ért hosszúnak találni azt, amikor a pacsirták már hirdették a tavaszt.

Csangpo Láma kolostorba lépésének harmadik évfordulóján a prior magához hívatta őt.

— Ma van az újhold ünnepe. Mikor megszólalnak a harsonák a tetőn, légy a nagy kolostorudvaron, hogy letehesd vizsgálatodat.

Csangpo Láma meghajolt. S amikor elérkezett a kijelölt idő, odalépett az udvaron egybegyűlt szerzetesek elé s megkezdődött a vizsgálat. A barátok magas hangon előénekelték fogas kérdéseiket és ő megfelelt valamennyire. Még két napon át tartott a próba. Sikeres letétele után a szokásos szertartások között föladták az új lámára a papi ruhát. Fejére tették a sárga süveget és kezébe adták a csillogó „dorcset”.

Közös teaivás után elbúcsúzott szerzetestársaitól és megköszönte a priornak három éven keresztül tanúsított jóságát.

Mialatt Cserdon felnyergelte lovát, Csangpo Láma fölment a pirkadó hajnali fényben a kolostortetőre, ajkához emelte kürtjét, üdvözölte a napot és új nap új nehézségeinek leküzdésére hívta fel társait.

Azután lesietett a kapuhoz, nyeregbe vetette magát s egyfolytában lovagolt éjjel-nappal, míg hazai sátrába, a Sandu-golhoz nem ért.

A ZARÁNDOKOK ÚTRAKELÉSE.

Alig érkezett Csangpo Láma Erke Norvo Khán sátra elé, a földbeszúrt két lándzsa közé, mikor közölték vele a császár parancsát, hogy a következő ősszel zarándokmenet indul a Tasi Láma sírjához, és abban kiküldöttei útján minden mongoltörzsnek részt kell vennie. Az írás szerint a császár még mindig fájlalja a nemes Tanító elvesztését, aki megértette véle az üdvözítő vallás csodáját és éppen ezért a mongolok személyes meggyőződésen alapuló híradása útján akar megbizonyosodni afelől, vajjon a szent sír a halotthoz méltó gondozásban részesül-e.

Évről évre hatalmas tömegek zarándokoltak a tibeti templomvárosokba. A most tervezett zarándoklat, amely a Tasi Láma halálának következménye volt, nagyszabásúnak ígérkezett. A mongolok már a tél folyamán megkezdték előkészületeiket. Lovas hírvivők küldettek egyik törzstől a másikhoz. Mintegy száz mérföldnyi területen folytak a tervezgetések, szerzetesek és törzsfőnökök között, a kíséretéről és felfegyverzésről, élelmiszerekről és kegyadományokról, és arról, hogy hány zarándokot vegyenek fel minden egyes törzsből. Elhatározták, hogy a karaván a Dalai Láma kiküldötteinek társaságában kel útra, miután azok is ősszel készültek visszatérni Tibetbe. A lhasszai főpap ugyanis minden év-

ben küldött néhány meghitt emberével ajándékokat a császárnak — az egyetlen adományt, amit Tibet juttatott Kinának. Előnyös volt ilyen jól megerősített csapattal utazni, annyival is inkább, mert a Hvang-hos és a Jang-cse-kiang források bizonytalan vidékén kellett áthaladniok. Így talán nem merik zavarni a harcias tangutok rablóhordái a jámbor zarándokokat. Csien Lung császár képviselőjében nagyszámú mandarin vesz részt a menetben. Ezek a császár megbízásából drága ajándékokat visznek a Tasi Láva sirkápolnájába. A csillagászok meghatározták a napot, amelyik legszerencsésebbnek látszott az indulásra. Találkozhelyül a kis Vong-je-fu városkát jelölték ki Ala-sanban. A tatártörzs kiküldöttei parancsot kaptak Erke Norvo Khántól, hogy idejében gyülekezzenek az ő sáttáborában.

Mikor végére ért a nyár s közeledett az indulás ideje, a tatárok nap-nap után látták szomszédaikat, kisebb csoportokban átvonulni a puszta Koko-khoto felé, amelynek vásárain egészítették ki a készülődő zarándokok felszerelésüket. Voltak köztük tamedek, ongnjodok, najmanok és barinmongolok. Targutok, kalmukok, khalka-mongolok és burjátok is vonultak arra, dacolva a rekkenő nyári hőséggel és a bögölylegyeknek valóságos felhőt alkotó tömegével, melyeknek vértől duzzadt teste rubinként ragyogott a napfényben. A vásárra menők nagy része éppen ezért inkább éjszaka vándorolt tovább és nappal legeltette tevéit.

A sunjutok, uroták, durboták és öltök Vang-je-fuhoz közel táboroztak. A Dalai Láva küldöttsége viszont meglehetősen távol volt a kijelölt találkozhelytől, mert Pekingből indult útjára. A küldöttségben lévők mind tibetiek voltak és

jól ismerték az utat. Ezek a legvidámabb hangulatban keltek útra — hiszen hazájukba tértek vissza. A zarándokok ellenben elhagyták törzsüket s csupán a vallásos érzés hajtotta őket a távoli útra.

Erke Norvo Khán a vöröslobogósak egyik főnökének vezetésére bízta törzsbélieit. Őt magát fia, Csangpo Láma képviselte, aki az ő nevében értékes ajándékokat vitt Tibetbe az új inkarnáció számára. Két teve ezüsttel volt megterhelve, kettő burkhánokat vagyis Lama-miából való buddhabálványokat vitt a hátán, négy pedig bőrbatyukba varrt pekingi prémek, selyemszövetek és aranybrokátok súlya alatt himbálódzott.

A tatárok táborából, a Sandu-gol mellől mintegy százötven ember indult útnak, beleértve a védőkisérteket és a hajcsárokat is. Négy szerzetes-láma is volt velük. Kettő közülük, — Buddha szolgálatában öszült meg mind a kettő — már megtette egyszer ezt a zarándokutat. Néhány zarándok feleségét is magával vitte. Ulan Sereb, a törzs öreg mesemondója is velük tartott, hogy majd téli estéken, a tábortűz mellett élénkítse a hangulatot. Mert úgy számították, hogy félévig is eltart az út!

Az indulás napján Erke Norvo Khán sátra előtt gyülekeztek a tatár zarándokok. Idejekorán hozzáfogtak a terhek leméréséhez, a tevék felszereléséhez és a lovak megnyergeléséhez. A pásztorok, akiknek nem volt mire várakozniok, megindultak kövér juhnyájukkal. Az előkészületek majdnem az egész napot igénybevették. A sorrend meghatározása késő délutánra maradt. A törzsfőnökök és szerzetesek, akiket Erke Norvo Khán teával vendégelt meg sátrában, lóra ültek. Estefelé, amikor a nap tányérja vö-

röses szint öltött és a bögölylegyek zümmögése elhallgatott, megszólaltak a csengők a tevék nyakán és a menet nehézkes, lassú mozgással útnak indult.

Legelől Erke Norvo Khán lovagolt. Úgy határozott, hogy elkiséri a karavánt első táborozóhelyéig. Mellette a vezetőül kijelölt tatár törzsfőnök és a két öreg láma vörös tógában és sárga, kerek kalapban. Utánuk szétszórt csoportokban zarándokok és felfegyverzett lovasok következtek. A tevéket hatos, nyolcas vagy tízes sorokban vezették. Púpjaik között és oldalukon terhek himbálóztak a rajtuk ülő tarkaruhás férfiak vagy asszonyok alatt. Ez utóbbiak szinte eltűntek a vánkosok, ruhák és egyéb podgyások között.

A vezetőharangocskák jó ideje csengtek már indulóütemben, míg végre a leghátul jövő tevék csengője is beleigazodott a karavánok ősrégi melódiájába. Ekkor lépett ki Csangpo Láma anyja sátrából, ahol búcsút vett tőle és családja asszonynépétől. Lóra ült s két hűséges szolgáljával utolsónak lovagolt, nehogy valaki elmaradjon a zarándokok közül.

Csak késő éjszaka szándékoztak tábort ütni, amikor a holdfény már kialszik a látóhatár szélén. Most még a búcsúzó nap vörös fénye égett a pusztán. Az egész karavánt elborította ez az izzó fény. A tevék mint vörös kolosszusok himbálóztak tova. A fehér lovak rózsaszínűeknek, a barnák és feketék vérvöröseknek látszóttak. A bőrládákat, sátoroszlopokat, puskákat, kardhüvelyeket, kengyelvasakat és fémveretű nyergeket ugyanolyan cseresznyepiros szín vonta be, mint a Jehol-i templomcsarnok oszlopait. A földön emberek és állatok árnyékának végtelen sora húzódott. Csangpo Láma előtt, aki leghátul

lovagolt, koromfeketén vált ki az egész karaván a lángoló háttérből.

Időnkint egy-egy figyelmeztető kiáltás hangzott a tevék felé, amelyek túlságosan mohón nyújtogatták fejüket a fű után. Itt-ott zarándokok beszélgettek és a táborverésről tanácskoztak. A pihent és jóltáplált lovak ficáinkoltak és alig lehetett megfékezni őket. Habzó szájjal harapdálták zablájukat, megfeszült izmokkal táncoltak, vidáman vetették hátra nyakukat és fejüket, s hangos nyerítéssel üdvözölték társaikat.

A búcsúzó nap fénye elhalványodott és eltűnt. Sötétség és árnyék borult a pusztára. Keleten leszállt az éjszaka. A hold ezüstfehéren világította meg a karavánt. A tevék, amelyek sötétben rosszul látnak, abbahagyták a legelést. A lovak megnyugodtak és lassankint elült a beszélgetés zaja is.

Csangpo Láma, hogy egyedül lehessen gondolataival, kissé elmaradt az utolsó teve mögött. Mint egy térkép, úgy terült el előtte az egész, mérhetetlen fűmező, amelyet annyiszor járt keresztül-kasul s amelyet most elhagyni készült. Előtte a szent Tibet, vágyainak célja és a Tasi Láma sírja, melyhez félesztendő múlva szent tisztelettel közelíthet. És most arra az éjszakára gondolt, amelyet négy évvel ezelőtt Dolmával töltött s amely majdnem letérítette őt a kötelesség útjáról.

Lassan éjszaka ereszkedett a földre. Nem sokára leszáll a hold is. A csengők hangja egyre jobban elhalt az út távolában.

Csangpo most hirtelen tompa lódobogást hallott maga mögött, a puha, homokos talajon és lépések zaját a fűben. Hátrafordult és egy fehér kancán lovagló, fehér kecskeprémbe burkolt nőt pillantott meg. Mellette egy kutya futott.

Azonnal felismerte a nőt. Megijedt, hogy megismétlődik a kísértés, amelyet egyszer már kiállott, mikor tűz dühöngött a pusztában. Ezért így kiáltott fel:

— Honnan jössz, Dolma? A barinmongolok karavánjába tartozol? Ha zarándok vagy te is, úgy maradj törzsednél, nehogy gyanút kelts.

— A puszta nagy és sok ösvénye van, — felelte büszkén a leány. — Az éj sötét és lehúnyja szemét. Ne félj, én nem követem rokonaimat. Hiszen tudod, hogy én nem hagyom el állatcsordáimat. Épp oly hűséges vagyok hozzájuk, mint te a kolostori fogadalmadhoz, élő és meghalt szerzeteseidhez. Csak látni akartalak lámaöltözetedben és meg akartam győződni arról, hogy csakugyan, még gondolatban sem szabad asszonyhoz közelítened. Így könnyebben viselem majd bánatomat és egyedülvalóságomat. Tudom, hogy a karavánok akkor ütnek táborn, amikor leszállt a hold és beállt az éjszaka sötétsége. Csagán elkísér utadon, az ismeretlen országba és őrködni fog sátrad felett.

Ezzel Csangpo nyergéhez kötötte a kutyát és így folytatta:

— Látod, mint a csiga, kúszik a hold lefelé a látóhatár peremén. Isten veled!

Mielőtt a férfi válaszolhatott volna, a leány már eltűnt. A hold leszállt és a sötétség teljesen beborította őt.

A távolban tüzfény villant fel, jelezve, hogy a zarándokok felütötték első táborukat.

*

Két hónapja voltak már a tatárok úton. Rövid napi utakat tettek, hogy kíméljék tevéiket és lovaikat, melyekre a sivatagban még kemény megpróbáltatás várt. Paotónál átkeltek tutajok-

kal a Sárga folyamon és délnyugat felé folytatták útjukat a vadon Ordoson keresztül, amelynek három oldalát a Sárga folyam öntözi, a negyediket pedig a Nagy fal övezi. Ősi neveket viselő mély kutak mellett ütötték fel sátraikat és sokszor, ha jó legelőre találtak, egy-egy napot is eltöltöttek ott. Fejük felett vadludak szálltak délfelé és nyugtalan röptű keselyűk keringtek jóllakottan és felfúvódottan pompás lakomájuk után, amit egy-egy elhullott tevéből csaptak, vagy izgalmas várakozásban újabb áldozatra lesve. Az antilopok meg-megálltak egy pillanatra és csodálkozó pillantást vetettek a lassan elvonuló menetre, majd gyorsan eltűntek a puszta mélyén. Ha azonban templom mellett vezettek az út, az antilopok szép nyugodtan megálltak, mert tudták régi tapasztalásból, hogy a szentély közelében biztonságban van életük.

Ning-sa közelében másodszor kelt át a karaván a Sárga folyamon. Az erdős Ala-san hegy lábánál aztán végre Vang-je-fu felé irányították útjokat és a következő esték egyikén e kis helytől délre egy síkságon telepedtek le.

Sajátosan vonzó kép tárult itt eléjük. A máskor csendes és kihalt puszta, melynek magaslatain szegény nomádok legeltetik csordáikat, megelevenedett és zsibongó várossá változott.

— Ilyen lehetett valamikor, — gondolta Csangpo, — mikor Dzsingisz Khán parancsára közel s távolból összegyűlt a nomádok népe, hogy azután végeláthatatlan rajokban, mint a sáskák vonuljanak nyugat felé, s a nagykhán uralma alá hajtsák a népeket és országokat.

A tatárokat már várta az Ala-san-i herceg üzenete, amely egy dűsvízű kút mellett jelölte ki táborozó helyüket. Itt azután meghatározott

szabály szerint csoportosítva felállították sátraikat, állataik pedig hajcsárok kíséretében a körülbelül egynapi távolságra fekvő legelőkre mentek.

A különböző kutak és források mellett így állottak a kis sátorvárosok sorra, pedig a tatárok még távolról sem voltak az utolsók a találkozóhelyen. Nap-nap után újabb és újabb karavánok csengetyűinek hangját hozta oda a szél. A hangok egyre közeledtek, míg végül elhallgattak, s nyomukban kerek, gúlaalakú, vagy szabálytalan formájú fekete vagy barna sátrakból új város épült.

A khalkha-mongolok messzeterjedő földjének minden részéből jöttek a különböző törzshöz tartozó karavánok. Jöttek a Selenga, Orkhon és Kerulen partjáról. Akadtak köztük gazdag, hatalmas törzsfőnökök sötétkék farkasbőr és juhprém köpenyekben. Látszott rajtuk, hogy parancsoláshoz szokott emberek, akiknek semmiben sem kell takarékoskodniok. Erős, feketeszőrű tevéken, vagy keménytartású lovakon lovagoltak, melyek vörös pamutrojtok, szalagok és csillogó ezüstszerszámok díszében pompáztak.

Egy napon felhangzottak a burjátok csengői is. Hónapok óta csengtek már ezek a csengők a hosszú úton, a Jablonovij hegy fenyőerdőitől kezdve Silka, Onon és Argun hűs, erdős sűrűségéin keresztül Kelet-Szibériában. Drága nyest- és cobolyprémeik azonnal elárulták, hogy az erdők világából valók. Sátraik azonban távolról sem voltak olyan művészi esek, mint a mongolokéi. Egyik jámbor burját zárandok sátra egyszerű oltárát egy a Megváltót ábrázoló aranyozott, ortodox ikonnal díszítette, abban a hitben, hogy az a Sakja törzséből való királyfinak, az örök Buddhának a képe.

A barinmongol zarándokokat, akik rendkívül sok bálványképet hoztak magukkal Lama-miaoból, Csangpo Láma különös érdeklődéssel kísérte, mert az ő törzsükhöz tartozott Dolma. Tőlük nem messze táboroztak az ongnjodák, akiknek egy része Mandzsuria határáról, a palli-sádok szomszédságából jött. Valamivel távolabb a pyssladok tanyáztak, és a világot uraló nagykhánok korából való énekeket dudolgattak. Ezeknek a hazája Ala-santól északnyugatra terült el, azon a vidéken, ahol valamikor az ujgurok és usunok legeltették állataikat és szomorúfüzek árnyékában állították fel sátraikat.

Egy este híre járt, hogy a messziről hangzó harangocskák ding-dongja a kalmukok közeledtét jelzi, amire szinte színielőadást váró kíváncsisággal verődött össze a zarándoksereg. Mert ennek a népnek messze terjedt a híre egész Mongolországban és Kínában. Alig tizenöt esztendeje történt ugyanis, hogy háromezrezer férfi, asszony és gyermek, mindannyian a targut törzséből való kalmukok, kimenekültek a kegyetlen cári uralom alól és az Ural folyón, az Emba mocsarain és Turkesztán sivatagain keresztül Dzsungáriába vándoroltak, letelepedtek az Altaj, Tarbagataj és Csien-san hegyek lábánál és önként elismerték Csien Lung uralmát. Ettől a naptól fogva a császár uralkodott az összes mongoltörzsek felett és a szél nem lengethetett meg egyetlen fűszálat sem egész Csaotiban, vagy a nomádok végtelen fűmezőin, amely ne az Eg fiaé lett volna. Ezek a távolról jött zarándokok fáradtnak látszottak. Egynémelyikük Katalin cárnő nevének kezdőbetűivel ellátott egyenruhagombokat viselt a prémjén díszítésül.

Utolsónak néhány targut karaván érkezett. Későn jöttek s éppen ezért kevesebb idejük

maradt Ala-san-ban a pihenésre, mint a többieknek. Magashátú tevéik gyapját sűrűn beborította az Ázsia szívéből hozott sivatagi por. Hami-ból jöttek, a dinnyék városából, meg a nagy és büszke Urumcsi-ból, a Bogdo-ula, az Istenhegy vidékéről, amely örökké fehéren csillogó hómezőket visel a hátán. Néhány törzs pedig az Ebi-nor és Sajram-nor síkságairól való volt.

Mindenki csodálkozott, hogy a torgutok törzseiből száz ember akadt, aki a császár felhívására résztvett a zarándoklatban. Hiszen még alig múlt harminc esztendeje, hogy háborúban állottak Mitte birodalmával és hogy Dzsungáriában két kínai hadsereget semmisítettek meg. A harmadik hadsereg, amelyet a császár leigázására küldött oda, végre legyőzte hordáikat és örökre felejthetetlen vérfürdőt rendezett közöttük. A torgut zarándokok közül sokan szép, formás lovakon lovagoltak és az egyik törzsfőnök szolgája dicsekedve mesélte, hogy ezek a lovak arab származásúak s őseik ezer esztendővel ezelőtt Kutejbe-lbn-Muslim vezetése és a próféta zöld zászlaja alatt jöttek be Közép-Ázsiába.

A tizenegyedik órában, csupán egy nappal az indulás előtt még egy kis karaván érkezett. Huszonöt solon, lovakkal és tevékkel, északnyugati Mandzsúriából. Szomszédai, a khalkha törzsbéliek, nem tartották őket igazhitűeknek, azt állították róluk, hogy a sámánjaik babonáinak hódolnak, pogány, bálvány isteneknek áldoznak, halottaikat elégetik és hamvaikat zacskókban faágakra akasztyák, hogy ott himbálódzanak a szélben. Ők maguk viszont állhatatosan erősítették, hogy az igaz hitet vallják, aminek bizonyítására nagy buzgósággal forgatták imagepei-

ket* és szakadatlanul mormolták a szokásos imaformulát: Om mani padme hum. Nem is kifogásolta senki, hogy helyet kapjanak a zárándokmenetben.

Mikor végül mindannyian megérkeztek a gyülekező helyre, négyszáz sátor, ezernyolcszáz zárándok és több mint háromezer teve és ló volt együtt. Leírhatatlan, eleven élet folyt a táborban. Vásároltak, állatokat csereberéltek, nyeret meg sátort javítottak, átcsomagolták a podgyászokat és előszedték a meleg téli prémeket, amelyek nemsokára szükségesek lehetnek a késő őszi, hűvös éjszakákon. A mongol pásztorok felkeresték azokat a helyeket, ahol juhokat adhattak el. Liang-csu-fuból, Lan-csuból és Ning-saból kínai kereskedők állítottak be. Csakúgy hemzsegett a zárándoktábor a sok komédiástól, bűvésztől, kuruzslótól, jövőmondótól, koldústól és a naplopó élősködők minden fajtájától, akik megragadták a zárándokok kizsárolására kedvező alkalmat.

Az indulást megelőző napokban a törzsfőnökök hosszas tanácskozásokat folytattak a sorrend megállapítása végett. Úgy határoztak, hogy a tibetiek menjenek legelől, mert ők legjobban ismerik az utakat, forrásokat és legelőket. Beszéljék meg az utat végesvéig a sivatagon át az utakat ismerő ölötákkal. Utánuk következnek a kínaiak, tatárok, khalkhasok stb. Minden néptörzs magával viszi teherhordó állatait és fegyveres kíséretét. A letelepülés ugyanilyen sorrendben történik, kivéve folyók vagy tavak partja mentén, ahol a kínaiak kérték és meg is nyer-

* Malomhoz hasonló gépezet, gyakran henger, amelyen több kilométer hosszú, ismétlődő imaszöveggel telenyomatott papírszelet fut végig. Aki megcsavarja a gépezetet, egy pillanatra alatt ezer meg ezer imát küld az istenekhez. (Ford.)

ték a jogot, hogy legfelül verhessenek sátrakat, vagyis ott, ahol legtisztább a víz. A solonok viszont ez esetben lekerülnek a part alsó végére, ahol legzavarosabb a víz. Pusztá területeken, így Ala-santól délre a Tengeri-i homoksivatagon és a Koko-nortól nyugatra elterülő Csajdam medencében a karaván különböző csoportjainak egymástól meglehetősen távol kell táborozniuk, hogy így mindnyájuknak jusson víz és legelő.

A bizonytalan hegyvidéken viszont, amennyire csak lehet, maradjon együtt az egész karaván, mert így van legnagyobb biztonságban rablótámadások ellen. A Sárga folyam forrásvidékétől nyugatra fekvő terület már rég időktől fogva rosszhírű, mert ott tartózkodnak a tangut rablóbandák, melyeknek legpompásabb jövedelmi forrása a mongol zarándokok nemesérceinek és lovainak elrablása. A nomádok földjéről arra vándorolók közül nem egy vesztette ott életét is. És ami a legnagyobb baj, a mongolok nem mérkőzhettek a tangutok bátorságával. Buddha tanítása letörte a puszták vad, harcias hordáinak veszedelmes támadó erejét. A kolostorok túlságosan sok férfierőt kötöttek le zárt falaik között. Természetük meglágyult, szelidekké, jámborokká váltak és megszerették a mérhetetlen puszták békés, nyugodalmas életét.

A tangutok ellenben bátrak, merészek, vadak maradtak. Buddha tana nem tudta megszelidíteni őket. Hőfödte bércek között, mély völgyekben laktak, jak gyapjával fedett, kis fekete sátrakban, szalmán vagy pokrócon aludtak a tűz körül és a füstnyílásokon sátrukba hullott a hó. Éppúgy mint rokonaik, a tibetiek, jak- és juhcsordákat tartottak.

A karaván vezetői, akik között a tibeti küldöttek vitték a szót, parancsot küldtek szét,

mely szerint, mire megszólal az indulást jelző lövés, minden csoport készen álljon, nehogy nagy hézagok támadjanak a menet különböző részei között. A kínaiak egy kis ágyút is vittek magukkal öszvérháton. Kora reggel, az első ágyúlövésre minden törzs hajtsa be tevéit és lovait a legelőről, bontsa le sátrait, terhelje meg az állatait és álljon útrakészen. Néhány órával később, a második lövésre megindul a menet és akkor minden mongol törzs a maga helyén sorakozzék be. Aki nem készül el a jelzett időre, vagy akinek lovai megfutottak az éjszaka folyamán, azok önmaguk viselik a következmények terhét.

A Vang-je-fu síkján táborozó zarándokok utolsó estéjén vérvörös égboltozaton szállt le a nap. A nagy útra készülők már most becsomagták podgyászaikat, készenlétben tartották a nyergeket és kantárokat s a sátrak közelébe hajtották állataikat, hogy reggel el ne késsenek. A sátrak nyílásán a rendesnél sűrűbb, kékes-szürke füstfelhők szálltak ki, mert most már bátran felhasználhatta mindenki a szegény nomádoktól vásárolt rőzséjét.

A lenyugvó nap megvilágította a szeles időkből visszamaradt finom port, ami még ott lebegett a levegőben; ezért lángolt a tűznél is vörösebben az alkonyati ég. A felszálló füstoszlopok biborszínt öltöttek és az Ala-san hegy lejtőjén szinte lángolt az erdő.

A nagy karaván minden törzsében akadt néhány, néhol több szerzetes is, akik a zarándokok vallásos életét igyekeztek ébrentartani. Minden sátorban volt egy-egy oltár gyanánt szolgáló bőrláda, Buddha vagy más szent képével. A szerzetesek sátrának belseje pedig valóságos templomra emlékeztetett. Ezekben áldozati

adományokkal telt csészék állottak és olajlámpák égtek az oltárképek előtt.

Estefelé kilépett sátrából egy láma, belefújta kürtjébe, s a hosszú, mély hang azonnal visszhangra talált a többi láma kürtszavában. Búcsú volt ez a leáldozó naphoz, felhívás istentiszteletre s egyúttal imádság a pusztá, a hegy és levegő szellemeihez, hogy vegyék oltalmukba a zarándokokat. A zarándokok most már még inkább érezték, hogy közeleg az indulás ideje s hogy most kezdődik a zarándokút legkönyölyesebb része.

A tatár törzsfőnök Csangpo Lámát bízta meg, hogy lovagoljon ki a legelőkre s gondoskodjék róla, hogy a lovak és tevék az éj folyamán mindannyian a tábor közelébe kerüljenek. Kelet felé vágatott, arra, amerről a tatárok Ordosból jöttek. Dolma kutyája, Csagán kísérte. A távolból egy kis csoport lovas és teve közeledett vele szemben. Nem sokat törődött velük. Napnap után jártak ilyen kis karavánok a Vang-je-fu felé vezető ösvényeken. Éppen le akart térni az útról nyugatra, hogy a hegy lábánál elterülő legelők felé irányítsa útját, amikor a tevék csengőinek hangja ütötte meg fülét, s önkénytelenül is megállásra készítette őt. Úgy érezte, mintha ezeknek a csengőknek az összhangja tisztább és dallamosabb volna, mint aminőt valaha is hallott. Az esti szellő hol erősebben, hol gyengébben hozta oda a sejtelmes zengésű érchangokat és Csangpo Láma alig állhatta meg, hogy ne lovagoljon a karaván elé.

De hiszen neki fontos megbízatása volt. És a nap már alásülyedt a nyugati látóhatár szélén. Letért hát az útról és a hegynek tartott. Csagán ugatott és a karaván felé futott. Mikor azonban látta, hogy gazdája mégis folytatja útját, utána

száguldott, egy darabig ott ugatott és táncolt a ló előtt, majd hirtelen nyílsebesen ismét a karaván felé szaladt. Mikor másodszor ismételte meg ezt az ide-oda iramodást, Csangpo gondolkozóba esett, vajjon mit akarhat. Újból visszafordult hát a karaván felé.

S néhány pillanat múlva már vágatásával felvert, kavargó porfelhőben közeledett az alig féltucat tevéből álló karavánhoz. Legnagyobb meglepetésére és öröme a legelől haladó, prémes lámaköpenybe burkolt idegenben a Jhol-i kolostor agg priorját ismerte fel.

— Béke veled, Csangpo Láma! — köszöntötte a prior. — Örömmel látom, hogy még nem érkezünk későn. De milyen csodálatos hatalmas intézte úgy, hogy éppen te légy az első, aki a zarándokok találkozóhelyén fogad engem?

— Üdvözöllek atyám! Sem én, sem más nem várt itt téged. Én törzsem tevéi és lovai után lovagoltam ki, hogy behozzam őket a legelőről. Holnap indulunk. Nem is pihenheted ki magadat eddigi utazásod után. Mert ha jól értettem, velünk jössz Tibetbe. A menet sorrendje már kész. De, azt hiszem, annak semmi akadálya sincs, hogy a tatárokhoz csatlakozz.

— A mi környékünkön lakó zarándokok már mindannyian útnak indultak, amikor a császár megkérdezte, nem óhajtánám-e felhasználni ezt a ritka alkalmat arra, hogy viszontlássam Tasi-lunpót és a szent sírját. Én igennel feleltem és huszonnégy órán belül el is indultam. Amint látod, két régi jóbarátod, Sagdur Láma és Tundup Láma is velem jött. Szívesen csatlakozunk törzsedhez. Az hiszem az első napokban úgyszólván rövidebb utakat teszünk és a Kumbum kolostorban, meg a Koko-nor partján bőségesen pihenhetünk.

Miután Csangpo Láma üdvözölte régi kolostorbéli ismerőseit s behatóan megmagyarázta, merre táboroznak a tatárok, ő maga sebes iramban a legelőkre vágatott és sikerült is Vang-je-fu közelébe hozni a lovakat és tevéket, még mielőtt komolyan beállott volna az éjszaka.

Az agg prior ezalatt megérkezett a tatárok táborába, ahol a törzsfőnökök és szerzetesek a legmélyebb tisztelettel fogadták. Mindannyian örültek, hogy ilyen előkelő prelátust láthatnak vendégül karavánjukban.

A SIVATAGBAN.

A Vang-je-fuban töltött utolsó éjszakán a zarándokok nem sokat pihenhettek. Csöndes beszéd morajlott a nagy táborban s közben a hajcsárok kiáltozása hasította át a levegőt, ahogy állataikat a karámba terelték. A lovakat nem lehetett így együvé terelni, azok ide-oda futkározták, minduntalan belebotlottak a kötelekbe, sőt fel is borították egyik-másik sátort, azok nagy bosszúságára, akiket így felzavartak álmukból. A tevék haragosan bögtek és a kutyák olyan ugatást vittek véghez, mintha tolvajok jártak volna a táborban.

Alighogy szürkülni kezdett az égboltozat, eldőrdült a síkon az első ágyúlövés. Az alvók ijedten riadtak fel és a zaj megsokszorozódott. Sötét árnyékként vonult el a tevék hosszú sora a sátrak között. Elégedetlenül horkantak fel, mikor térdre kényszerítették őket és hátukra rakták a podgyászokat.

Világosodott. Egyik sátort a másik után bondtatták le, összesodorták az oszlopokkal és kötelekkel s felrakták a tevékre. A hajcsárok meg-rántották a kantárt s éles kiáltást hallattak, mire a kész tevék felálltak és hevesen hátravetették fejüket. Erre megszólaltak nyakukon a kis harangocskák. Az előkelőségek, törzsfőnökök és lámák

még teáztak a tűz körül, mikor szolgálk már elővezették paripáikat.

Felkelt a nap. A törzsfőnökök felálltak. A szolgálk bőrzacskókba csomagolták a teáscsészéket és felakasztották azokat is a tevékre. A különböző törzsek útrakészen álltak. A tevék mind dél felé fordultak. Sagdur Láma feladta az öreg priorra köpenyét, majd tartotta a kenget, hogy a nyolcvanéves aggastyánt lovára segítse.

Most felhangzott az indulást jelző második lövés. Mindenki elfoglalta helyét. A teveháton utazók a málhák tetejére ültek. Az asszonyok és az öregek kényelmesen elhelyezkedtek a teve két púja között, mialatt az állat a földön térdelt. A menet rendjéért felelős lovasok ide-oda vágattak, hogy meggyőződjenek róla, vajjon minden törzs a számára kijelölt helyet foglalta-e el.

Az ideiglenes város, amely az imént még oly változatossá, elevenné tette a pusztát, egyszerre eltűnt. Becsomagolva pihent a teve hátán, hogy rövid idő múlva ismét felépüljön valahol. Az Ala-san-i nomádok, asszonyaikkal és gyermekeikkel ott álltak kicsiny csoportokban a karaván mellett és nézték a készülődést. Magától értetődött, hogy a menet elvonulása után átkutatják a mezőt az otthagyt holmik után.

A távolból most szabályos, ütemes harangcsengés hallatszott. A fekete tibetiek karavánja volt az, amely elsőnek indult útnak. Utánuk következtek a mandarinok tarka öltözetekben, drága prémekben, szemükön nagy, kerek, hegyi-kristály szemüvegekkel. Nyomukban a tatárok haladtak. Elöl a vezető törzsfőnök a Jehol-i prior oldalán, meg hat láma és a törzs néhány előkelő zarándoka. Közvetlenül utánuk lépkedtek magas, nehéz tevéik, vezetőikkel és lovasaikkal.

Csangpo Láma ügyelt fel az indulás rendjére s ő maga utolsónak ült lóra. Maga mögött már hallotta is a khalkhamongol karaván csengőit.

Az egész zarándoksereg továbbhaladása a tevék lassú mozgásához igazodott. A lóháton utazók türelmét ugyancsak próbára tette ez a tempós menetelés. Nem is ragaszkodtak nagyon a megállapított sorrendhez. Ide-oda lovagoltak egyenkint, vagy változó csoportokban. Egyszer előre vágattak a csapat élére, máskor meg-megálltak egy-egy ismerős csoportnál, beszélgetésre. Voltak, akik leszálltak lovukról, leültek az út szélén s előszedték batyujukból a reggel el nem fogyasztott húst és kenyeret. Aztán szép nyugodtan pipára gyújtottak, kinyújtóztak a fűben, nézték, mint vonul el mellettük a tevék hosszú sora, majd hirtelen vállukra vetették pus-kájukat, s teleaggatott övük csörgése mellett ismét felpattantak lovukra és gyors galoppban foglalták el rendes helyüket.

A tibetiek már jó ideje voltak úton, amikor a solonok megindultak. Az út, amelyen haladtak, ide-oda kanyarodott s így végig lehetett látni az egész hatalmas felvonulást. Olyan volt az, mint egy fekete kígyó a sárgásszürke sivatagban. A tevék oly lassan mozogtak előre, hogy messziről szinte mozdulatlannak látszott a fekete görbevonat. A lépések ütemében himbálóztak ide-oda és harangocskáiktól zengett a levegő.

A tevék sem tartották be teljesen a menet rendjét. Majd itt, majd amott lazult meg a podgyász, amit fel kellett erősíteni. A hajcsárok ilyenkor az út szélére hajtották az egy sorba tartozó, vagy egy istránggra fogott tevéket mind. Olyankor, amikor át kellett rakni az egész podgyászt, száz teve is elvonult előttük, míg elkészültek. Sok helyütt akadtak ilyen elmaradt

csoportok, s néhol három sor tevé is haladt egymás mellett.

Csangpo Láma sem bírta ki soká a lassú ügetést törzse mögött. Megállt és megvárta, míg elvonult az egész karaván, majd előrelovagolt. Itt-ott meglassította lova lépéseit, hallgatta az egyes csoportok beszélgetéseit, néha ő maga is beszédbe elegyedett velük.

Igy hallotta, amint a solonok arról énekeltek, milyen igézzettel győzték le a sámánok Argun erdejében a boszorkányokat és varázslókat. Babonás énekük közben azonban szakadatlanul forgatták imamalmaikat.

Egy lovascsoportban meghallotta, mikor egy láma arról a keserves útról beszélt, amely a Tang-las hegyvidékén várakozik a zarándokokra. Hogy a szédületes magasságú havasok, mint szörnyetegek emelkednek az út mentén, s a természetlen pusztaságban egyetlen fűszál sem akad.

— Ne higgyétek ám, hogy ilyen kényelmes lesz mindenütt az út. Minél messzebb jutunk, annál rosszabb. Különösen a Kék tavon túl. Ott egynéhány hétig nem is találkozunk másféle emberrel, csupán rablókkal. Azután meg olyan helyre kerülünk, ahol élőlénynek nyoma sincs. Zordabb és kihaltabb ott a táj mint errefelé a sivatagokon. Állandóan zúg a vihar és a hó úgy száll a csipős hideg levegőben, mint a sűrű por. Ha egyszer szerencsésen túl leszünk Tang-la vidékén, akkor ismét nomádokkal találkozunk s utunk könnyebbre válik.

Csangpo megfigyelte, hogy mikor az elbeszélő rablókról és támadásokról beszélt, hallgatói kettőzött buzgalommal mormolták az „om mani padme hum”-ot és gyorsabban forgatták imamalmaikat.

— Hányszor tetted már meg, láma úr, ezt az utat? — kérdezte egy zarándok.

— Három ízben zárandokoltam a szent helyre és három ízben tértem vissza templomomba a Nagy fal mellé.

— Nem keveredtél soha harcba a tangutokkal? — vetette közbe egy másik.

— Nekem eddig szerencsém volt. De utaztam olyan karavánnal, amelynek elrabolták a lovait. Azáltal, hogy szünet nélkül forgattuk imamalmainkat és pergettük olvasónkat, mi magunk ép bőrreí menekültünk a kalandból. Jó, ha az ember olyan erős fegyveres kísérettel utazhatik, mint mi most.

— Vagy úgy! — gondolta Csangpo Láma — hát mégis csak a fegyver a fő! Az imádságmormolás mégsem elég, mikor fekete tangutok kóborolnak a hegyekben!

Csangpo tovább lovagolt és itt is, ott is hallgatta kis ideig a beszélgetést. Legtöbb helyen a zárandoklatról és annak céljáról volt szó. Rendszerint a lámák, mint ezen a téren a legjáratosabbak, vitték a szót és a többiek megkülönböztetett tisztelettel hallgatták őket. Mások viszont világias dolgokkal mulattatták útitársait. Akadt, aki arról beszélt, hány zsák cámbát, vagy pirított lisztet, mennyi szárított húst, teát és sót hoztak magukkal. Néhányan nem néztek messzebb a jövőbe, mint az esti táborozásig s képzeletükben már falatozáshoz készültek a tűz mellett. Egy jókedvű mongol a khalkhák csoportjából kijelentette, hogy az együttes zárandoklás első napjának tiszteletére levág egy juhot és vendégül hívja arra a törzsebéli lámákat.

— A juh úgyis lesoványodik az úton a fáradtságtól és a rossz levegőtől. Húsz darabot hoztam magammal és azonkívül két hónapra való szárított húst. Majd a Kék-tó környékén, a nomádoknál kiegészíthetem a készletemet.

Annyi bizonyos, hogy ma este feláldozom a legkövérebbiket. S amikor a veséjéről lecsepegő, kellőképen megsózott zsír nyelvemet érinti, menten elfelejtem az út fáradságát, de még a tangu-tok részéről fenyegető veszedelmet is.

— Hallod-e testvér, — szólt közbe tréfásan egy másik, — ha engem is meghívsz a vendégségbe, megtanítalak, hogy sütik meg a Korla-i törökök a zsíros juhhúst, izzó szén fölé tartott nyárson!

Csangpo folytatta útját. Sorra lovagolt el a különböző törzsek mellett. Már elhagyta a saját tatárjait, a kínaiakat és végül a tibetieket is, de addig nem lassította lovaglását, míg a menet élén haladó tibeti Terge Ricsen-hez nem ért, aki puskája villaalakú tartóján vörös zászlót hordott. Két ölöta-mongol volt vele. Mindhárman jól ismerték a Tengeri sivatagot s éppen ezért mint útmutatók vezették a karavánt.

— Hol táborozunk ma este? — kérdezte Csangpo.

A tibeti dél felé mutatott és így felelt:

— Látod azokat a sötét tamariszkokat ott a távolban, ahová alig érne el innen a puskalövés? Dús források fakadnak ott és folyót alkotnak. A forrásoknál ütnék sátort a kínaiak és tovább a kis folyó mentén, ameddig tart a víz, a többiek.

— Hát nem jut hely a vízmentén mindannyiuknak?

— Nem. De valószínűleg a te néped is hozott kecskebőr-tömlőkben vizet a Vang-je-fu-i táborból? Az éj folyamán mindannyian megtölthetik ismét bőrtömlőiket.

— És a legelővel hogy áll?

— Nem éppen rosszul. Mielőtt még nyugóra térne a nap, a tevék füvel és bogánccsal benőtt kis dombokra találhatnak. Éjszakára pedig

be kell terelni mindegyik csordát a saját táborába. A lovak künn tölthetik az egész éjszakát, de gondozóik felügyelete alatt, nehogy összekeveredjenek, vagy túlságosan messzire kóboroljanak el a tábortól.

Most egy kínai jött, tolmácsa kíséretében Terge Ricsenhez és kérdezett tőle egyet-mást. Nem-sokára azután honfitársaival együtt előre vágatott a forrásokhoz, ahol mindjárt letelepedtek. A tibetiek valamivel lejjebb, a kínaiak mögött kerestek maguknak helyet. Még távolabb a tatárok ütötték fel sátraikat. Törzs, törzs után vonult fel a folyó mentén. A tevéket megszabadították terheiktől, amelyek fűrészbakhoz hasonló faállványokra voltak felkötözve. Csupán az éjjeli szálláshoz szükséges holmikat bontották le, így a sátort, a pokrócokat, prémeket, lábasokat, kannákat, élelmiszereket, a házioltárt és más effélét.

A lovakat azonnal kiengedték a legelőre, gondozóik kíséretében, akik odakünn töltötték az éjszakát. A víz partján, a tamariszkok között gyorsan emelkedett a tatárok és más törzsek sátorfaluja. Alighogy elkészült, már egész sor füstoszlop szállt fel onnan. De csak az éltebb zarándokok és az asszonyok raktak tüzet a sátoron belül. Pontosan a füstnyílás alatt égett a tűz. A vízzel telt lábast három ködarabra, vagy a „tolga“-nak nevezett vaslábra állították. Mellette feküdt a kecskebőrfújtató.

A sátrakat nagyon egyszerűen rendezték be, mert hiszen másnap reggel ismét tovább készültek. A bejárattal szemben állott a házioltár bálványképekkel és olajlámpákkal. A tűzhely körül egy halom tűzrevaló tamariszk-ág. Konyhadények, fazekak, fedővel ellátott rézüstök, teáskannák, vas- és fakanalak, vízzel telt bőrkorsók és a cámhához való faibrikek festői rendetlen-

ségben heverték a tűzhely körül. A sátorfalon juhcombok és gerincek függtek. Az estebéd zsirral vagy vajjal töltött juhbélből állott, amelyet vékony szeletekre vágva, teával és pirított árpaliszttal cámbává keverték. A tűzhely és a sátorfal között a mongolok nagy része szőnyegpokrócot terített ki s azon aludtak, jól beburkolódzva prémjükbe.

Bárhová nézett az ember, élénk, változatos kép tárult a szeme elé. Olyan volt az egész, mint valami vándorló vásár. Üzleteket kötöttek, cseréltek, fejszéket, ásókat vagy fűrészeket kölcsönöztek. Nyerget kalapáltak, sátort javítottak, nyeregtekartót varrtak. Házalók, akik maguk is zárandokok voltak, kínálgatták áruikat. A nyitott kovácssátorokban viharvert lovasok lovaikat patkoltatták. Voltak, akik csont kockákkal szerencsejátékot játszottak. Mások a mesemondót hallgatták, ismét mások juhgyapjuból fonalat sodortak. A sustorgó fazekakból meg ezalatt főtthús illatos gőze szállt fölfelé.

Csangpo Láma a saját törzse minden tagjának kedvence volt. De nevét az egész, hatalmas táborban mindenki ismerte. Gondja volt a rendre és illendőségre, foglalkoztatta a zárandokokat, mesélt nekik, lóversenyeket rendezett és a betegeket a karaván legjobb gyógyító embereivel ápoltatta. Figyelme kiterjedt még az állatokra is. A legkisebb kegyetlenséget, vagy durvaságot sem tűrte meg velük szemben.

Nemrégiben töltötte be huszonegyedik esztendejét. Megvolt ugyan rajta a mongol faj minden jellegzetes vonása, de külseje, barna szemével és napsütötte bronzsínű bőrével azért kellemes benyomást tett mindenkire. Fejét magasan hordta, akárcsak ősei, akik valamikor Kína fejedelmi trónján ültek. Alakja harmonikusan, szépen

fejlett, hajlékony és izmos volt. Lovaglásnál rendszerint vörös lámaköpenyt viselt, dereka körül ezüstszegélyű bőrvet és egy felül, vörös csúcsa felé szélesedő cobolyprém sapkát.

Alkonyatkor a tűz mellett ült s néhány zarándokkal beszélgetett, mikor a közelben mély kürtszó hangzott fel. Csangpo fölkelt a tüztől, a hang irányába ment, s csakhamar rájött, hogy a kürtszó Sagdur Lámától eredt, aki a prior sátra előtt állt és így hívta a zarándokokat esti istenitiszteletre. Csangpo éppen be akart lépni a sátorba, amikor észrevette, hogy két alak oson el a sátor mögött, s eltűnik a tamariszbokrok között. Utánuk sietett, de nem ért nyomukba. Egyébként a zarándokok és a hajcsárok elkóboroltak a nagy sátorvárosban mindenfelé. Valószínűleg néhány kíváncsi járt erre is!

Visszatért hát a prior sátrába. Az öreg szívesen üdvözölte. A kürt szavára megjelent a tatár törzsbéli négy láma is. A hét szerzetes most letelepedett a szőnyegre. Arccal az oltár felé fordultak, amely mellett a prior foglalt helyet. Térdén nagy könyv feküdt, szabadon álló pergamentlapokkal, és a kezében csengetyűt tartott. Tundup Láma egy dobót vett le a falról és a hattyúnyak formájú verővel dobolni kezdett annak kifeszített bőrlapján. A bálványképek előtt égő mécsesek által tompán megvilágított kerek templomsátorban ünnepélyesen visszhangzottak az ütések. Középen ült Buddha, Sakjamuní, a Sakja törzséből való, magábavonuló szent. A tenyérnagyságú, vert aranyból készült szoborkép, rendes elmélkedő helyzetében, félig csukott szemekkel ábrázolta őt.

A prior csengetett és éneklő hangon olvasott a könyvből. Mikor elhallgatott, a szerzetesek gyors, mormoló énekbe kezdtek, amit időnkint

a prior misztikus „om“ és „hum“ kiáltása szakított meg. A szerzetesek minden ilyen közbekiáltás alkalmával megváltoztatták énekük ütemét és hangszínezetét. A két olajlámpa, mint egy szörnyeteg két szeme, világított az oltáron.

A prior felemelkedett helyéről. Egy négyszögletes szövetdarabot vett elő, amelyre ráírta a szent jeleket, és felszólította a két szerzetest, hogy kövessék őt az „obo“-hoz, vagyis áldozati halomhoz, amely egy kis dombon volt, alig száz lépésnyire a sátortól, s néhány összekötött és a földbe szúrt ágból állott, telerakva a szokásos írásjelekkel ellátott vörös, fehér, vagy sárga zászlócskákkal. Az új áldozati adományt ráerősítették az egyik ágra. Az esti szellő lassan lengette a zászlócskákat és a rájuk írt imádások továbbrepültek a szél szárnyán. Az egyre sűrűbb sötétségben szinte félelmesre vált az obon. Olyan volt, mint egy kísértethajó roncsa, amely segélyhívó zászlókat húzott föl árbocára, a sivatag tengerén. A szerzeteseket különös félelem lepte meg. Szinte várták, mikor mászik elő valami ördögfajzat ebből a mozgó, suttogó rőzsehalomból. Pedig csak a zászlócskák lengtek és suhogtak a szélben.

Nem is volt ellenükre, hogy kövessék a priort, aki visszaindult a sátor felé. A tábortüzek gyöngysora izzott előttük. Olyannak látszott a tábor, mint egy város, amelyben meggyújtották a lámpákat. De a várost a mérhetetlen pusztaság vette körül titokzatos csendjével és magányával.

A kis csapat a prior templomsátra felé irányította lépteit. Félrehajtották a függönyt, az öreg belépett és a többi követte. Az oltáron még mindig égtek a ragadozó állat szemére emlékeztető lámpák, de Buddha aranyszobra eltűnt.

A szerzetesek zavarodottan néztek egymásra. Éppen a zarándoklat első napjának kellett így végződnie! Rossz jel! Vajjon nem azt jelent-e, hogy a prior meghal és soha sem jut el utazása céljához? Maga az aggastyán nyugodtan fogadta a dolgot:

— Bizonyára Sagdur vagy Tundup volt olyan előrelátó és mielőtt az obonhoz mentünk a ládák valamelyikébe rejtette a szobrot.

De nem. A szobor az istentisztelet után ott maradt a helyén. Senkisem gondolt rá.

— Zarándokkaravánban nem lehetnek tolvajok, — vélte a tatártörzs öreg orvoslámája.

— Nem lehetnek? — kiáltott fel Csangpo Láma. — Miért ne lehetnének? Mit tudunk mi voltaképpen ezekről a kalmukokról, torgutokról, solonokról, meg a tevéiket őrző nyomorult népségről? Ebben a Buddha képben volt vagy száz tevét érő arany. Mikor alkonyatkor a kürt szava idecsalt a templomsátorhoz, két árnyat láttam eltűnni a tamariszkbokrok között. Utánuk siettem, de hiába. Most már tisztában vagyok velük. Nem volna okos dolog most mindjárt kutatni utánuk a táborban. A lopott jószágot el is áshatják, míg biztonságban nem érzik magukat. Jobb lesz akkor meglepni őket, amikor legkevésbé várják.

A prior nem vesztette el nyugalját. Mosolyogva nyitotta ki egyik ládáját, abból egy másik aranyozott Buddha képet vett elő és odaállította az üres helyre. De ez a szoborkép bronzból volt.

HOMOKFÖRGETEGBEN.

Néhány napi út után megszűnt a füves puszta.

Az utolsó fűszál és tamariszkbokor is messze elmaradt és a karaván mind mélyebbre hatolt az alacsony szabálytalan homokdünákkal tarkított, teljesen terméketlen sivatagban. De egy napi járásra volt egy kis sóstó, melynek déli partján édesvizű források fakadtak és a talaj nedvessége ivben hajló keskeny területen, némi vegetációnak is adott életet.

Itt ütöttek tábort dél felé. A másnapi út a leghosszabbnak és legsúlyosabbnak ígérkezett az eddigiek között, és egész hosszában futóhomokon vezetett át. Ezért úgy szólt a napi-parancs, hogy a források közelében helyezkedjenek el, amennyire csak engedi a hely, a lovak iganak annyit, amennyi csak beléjük fér, a többi állat is igyék, ameddig csak jut számukra víz, és éjjél után egy órával minden csapat indulásra készen álljon.

A pihenés ilymódon nagyon megrövidült. A tábortüzek is kisebbek és ritkábbak voltak, mint máskor, mert itt nem akadt egyéb tüzelőjük, csak az, amit az előző táborozásból magukkal hoztak. Sokan fel sem ütötték sátrukat. Ha jutott is egy-két órájuk pihenésre, inkább odabújtak más sátorok mellé és prémjükbe burkolóztak. Majdnem az egész idő az állatok

ítatásával és a kecskebőrtömlők megtöltésével telt el.

Terge Ricsen és a sivatagban ismerős két ölöta előrementek s tanulmányozták az utat az alacsony dűnák között, olyan távolságra dél-nyugat felé, amennyire gondolták, hogy eljuthat napkelteig a karaván. Ez az út azonban alig harmad része volt annak, amit következő táborozóhelyükig meg kellett tenniök.

Négy órával a sötétség beállta után már felhangzott az első, jeladó ágyúlövés. Mindenki felkészült az indulásra, de azért még mindig sűrű csapatokban szorongtak emberek és állatok a források körül.

Felhangzott a második lövés. A tibetiek és kínaiak azonnal útnak indultak. Nemsokára követtek őket a tatárok és a khalkhamongol törzsek is. Fekete árnyként húzódott tova a tevék hosszú sora a homokhullámok között.

Majd újabb csoportok indultak el. A sötétségben rajzott az ember és állattömeg a források körül. Mindig újabb és újabb lovascsapatok kerültek elő. A mongolok, akiknek még nem sikerült megtölteniök a megengedett mennyiségű kecskebőrt, ott álltak és várták, mikor kerül rájuk a sor. Időnkint heves szóharcok folytak a végeláthatatlan sorokban, a helyért.

Most a najmanok indultak. Azután egy kis szünet állt be. Szájról-szájra járt a hír, hogy a kis folyó, amelynek partján másnap táborozni készültek, néhány esztendeje kiapadt. Emellett ilyen hosszú úton, amely fél éjszakát és egy egész napot vesz igénybe, útközben is szükség lesz vízre. Elmaradni nem akart senkisé, de még kevésbé mertek szomjas lovakkal és üres kecskebőrökkel nekivágni a pusztának. Ezért a hangulat egyre izgatottabb s a kavarodás mind

nagyobb lett. Kiabálás, harangcsengés, tevehöngés zűrzavaros lármája töltötte be a levegőt s a parancsot osztók hangja nem tudott keresztültörni azon. Csangpo Láma segítségükre volt, amiben csak lehetett. Mikor végül mégis elindult törzse után, a karavánnak majdnem fele ott tolongott még a források körül. Csangpo aggódott, hogy az utolsó csoport nem is kerül el onnan hajnalhasadás előtt.

Az ifjú szerzetes előrevágtatott a lapos dűnák között. A csillagok sápadt fényében tisztán kivehette a karaván nyomát és lova vágyakozva ügetett társai után. Egyik csoportot a másik után hagyta el. Időnkint szóba elegyedett a hajcsárokkal, akik ott ültek a homokban fekvő, fáradt tevéik mellett. Egy ízben ijedten ágaskodott fel a lova egy kidült teve láttára, amelynek ég felé fordult, még nedves szemében a csillagok tükröződtek.

A távolból már odahangzott a karaván fő-tömegének elmosódó lármája, mire Csangpo lova vágatásnak indult. Minduntalan heves rándítással vetette hátra a nyakát és tüsskölt. A karavánnak ebben a részében a khalkhamongolok voltak az utolsók. A többiek mind hátramaradtak, sokan talán még a forrásoknál vesztegeltek.

A hatalmas karaván lassabban mozgott, mint máskor. Mintha álmos lett volna az egész menet. A teveháton ülők hátrafeküdtek a podgyászokon s horkolva aludtak. A lovasok felsőteste ideoda himbálódzott. Egyetlen szó, egyetlen kiáltás sem törte meg az éjszaka csendjét, csupán a csengők lassú ütése, a tevék lélegzése és nehézkes lépése hallatszott.

Csangpo megállt egy pillanatra az agg prior mellett, aki erősen meghajolva, de azért bizto-

san ült nyergében. Miután meggyőződött az aggastyán jólétéről, előrelovagolt Terge Ricsen-hez és a két öltához. Ezek nem aludtak. Éles tekintetükkel keresztülfúrták a sivatag sötéttségét és az utat nézték, amelynek homokján tisztán és élesen látszott tegnapi kémlelőútjuk nyoma.

Csangpo Láma üdvözölte őket és megkérdezte, milyen távol vannak attól a ponttól, ameddig az előző napon jutottak.

— Oh, az már nincsen messze. Mindenesetre elérjük még hajnalpirkadás előtt, — felelte a tibeti, miközben az ölták továbbra is előremeredtek a sötéttségbe.

— Mit csinálunk aztán, amikor megszűnik a nyom?

Az egyik öltő a csillagképet vizsgált valamivel a látóhatár felett, majd kelet felé nézett és csak azután felelt:

— Az a pont, ahol tegnap visszafordultunk, egy kis földemelkedésen van. Onnan messze elláthatunk előre, délnyugat felé, amerre a Nansan hegy fekszik és vissza északkelet felé, megtett utunkra. Napvilág nélkül is nyugodtan folytathatjuk onnan utunkat, a csillagok útbaigazítanak bennünket. Ha az a fényes csillag ott a látóhatár közelében leszállyt, akkor már közeledik a hajnal. Mivel ilyen hosszú úton, mint aminő ez a mai, úgyis kell néhányszor pihentetnünk tevéinket és lovainkat, az első pihenőt mindjárt ott tarthatjuk, ahol megszűnik a nyom. Míg pihenünk, azalatt megvirrad és a csillagok segítségével nélkül is megtaláljuk az utat.

— Okos beszéd, — mondta most Csangpo. — Ezalatt legalább a karaván is szebbé kerül, mert most még visszanyúlik egészen a sóstónál hagyott táborozó helyünkig.

— Vannak, akik ilyen sokáig időznek ott?

— Igen. Mindenki el akarta magát látni vízzel és az állatokat is meg kellett itatniok s így az egyes csoportok között nagyobb hézagok támadtak.

— Pedig veszedelmes dolog vezető nélkül utazni a sivatagon. Mit csinál pl. az a khalkhamongol, aki elveszíti a nyomot és nincs vezetője? Az ő emberei mindannyian idegenek ezen a vidéken.

— De hiszen a nyom meglátszik még éjszaka is. Vagy talán azt hiszed — — — ?

Az ölöta társához fordult:

— Mit szölsz az időjáráshoz?

— Nyugaton és északnyugaton nem ragyognak a csillagok teljes fényükben.

Az első ölöta Csangpo Lámához fordult:

— Az északi és északkeleti vidékekről való szerzetesek valószínűleg valamennyien voltak már Lhasszában, úgy-e? És olyan csoport aligha van az egész menetben, amelynek legalább egy lámája ne volna. Már pedig az a láma, aki valaha megtette ezt az utat, jól tudja, hogyha délre, délnyugatra, vagy nyugatra tart, hat napon belül a Nan-san hegy lábához ér. És onnan karavátempóban csak két-három napi út délkelet felé a Sárga folyam. Így tehát nem olyan veszedelmes, ha el is veszítik a nyomot.

— Azok számára nem, akik hallották a Nan-san hegy hírét, vagy akik tudják, hogy a Sárga folyam ilyen közel van! — felelte Csangpo. — De mi lesz a többivel? Azokkal, akik most alusznak a tevéjük hátán! Vagy akik még most is vízért tülekednek az utolsó forrásnál. Ezek rossz időben eltévedhetnek, s esetleg északnyugatra vagy északra kerülhetnek.

— Akkor pedig elveszték! Mert ebben a két

irányban belefulladnak a sivatagba, amely arra felé sohasem ér véget.

— Attól is félek, hogy a szerzetesek nagyon egyenlőtlenül oszlanak meg a hátramaradt csoportokban. A tatár lámák mindannyian velünk vannak és úgy láttam, hogy a khalkha lámák hasonlóképen összetartanak. Mit törődnek ők a vízzel! Nem az ő dolguk megtölteni a vizeket és megitatni az állatokat! Alig hiszem, hogy egyetlen láma is maradt volna utolsó táborozóhelyünkön.

Az öltők szótlanul lovagoltak tovább és hol az utat, hol a csillagokat vizsgálgatták. Az út lassankint egy lapos magaslatig emelkedett. Terge Ricsen itt megállt és leszállt a lováról. Az egyik öltő pedig hátrafordult és teljes erejéből „megállj“-t kiáltott. A félálomban szendergő zarándokok nyújtóztak egyet. Néhányan az ébren lévők közül megértették a parancsot és továbbadták hátrafelé. Mint a futótűz terjedt az tovább, míg végül elhalt a távolban.

Néhány perc múlva megszűnt az egyenletes ütemes csengés, csupán itt-ott hangzott még fel, mikor egy-egy teve megrázkódott, hogy így enyhítsen a podgyásznyereg viszkető dörzsölésén, vagy mikor egy másik előrenyújtotta hosszú nyakát, hogy hiábavaló keresgéléssel legelő után nézzen.

Néhány kínai előrement a vezetőkhöz s tol-mács útján tájékozódott a helyzetről. Mások leszálltak, végigfeküdtek a homokban és mély horkolással elaludtak. Voltak, akik ottmaradtak tevéjük hátán és mintha semmi sem történt volna, aludtak tovább. Itt-ott beszélgetés hangzott. Száj-ról szájra ment a hír, hogy itt most megpihene-k egy darabig.

Több helyütt kicsiny tüzek villantak fel a

homokban. A hűséges, gondos szolgák hoztak magukkal egy kis tüzelőt és most teát melegítettek főnökeik számára. A tevéknek ott kellett maradniok a sorban; a fáradtabbak önmaguktól lefeküdtek. Itt-ott egy-egy ló is meghempergőzött a homokban, míg gazdája, aki nem akarta bepiszkíttatni a nyeret, egy kézmozdulattal talpra nem intette. Juhok bőgése hallatszott az éjszakában. Néhány fürge pásztor még a karaván zömének megérkezése előtt odaért a pihenőhelyre.

— Meddig maradunk itt? — kérdezte Csangpo Láma a vezetőket.

— Hajnalig, vagy talán tovább is. A törzs-főnökök bizonyosan itt akarják meginni a reggeli teájukat. De ha sokáig időznek, nem jutunk el a sötétség beállta előtt a forrásokig, akkor pedig nehéz lesz rájuk találni.

Mikor Csangpo meghallotta, hogy ilyen hosszú időt szánnak pihenésre, elhatározta, hogy azt a lehető legjobban használja fel.

Elbúcsúzott a priortól, majd egy eddig gazdátlan paripára ült. Mert úgy néki, mint több más előkelő zarándoknak volt néhány tartalék lova is. Megsuhogtatta ostorát, de nem csapott le vele, aztán örületes gyorsasággal elvágatott az egész hosszú sor mentén, ideiglenes kis táborok, ételtől illatos éjszakai tüzek és ugató kutyák mellett. Éppen amikor legvégére ért, jött meg az elmaradt csoportok egyike. S utána mindjárt egy másik. Mellettük elhaladtában gyorsan megadta nekik a szükséges útbaigazításokat.

Jó ideig tartott, míg aztán újabb karaván-csengőket hallott.

— Siessetek, — kiáltott rájuk, — hogy pihenhessetek egy darabig. — A karaván megállt egy időre ott elől az úton.

Mindig újabb csoportokkal találkozott, s nem-sokára olyan távol került a pihenő karavántól, hogy a most szembejövő csapatok már aligha érhettek oda a pihenés vége előtt.

— Kettőzzétek meg a lépéseiteket, — kiáltott ezért rájuk. — Ha siettek, talán még utólérítek a többieket. Ne feledjétek el, hogy rossz idő esetén egyenesen délnyugatra tartsatok, míg a hegy lábához nem értek.

Alig kiáltotta a figyelmeztető szavakat a félig alvó hajcsárok fülébe, máris hallotta a harangcskák csengésén, mint gyorsul a menetelés. Ugyan-így figyelmeztette a következő csoportokat is. A lovasok a hír hallatára gyorsabb ügetésre fogták lovaikat. Az éjszaka még teljesen sötét volt. Jó időbe telt, míg a csengők újabb csoport érkezését jelezték. Ennek számaron lovagoló vezetőjére így kiáltott Csangpo:

— Siessetek! A karaván pihent egy ideig, de ti már nem éritek utól a következő táborozás előtt. Alighanem vihar lesz. Szerencsétek, hogy hoztatok magatokkal vizet.

A vezető meggyorsította a menet tempóját és a teveháton utazók közül többen, akik felébredtek a beszéd zajára, leszálltak tevéjükről, hogy így megkönnyítsék annak terhét. Aztán felébresztették a többieket is és Csangpo még messziről is hallotta, amint gyorsabb ügetésre nógatták állataikat.

Csangpo olyan gyorsan vágatott, ahogy lova bírta. A homok örvénylett a ló patái alatt. Amint újabb csoportokkal találkozott, mindig újra meg újra odakiáltotta nekik figyelmeztetését; és ahogy növekedett a távolság közte és a karaván zöme között, úgy fokozódott erőben és határozottságban az ő figyelmeztetése is.

Egy nagyobb hézag beálltával megállt néhány

pillanatra, hogy lova kilihegje magát, ő maga pedig hallgatódzék kissé. Kíváncsi volt, vajjon az elmaradtak, akikkel az imént találkozott, az utolsók voltak-e. De miután Csagán, amely hűségesen követte őt, tovább futott előre és erősen ugatott, bizonyosra vette, hogy még vannak előtte. Nemsokára fel is hangzott ismét a csengők szava a csendes éjszakában. A barinmongolok karavánjának egy részlete jött. Csangpo őket is felvilágosította a helyzetről.

— Még Terge Ricsen sem ér el a táborozóhelyre az éj beállta előtt! Égnek ugyan majd tábortüzek ott, de ha erős szél támad s elsöpri a nyomot, tartsatok délnyugatra, míg a hegybe nem ütköztök. Ott aztán telepedjete le, mert vizet is, legelőt is találtok. Ti vagytok a legutolsók, vagy jönnek még utánatok is?

— Mikor mi eljöttünk a forrásoktól, a solonok még ottmaradtak. De ők sem lehetnek már messze.

A barinmongolok is leszálltak tevéikről és gyorsították tempójukat.

Nemsokára előkerült az utolsó csoport is. Csangpo megkérdezte tőlük:

— Voltak-e még mások a forrásoknál, mikor ti eljöttetek onnan?

— A mieinkből már nem volt ott senki sem. A tegnapi út felől azonban emberi hangokat és lőnyerítést hallottunk. Azt hittük, néhány zarándok maradt el ilyen soká és nem törődünk többet velük. Éppen, amikor elindultunk, ugratott oda néhány lovas a forrásokhoz. De olyan sötét volt, hogy nem vehettük ki, kicsodák és hányan vannak. Egyikünk-másikunk meg is állt hallgatózni. A lovasok nagyon hevesen beszélgettek, de hogy miről, azt nem érthettük meg. Annyi bizonyos, hogy itatták a lovaikat, azután nyugat

felé nyargaltak. Úgy tűnt, mintha néhányan elkanyarodtak volna tőlük, erre mifelénk. De tőlünk valamivel északra.

— Mennyire lehetünk most a sóstótól?

— A kürtszó elhallatszanék onnan ide. Meszsebb már nincs.

— Azt hiszitek, az ismeretlen lovasok már elhagyták a forrásokat?

— Úgy hallottuk.

— En mindenestre odalovagolok, kémlelni egy kissé. Azután utánatok sietek. Mennyi vizeitek van?

— Két, szükség esetén három napra való.

— Ha rosszra fordulna az idő, talán több is elkelne. Egy örökkévalóság, míg elértek a karaván zömét. Ajánlom, hogy siessetek, mert olyan napok következhetnek rátok, amiket megemlegettek, amíg éltek!

Csangpo szavai új életet öntöttek a solonokba. Az esetleges veszedelmektől, meg a forrásoknál látott árnyaktól való félelmükben, hangos kiáltásokkal biztatták tevéiket. A kis harangocskák úgy csengtek-bongtak a tevék nyakán, mintha csak harcrahívás szólt volna belőlük. A solonok mindössze huszonöten voltak, húsz tevével és ugyanannyi lóval. Míg lassan eltűntek a sötétségben, Csangpo leszállt lováról és magához hívta Csagánt, hogy kifürkéssze az esetleg elmaradottakat. A kutya előrefutott a sóstó felé, orrát feltartotta a levegőbe, félig behúnyta szemét, szaglászott, majd megfordult és visszatért urához. Nyilvánvaló volt, hogy a forrásoknál már nincsen senki.

Mielőtt Csangpo a sóstóhoz lovagolt volna, hogy kikémlelje annak a környékét, lefeküdt egy kis homokdűnára s kinyújtózott, hogy pihenjen valamicskét. Fáradt volt a kemény lovaglás és

az álmatlanul töltött éjszaka után. A solonok elbeszélése nem tett mélyebb benyomást rá. Valószínűleg a zarándokkaravánhoz tartoztak az éjszakai lovasok is. Az idő nyugodt volt és csendes. Hogy a csillagok elhomályosultak, azon nem ütközött meg, mert hisz az gyakran meg-esik ilyen vidéken, ahol annyi por van a levegőben. Lehúnyta szemét s a következő pillanatban már aludt. Ugyancsak keservesen megbánta később, hogy ebben a szerencsétlen pillanatban engedte át magát az álomnak.

Nem vette észre, hogy kelet felől már hajnalodik, hogy a világosság a zenit felé vonul és elsöpri a csillagokat, hogy a nap, mint az olvasztott vas, izzó vörösen töri át a nehéz, sűrű fellegeteket, tűzvörös fénybe borítja azokat és fenyegető fényt vet a homoksivatagra. Azt sem látta, mint sötétedik el az égboltozat északnyugaton, a látóhatár szélétől felfelé s mint űzi a szél a faltömörségű, bíborszínű homok- és porfelhőket a sivatagon át.

A nap emelkedett, de ahelyett, hogy világosodott volna, vörös fénye a csipkebogyó színére változott. Már végigzúgott a vihar első fuvallata a sivatag fölött, de Csangpót nem ébresztette fel. A távolból odahangzó erős, zúgó morajt sem hallotta meg. Még azt sem vette észre, hogy lova, miután a solonok lovasaikkal és lovaikkal eltűntek az éjben, elhagyatottságában fülét hegyezte, utánuk nyerített, majd nyugodtan követte őket. Azt sem hallotta, amint a hűséges Csagán, megértve, hogy a lónak nem szabad így cserbenhagyni gazdáját, kétségbeesett ugatással ugrált és táncolt a szökevény orra előtt, hogy visszatérésre bírja, de mindössze csak annyit ért el vele, hogy lassította szökését. Ezt egyébként azzal is akadályozta, hogy minduntalan ráugrott

lelőgő s utánahúzódó kantárszárára. Ez a kése-
delem okozta, hogy az elszabadult állat nem
került idejében a solonok szeme elé, akik-
nek figyelmét különben bizonyosan magára vonta
volna a lovas nélkül nyargaló paripa. A kutya-
ugatást nem hallhatták, mert túlságosan távol
volt, de meg a csengők zaja is elnyomta azt.
Később pedig egyéb gondjuk akadt. Szerencsétlen
nap virradt rájuk, némelyikük számára az utolsó.

Mikor a vihar első szele végigszáguldozott a
sivatagon, Csagán éles dühös ugatással kény-
telen volt abban hagyni a hiábavaló kísérletet.
Északkelet felé szimatolt, majd mintha hirtelen
egy gondolat ötlött volna agyába, mint a nyíl
futott vissza Csangpo Lámához. A ló pedig,
miután megszabadult okvetetlenkedő üldözőjétől,
sebes vágatással iramodott előre s valószínűleg
csakhamar utól is érte a solonok csapatát. Csangpo
ugyan nem tudhatta, mit gondoltak a zárando-
kok, mikor megpillantották a lovat üres nyergé-
vel, de nem volt nehéz elképzelnie meglepődé-
süket és ijedelmüket. Vajjon betegség érte? Vagy
talán holtan bukott le a lóról? Csangpo bizo-
nyosra vette, hogy azonnal vissza akartak kül-
deni a nyomokon egy lovast, hogy segítségére
siessenek annak, aki az ő megmentésükért annyi
veszélynek tette ki magát. De mikor a küldönc
éppen lóra akart szállni, valóságos futóhomok-
fal emelkedett elé, és a karaván rengeteg teve,
ló, juh és ember lábnyoma kezdett elsimulni a
porban. És ekkor valószínűleg belátták, hogy
teljesen reménytelen dolog volna őt keresni. Így
gondolta el a történeteket Csangpo Láma, mikor
felébredt.

Csagán azonban visszatért gazdájához, még
pedig alig egy pillanattal azelőtt, hogy a vihar
teljes erejével kitört és majdnem az egész ho-

mokot elsöpörte a dűnának a szél felé néző oldaláról. A kutya hangos ugatással kapargatta első lábaival az alvót és csakhamar sikerült is életet vernie belé. Csangpo felült, megdörzsölte szemét, körülnézett, a napra pillantott és egyszerre eszébejutott minden. Mint a rúgó pattant fel helyéről és lovát kereste. Láta a közeledő vihart és hallotta zúgását. Csagán megértette gazdáját, ugatni kezdett és előrefutott a solonok után vezető úton. Futás közben hol jobbról, hol balról nézett vissza urára, mintha magával akarta volna vinni őt. Csangpo megértette és szintén futásnak eredt. De amikor ráeszmélt, hogy sötét éjszaka volt, amikor elbúcsúzott a solonoktól, most pedig már jóval a látóhatár fölé emelkedett a nap, megállt s visszahívta a kutyát is. Láta, mint simulnak el lassankint a homokban a nyomok. De tudta, hogy ahol a tevék nehéz léptei mélyedtek a homokba s túrták össze a dűnákat, ott jó időbe telik, míg a szél teljesen behordja ezeket a nyomokat. Egész éjszaka egyetlen csepp vizet sem ivott. Égető szomjúság gyötörte, ami még kinzóbbra vált, amikor a száraz sivatagra és annak fojtogató homok- és porfelhőire gondolt. Eszébe jutott az is, amit az öltők mondtak a távolságról a következő forrásig. Nem remélhette semmiképen sem, hogy ilyen viharban eljusson odáig. Ezért egyet gondolt, megcírógatta Csagánt, kitörülte a homokot az állat szemszögletéből, vidáman fütyentett neki, aztán futásnak eredt vissza, az éjszaka elhagyott források felé.

Alig eszmélt rá, máris ott állt a kis sóstó partján és látta, mint buggyan fel a víz a hozzá legközelebb fekvő forrásból. Egyébként az egész környék ködbe borult. Semmiféle élőlény nem mutatkozott, sem barát, sem ellenség. Miután

enyhítette szomjúságát, újból eltöprengett, vajjon azonnal a solonok után induljon-e, s megpróbálja utólnérni őket, vagy megvárja, míg elül a vihar.

— Az bizonyos, hogy a lehető legnagyobb gyorsasággal haladtak, aminőre tevékkel képesek — gondolta —, a távolság tehát köztük és köztem jelentékeny lehet. A nyomok nemsokára teljesen elsimulnak. A solonok is csak egy darabig követhetik a karavánt, de végül mégis meg kell állaniok, ha nem akarnak megfulladni. Miután így ők sem mehetnek tovább, a távolság köztünk nem nagyobbodik, a nyomok meg már-már úgyis elvesznek, hát mindenképen jobb, ha itt maradok és várok. A solonok nincsenek olyan veszedelmes helyzetben. Van ételük és italuk, nyugodtan kivárhatják tehát bárhol a vihar végét. Én azonban víz és élelmiszer nélkül hogyan dacoljak a viharral? El is tévedhetek a homok-tengerben úgy, hogy talán sohasem juthatok el a hegy lábáig. Itt legalább víz van!

Kiment az előzőnap tábora zás helyére és körülnézett, kutatott kissé a földön. Még reggel volt. Egy teljes, hosszú nap állott előtte. A vihar erősödött. A szél sűrű tömegekben kavarta fel a levegőbe a port. A sátrak és cövekek helye még meglátszott. Itt-ott hulladékok, csontok, pokróc- és prémrongyok, kötél darabok és zsákvásznak hevertek a fűben, vagy lógtak a bokrokon. De legépebben maradtak meg a tűzhelyek, melyeken három a földből kiálló agyagtömb, háromszöget alkotva tartotta a lábát a tűz fölött. Néhol még mindig izzott a szén.

Kóborlása közben állandóan vigyázott, hogy szem elől ne tévessze a tópartot. A tűzhelyek körül szétszóródott tüzelőt összeszedte. A legfontosabb azonban az volt, hogy valami enni-valót találjon. Ámde a kutyák mitsem hagytak

a levágott juhok csontján. Csagán beérte a levágott csontokkal is.

Egy kialudt tűzhely mellett néhány kukoricás zsákot talált, amelynek tartalmát állatok etetésére használták. Csangpo jól megrázta a zsákokat s talált bennük néhány maroknyit. Egy másik tűzhelynél egy juhcombot talált, amelyen maradt még valami kis hús. Alighanem közvetlenül az indulás előtt felejtette ott egy zárandok s a kutyák a meleg miatt nem merészkedtek oda. Csangpo keresztültörte magát zsákmányával a viharon, visszatért az első forráshoz és annak közelében, egy tamariszkbokor tövében telepedett le. Az összeszedett tüzelőanyaggal könnyűszerrel tüzet rakott, megpirította a forró hamuban a kukoricát és késével lenyeste a talált juhcombról a használható húsdarabokat.

Miután ily módon teljesen jóllakott, a forráshoz ment és leöblítette az eszközeit. Abban a kis patakocskában, amely a forrástól a tóhoz folyt, mindenféle rongyok között egy víz-hordásra alkalmas kecskebőrt is talált. Valószínűleg hibás volt és ezért dobták el. Megtöltötte vízzel és alsó részét teljesen épnek találta. Átkötötte hát közepén és ezzel használhatóvá tette. Így ha esetleg nem is érné utól a többieket, elgyalogolhat a hegyig anélkül, hogy a szomjúság leverné lábáról.

A tamariszkbokor mellett egy hosszúkás árkot kapart ki késével a homokban, aztán belékuporodott Csagánnal együtt. Most egyáltalában nem kerülgette szemét az álom. A levegő nyugtalansággal volt tele. A bokrok között szél sivitott és mint a zápor hullott prémjére a futóhomok. Önmagáért nem nyugtalankodott, de vajjon mi történik a karaván különböző csoportjaival? Természetesen megállottak valamennyien, mikor

kitört a vihar! A tevék egy tapodtat sem mennek tovább, ha érzik, hogy a vihar belekapaszkodik a terhükbe és felfordítással fenyegeti őket.

Csangpónak úgy tűnt fel, mintha már egy örökkévalóság választotta volna el attól az időtől, amikor Terge Ricsennel beszélt és amikor elbúcsúzott a priortól. Milyen messze vannak most tőle! S ott kuporognak ők is valahol elrejtőzve a sötét vihar elől. Még a solonok is, akik pedig utolsók voltak a menetben, elérhetetleneknek tündek fel előtte. Miért is nem követte őket, ahelyett, hogy olyan meggondolatlanul átengedte magát az álomnak! Persze nem akart olyan sokáig aludni és azt sem hitte, hogy a vihar ilyen gyorsan kitör. Azt hitte, hogy gondolatsebességgel utóléri a karaván utolsó csoportját. Bosszankodott könnyelműségén, hogy nem kötötte meg a ló lábát. Ezt igazán egy pillanat alatt megtehetette volna azzal a bőrszíjjal, amely mindig rajta függ a nyergen.

Míg Csangpo így töprengett, Csagán gombolyagformára összekuporodva aludt. Múlt az idő, de a vihar csak nem engedett. A tamariszkák megfeszültek, mint az íj s nem volt egy percnyi pihenőjük. Mintha vándorútra készült volna az egész sivatag. Szinte félelmetes volt így feküdni tétlenül.

Végül megszakadt Csangpo türelme. Jöjjön, aminek jönnie kell, ő nem vár tovább. Kiásta magát a futóhomokból, amely félig betemette, és kirázta ruháit. Késével levágott egy erősebb tamariszkát botnak, a viztömlőt hátára akasztotta és nekivágott a viharnak. Amúgy is nehéz volt a járás a puha homokban, mely mélyen besüppedt minden lépés után, de még jobban megnehezítették azt a sivító, fullasztó szélroha-

mok. Rendes, megszokott módon járni teljesen lehetetlen volt. Csangpo nekitámaszkodott a szélnyomásnak, mint valami falnak, s egyszer erre, egyszer amarra tett egy-egy lépést. Olyanformán küzdötte magát előre, mint a fuldokló a rohanó vízárban. Mivel prémköpenyének lebegő széle is gátolta őt mozgásában, övével felkötötte azt derekára. Csagán tüsszögve, kelletlenül kullogott nyomában, mintha örütségnek tartaná ezt a vándorlást. Ilyen homokföregtetegben még a kutya finom szaglása is, amely máskor olyan pompás szolgálatot tesz az út kiszimatolásánál, elveszíti minden jelentőségét. Azokat a homokszemeket, amelyek megőriztek valamit a karaván szagából, már régen messze a világ minden tája felé söpörte a szél és újak rakódtak a helyükre.

A szélvihar nem volt egyenletes. Néha, mintha elfáradt volna vad játékában, szelidebben vonult tova. Ilyenkor Csangpo kettőzött erővel törtette előre, hogy területet nyerjen. De az ilyen enyhülés alig tartott néhány pillanatig. Utána vízesésszerű morajjal közeledett ismét, s a földhöz legközelebb eső levegőréteg barnásfekete színt öltött. A következő pillanatban teljes erejével száguldott előre a vihar. Csangpo ilyenkor megállt, oldalt fordult, s így maradt mindaddig, míg már csak mint távoli mennydörgés hallatszott a moraj.

— Míg a vihar tart, lehetetlen megtalálnom őket, — gondolta Csangpo, mikor ismét lélegzethez jutott.

Most lassan sötétség ereszkedett a viharos pusztaságra. És ez már nem csupán a vihar sötétsége volt. A nap alkonyra hajlott, közeledett az est. A szürkület gyöngye világossága egyre tompult, de Csangpo fokozott erőfeszítés-

sel folytatta útját. Arra gondolt, hogy minden lépés közelebb viszi a zarándokmenet utolsó csoportjához. Időnkint megszedült és a szakadatlan dübörgés megzavarta agyát. Egy-egy, a többinél erősebb szélroham fuldokló érzést keltett benne. Ilyenkor fölemelte jobbkarját, mint egy paizsot, maga elé tartotta s lélegzet után kapkodott.

Északnyugatról éjfékete, örvénylő homokforragtag közeledett, Csangpo megállt és háttal fordult felé. A sötétség teljesen beburkolta. Már a földet is alig látta a lába előtt. Úgy érezte, mintha kellős közepén állana egy homokfolyamnak, amely zuhogó áradatban folyik délkelet felé, hogy a Sárga folyamot még sárgábbá tegye. És a roham sokáig tartott. Csangpo leült a földre és arcát prémjébe temette. Mikor kissé alábbhagyott a vihar, fölkelte, hogy folytassa útját. De akkorra a sötétség, amely az előbb a forrgeteggel jött, ott is maradt. Az utolsó, halavány fénysugár elhúzódott nyugat felé s keletről, Ordos sivatagairól új éjszaka sötétsége kúszott elő.

A magános vándor azért ismét megkísérelte az előbbrejutást. Nemsokára észrevette, hogy a mind sűrűbbre váló sötétség megzavarja, már nem látja a futóhomok irányát sem. Pedig a földet söprő üstökösfarkak voltak olyan fontosak, mint maga a légnyomás. Időnkint örvényeket vajt s erős suhintásokkal hirtelen csapott le a szél, mintha a különböző szél tömegek megbotlottak volna s egymáson bukfenceztek volna át. Egy-egy, a többinél magasabb dűna, vagy egy-egy nagyobb mélyedés egyaránt okozhatta az ilyen rendellenességet. Csangpo belátta, hogy küzködése teljesen hiábavaló és elhatározta, hogy lefekszik és így tölti el az éjszakát. Milyen végtelenül hosszú lesz ez az éjszaka! De hátha

utolsó strófáit énekli már a vihar? Hátha megszűnik még hajnalpirkadás előtt?

Most már csak jó pihenőhelyet kellett keresnie. Nagyobb dűnák mellé veszedelmes lett volna feküdnie, hacsak nem akarta elevenen betemetetni magát a vándorló futóhomokkal. A szél felőli oldalon és a dűna tetején viszont a teljes erejű vihar prédája lesz.

Rövid keresés után egy kis földmélyedésre talált, két dűna között. Itt levetette magát a földre, háttal fordult a szél felé, megoldotta derékövét, kihúzta karjait köpenye két ujjából és a prémet fejére borította. A sivatag már ekkor sötét volt, mint egy zsák. Csangpo kinyitotta a kecskebőrt és ivott. Azután egy kis mélyedést formált rókaprém sapkája tetején s abból megitta Csagánt is. Majd ismét bekötözte a kecskebőrt és belekuporodott prémjébe. Csípős, hűvös őszi éjszaka volt. A mindenben keresztül süvítő szél nem tűrte meg a meleget sehol. De Csangpo edzett ifjú volt és elaludt.

*

Amikor Csangpo Láma, két órával hajnal előtt elhagyta a két öltőt és Terge Ricsent s búcsút vett a priortól, hogy visszalovagoljon a forrásokhoz és figyelmeztesse az elmaradottakat, a karaván nyugati szárnya mentén többhelyütt apró, szerény kis tábortüzek égtek. A tibetiek, kínaiak és mongolok főzték ott teájukat és süttötték a reggelire szánt húsdarabokat. Egy teljes napi, fáradságos utazás állott előttük a sivatagban, úgy, hogy alkonyat előtt, vagyis míg el nem érik következő táborozóhelyüket, egy csepp forró teára sem számíthattak. Ezért követték a jó példát mindazok, akik olyan előrelátóak voltak és hoztak magukkal tüzelőanyagot. Nemsokára

a kis tüzeknek egész gyöngysora tört át a sötétségen.

Egyik-másik nomád, aki járatos volt az időjóslásban, ismerte a szelek járását és tudott olvasni a csillagokban, úgy vélte, hogy valami különös változás észlelhető a levegőben a legutóbbi, verőfényes, szép nappalok és hűvös, nyugodalmas éjszakák után. De egyikük sem szólt, egyrészt, mert nem tudhatták, vajjon ugyanazokat a törvényeket követi-e az idő itt is, mint az ő hazájukban, másrészt meg fölöslegesnek tartották a nyugtalankodást, hiszen a karaván vezetését biztos kezekben tudták és az esetleg beálló bajban nincsenek egyedül.

Egy jó óra múlt el így. A kis tüzek egymásután kialudtak. Homokot is szórtak rájuk, nehogy a tevék belelépjenek az izzó parázsba. A zárandokok azonban továbbra is ülve maradtak, rendezetlen csoportokba verődtek a kialudt tűz körül s csöndesen itták egyik csésze teát a másik után, hogy felüdítsék magukat és erőt gyűjtsenek a hosszú útra.

A két öltő a vezetővel tanácskozott a további teendők felől. Ez utóbbi jól ismerte ugyan a zárandokutat, az időjárást illetőleg azonban távolról sem volt olyan tájékozott, mint a pusztán lakó öltők, akik majdnem bizonyosra vették, hogy a nap folyamán vihar éri őket utól. Végül együttesen úgy határoztak, hogy figyelmeztetik a tibeti kiküldötteket és az előkelő kínaiakat a fenyegető veszedelemre. A felelősséget akarták ilymódon elhárítani magukról, annyiival is inkább, mert Csangpo Lámától hallották, hogy a zárandokoknak mintegy a fele karavánjukkal együtt messze elmaradt.

Szörmesapkját kezében tartva, nehéz léptekkel közeledett a tibeti vezető, Terge Ricsen, a

kiküldötteknek még égő tűzéhez és alázatos hangon kérdezte, megengedik-e, hogy valamit közöljön velük. Az engedély elnyerte után elmondta, ami a szívéen feküdt, mire az urak felkeltek helyükről és a mandarinok tűzhelyéhez mentek át, ahol letelepedtek és tanácsot tartottak. Odahívták a tibeti és mongol tolmácsokat is. Az egyik kínai, egy öreg, komoly arcú, szürke bajuszú, tekintélyes külsejű férfi, aki drága prémet, szőrmegallért, prémsapkát és prémmel bélelt, erőstalpú bársonycizmát viselt, felemelte teáscsészéje fedelét, ivott egy kortyot s közben zavartalan nyugalommal kérdezte:

— Tehát homokfürögetgre van kilátás?

— Igen uram, — felelte az egyik ölöta — minden jel arra mutat, hogy vihar közeledik.

— Mit gondolnak, mikor érhet utól benünket?

— Azt lehetetlen megállapítani, uram. Még ősz utólján vagyunk. A téli viharok sokkal később kezdődnek, de valamelyiknek mégis elsőnek kell lennie, s ezek az elsők sokszor nagyon kemények. Itt lehet már egy óra múlva, jöhet este is, de az is megeshetik, hogy a sivatagnak más részére húzódik és ez a vidék itt érintetlen marad.

— Tehát lehetséges, hogy még kitörése előtt elérjük a következő táborn?

— Talán. De a csillagok északnyugaton veszítenek a fényükből, egyik a másik után halványul el. Mindenesetre el kell készülnünk a viharra. Ha ott volnánk még mindig a sósó környékén, a forrásoknál, ahol tegnap táboroztunk, azt tanácsolnám, hogy ne mozduljunk el onnan.

— És most, mit gondolsz, mit tegyünk? Én a magam részéről legjobbnak tartanám, ha

azonnal folytatnók utunkat. Ha utólér a vihar és megállásra kényszerít, akkor sem lehetünk rosszabb helyen, mint itt, a homoksvatag közepén.

— Tehát azonnal induljunk?

A tanácskozáson résztvevő tatár törzsfőnök megjegyezte, hogy a karavánnak jó nagy része még nem érkezett meg, s hogy veszedelmes volna az elmaradottakat így elszakítani a menet zömétől. A mandarinok azonban kijelentették, hogy akik nem tartották be a csatlakozás idejét, maguk felelősek a következményekért. És kiadták a parancsot az indulásra. Csak annyi időt engedtek a pihenés meghosszabbítására, míg a teás edényeket, pokrócokat és egyebeket összecsomagolják és a tevékre rakják. Közben megvirradt, fölkel a nap és immár kétségtelenné vált a közeledő vihar. A mandarinok téován álltak egy darabig lovaikkal. Ismét magukhoz hívták a vezetőket, akik most már határozotlan feleltek kérdésükre:

— Egy félórán belül itt a homokfőrteteg!

Erre megváltoztatták az előbb kiadott rendeletet, s szájról-szájra ment az egész karavánon át az új, pihenésre szóló parancs. Kapkodó sietséggel folyt a leszerelés. A következő üzenet már úgy szólt, hogy a tevék mindannyian délkeletre néző fejjel feküdjenek, a lovak pedig közvetlen közelben legyenek kipányvázva.

Már jött is lebegő porfelhőivel az első szélroham. Majd ismét csend állott be. A tevék végtelennek látszó sorban feküdtek. Az emberek ide-oda futkároztak, s föl-fölszakítottak egy-egy podgyászt, hogy hirtelenében szükségükre állíthassanak fel a törzsfőnökök és lámák számára. Földbeszúrt cölöpökre pokrócokat és zsákokat akasztottak, s azok széleit ládákkal

nehéztették meg, nehogy elrepüljenek. Ezúttal másodizben ütöttek táborot ugyanott, a sivatag közepén, de a zarándokok között most a legnagyobb nyugalanság uralkodott.

Az egyik khalkha-táborból trombiták és kürtök hosszára nyújtott, félelmes hangja, dobpergés és cimbalomverés hallatszott. A lámák csapták ezt a nagy lármát, hogy azzal lenyűgözzék, bilincsbe verjék a levegő démonait és megakadályozzák gonosz mesterkedéseiket. A példát követték más táborokban is, s a különböző csoportok nemsokára egymást múlták fölül hangos, lármás muzsikájukkal. Tundup és Sagdur Lámák is megkérdezték a priort, ne játssza-e el az ő templomi zenekaruk is a viharindulót.

— Miért ne, — felelte a prior. — Vegyék elő hangszereiteket és kezeljétek azokat teljes erőtökből! Ügylátszik alapos ördögtáncoltatásban lesz részünk, — tette hozzá, amikor egy heves szélroham örvénylő forgatagban röpítette levegőbe a homokot, a legközelebb fekvő tevék között.

A csipkebogyó barnás-vörös színébe öltözött nap sápadt fényt vetett a fekvő tevék hosszú, sötét sorára, az együvé kötözött lovakra, amelyek fű után való vágyakozásukban türelmetlenül kaparták mellső patáikkal a homokot, és az emberekre, akik sietős mozdulatokkal kapkodtak elő pokrócaikat és prémjeiket, míg az előkelőségek csoportokban álltak és várták a vihar kitörését, meg ideiglenes lakásuk elkészültét.

Itt-ott lámák állottak, kicsiny, a homokban felállított oltárok előtt, amelyeken Buddha aranyozott ajakkal mosolygott a közelgő viharra. A szerzetesek már nagy adagokban nyelték a homokot, amit egy-egy szélroham egyenesen behajított a hosszú rézkürtök nyílásába.

A már amúgy is letompított színek egyre

sötétebbre váltak, a napot elfátyolózó porfellegek nyomában. De azért még mindig elég élesen váltak ki a tovaszáguldó vihar fenyegetően sötét háttéréből. Ott voltak a fekete, barna, pizskossárga és sötétszürke tevék, most növekedő, bolyhos, felgöndörödő téli gyapjújukkal. Meg a különböző színű, fekete, fehér vagy barna lovak és fehérgyapjas juhcsordák. A mongolok közül sokan fekete prémgalléros, sötétkék szőrme köpenyeget viseltek és hajuk mint vörössárga koszorú bújt ki köröskörül, a vérvörös szövettetejű rókabőr süvegek alól. Időnkint szerzetesek mutatkoztak vörös prémekben és sárga baschlikokban, amint hiábavaló buzgósággal fújták kürtjeiket s verték dobjaikat a gonosz szellemek elhallgattatására.

A vihar végigsöpört a tájon és a festői színek elmosódtak. A törzsfőnökök és mandarinok behúzódtak menhelyükre, a lámák sietve tűntették el Buddha-képeiket az oltárládák mélyén, s hangszereiket is berakták a csomagba, ahová tartoztak. Az emberek mint a patkányok bújtak üregeikbe. Akiknek nem volt sátoruk, prémekbe és pokrócokba csavarták magukat, s a tevék mellett húzódtak meg. Ugyanoda menekültek a hajcsárok és a karavánvezetők is. Legrosszabb helyzetben a pásztorok voltak. A vihar egész tartama alatt ott kellett örködniök, bárha felváltva is, az ostoba, ijedős juhok között.

Az elmaradt karavánok érdekében semmit sem lehetett tenni. Szigorú parancs jött, hogy a helyét senki se hagyja el. Majd ha elmúlik a vihar, akkor az utat jól ismerő öltők átkutatják a sivatagot egészen a sóstó mellett levő forrásokig. Néhány elmaradt karaván azóta már Csangpo Láma figyelmeztetésére előre is jutott. Mikor a reggel világosságában maguk is meggyőződtek az ég-

boltozat fenyegető színéről, minden izmuk megfeszítésével siettek és siettették állataikat is előre. A főkaraván ilymódon egyre messzebbre nyúlt hátrafelé s az utóbb érkezők mindannyian megkapták a kiadott parancsokat. A vihar kitörésekor még több csoport hiányzott, de nem hallatszott csengőzaj, amely újabbak közeledését jelezte volna. Valószínűleg megálltak ott, ahol elvesztették a további nyomot.

A kép, melyet az imént még a barnafényű nap világított meg, most másra, csodálatosra változott. Mintha elvarázsolt szobrokká és síremlékekké merevedett volna az egész menet. A tevék előrenyújtott nyakkal és fejjel, félig csukott szemmel feküdtek a földön. Lassankint belepte őket a futóhomok és a por s olyan szürkékre váltak, mintha szobrász formálta volna ki őket agyagból. A lovak lehorgasztott fejjel álltak egyhelyben, félig-meddig szunyókáltak s farkuk és sörényük mint a rongyos zászló libegett ide-oda. A juhokat sűrű prémjük védte a szélfúvás hidegétől. Csomókba verődve, összeszorulva, földre eresztett fejjel álltak együtt.

Más élőlény, mint a pásztorok és itt-ott egy-egy lovakat őrző ember alig mutatkozott. A többiek úgy feküdtek a földön, mint az elesettek a harcmezőn. Nem sokat törődtek a reájuk hulló homokkal. Mintha már halálos álmát aludta volna valamennyi. Néha egy-egy teve felemelte a fejét, hogy lerázza magáról a csiklandozó és súlyos homokat. Ilyenkor megcsendült a nyakán függő kis harang, de senki sem hallotta, vagy ha hallotta, sem törődött vele. Mire az állat türelmesen és megadóan ismét a földre hajtotta fejét.

A viharral együtt a nap is elvonult a földön heverők felett. Beállt az éj, de helyzetükön az sem változtatott.

FARKASOK.

Késő éjszaka Csangpo Lámát felébresztette a hideg. Sejtelve sem volt róla, vajjon mennyi ideig aludt s meddig tart még a végtelenbe nyúló éjszaka. Prémje hátát miriádnyi homokszem pacsolta. Úgy hangzott az, mint mikor felforrás előtt sutorog a fazékban a víz. Csangpo felkelt, derekára csatolta övét, az alaposan megkönynyebbedett víztömlőt vállára vetette és útnak indult.

— A solonok vannak legközelebb, — gondolta. — Ha sikerül megfelelő távolságban oldalt megkerülnöm őket, a szél irányában Csagán megszimatolja a tevéket s ha akkor szembefordulok a széllel és egyenesen arra tartok, hamarosan elérem a karavánt. Távol semmi esetre sem lehetnek. Ha azonban a sötétségben véletlenül a szél irányával ellenkező oldalra kerülök, akkor Csagán semmit sem vesz észre s ez esetben teljesen elveszítjük a karaván nyomát.

— Csagán! — kiáltott a kutyára. — Hol vannak a tevék, *a tevék?* Keresd meg a tevéket! — A kutya fülét hegyezte, előrenyújtott orral szaglászott a levegőben és fürkészve meredt a sötétségre. — Hol van a lovam, Csagán? Fogd meg a lovamat! — A kutya erre dühösen ugatni kezdett s néhányat ugrott a szél felé. De aztán mindjárt visszatért s bosszús vakkantásokkal és szomorú ábrázattal ült le gazdája lábánál.

— Keressük meg a lovat és a tevéket, Csagán, — ajánlotta Csangpo. — Nem veszed észre, hogy ma könnyebb a járás, mint tegnap este volt? Úgy látszik már elfáradt a vihar. De nekünk annál inkább ki kell tartanunk!

A szél még mindig erősen fújt, bár már vesztett valamit erejéből. Egyetlen csillag sem volt az égen. Csangpo gyors léptekkel igyekezett előre, mindig úgy, hogy a szél nyomása jobb oldalát érje. Olyan sötét volt, hogy a saját kezét sem látta. Gyakran kemény, törekeny agyagrétegekbe botlott, amelyek valamikor parti gátat alkottak a víz szélén. Itt-ott egy elszáradt füves halomra taposott, amely mint az üveg tört össze lába alatt.

Órákhosszat gyalogolt. Időnkint megállt és hallgatózott. Mintha emberi hangokat hallott volna. Heves, gyors beszédet. Sőt, mintha saját neve is megütötte volna a fülét. De nem. Csak a szél űzött tréfát vele. Csangpo tovább sietett. Majd ismét megállt. Egészen tisztán hallotta most a trombiták és kürtök hangját! Visszafojtott lélegzettel és dobogó szívvel figyelt. De Csagán semmit sem vett észre. Ismét csak a szél játszott vele és ő nyugodtan folytathatta útját a makacs, áthatolhatatlan sötétségben.

— Nem kellett volna olyan sokáig aludnom, — gondolta Csangpo. — Lám, most megyek, megyek előre ebben a végtelenségben és az éjszaka csak nem akar véget érni. Ilyen messzire, amennyire én most vándoroltam, a solonok nem is jutottak el. Alighanem elhaladtam mellettük. És az ellenkező oldalon vannak, mint ahogy gondoltam, mert különben Csagán észrevette volna őket. A tevék! Hol vannak a tevék, Csagán?

— Eltűntek, — felelte a kutya bosszús ugatással.

— Várj csak! Nemsokára eloszlik a sötétség. Közeledik már a hajnal. Gyere Csagán, pihenjünk egyet. Azalatt talán kivilágosodik.

Kimelegedett a nehéz úttól. Ivott egy korty vizet a kecskebőrből s a kutyának is juttatott belőle valamit. A tömlőben már nem sok maradt. De mit törődött ő most ezzel! A fő, hogy pirkadtt. Ellátott már vagy húsz lépésnyire. Mire újból folytatta útját, teljesen kivilágosodott, bár a levegő porral volt tele. Friss, hűvös szél fújt. Csangpo csak ment — ment tovább és multak az órák.

Déltájban egy kis világos folt jelezte a ködben a nap helyét. A fiatal szerzetes egy száraz tamariszkbokrot pillantott meg nem messze maga előtt. Odament, hogy nagyobb déli pihenőt tartson. A száraz ágak könnyedén törtek le ujjainak érintése alatt s ő egy kis máglyát rakott belőlük. Prémjének oltalma alatt porrá tört néhány fadarabkát s aztán addig dörzsölte tűzszerszáma taplóját, míg végül tüzet fogott. Ezután már nem sok munkájába került, hogy a kis máglyát is meggyujtsa s nemsokára vidáman pattogott és szikrázott a tűz a szélben, amely szétsöpörte és földrefektette a lángokat. Lassankint meggyulladt a leszedett rőzse mind.

— Ha a beláthatatlan hosszúságú karaván azon az oldalon van, amerre fúj a szél és nincsen túlságosan távol, akkor kutyáiknak meg kell érezniök a füstöt, — okoskodott Csangpo.

Leoldotta prémjét, s csak úgy szabadon vállára vetette. Csagán leült a földre és kérdőleg nézett urára. Úgy szokta meg eddig, hogy ha tüzet raktak, akkor ettek is. Mikor azonban ezúttal szaglótávolságban semmi ennivalót sem érzett, összekuporodott a tűz mellett és elszunyókált kissé. Csangpo követte példáját.

Hirtelen arra ébredt, hogy valami változás történt. Gyorsan felugrott fektéből. Teljes csend volt körülötte. A szél egyhangú süvítése megszűnt. Csagán fekvé maradt, csupán a szemét vetette fel. A tűz már majdnem teljesen leégett, s utolsó füstje merőlegesen szállt felfelé. A vihar gyorsabban távozott, mint ahogy jött. A nap még nem nyugodott le, de nem látszott. A levegő megvilágosodott, de még mindig zavaros volt kissé. Már elláthatott az ember néhány száz lépésnyire.

— Ügylátszik újból ránk köszönt az est, anélkül, hogy ehetnénk valamit, — gondolta Csangpo és kiitta kicsiny vízkészletének a felét. A másik felét Csagán kapta. Az állat az utolsó cseppet is kinyalta a kecskebőrből, majd beleharapott és szétszakította.

— Most pedig tovább megyünk Csagán, legalább is addig, míg beesteledik. Azután ismét tüzet rakunk és átalusszuk az éjszakát. Holnap reggelre teljesen megtisztul a levegő és akkor talán rátalálunk a többiekre.

Nem túlságosan messzire egy lapos földemelkedést látott, ahonnan — amennyire a lassan ritkuló köd engedi — valószínűleg jó kilátás nyílik a környékre. Elhatározta, hogy odamegy és ott tölti az éjszakát.

Nemsokára fel is ért a kis domb tetejére és körülnézett. Köröskörül a végeláthatatlan sivatagtenger terült el szürkén némán, mint a sír és élettelenül, mint a holtak birodalma. Egyetlen hang sem törte meg a csendet, amely szinte nyomasztólag hatott a vihar állandó zaja után. Sem antilop, sem madár nem tévedt ide. Dél irányában lassan lefelé lejtett az út. A lebegő porszemcsék most gyorsabban hulltak le a földre. A látóhatár egyre jobban tárgult. Ha nem eresz-

kedett volna le olyan hirtelen az esthomály, Csangpo talán észrevette volna, mint kezd messze délen ismét emelkedni a földfelület a Nan-san hegy felé. Úgy tervezte, hogy hajnalban délnyugat irányába veszi útját. Arrafele nem lehet messze a sivatag vége. De ha ott sem talál vizet, akkor életébe kerül ez az út.

— Úgy látszik hideg lesz ezen a sötét éjszakán. El kell látnom magamat tüzelővel, még mielőtt a sötétség beáll!

Szerencsére a domb aljától nem messze bőven akadt száraz tamariszkbokor. Csangpo annyi ágat tört mindjárt a legelsőről, amennyit csak el bírt vinni a dombra. Csagán vele tartott. De mikor Csangpo újabb rakományért ment le, a kutya ottmaradt az első rakás mellett, mintha ördögi varázslat ellen akarta volna megvédeni azt. Csangpo szorgalmasan folytatta az ághordást mindaddig, míg a sötétség olyan feketére nem vált, hogy a szürke bokrokat nem lehetett többé megkülönböztetni az ugyanolyan szürke földtől. De akkorra gyűjtött is már annyi tüzelőt, hogy elég lehetett egész éjszakára.

Minél sötétebb lett az éj, s minél jobban lehült a levegő, annál több csillag tűnt fel az égen. Csangpo tüzet gyújtott és kényelmes fekvőhelyet készített magának. Csagáné már készen volt. Az est nagyon hosszúra nyúlt. A hatalmas karaván, amely a közelmúltban még olyan nagynak látszott, mintha betöltötte volna a sivatag felét, most nyomtalanul eltűnt. Ha el is jutottak már olyan messzire délnyugat felé, hogy semmisenem látszott belőlük, s a hang sem hallatszott el onnan idáig, de a beállott csendes időben legalább is egy széles, mélyretaposott országút nyomát kellett a homokban maguk után hagyniok. Ez a tudat megnyugtatta Csang-

pót s elhatározta, hogy jó alvással igyekszik erőt keresni a küzdelmes másnapra.

Úgy, mint az előző éjjel, megoldotta derékövét s levetette prémjét, hogy éjszakára beleburkolózhassék. Sapkáját olyan mélyen lehúzta szemére, amennyire csak lehetett. Azután egy csomó fát dobott a tűzre, majd beburkolódzott köpenyébe és elaludt.

Lassan beállt az éj, a sötétség elmélyült. A csillagok fénye mind élesebbre, tisztábbra vált. A tűzrerakott tamariszkágak egymásután lobbantak el, míg végül már alig néhány kék lángocska táncolt a parázs felett. Néha egy-egy szikra szállt fel a hamvadó tűzből, fel is lángolt egy pillanatra, de aztán mindjárt kialudt. A legmélyebb csend honolt. A legfigyelmesebb hallgatódzó sem vehetett volna ki más hangot, mint Csangpónak és kutyájának rendes lélegzetét. A sivatag csöndje félelmetes, de ünnepélyes is. Van benne valami a templomok hangulatából. Úgy érzi ott magát az ember, mintha szent hely küszöbét lépte volna át. A sivatagban alvó ember éjszaka, ha felébred, nyitott ajakkal, elfojtottan vesz lélegzetet, hogy meg ne zavarja a nagy némaságot.

Es amikor legmélyebb a csend, akkor közeledik az éjfél órája.

Csagán megmozdult. Felemelte a fejét, fülét hegyezte és szaglászott a levegőben, szeme nyugtalanul meredt a sötétségbe észak felé, majd jobbra-balra forgatta fejét s orrlyukai gyorsan táglultak és húzódtak össze. Miután azonban semmi gyanusat nem sikerült felfedeznie, ismét farka alá dugta orrát és elaludt.

De kis idő múlva újból felkapta a fejét. Hevesebben mint az imént s csendesesen morogni kezdett. Most már bizonyos volt benne, hogy

nem tévedett! Mint az acélrúgó pattant fel helyéről s eszeveszett ugatással rohant le a domboldalon. Csangpo felébredt, igyekezett összeszedni gondolatait és figyelt.

— A karaván! — gondolta. — Tehát délre kerültünk tőle. Vagy talán csak néhány lovas ölöta közeledik, akiket a törzsfőnök vagy a prior, küldött ki felkeresésemre. Bizonyára nyugtalanokdta miattam s most, hogy a vihar elmúlt átkutatják a sivatagot minden irányban. Valószínűleg kutyák is vannak velük, hogy azok segítségével könnyebben nyomomra találjanak. Milyen felséges lesz jóllakni és fenékgig üríteni a teáskannát!

Elmosolyodott és éppen egy csomó tamariszkgát akart a parázsra vetni, hogy így elűzze az éjszakai hideget, amely alvásának ideje alatt prémje alá bujt, mikor vad, fenyegető ordítás hatott át az éjszakán s szinte megfagyasztotta ereiben a vért.

— Farkasok! — kiáltotta. — Késem van, de ez aztán minden. — Éles füttyentéssel hívta Csagánt, amelynek ugatása egyre távolabbról hangzott. A farkasok második, éhségtől rekedt harci ordítása viszont közelebbről jött, mint az első.

— A tűz! Hisz ez a legbiztosabb védelem ellenük — gondolta Csangpo, miközben gyorsan felélesztette a tüzet, egy csomó faágat szórt rá és erős fúvással lángot szított. Mialatt ezen fáradozott s egyre nagyobb ágakat és törzseket dobott a máglyára, közben erős, határozott hangon a kutyáját szólította. És a dühös, kétségbeesett ugatás csakhamar közelebbről hallatszott. Szakadozott, rekedt és tompa hang volt, mintha Csagán már a farkasokkal küzdött volna. A kutya végül is kénytelen volt kitérni a túlerő

elől és vágatva, mint a nyíl, jött a tűzhöz. Ott megállt, tajtékzott a dühtől és reszketett minden tagjában.

A farkasok, a tüztől megfélemlítve, megálltak a domb lábánál. Nyolcan voltak. Szemük vadul villogott a sötétségben. Dühös felindulásukban, hogy a kutya, amely már-már prédájukul esett, most hirtelen a tűz oltalmába menekült, egyre merészebbekké váltak. Türelmetlenül és vérszomjasan futkostak előre, hátra. A tűz még nem lobbant fel teljes erejével. Szikrázott, patogott és a füst beárnyékolta a fadarabok közül szabadulni akaró lángokat. Ezért egyelőre a farkasok is csak mint nyugtalan, sötét árnyak rajzolódtak ki a szürke talajon.

De most hirtelen magasra csaptak a lángok és a domb környéke megvilágosodott. A vakító fénytől megriadt farkasok feldühödött, csaholó ordítással húzódtak vissza. Ámde csakhamar megszokták a fényt s merészségük visszatért. Egymást bujtogatták, biztatták. Nemsokára ott álltak ismét mindannyian a domb aljában. Hisz fent a dombtetőn hús van, eleven friss hús, ami éppen elegendő volna számukra. És amilyen okosak voltak, már rájöttek arra is, hogy csupán csak egy emberről meg egy kutyáról van szó. Ennyi ellenállással nem nehéz szembeszállani. Csak az a gyalázatos tűz ne volna! De majd csak elfogy a tüzelő és akkor aztán a farkasokra kerül a sor!

A legmerészebbik már megkezdte ide-oda futó zeg-zúgos vonalban a domb ostromát. Mintha csak futóárok rendszerben dolgozott volna. Csangpo a csillagokra irányította tekintetét, hogy körülbelül megbecsülje, mennyi idő lehet még hátra napfelkelteig. Majd a farakásra nézett, vajjon eltart-e az annyi ideig. Fogott néhány ember-

hosszúságú és karvastagságú tamariszk törzset s végüket bedugta a tűzbe. Végül gombolyagba csavarta juhbőrprémjét s arccal a ragadozó állatok felé fordulva ráült. Majd elővette kését s nyomatékosan, lassan köszörülni kezdte azt bal csizmája szegélyén.

Nyugalma felingerelte az állatokat. Az egész csapat nekirontott a dombnak. Csangpo felugrott. A felemelt kés pengéje villogott a tűzfényben. A farkasok már alig néhány lépésnyi távolságra voltak. Vérré szomjuhozó szemük vörösen csillogott. Csangpo éleset kiáltott s feléjük lépett. A ragadozók egy lépést tettek visszafelé, de utána mindjárt kettőt előre. Még egy pillanat és reárohannak. Mikor Csangpo látta, hogyan sorakoznak a támadásra, felkapta összezsavart prémjét és közibük dobta. Az állatok eszeveszett őrjöngéssel vetették magukat a zsákmányra és egy perc alatt rongyokká tépték azt. Csangpo ezalatt a tűz mögé futott és gyorsan egy jó csomó fát dobott rá.

A prém még jobban felingerelte a farkasok étvágyát. Alighogy elkészültek vele, körben lefutottak s a déli oldalról tértek vissza. A legéhesebbek már csak néhány ugrásnyi távolságra voltak. S úgy látszott, el is szánták magukat az ugrásra. De a késre azért még nem került a sor. Csangpo kikapott a tűzből egy ágat, amelynek a vége hatalmas lánggal égett, mint egy fáklya. Vad lovasjátékok alkalmával megszokta a jó célzást és biztos találást s így most is, amikor teljes erejével elhajította az égő fáklyát, az egyenesen a legközelebb álló farkas tátott szájába talált. Az állat teljesen elvesztette eszét, mintegy önvédelemből beleharapott az izzó parázsba, amely sziporkázva recsegett ropogott fogai között. A farkas ordítva a dühtől és fájdalomtól, maga-

san a levegőbe ugrott, majd eltűnt a többiek mögött.

A következő támadót orrán érte egy újabb lángoló faág, aztán a földre hullott és ott égett tovább. A ragadozó csapat frontot változtatott. Csangpo pedig ezalatt ismét bőséges táplálékot adott a tűznek.

A farkasok most más oldalról közeledtek. Agyaraik közül habos tajték tört elő. Időnkint csattogva ütötték össze állkapcsaikat. Szemükben éhség és a gyilkolás vágya égett. Csangpo most egy hatalmas emberhosszúságú tamariszk-törzset vett a balkezébe, a jobba meg egy rövidebb darabot. Mindkettő szikrázva égett a külső végén. Mikor a farkascapat vezetője, egy hatalmas, erős, sötétszürke állat már vagy két lépésnyi közelbe ért, Csangpo leeresztette a fatörzset, s azzal mint egy égő lándzsával felé rohant. Mikor pedig a többiek a vezető segítségére siettek támadásukkal, sisteregve emelkedett a magasba a kisebbik faág s szétverte a támadókat.

Csangpo egy pillanatra lélegzethez jutott. A csillagokból látta, hogy a hajnal még mindig messze van. Azt is látta, hogy ilyen gazdálkodás mellett a farakás nem tart el reggelig. Azon töprengett, vajjon őt, vagy a kutyáját tépik-e előbb darabokra. Szegény Csagán ugatott, ugatott, de izgalma oly rekedtté tette, hogy valamirevaló hang nem jött ki a torkán.

A farkasok zihálva, csaholva pihentek egy darabig. Haditanácsot tartottak. A vezető újabb tervet eszelt ki. Felrohant a farakásra, nyáltól csepegő vörös tátott száját Csangpo felé fordította, majd örvénylő dühvel harapdálni, hasogatni kezdte a fadarabokat úgy, hogy forgácsok és szilánkok röpködtek körülötte. Ugyanakkor a többiek a farakás két oldalán csoportosultak a

támadásra. Csangpo ekkor átugrotta a tüzet, hogy az ott álljon közte és a támadók között. A farkasok egy pillanat alatt átkerültek a túlsó oldalra. De ismét égő fáklyák hullottak a nyakukba. Az állatok tájékozódó dühvel ismételték meg a hadműveletet. Csangpónak éppen csak annyi ideje akadt, hogy újabb törzseket és ágakat hajíthatott a tűzre.

Ahogy a vezető vérszomjas reszkető lihegéssel ismét fent állt a farakáson, hogy áldozatára vesse magát, a többiek pedig ott álltak, segítségére készen körülötte, Csangpo felragadta a leghosszabb tamariszkötörzset, párdúcüggyességgel fent termelt a farakáson és minden erejét összeszedve, villámsebességgel a vezető farkas nyakára csapta az égő törzset. Az állat felhorkant, fuldoklott és lefordult a magasból. A többiek a történetek felőli bizonytalanságukban, és vezető hiányában visszahúzódtak.

Csangpo ismét lélegzethez jutott. A levegő hiánya már majdnem megfullasztotta. Arcát feketére festette a korom és a füst, keze vérezett a horzsolásoktól. Sipkáját mélyen szemére húzta, hogy így védje fejét a ragadozók agyaráitól. Megszédült, forgott körülötte a világ és lehunyta szemét. A farakásról panaszos, fájdalmas, köhögéssel megszakított ordítás hallatszott. A vezető farkas volt, amely magához tért, s most bosszúra hívta fel társait. Nem bánta már, ha bőrig ég is a bundája, de hallani akarta, mint reccsennek meg Csangpo nyakcsigolyái a foga alatt és érezni akarta, mint enyhíti meleg vére a nyelvén ejtett égési sebeket.

Csangpo most hirtelen felnyitotta szemét. Úgy érezte, hogy csodálatosan világos lett körülötte. Kezdetben, fél kábulatában azt hitte, talán a nap kél fel és a farkasok visszavonulnak. De legnagyobb

rémületére csakhamar meglátta, hogy a farkás az, ami lángba borult. A vezető farkas elleni támadás közben szikra és parázs hullott a száraz ágak közé, s azok tüzet fogtak. Ez volt az oka annak is, hogy a tüztől elkábult, megégett farkasok elmenekültek s nem kezdtek újabb támadást. Érezték, hogy legyőzettek, s egyelőre vártak.

Nyilsebességgel rohant Csangpo az égő rakáshoz s megmentett belőle annyi fát, amennyit csak lehetett. De míg ő kábultan feküdt, a tűz már nagyon mélyre hatolt s így nem sok menthető darab akadt. Belátta hát, hogy ütött számára a halál órája és hogy felszabaduló lelke nemsokára megkezdí vándorlását. Vigasztalására szolgált, hogy zarándoktársainak megmentéséért áldozta fel magát és most tovább kutatott emlékezetében, nem találna-e még egy-néhány jócselekedetet, amely érdemül tudatnék be neki, amikor majd tévelygő lelke ismét halandó testbe költözik. De úgy érezte, hogy a tökéletességnek nagyon alacsony foka az még, amelyen megállhat az istenek előtt s éppen ezért következő emberi létében sem igen juthat magasabbra, mint oda, ahol most elvágják élete fonálát az éhes farkasok.

Miután félrerakta a megmentett kevés tüzelőt, összeszedte minden önuralmát és megpróbált nyugodtan szembenézni a halállal. Hiszen más választanivalója nem volt. A máglya hatalmas lánggal égett a homoktenger fölött és pazar fénybe borította a kihalt pusztaságot. A farkasok mintegy húsz lépésnyi távolságra álltak és lógó nyelvvel és farokkal, alattomosan figyelték, mi történik a dombon. Csagán felhagyott az ugatással, nem bírta tovább. Fülét hegyezve állt a tűz közelében és mereven nézte a farkascsapatot. Gyorsan lélegzett és tátogatta száját.

A farakásból sűrű füstoszlop emelkedett és a keresztül-kasul futó szikrák játékos táncsal küzdöttek a megsemmisülés ellen. Időnkint erős recsegés hallatszott. Ilyenkor kialudt egy csomó tüzelő és a rakás egyre jobban összeroskadt. A lángok hatalmas fénye fakóbbra vált s vörösre változott. A kör, amelyet eddig bevilágított megszűkölt és a farkasok lépésről-lépésre közeledtek. Csangpo körbejárta a máglyát és egy vastag tamariszkággal összébb tömörítette az égő farakást, hogy így tovább izzék. Végül, ha már nem marad egyéb hátra — gondolta magában —, pusztá kézzel fogja az izzó fadarabokat a farkasokra hajítani.

A két tüzet alig egy lépés választotta el egymástól. Csangpo most odaült a kettő közé, ismét elővette kését és köszörülni kezdte. Borzalmas egy tatárkés volt az. Egy utazása alkalmával vásárolta Kobdóban egy Andisan-i kereskedőtől. Kipróbálta élet egy tamariszkágon. Úgy vágta, mint a papirost. De azért folytatta a köszörülést mindaddig, míg kifényesedett tőle a csizmája széle. A kés pengéje kétélű volt és mély árkok futottak rajta végig, hogy amikor a küzdelem hevében élőlény húsába mélyed, e kis csatornákon folyjék le a vér.

A hatalmas máglya lassankint kicsiny tűzrakássá fogyott. A megmentett tüzelővel Csangpo élesztgette még egy darabig az eredeti tüzet. De a fa elfogyott és kilobbant az utolsó kék láng is. Koromsötétség borult a dombra. A csillagok teljes fényükben ragyogtak, mert a hideg a földre nyomta a levegőben maradt utolsó porfátyolt is. A levegő tiszta volt. Csangpo felnézett a csillagokra és látta, hogy úgy egy félóra lehet hátra virradatig.

És jöttek, egyetlen csomóba verődve, a far-

kasok. Megkezdődött a zarándok utolsó küzdelme!

A vadak támadásba fogtak. Csangpónak gondja volt rá, hogy a nagy halom parázs ott álljon közte és köztük. Mikor oldalról környékezték meg, elsiklott előlük s valóságos parázs-esőt szórt rájuk, mire az állatok ijedten oszlottak szét. Ugyanez a hadművelet többször megismétlődött, mert a támadók újra meg újra visszatértek. Mikor aztán Csangpo így rájuk szórt a tűz parázsát is és a szertehullott izzó darabok megszenesedtek és kihültek, a farkasok végre biztosítottnak látták prédájukat. Vérszomjtól égve, a csillagok fényében csillogó agyarakkal rohant most a farkasok vezére áldozatára. De mielőtt még beléharaphatott volna, szívébe fúródott Csangpo kése. Hörgésbe fulladó ordítással vetette hátra fejét s néhány utolsó halálos rängással összeesett.

A többiek vezetőjük sorsára való tekintet nélkül folytatták a harcot — megérezték a vér szagát. Egy nagy világosszürke farkas felugrott és Csangpo karjába kapaszkodott, hogy így felborítsa őt. De szorítása azonnal engedett, majd teljesen lesiklott, amint Csangpo kése nyeléig behatolt a bestia hátgerincébe. Csagán vitézül szembeszállt az egyik farkassal, de Csangpót ezalatt egyszerre öt rohanta meg. Vérszomjuk egyre fokozódott. Minden oldalról egyszerre támadtak. Csangpo körbe vagdalódzott s villámgyors mozdulatokkal védekezett. Késének pengéje szinte repült egyiktől a másikra. Egyik farkas hátulról nyakát ragadta meg, de azonnal elengedte, mert a hideg acél a bordái közé fúródott. A sebesült tájtékozott a dühtől és a nyál, mint a szappanbuborék habzott a száján.

Csangpo egyre gyakrabban érezte forró lehe-

letüket az arcán. Lihegtek és a hús reggeli levegő fehér gőzfelhővé sűrűsödött a szájuk előtt. Hörögtek, csaholtak és ordítottak vére szomjazó vadságukban. Egyik itt, a másik amott mélyeszettette agyarait Csangpo húsába. — hiszen már a prémje sem védte őt.

Az egyenlőtlen harc nem tarthatott soká. Az ifjú zarándok egyre lassúbb mozdulatokkal védekezett, kése már csak találomra mozgott ide-oda. Ereje elhagyta, karja elernyed. Szeme elsötétült, a kés kihullott kezéből, öntudata elhomályosult és hanyattesett a földön. A farkasok rekedt diadalordítással vetették rá magukat.

Ebben a pillanatban emelkedett a nap széle, mint egy ragyogó rubin, a látóhatár felé. A farkasok még nem jutottak annyira, hogy föl szakíthatták volna áldozatuk gégejét és mellkasát s megkezdhatték volna véres lakomájukat, amikor hirtelen, mintegy parancsszóra megálltak és rémülten néztek a nap felé. Ugyanakkor a világosodó keleti égboltozat alatt két lovas alakja tűnt fel, amint vad harci kiáltásokkal vágatott a domb irányában. A ragadozók vére szomjuhozó mohóságukban csak akkor vették észre a veszedelmet, amikor az már majdnem a dombtetőre ért. A farkasok lassan visszavonultak, miközben gyűlölettel teli pillantásokat vetettek az érkezők felé. A lovak ijedten torpantak meg a vadállatok előtt. A lovasok leugrottak nyergükből s lefelé tartott lándzsákkal közeledtek. A farkasok már csak négyen voltak. Egy ötödik kínosan, lassan sántikált utánuk. Az érkező férfiak látták, hogy nincs mitől félniök. Leszíjazták hát a lovaik mellső lábait s azután az elesetthez siettek.

Mint ahogy sivatagi utazásoknál szokás, mindkét lovasnak egy-egy üveg víz volt nyergéhez

erősítve. Ezt most levették. Azonnal megismerték Csangpot, fölnyitották ruháját, a nyeregtakaróból hasított darabokkal lekötötték vérző sebeit, aztán az egyik fölemelte a fejét, a másik pedig odatartotta a vizesüveget a szájához. Csangpo fölnyitotta szemét és ivott. Sebei nem voltak mélyek, de csupán egy pillanat választotta el attól, hogy halálos sebet kapjon. Öntudata lassankint visszatért. Mikor megpillantotta kezén és ruháján a vért s látta a három megölt farkast a földön, egyszerre eszébe jutott a küzdelem, amelyet életéért folytatott.

— Hol van Csagán? — kérdezte ijedten.

— Szegénynek már nem sok van hátra az életéből. Itt fekszik és nyalogatja vérző sebeit.

— Adjatok neki egy kis vizet a másik üvegből, — kérte Csangpo, — szegény állat hősiiesen védte magát.

Csak most ismerte fel Csangpo a két öltőt, akik mindig legelől lovagolnak Terge Ricsen oldalán, hogy segítségére legyenek, ha az nem egészen tud tájékozódni a sivatagban. Mig egyikük a kutyát vette gondjaiba, a másik Csangpo kérdésére felelt, hogy miképpen találtak rá ebben a mérhetetlen pusztaságban:

— Figyelj csak! Nem hallasz hangokat?

Csangpo felfigyelt s most egyszerre meghallotta a percről-percre erősödő dallamos harangjátékokat. Kelet felé nézett s ott látta a felkelő nap alatt elvonuló karaván fekete tömegét.

— Mikor tegnap este megszűnt a vihar, — folytatta az öltő, — parancs jött az indulásra. Mindent becsomagoltunk s a lovaglók felültek lovaikra és tevéikre. A tibetiek és kínaiak előbb készültek el s nem várták meg a többieket. A régi út nyomait teljesen elsöpörte a vihar. A nap hamar végére hajlott és az alkonyat sem

tartott soká. Nehéz volt megtalálnunk az utat. Mikor még jobban besötétedett, elhatároztuk, hogy az előcsapat megvárja a mongol tevekarakavánokat, nehogy eltévedjenek. Szinte örökkévalóságnak tetszett az az idő, míg elérhettek bennünket. Szerencsére a csillagok kitűnő útmutatóknak bizonyultak. Parancs jött, hogy lovasok küldessenek vissza az úton és bizonyosodjanak meg afelől, nem maradt-e el valamelyik csoport. Mindannyian helyükön voltak, kivéve a solonokat. Kénytelenek voltunk sorsukra bízni őket. Az egész karaván útját nem kockáztathattuk miattuk. Majd csak eligazodnak másnap, annyi-
val is inkább, mert hiszen — ahogy mindannyian hittük — te is velük vagy. Miután visszalovaglásod óta mitsem hallottunk rólad, bizonyosra vettük, hogy a vihar megakadályozta visszatérésedet és így jobbnak láttad ott maradni az utolsóknál.

Végre elindultunk. Én és társam Terge Ricsen mellett lovagoltunk. Hosszú, hosszú vándorlás után egyszerre csak úgy tűnt, mintha tüzet látnék távol nyugaton, tőlünk valamivel jobbra. Két társam szintén látta. Néha eltűnt, majd ismét felvillant. A mögöttünk haladó tibetiek beszélgetéséből kivehettük, hogy ők is látták a fényt. Mindannyiunkban új reménység ébredt. Emberek vannak ott, akik megadhatják nekünk a szükséges útbaigazítást.

De vajjon kik tévedhettek erre a kihalt vidékre, ahol a nomádok nem találnak legelőt a juhok számára? Talán antilopvadászok? Vagy lehetséges volna, hogy a solonok elhaladtak mellettünk, anélkül hogy észrevettek volna? A legnagyobb izgalom vett erőt rajtunk és utunkat egyenesen a tűz felé irányítottuk. A fény egyre kivehetőbbé vált s csodálatos állandósággal

égett. Mert rendszerint, amint tudod, a nagy távolságban látott tüzet időnkint eltakarják a közelében mozgó emberek, vagy lovak. De itt semmiféle árnyék nem volt. Néhány tibeti láma már-már azt hitte, hogy valami varázstűz az, amit a sivatag gonosz szellemei gyújtottak, azért, hogy bennünket félrevezessenek.

És ekkor olyasmi történt, ami még jobban növelte csodálkozásunkat, a tibeti szerzeteseket meg valósággal meggyőzte arról, hogy varázslat van a dologban. Közvetlenül a kis tűz mellett, amit addig láttunk, egy másik hatalmas máglya lobbant fel és vakító fényt vetett a dombra. Mintha most egy emberi alakot és néhány árnyat is láttunk volna mozogni a fényben. De a távolság még túlságosan nagy volt. Alig egy félórával napfelkelte előtt, kialudt mind a két tűz. Mi azért megtartottuk az irányt, amiben segítségünkre volt, hogy időnkint tömegesen pattantak fel a szikrák a tűzhelyről.

Hajnalhasadáskor farkasordítás ütötte meg a fülünket. Egy tibeti odalovagolt hozzánk, két lándzsát hozott és a kiküldöttek parancsát, hogy lovagoljunk előre és kémleljük ki a környéket. Közben megvirradt s mi kivehattuk kétségbeesett küzdelmedet a farkasokkal. Ekkor megsarkantyúztuk lovainkat s a legvadabb iramban nyargaltunk ide fel. Már csak néhány lóhossznyit távolságra voltunk, mikor összeestél és a farkasok reádvetették magukat. Mi torkunk szakadtából kiáltozni kezdtünk, mire a farkasok felfigyeltek és egy pillanatig vártak a halálos harapással. S még mielőtt folytathatták volna gyilkos munkájukat, felértünk a dombra és elkergettük őket. Amint látod, ott futkosnak most ide-oda a szürke sivatagban.

— Áldott legyen Buddha, áldott legyen a Tasi

Láma! Az az ereklye mentette meg életemet, amit ő adott nekem. Annak köszönhetem, hogy nem kellett megszakítanom zarándokutamat s nem kellett már most újból rálépnem a lélek-vándorlás útjára.

Itt elhallgatott Csangpo. Nem bírt többet mondani vagy hallani. Arca olyan halaványra vált, aminőre napbarnította bőre csak engedte és feje hátrahanyatlott az ölőta térdére. Félálomban hallotta a csengők ütemes zengését, amint a zarándokmenet elvonult a domb mellett s ismét délnyugatra tért. A köréje gyűlt emberek meglepődött hangja is megütötte a fülét. A törzsfőnökök fejüket csóválva nézték az aludtvérrel borított farkashullákat a földön s mellettük a mongol ifjút, aki úgy látszott utolsó óráit éli.

Egyik csoport a másik után jött fel, ki gyalog, ki lovon, hogy egy pillantást vethessen az éjszakai harctérre és a hősré, aki olyan keményen küzdött az életéért. Néhányan a farkasok után osontak, de mindhiába próbálták lelőni őket. Egy azonban mégis ott maradt. Csangpo kése mélyebben hatolt belé, semhogy elbírhatta volna. A vérveszteség miatt nem bírt elmenekülni. Egy golyó földre terítette.

Nemsokára a tatár törzsfőnök és a prior is feljött érdeklődni a történetek után. Megdöbbenve álltak meg, mikor megpillantották Csangpót a farkasok között s véres kését mellette a földön. A prior sokkal többet tapasztalt már életében, semhogy most ne tudta volna, mit kell tennie. Magához hívatta az egyik idősebb tatár lámát, aki elvégezte a Sárga templom orvosi szaktanulmányait. A tatárok karaványa éppen az imént haladt el a domb mellett s így a gyógyító láma sem lehetett még messze. Azután meghagyta, takarják a beteget pokrócba és vigyék le a domb-

ról, valami olyan helyre, ahol nem látja többé a megölt farkasokat és semmi sem emlékezteti az átélt rémes éjszakára.

Az orvosláma elhozatta bőrládáját, amely tele volt gyógyító füvekkel, levelekkel és porokkal. Valami gyógynövényt kevert egy csésze forró teába s azzal itatta meg a kifáradt vándort. Csangpo felébredt.

— Magához tér, — jelentette ki nyugodtan az orvosláma. — De nyugalomra van szüksége.

A karaváncsengők úgy zengtek, mintha temetésre szóltak volna.

A prior kérte a tatár törzsfőnököt, válassza külön karavánjának egy kis részét s az maradjon ott a beteg körül. Sátorra volt szükség, meg pokrócokra, prémekre, párnákra, élelmiszerre, vízre és egy ideiglenes hordágyhoz való anyagra. A sátort csakhamar felütötték és valamivel kényelmesebben rendezték be a rendesnél. Puha, jó ágyat vetettek. Tüzelőt gyűjtöttek.

Az orvosláma bent a sátorban levetköztette a beteget és új kötést rakott a sebeire. Tisztára mosták a vértől és egy nagy, meleg juhprémbe burkolták.

— Halljátok, hogy csengetnek, folyton csengetnek odakünn! Mintha a kis harangok istentiszteletre hívnának.

A beteg némi erőlködéssel, a kerek sátonak a bejáratnál szemben fekvő oldalára fordította fejét. A prior megértette mire gondol:

— Igen, igen, légy csak nyugodt, az oltár már áll, a burkhánok is helyükön vannak a füstölőkkel és lámpákkal együtt. A füstnyílás mellé egy „khadak“ is van erősítve. A gonosz szellemek nem zavarhatják álmodat. A dobok, cimbalmok és flóták is velünk vannak. Ez a nap nem múlik el istentisztelet nélkül. Nem hallod,

mint számlálja Tundup Láma olvasója szemein az „Om mani“ imákat, amiket teérted mond? De hová lett a lovad?

— Hát nem jött vissza? Igaz, most jut eszembe, hisz a solonok még hiányoznak. Velük kell lennie. A solonok megmentésére semmi sem történt?

— De igen. Küldtünk már lovasokat felkutatásukra. Nem forognak veszedelemben.

— Meddig maradunk itt? Úgy vágyom el innen.

— Csak addig, amíg egészséged annyira helyreáll, hogy elbírod a teve himbálását. Amint a többiek forrásra akadnak, azonnal lovasokat küldenek ide friss vízzel. A főkaraván nem vár meg minket. Ha előbb nem, hát Si-ning-fu-ban vagy Kumbum-ban bizonyosan találkozunk velük. Sietségre nincs okunk.

Csangpo ismét elszunnyadt. Tundup Láma megszokítás nélkül mormolta imáit és pergette olvasóját. A sátor előtt elvonultak az utolsó tevék is. A csengők szava elcsöndesült, majd lassankint teljesen elhalt a távolban.

*

Csangpo Láma néhány nap múlva teljesen magához tért s barátaival együtt csatlakozhatott a nagy karavánhoz, amely az állatok legeltetése és pihentetése végett egy dús legelőjű, forrásokban gazdag vidéken telepedett le.

A solonok fölkeresésére és segítségére kiküldött lovasokat azonban hiába várták. Lassankint már föladták a reménységet, hogy valaha még viszontlássák az elveszetteket. Már arról beszéltek, hogy útrakelnek nélkülük. Egy este azonban mégis megkerült a rejtély kulcsa. A kiküldött lovasok körülbelül húsz solonnal együtt

visszaérkeztek. Az utóbbiak mindannyian gyalog jöttek lerongyolódott, nyomorult állapotban.

A szegény zarándokokat jámbor társaik azonnal szerető gondoskodásukba fogadták. Egyikük így beszélte el balsorsukat:

— Mi utolsóknak hagytuk el a sóstó melletti forrásokat. Indulásunk pillanatában láttuk, hogy egy csapat idegen lovas érkezett oda. Nem sokat törődtünk velük, hanem folytattuk utunkat a főkaraván nyomában. Nem messze jutottunk, amikor Csangpo Lámával találkoztunk, aki megadta a szükséges utasításokat és figyelmeztetett, hogy siessünk. Tanácsához híven, gyorsított tempóban haladtunk tovább. Csangpo Lámáról többé semmit sem hallottunk és nagyon nyugtalankodtunk elmaradása miatt.

Kis idő múlva két lovas tűnt elő a sötétségből. Elénk jöttek s azt mondták, hogy a főkaraván tibeti és kínai vezetői küldték őket hozzánk. A mieink közül néhányan felismerték őket, hogy csakugyan a zarándokmenetből valók s ezért vakon bízunk bennük. Kalmuktörzsbéliek voltak.

Azt állították, hogy a vezetőség az öltő útmutatók tanácsára úgy határozott, hogy megpihen egy forrásnál, tőlünk némi távolságra északnyugat felé. Miután ez a forrás egyenesen nyugatra fekszik a sóstótól, az elmaradt csoportok hamarabb odaérnek, ha mindjárt jobbra kanyarodnak. Ilymódon nemsokára ráakadnak a főkaraván nyomára és nem kell olyan nagy kerülőt tenniök.

Egyikünk sem gyanakodott. Ellenkezés nélkül követtük a két kalmukot. Csak azt csodáltuk, hogy egyre északibb irányba vezettek bennünket, s így közeledés helyett inkább távolodtunk a sóstótól. Én meg is kérdeztem ennek okát, mire ők azt felelték, hogy ebben

az irányban nemsokára homokmentes területre érünk, amelyen kényelmesebben haladhatunk.

Hajnalodott. Az idő fenyegetőre változott. A két kalmuk gyakran tekintgetett kelet és észak-kelet felé. Nyugtalanoknak látszottak. Szél kerekedett. A levegő zavarosabb lett. Felhők mutatkoztak. Homokföregteg készült. Porfelhő burkolt be bennünket és nemsokára eltűnt előlünk minden kilátás, nem láttuk az utat. Megkérdeztem vezetőinket, megtalálják-e a helyes utat viharban is. Egy darabig suttogva beszélgettek egymással, majd így feleltek:

— Nem! Legjobb lesz, ha itt maradunk.

A szél erősödött. Míg mi megálltunk és tanácskoztunk, láttuk, hogy a két kalmuk gyorsan kelet felé lovagol és eltűnik szemünk elől.

— Ez a dolog nincs rendben, — törtem most ki. — Csangpo Láma semmit sem tudott irányváltatásról. Térjünk vissza a nagy karaván régi nyomába, még mielőtt el nem söpri azt a szél.

— Igen, de hát a kalmukokkal mi lesz? Csak nem hagyhatjuk el őket. Talán az út kikémlelésére lovagoltak előre. Várjunk egy kicsit.

Szorosan egymás mellé ültünk a homokba, s felhajtottuk gallérjainkat védelmül a szél ellen. Nem kellett sokáig várnunk! Egy lovas vágott előre a ködből. Harsányat kiáltott és a levegőbe lőtt. Alig egy perc múlva már minden oldalról lovasok kerültek elő. Mindannyian el voltak látva puskával és karddal. Tizenketten, vagy tizennégyen lehettek.

Fölugrottunk helyünkről, hogy a tevék hátára erősített fegyvereink után siessünk, de még mielőtt ezt tehattük volna, a rablóbanda már körülfogott bennünket. Egy durva fickó ránk kiáltott mongolul:

— Ne mozduljatok! Aki fegyverhez mer nyúlni, azt lelőjük!

Kettőt a mieink közül, akik megkísérelték az ellenállást, kardvágás terített a földre. A többieket borszíjakkal megkötözték. Védekezni nem lehetett. Mindez egy pillanat alatt történt. Néhányan közülünk térdrehulltak és úgy könyörögtek az életükért.

A banditák közül hárman-négyen elvezették lovainkat és tevéinket. Mikor ezek eltűntek a sóstó irányában, a többiek minket raboltak ki. Minden ezüstünket és egyéb értékünket elszedték. Azután lórakaptak és elvágattak.

Mi pedig ott álltunk kifosztva, és semmit sem tudtunk az útról és a sivatagról. A rémület nyelvünket is elnémította. Egy hangot sem mertünk kiejteni, mert féltünk, hogy a rablóbanda visszatér és agyonver bennünket. Ezalatt teljes erejével kitört a vihar. S nekünk állandóan úgy rémlett, mintha fenyegetőző hangokat és hűséges tevéink panaszos bőgését hallanók.

Miután jóideig várakoztunk, de nem mutatkozott többé senkisé, arra gondoltam, hogy meg kell próbálnunk a menekülést. Igyekeznünk kell bármi áron felkeresni a főkaravánt és azután a legjobb lovasok segítségével üldözőbe venni a rablókat. Szíjjal hátrakötött kezeinket könnyen kiszabadíthattuk, mert segíthettünk egymáson. Sebesült társaink közül az egyik már kiszorult. A másikat magunkkal vittük. De útközben ő is meghalt. Visszamentünk oda, ahonnan a kalmukok elcsaltak bennünket. Itt-ott látszott még a karaván nyoma, de mindjobban elmosódott, míg végül teljesen eltűnt.

Azért folytattuk útunkat. Egy felfordult, ki-múlt teve mutatta, hogy jó úton járunk. Igyekeztünk megtartani ezt az irányt. Egész nap

vándoroltunk, de a karavánnak többé egyetlen nyomára sem akadtunk. Néha majd megfojtott a futóhomok, de azért kitartottunk és mentünk tovább. Hisz az életünkről volt szó. Éjszaka aludni próbáltunk. Csendesen feküdtünk pirkadásig. Akkor tanácsot tartottunk. Sokan attól féltek, hogy túlságosan messze elmaradtunk a karavántól. Mások reménytelennek és hiábavalónak találták a további keresést mindaddig, míg tart a vihar. Ismét mások azt tanácsolták, menjünk csak tovább, tovább, míg el nem érünk ahhoz a hegyhez, amelyről Csangpo Láma beszélt. Végül is ebben egyeztünk meg.

Folytattuk a küzdelmet a viharral és folytattuk útunkat arrafelé, amerre a hegyet képzeltük. De amint később kitűnt, nagy izgalmunkban ellenkező irányba mentünk. Végre alábbhagyott a vihar és tisztult a levegő. Az újból ránköszöntő éjszaka ismét pihenésre kényszerített bennünket. Másnap reggel két lovast pillantottunk meg a távolban. Azt hittük útonálló, akik bennünket keresnek s ezért elrejtőztünk a homokdűnák között. De késő volt, mert azok már észrevettek bennünket. Mikor hozzánk érkeztek, akkor láttuk nagy örömünkre, hogy nem ellenségek, hanem jóbarátok. A szomjúságtól félholtan vonszoltuk magunkat velük egy forrásig s onnan egyenesen idejöttünk.

*

Mikor Csangpo Láma meghallotta a solonok borzalmas kalandját, még jobban bánkódott, hogy átengedte magát az álomnak.

— Ha veletek lettem volna, aligha ugrottam volna bele a kalmukok csapdájába. Vagy ha mégis megbíztam volna szavukban, a támadás alkalmával legalább alapos ellenállást rendeztem volna.

— Az lehet — felelte a solon —, de akkor lelőttek volna téged is, engem is és legtöbben ott maradtunk volna holtan. Örülhetünk, hogy két emberünk elvesztése árán megmenekülhettünk.

— Amióta Buddha arany szoborképét ellopták a prior sátrából, azóta mindig gyanakodtam, hogy árulók vannak a karavánunkban. Reméljük, hogy ezen a két kalmukon kívül több már nincsen.

Szegény solonok olyanok voltak, mint a hajótöröttek, akiket az utolsó pillanatban mentettek meg. A többi zarándok gondjaiba vette őket. Kettesével egy-egy mongol törzsben kaptak helyet s ellátták őket tevékkel, lovakkal, élelmiszerekkel és minden egyébbel, ami szükséges volt a zarándokútra. De senki sem tett értük többet, mint Csangpo Láma, aki úgy érezte, hogy akaratlanul ő volt szerencsétlenségük okozója.

A SZÁZEZER KÉP TEMPLOMA.

A zarándokok eljutottak a sivatag végére és egy lassan emelkedő völgyön keresztül megindultak a Nan-san hegy felé. Egyszer keskeny szorosokon, máskor tágas tisztásokon vezetett át az út és mikor a tevék csengőinek zengése visszhangot váltott ki a sziklákból, az egyszerű mongolok azt hitték, hogy a Nan-san-ban lakozó istenek felelnek rejtett sziklaotthonukból. Zengett az egész völgy és a zarándokok úgy érezték, mintha dalolna még a belehelt levegő is.

A hangulat ünnepélyesre vált. Hiszen most már komolyan közeledtek a szent Tibethez! Esténként, a tábortüzek mellett nem tudtak betelni a zarándokok a híres templomról szóló elbeszélésekkel, meg annak a nagy napnak a leírásával, amikor a Dalai Láma megáldotta a hozzá sereglett jámbor hívőket.

Az áhitatosan hallgató kör közepén rendszerint egy láma ült vagy valami más tapasztalt ember, aki nem először tette meg ezt a zarándokutat.

— Képzeljétek el — mondta az elbeszélő —, milyen érzelmek ébredhettek a zarándokok megszámlálhatatlan ezreiben, mikor végére értek ezeknek a sziklás utaknak és az utolsó hegyszorosból megpillantották, először életükben a lhasszai templomnak, az istenek otthonának aranyozott tetőzetét! A zarándokok ilyenkor még buzgóbban

forгатják imamalmaikat. Mint a virágos hársra repülő méhek zümmögése, úgy zúg a levegőben az „om mani“ örökös mormolása.

Aztán belovagolnak a városba. Odabent csak úgy hemzsegnek a szerzetesek. A kolostorutcákon szent kutyák kóborolnak, hatalmasak és vadak, mint a mesebeli tigrisek. Mikor pedig elérkezik a nagy nap, hosszú menetben vonulnak fel a jámbor hívők a hatalmas lépcsőkön, és végül sötét folyosókon keresztül eljutnak a Vörös-hegyen álló templompalotának, Potalának legmagasabb erkélyére. Lent a Ki-csu völgyében csendes hársak között a templomok megszámlálhatatlan sokasága csillog és mögöttük a távolban hófödte csúcsú hegyek emelkednek köröskörül. Lassan, szótalán csendben vonul a hívő sereg árkádon, világítóudvarokon és sötét termeken keresztül a föld legszentebb helyiségébe.

Es elérkezik a nagy pillanat! Dobogó szívvel lépik át a hatalmas terem küszöbét. A közepén nyitott mennyezet tizenkét vörös oszlopon nyugszik. A falak teljesen eltűnnek a pompás festmények mögött. Az oltáron, az istenképek előtt színarany csészekben lángok égnek. Egy aranyhímzésű, drapériákkal bevont baldachin alatt drágakövekkel kirakott, oroszánokon nyugvó trón áll. Csillogó arany az egész. A trónon ott ül a Dalai Láma és kezét áldva terjeszti a messze útról jött zárandokok fölé.

Igy hangzott az elbeszélés és a mongol zárandokok égtek a vágytól, hogy részesei lehessenek ők is ennek a sok gyönyörűségnek.

Ismét más hegyeken és más völgyeken át a menet az emlékekben gazdag Amdóba ért, amelynek kolostorai Tibet leghíresebbjeivel vetekednek. Ta-tung völgyében ismét táborot ütöttek. Nagyobb távolságból olyannak látszott itt a

tábortüzek hosszú sora, mint egy kanyargó fátyásmenet, amely megvilágítja és vörösre festi a csupasz hegyoldalakat. És egy napon ott állt előttük Sining-fu. Hatalmas városfala gyönyörűen emelkedett a hegyek között elterülő síkon.

Itt megpihentek néhány napig. Nem akadt a zarándokok között egyetlenegy sem, aki ne akarta volna megnézni a híres Kumbum kolostort, „A százezer kép templomát”. Legkevesbé mulasztotta el ezt a látogatást a prior, aki szerzetesei és Csangpo Láma kíséretében kereste azt fel. A kolostorbéli szerzetesek jól ismerték az öreget. Hét esztendővel ezelőtt egy egész telet töltött ott velük, a Pekingbe utazó Tasi Láma kíséretében. Tanúja volt akkor annak a hódoló, szinte imádó tiszteletnek, amellyel a szentet körülvették s amely mellett Kumbum saját inkarnációinak tisztelete valósággal elhomályosodott. Ezért titkos irigység ébredt a trónja körül. Minél tovább időzött ott, annál lanyhábbra vált iránta a hódolat. És mikor végül folytatta halálos végű útját, a magas papi méltóságok közül senki sem fájlalta távozását.

Másfél évvel később holtan tért vissza Kumbumba. És a jeholi prior most méltán elámulhatott fogadtatásán. Egy este a kanpo láma, aki a kolostor priorja volt, elbeszélte a halott bevonulását. A szerzeteseket napról-napra lovas hírvivők értesítették a halottasmenet előhaladásáról. A Gelupák, vagyis az „Erényesek” rangját viselő papok vörös öltözetükben, tömegesen lovagoltak a holt vendég elé. A többiek pedig hosszú menetben kapaszkodtak fel egyik magas hegyre Kumbumon kívül és írásjelekkel ellátott, vágató ló alakban kivágott, kicsiny vékony papírszeleteket bocsátottak el onnan a szélbe. Amikor fáradt zarándokok egyet vagy többet

megtalálnak azokból, olyankor Buddha mindenhatósága eleven lovakká változtatja a papírszeleteket, amelyek aztán elviszik a vándorokat útjuk céljához. Így akarták a jámbor szerzetesek most is megkönnyíteni, a szélben tovaszálló lovak ezrei útján a halottasmenet nehéz vándorlását.

Kumbum priorja folytatta elbeszélését:

— A kolostorvárosba való bevonuláskor minden templomtetőn megszólaltak a kürtök és harsonák és olyan éles hangokat hallattak, hogy felkelthették volna álmából még a halottat is. A különböző rangfokozatú lámák sűrű tömege haladt a díszes hordárvány előtt, amelyet száz ember hozott vállán az egész hosszú úton, Pekingtől idáig. Az arany szarkofág, amelyben a Tasi Láma holtteste ült keresztbevetett lábakkal, hatalmas katafalkon pihent. Sarkain kicsiny arany csengők zengtek és az egészet beborító drágakövek csillogtak a napfényben. A menet ünnepélyesen vonult fel Sirkangba és keresztül annak pazar szépségű kapuján. Csong Kapa templomtermében letették a szarkofágot a nagy vallásújító óriási szoborképe előtt.

— Testvér, — folytatta a prior, — a lelkem szükségét érzi, hogy bevalljam neked, a Tasi Láma barátjának, milyen nehéz volt a szívünk egész idő alatt, míg a szent tetemét itt tudtuk nálunk. Lelkiismeretfurdalást éreztünk, amiért olyan irigységgel láttuk nagy hatalmát az emberek felett, amikor életében itt volt közöttünk. Igen, most ismét várva-vártuk a napot, amikor elhagy bennünket és folytatja útját a hegyeken át.

És a félelemre meg is volt az okunk. Kumbum utcakövezetén, amelyet immár négy évszázad óta fényesítenek a zarándokok mérhetetlen tömegeinek lábnyomai, még nem haladt végig ilyen csodálatos vendég soha. Csong Kapa termének

padlóján, ahol az arcukra boruló zarándokok keze a hosszú századok folyamán mély csatornákat vájt a deszkákba, éjjel-nappal annyi láma ült és imádkozott, amennyi csak odafért. Két csoportban, egymással szemben ültek úgy, hogy senki sem fordult háttal sem Csong Kapa aranyozott szoborképe, sem a szarkofág felé. A két csoport között a padlón mintegy kétlépésnyi szélességű üres tér maradt. Az oltáron lámpák égtek, amelyek tompa fényt vetettek a templom vörös aranyozására.

Éjszakánként kísértetjárás volt a teremben. Úgy-e emlékszel, hogy Csong Kapa, hegyes mitrával a fején, két lótuszvirág között ül. Egyik virágból egy kard, másikból egy könyv emelkedik ki. Egyik éjszaka egyszerre csak azt látták a szerzetesek, hogy a szobor kinyújtja a kezét a szarkofág felé, mire azon megcsendülnek a kis csengők. Hiszen tudod, hogy hatalmas összekötő kapocs van közöttük! A Tasi Láma Csong Kapa lelkének az inkarnációja.

A legkülönösebb azonban az volt, hogy minden éjjel mély álmom nehezedett azokra a lámákra, akikre a sor került, hogy virrasszanak a halott mellett és imádkozzanak. Ők maguk nem is tudtak róla, de aki az ajtónál hallgatódzott, hallhatta, milyen mélyen alusznak. Egy láma esküvel erősítette előttem, hogy egyszer, éjfél idején, csodálatos dolgokat látott és hallott. A csillagok világánál felkúszott a tetőre és oda feküdt a nyílás szélére.

A terem, mint rendesen, csak gyöngén volt megvilágítva és ebben a sápadt fényben ültek a lámák és egyhangú himnuszait mormolták. Mindegyik néhány elsárgult pergamentlapot tartott a kezében és arról olvasta le az imát. A füstölőkből kábitó gőz szállt fel és ráfeküdt a

vörös tógákra és az ide-oda himbálódzó fejekre. Az imamormolás egyre halkult, majd teljesen megszűnt. A lámák ráborultak a pergamentlapokra és mély álomba merültek.

Most hirtelen selyemsuhogás hallatszott. Csong Kapa aranyozott bronzképe meglágyult és életre kelt. Kinyújtotta karjait és aranytól csillogó kezeivel leszórta a reá súlyosodó rengeteg „kha-dak“-ot, jámbor zárándokok adományát, aztán leejtette selyemköpenyét, kilépett a lótuszvirágok közül, szállt az oltárról és nesztelen léptekkel közeledett a szarkofághoz. Kezének könnyű érintésére felnyílt a piramis oldala, mint ahogy az ajtó megnyílik a kopogtató vendég előtt. A bent ülő halott felvetette szemét és arca megszinesedett. Csong Kapa feléje nyújtotta kezét, majd végigvezette őt a templomon, fel, egészen az oltárig. A füstölőkből felszálló gőz most fátyolt borított rájuk, s mire az szétfoszlott, a szobor ismét ott ült a rendes helyén, a „kha-dak“-okkal a karján. Előtte azonban ott állt a halott, egyenes, királyi tartással, s két karját Csong Kapa szoborképe felé nyújtotta. Ő is mitrát viselt a fején és sárga selyemköpenye fénylő, puha redőkben omlott le válláról. Az olajlámpák fénye elhomályosodott a belőle kiáradó világosságtól.

Miután sokáig mozdulatlanul állt helyén, mint a bronzszobor, halkan, mintegy a messze távolból menyei zengésű muzsika, flóták és cimbalmok lágy hangja hallatszott. A halott megfordult és az alvó szerzetesekre nézett. Majd kinyújtotta két kezét és megáldotta őket.

Ujabb füstfelhő borult reá. A belőle kiáradó fény elsötétült, csupán a lámpák égtek az oltáron. A sárgaköpenyes alak eltűnt. A szerzetesek felébredtek és ott folytatták halotti imáikat,

ahol előbb abbahagyták. Egyikük sem látszott meglepettnak és egyikük sem vetett fürkésző oldalpillantást szomszédaira. Mindegyik azt hitte, hogy csak ő szunnyadt el egy kis időre. Az imádkozó csoportok között ott állt a zárt szarkofág és az oltáron ott trónolt Csong Kapa, a Nirvánába vesző rejtelmességében. A templom padlóján patkányok furkostak, de ez legkevésbé sem zavarta a halottvirrasztókat. A zümmögő, éneklő ima álomba ringatta a tetőn fekvő lámát. Mikor a kora hajnal hűvös levegője felébresztette, az éj folyamán látottak oly tisztán állottak előtte, hogy sietett elbeszélni azt néhány szerzetestestvérének és nekem.

A KÉK-TÓ.

A Csong Kapa kolostorvárosában élvezett pihenés véget ért.

Ismét üzenet ment a zarándoktábor minden törzséhez, hogy két nap múlva, amikor a felkelő nap lángoló fénybe borítja az Aranytemplom csúcsait, mindenki készen álljon az útra, Tenkaron át Koko-nor, vagyis a Kék-tó felé.

Elérkezett a nap és a templom tornyocskái izzó parázsként égtek a felkelő nap fényében. Megszólaltak a harsonák és megindult a karaváncsengők ütemes zengése a hegyek között. Elöl, mint rendesen, Terge Ricsen lovagolt, vörös zászlóval puskája tartóján.

Egy este trombitaszerűen kiszélesedett a völgy és nagy kiterjedésű fensíkra nyílt, ahol szétszórta, nomádok legeltették csordáikat. Úgy tetszett, mintha távol nyugaton, egy óriási, kékfényű kardpenge feküdne és csillogna a fűmezőn. A Kék-tó volt az, amelynek északi partja felé közeledtek a zarándokok. Mikor közelebb értek, a hatalmas vízfelület teljesen betöltötte a látóhatárt dél irányában. Egyébként azonban köröskörül mindenütt, ameddig a szem elláthatott, hófödte csúcsok emelkedtek. Csodálatos egy vidék! — gondolták az idegenek. — Egyetlen olyan hegy sem emeli itt csúcsát a nap felé, amely ne látta volna az erre elvonuló zarándo-

kok sokaságát és amelynek sziklafalain visszhangot ne vert volna a sok mese és kalandos elbeszélés! Egyetlen hullám sem verődhet itt a parthoz, amely a vadludak és halászsasok légi birodalmából és szent remetek magányos lakóhelyéről ne hozna üzenetet.

Ahogy a mongolok a tó körül elterülő, messze húzódó fűmezőkön vándoroltak, úgy érezték, mintha az saját hazájuknak egy darabja volna. Találkoztak nomádokkal, akik kecske- és juhnyájukat legeltettek, emberekkel, akik az ő életüket éltek, az ő nyelvüket beszélték. Otthonias érzésüket csak az zavarta némiképen, hogy ennek a vidéknek a pásztorai lándzsával, puskával és karddal voltak felfegyverkezve s állandóan lovon ülve őrizték állataikat.

Azt beszélték, hogy a Kék-tó környékén sohasem lehetett az ember biztonságban rablótámadások felől. A délen lakó tangutok időnkint erősen felfegyverzett kicsiny bandákban rárontottak a nomádokra. Rendszerint beérték lovak, jakok és juhok lopásával, de néha kirabolták a sátrakat is. Ha ellenállásra találtak, úgy véres küzdelem fejlődött ki közöttük, amely egyik vagy másik fél teljes leveretésével végződött. Ezért a nomádok folyton változtatták helyüket és hollétük kipuhatolása nem egykönnyen ment. Sötétség beálltával sohasem gyújtottak szabadban tüzet.

Végül elérkeztek a zarándokok a nyugati partra, ahol a Bokain-gol ömlik lapos deltában a tóba. Itt akartak időzni egy ideig, hogy pihentessék és legeltessék állataikat s erőt gyűjtsenek az előttük álló nehéz útra, a magas hegyen keresztül, amelyen egyetlen fűszál sem nő.

A tatárok és a jeholi prior a tó közelében ütötték fel sátraikat az egyik deltaág partján, ahol sűrű bozótok bőséges tüzelőt biztosítottak.

Közelükben volt egy Koko-nor-i mongol törzsfőnök sátoztábor. A legnagyobb a környéken, mert fiai is ott laktak családjaikkal, barátaikkal és szolgálkaikkal s mindannyian nagy csordákkal bírtak, melyek a fűmező különböző részein szét-szórta legeltek.

A törzsfőnök egész éven át vendégül látott egy-egy barátot a Kumbum-kolostorból. Az ott időző szerzetesnek két hivatása volt. Fenn kellett tartania az összeköttetést a szárazföld népe és a Kék-tóban fekvő Kuisu-sziget remetéi között, továbbá gondoskodnia kellett a törzs vallási életéről, nevet adni a gyermekeknek, gyógyítani a betegeket, megjósolni a csillagokból a különböző vállalkozásokra, így zarándoklatokra, vásárok látogatására és új legelő keresésére legalkalmasabb időt. S végül a holtaknak is meg kellett adnia a végtisztességet. A most ott lakó barátnak Karma Láma volt a neve és tibeti származású volt. Vele és a Bokain-goli törzsfőnökökkel a prior meg Csangpo Láma barátságot kötöttek és szívesen el-elhallgatták őket, amikor a síkságon tanyázók életéről meg a szigeten lakó remetéről beszéltek. A tavat a mongolok Koko-nornak, a tibetiek meg Cso-ngombonak nevezték. Ugyanazt jelentette mind a kettő és a víz mély, kék színére vonatkozott.

Az első esték egyikén a telihold gyönyörű ezüstfehér fényt terített a tóra. Beállt a tél és az éjszakák csípős hidegre váltak. A Koko-nornak egyelőre még csak a védettebb fekvésű lagunái és öblei fagytak be. A Bokain-golra azonban már ráfeszítette a tél jégtetőjét. Az egész környék csendes volt és nyugodt. Csak itt-ott hangzott a szétszórta táborokból egy-egy kiáltás, örökös kutya ugatása vagy lovak nyerítése.

Miután a prior elvégezte az esti istentiszteletet

a templomsátorban, letelepedett ő is barátaihoz a tábortűz mellé, ahol már forrt a tea és kérges kezek buzgón gyúrták fatálakban a cámbát. Csangpo Láma levágatta egyik legkövérebb juhát áldozatul a tó szellemeinek. És a hangulatnak semmiképen sem vált hátrányára, mikor Csangpo szolgája egy hatalmas cinntálat tett le a tűz mellé, pompás, zsíros lében úszó, gőzölgő birka-hússal. Vidáman falatoztak a lobogó tűz mellett a szellemek tiszteletére s végül késük hátlapjával összetörték a csontokat is, hogy így a velőhöz jussanak. A lakoma végeztével forró teát töltöttek a csészékbe s egy-egy darab vaját is tettek mindegyikbe.

A hold képe lassan himbálódzott a víz sima tükreén és a hegyeket borító hómezők könnyű, fehér felhőknek látszottak.

— Sohasem láttam még ilyen nagy tavat, — kiáltott fel Csangpo Láma. — Szinte a tengerre emlékeztet Sang-hai-kvan mellett. Ha Mongolországnak és Tibetnek a legkisebb folyójában is lakik egy szellem, úgy ebben a hatalmas vízben a nagy szellemek egész seregének kell lakoznia.

— Ugy is van, — felelte Karma Láma — és vihar alkalmával hullámokba emelik a tó vizét, amelyek aztán félelmes erővel ütődnek a parthoz. Éles, csípős hideg idején énekszó és lövéshez hasonló ropogás hallatszik az üvegtisztaságú táblák mögül s időnkint hatalmas repedések, hasadékok nyílnak a jégben. A Koko-norbeli nomádok ilyenkor azt mondják, hogy a tó szellemei törnek, zúznak alulról, hogy szétrombolják a jégkorlátot, amely a tóba zárja őket.

— Milyen messze lehet innen a sziget? — kérdezte Csangpo.

— Messzebb, mint gondolod, — felelte a törzsfőnök. — A pásztorok, ha mindjárt hajnal-

hasadáskor elindulnak a jégen, csak déltájban érnek oda.

— De miért mennek a pásztorok télen oda?

— Vajat és cámbát visznek ajándékképen a sziget remetéinek.

— Mit mondasz? Hát ezen a kis sziklatömegben, amely úgy áll és úszik a tavon, mint egy lehorgonyzott meshajó, emberek is vannak? En mindig sajnáltam a remetéket, akik egyedül élnek hegyibarangokban. Pedig azok, ha akarnak, érintkezhetnek emberekkel. De milyen rettenetes lehet az egyedüllét azoknak, akiket ez a mély, sós víz választ el a szárazföldtől.

— Amint az imént mondtam, nincsenek egészen elszakítva. Mikor a jég elég erős, jószívű nomádok, tiszta, szép téli napokon átmennek a szigetre. Veszedelemes út ez. Mert a mélységben nemcsak a tó szellemei laknak, hanem egy gonosz sárkány is, amely rettenetesen haragszik a remetékre, amiért sohasem juthat el hozzájuk. De az hatalmában áll, hogy magával vonja a mélységbe azokat, akik a jégre merészkednek, vagy ha elérték a szigetet, elvágja visszatérésük útját.

— Mióta élnek remeték a szigeten?

— Olyan régen, amennyire csak visszaér az emlékezet. Már az apám, aki pedig akkor halt meg, amikor én még egészen kicsiny voltam, mesélte, hogy amióta csak él, mindig laktak remeték a szigeten.

— Hányan szoktak lenni?

— Az változik. A sziget legmagasabb pontján van egy régi templom, burkhánokkal meg egy égő lámpával. Emlékszem olyan időre, amikor tizen is szolgálták ott az isteneket. Néhány évig csak ketten voltak odakünn.

— És nincsenek csónakok?

— Nincsenek és nem is voltak soha.

— Nem eshetik meg télen is, hogy elszakad minden összeköttetésük a szárazfölddel és az éhhalál veszedelme fenyegeti őket?

— De bizony megeshetik. Ha a tél nem elég hideg, vagy az idő olyan viharos, hogy a víz nem tud befagyni. A tó alattomos. A viharok hirtelen jönnek. A hullámok sötétzöld, hömpölygő hegyekké növekednek. Egy erős vihar sokszor az erős, vastag jégreteget is megrepesztheti. Veszedelmes dolog ezen a jégen járni.

— De hisz a remeték akkor éhenhalhatnak?

— Nem. Még akkor is fenntarthatnák magukat, ha a nomádok két esztendeig nem juthatnának hozzájuk. Egy csapat kecske és juh legel a szigeten. A remeték megfejjik őket és a tejből vajat és sajtot készítenek. Cárba és tea nélkül megélhetnek. Források ugyan nincsenek a szigeten, de mélyedéseket ásnak a földben és ott összegyűl az esővíz.

— Hol laknak és hogyan élnek?

— A part közelében, barlangokban laknak. A csordát, amely egész napon át szabadon legelészik, este bezárják a legnagyobbik barlangba. Tüzelésre nincs más anyaguk, mint a juhtrágya. Maguk a remeték két kisebb barlangban dolgoznak és alusznak. Ha rossz az idő, odabent ülnek keresztbetett lábakkal a juhprémeken és szent írásokat másolnak pergamentre. Jó időben apró „csacsa“-piramisokat formálnak szívós agyagból, s ezeket ajándékozzák a nomádoknak viszonzásképpen látogatásukért és adományaikért. Mert a nomádok ilyenekkel rakják körül halottaik sírját. Az istentiszteletet azonban bármilyen időben, még a legnagyobb hóviharban is megtartják és az oltáron égő lámpát sohasem hagyják kialudni.

Minél többet mesélt a törzsfőnök a remetéről, Csangpo Láma annál nagyobb érdeklődéssel hallgatta. Nem győzte csodálni a remeté lelkijerjét és türelmét s mindig új meg új kérdésekkel ostromolta a törzsfőnököt és Karma Lámát, akik türelmesen ülvemaradtak azután is, amikor a prior és szerzetesei már pihenőre tértek.

— Mennyi ideig marad egy-egy remete a szigeten? — kérdezősködött tovább.

— Ott élnek halálukig. Egymásután halnak el odakünn. Egyszerű sírokba temetik őket és a „csacsa“-piramisok egész sorával diszítik. Egy-egy remete halála után csakhamar új foglalja el a megüresedett helyet. Az új remete sokszor még egészen fiatal, amikor lemond a világról és egész életét elmélkedésnek szenteli. Lakatlan nem volt ez a sziget emberemlékezet óta.

Csangpo hiába próbálta keresztülfúrní szemével az éjszaka kékes sötétségét, a ragyogó holdfény mellett sem tudta kivenni a szigetet.

— Milyen különös, — mondta, — hogy odaát a barlangokban most emberek alusznak, akiknek lehetetlen más emberekkel találkozniok s még csak segítséget sem kaphatnak, ha megbetegszenek. Azt mondtad, törzsfőnök, az imént, hogy a számuk változó. Hát most hányan vannak?

Az agg mongol összeráncolta szemöldökét, majd aggódó pillantást vetett a sziget felé. Aztán komoly hangon felelte:

— Senkisé tudja hányan vannak. A múlt télen, amikor utoljára látogatták meg őket a pásztorok, még négyen voltak. Mikor a hideg engedni kezdett, szerencsétlenség történt a szigeten s mi csak annyit tudunk, hogy egyik remete életben maradt. A történetek nagy rész-

vétet keltettek a tó környékén élő törzsek körében. De azóta már nyolc hónap múlt el és az emberek könnyen elfelejtik mások szerencsétlenségét. Ma már alig említi valaki a remetéket és szerencsétlen sorsukat. Egyikük azonban, Nam-gjal Dorcse, egy Labrangból való tangut, aki csodálatos módon megmenekült, ugyancsak sokat beszélhetne.

— De hát mi történt velük? Földrengés, vihar, vagy támadás?

— Egyik sem. A rablók nem merik zavarni a szenteket. Meg azután mit is lophatnának a szigetről? Juhokat és kecskéket! Hisz azt közelebb is találunk itt a szárazföldön.

— Mondd el, meséld el, mi történt! — kérte Csangpo Láma türelmetlenül.

A REMETÉK.

A Bokain-gol melléki törzsfőnök egy csomó faágot dobott a tűzre, jól beburkolódzott prém-köpenyébe és mesélni kezdett:

— Körülbelül kilenc hónappal ezelőtt, vagyis tél közepén, amikor legélesebb volt a hideg és legerősebb a jég, néhány délről jött pásztor ment ki a szigetre a szokásos élelmiszerekkel. Ezidőtájt a remeték bőségesen el voltak látva mindennel. Volt vagy száz juhuk és kecskéjük, melyeket lassankint kaptak a nomádoktól és amelyek bőségesen adtak tejet. A remeték maguk négyen voltak, a tibeti Csembe, Angdu és Ngurbu Tanduk, meg a tangut Namgjal Dorcse. Ez utóbbi volt köztük a legfiatalabb, úgy ötven év körül. Ngurbu Tanduk, egy nyolcvan esztendősen aggastyán, már negyvenöt éve lakott a szigeten és ez idő alatt egyetlenegyszer sem volt a szárazföldön. Csembe és Angdu hetven év körül lehettek.

Néhány héttel a pásztorok utolsó látogatása után rettenetes vihar tört ki, amely fölhasította a jeget és ezzel elzárta a remetéket a szárazföldtől a következő télig, amelynek küszöbén most állunk.

De azután elcsendesedett az idő és a hideg csípős maradt, úgyhogy a tavat újból jégpáncél vonta be. Ámde ez a jég már nem szilárdult

meg annyira, mint az előbbi, egy erősebb vihar bármikor megrepeszthette. Ezért a nomádok nem is merészkedtek reá. Gyanakodtak, hogy ez az új jégtakaró csak a sárkány cselvetése. A remeték nem is vártak már vendégeket. Elkészültek rá, hogy ismét magukra maradnak tíz, tizenegy hónapig. De amint említettem, szükségét nem szenvedtek semmiben.

Egy éjszaka gyöngé északnyugati szél fújt és két farkas került a szigetre. Valószínűleg ott kóboroltak a tó délkeleti partja mentén s megütötte orrukát a juhok szaga. A jég göröngyös volt és hóval fedett. A farkasok gyorsabban befutnak nagy utakat, mint az emberek! S ösztönösen megérik, ha vihar közeledik. De még ha vihar tört volna is ki azalatt, míg ők a szigeten tartózkodtak, akkor is vissza tudtak volna futni a jégen, mielőtt az összetörik.

A farkasok, amint azt te legjobban tudod, okos, merész és alattomos állatok. Így elképzelheted, hogy az éj folyamán alaposan tanulmányozták a viszonyokat. Valószínűleg rájöttek, hogy a juhok és kecskék egy nagy barlangban vannak, melynek bejáratát kőfal zárja el. Alighanem kiszimatolták azt is, hogy egy ember is pihen ott az állatokkal. Ezért meghúzódtak a szigetet hozzáférhetetlen sziklái és hasadékai között és vártak.

Hajnalba a remete szokása szerint megnyitotta a barlang bejáratát és kiengedte a csordát a legelőre. Még sohasem fenyegette az állatokat odakünn semmi veszedelem. A legelőt megtalálták már maguk. A remete nyugodtan fölkereste társait, hogy velük együtt fölélessze a tüzet és elfogyassza első csésze cámbáját.

Ahogy ott ültek és reggeliztek, egyszerre csak rémült, kétségbeesett bögést hallottak, amely

egyre jobban elhalt a sziget délkeleti csúcsa irányában. Mindannyiain fölugrottak ültükből, Ngurbu Tanduk kivételével, aki már túlságosan öreg volt, és a hang irányába futottak. Csak most vették észre, hogy erős szél kerekedett és a felhők formája mutatta, hogy a hirtelen téli viharok egyike nemsokára szabadjára engedi a levegő szellemeit. A farkasok ez egyszer elszámították magukat. A jég recsegett, ropogott és a szél nyomása következtében mély hasadékok nyíltak.

A remeték néhány pillanat alatt künn voltak a sziget csúcsán és látták, mint üzi a két farkas, egymástól jól kiszámított távolságban, a juhokat és kecskéket ki a jégre. A farkasok jól tudták, hogy életükkel játszanak, mert a vihar már teljes erejével söpört végig a tavon. De a kecsgetető pompás zsákmány könnyelművé tette őket. Kint volt már az egész csapat a jégen. A rémüllettől szinte eszüket veszítve futottak szét a juhok és kecskék különböző irányban, de amint valamelyikük megpróbált visszatérni a szigetre, egyik farkas mindjárt ott termett és fölharapta a nyakát. Néhány vérében fetrengő áldozat már ott hevert a jégen.

Alighogy a remeték leértek a partra, az egész jégtömeg elvált a szigettől. Egy hatalmas repedés, amely olyan messzire nyúlt, amennyire csak elláthatott a szem észak és dél felé, teljesen elszakította a földet a jégtől, amely most már csupán a sziget északnyugati sarkán állott szilárdan. A gyilkolás vágyától megrészegült farkasok azonban folytatták vad rohanásukat. Észre sem vették, hogy újabb hasadékok keletkeznek mindenütt. Egyik farkast, éppen amikor fölszakította egy juh nyakát s mohón szürcsölte a forró vért, áldozatával együtt elöntötte a víz. Erre

otthagytá a különvált jégdarabot s úszva igyekezett társához jutni. De a jég gyorsabban úszott. A nyitott vízfelületek egyre tágultak és a tó vize magasra csapott. A farkas kimerült, még mielőtt elérte volna a jégtábla szélét. Mikor végül mégis majdnem odaért, két jégfelület közé szorult és a remeték nem látták többé fölbukkanni. Hogy a másik hová lett és hogy mi lett a farkasok elől megmenekült juhokból és kecskékből, azt nem láthatták, mert a távolság növekedett és a vihartól fölkorbácsolt hullámokból zuhogó zápor ködként ereszkedett szemük elé és elzárta a kilátást. Nem látszott egyéb, csupán a nyitott, háborgó tó délkelet felől.

A remeték ijedten, zavarodottan néztek egymásra.

A dühöngő vihar felszaggatta az egész tavat. A tél vége felé közeledett és tartós jég többé nem képződhetett. Azután elkövetkezik a tavasz, a nyár és az ősz, és ők csak tíz hónap múlva kerülhetnek össze ismét emberekkel. Az a vaj és cámba, amit a legutóbb künnjárt nomádok magukkal hoztak, nagy takarékoság mellett eltarthat három-négy hónapig. De ha ez az eleség elfogy, akkor éhhalál vár rájuk.

Namgjal Dorcse törte meg a csendet.

— A juhok, kecskék és farkasok után semmi nyom sem marad, ami hírt vinne sorsunkról a parton lakókhoz. Ha néhány állat testét ki is veti a víz, ki tudja, hogy azok a mi csordánk-ból valók. De ha tudnák, akkor sem jöhetne át a szigetre senki, hogy segítséget hozzon nekünk! El kell osztani eleségünket négy részre, aztán gazdálkodjék a maga részével ki-ki ahogy tud. A cámbát kiadósabbá tehetjük, ha fűvel keverjük. Ha valamelyikünk meghal, még mielőtt az elesége elfogyott, akkor a maradékot a

többiek három részre osztják maguk között. De a következő telet nem érheti meg egyikünk sem. Bátran elkészíthetünk előre három sírt odafent a templom mellett. Az első nomádok, akik jövő télen ellátogatnak ide, csak egyetlenegy hullát találnak majd a barlangban és nem tudják meg soha, hogy mi történt velünk.

Csembe és Angdu szótlanul álltak ott rongyos köpenyükben, botjukra támaszkodva. Bozontos hajuk lobogott a szélben és aggódó tekintetük kelet felé nézett, ahol most kelt fel a nap és fényével bearanyozta a háborgó tavat. Namgjal Dorcse beszéde közben lassan csóválgatták fejüket és arcukról tehetetlen kétségbeesés tükröződött. Fáradt vonásaikon a reménynek egyetlen sugara sem villant át. Negyven esztendeje látták naponta felkelni a napot a Kék tó felett. De ilyen szerencsétlen reggel még sohasem virradt rájuk. Egyik év a másik után mult el biztonságos nyugalomban a barlanglakók felett, s az órák szépen, csendesen teltek el egyhangú foglalkozásaik közben. De ezentúl számálgathatták az életükből még hátralevő napokat. Rendes, megszokott, mindennapi életükben már közömbössé váltak a napfelkelte iránt. Ma azonban, mintha enyhítette volna ez a reggeli fény kétségbeesésüket. Ezentúl számlálni fogják a napfelkelteket!

A vihar tovább zúgott és tombolt. Sötét zöldeeskék, kristálytisza hullámok hömpölyögtek tajtékzó habfodrokat vetve a tavon át és a magasra felszökő vízcseppek gyémántként csillogtak a napfényben. A hegyeken köröskörül vakító fehérén tündöklött a hó.

Míg így álldogáltak a parton, Namgjal Dorcse észrevette, mint tereli a szél és a hullámvás-
úgy az északról, mint a délről jövő jégdarabo-

kat délkelet felé. Néha egész hatalmas jégmezők siklottak végig a vizen és a rajtuk fekvő hó fehérsége élesen kivált a sötét tóból. Namgjál Dorcse felriadt, mintha álomból ébredt volna, s odakiáltott a többieknek:

— Menjünk fel a templomhoz, ahol szabad a kilátás mindenfelé és ahol a magas, habfodros hullámok sem fődik el a szemhatárt!

Csembe és Angdu követték. A magasból aztán tisztán láthatták, hogy a tónak mely részei szabadok és melyek feküsznek még hófödte jég alatt. A sziget már seholsem függött össze a szilárd jégmezővel, amely különben is csak északnyugaton állt. Onnan szakadtak le egyes darabok, egész nagy, síma jégmezők és a szél-től hajtva úsztak délkelet felé.

A remeték elnézték egy darabig ezt a szín-játékot. Némelyik darab sértetlenül siklott el a sziget parti sziklái mellett, időnkint azonban megesett, hogy egy-egy jégtábla nekiütődött az északnyugati csúcsnak, s a hullámverés és a szél nyomása darabokra zúzta a sziklafalon. Néha recsegő, mélyen zendülő hang hatolt át a vihar zaján.

Namgjál Dorcsenek ismét új gondolata támadt. Rámutatott a fovarohanó jégre és így szólt.

— Ha nem is jöhet segítségünkre senki, egy lehetőségünk mégis van a menekülésre. Kimegyünk egy hatalmas, szilárd, még télről maradt vastag jégtáblára és azzal tova vitetjük magunkat. Az ilyen nagy felület meg nem áll addig, míg a szél-től összekovácsolt, biztos tartású jéghez, vagy magához a parthoz nem ért. Ha aztán ennyire jutottunk, felkeressük a nomádokat, a jövő télen pedig visszatérünk ide.

Most megszólalt Csembe:

— Igen, mi hárman talán túlélnök ezt a veszedelmes vállalkozást. De Ngurbu Tanduk számára biztos halált jelentene. Nem tehetjük őt ki ennek. És én azt hiszem, ő szívesebben múlik ki csendesen, nyugodtan éhhalállal a barlangjában, semhogy egy jégtablán üljön a hidegben, szélben és hullámverésben és azután, ha esetleg életben marad, gyalogoljon, ki tudja meddig, a jégen és a pusztán és keresse a nomádokat. Menjünk, kérdezzük meg őt!

Lementek a barlangba és tanácskoztak. Az agg remete hallani sem akart a kalandos vízi útról. Ő nyugodtan akart meghalni a barlangjában akkor, amikor elérkezik az ideje.

— Mennyi ideig tarthat el az élelmiszerünk? — kérdezte Namgjál Dorcse.

— Legjobb esetben négy hónapig — felelte Csembe.

— Vagy nyolc hónapig, ha én és még valaki elhagyjuk a szigetet!

— Ebben igazad van, — felelték a többiek.

— A templom mellől láttam, hogy az úszó jég egyre veszít a terjedelméből. Nincs hát veszítenie való időnk. Ki jön velem?

— Én — felelte Angdu.

Mindketten egy zacskó cámbát és vajat vettek magukhoz, fogták botjukat, késüket, elbúcsúztak Ngurbu Tanduktól és Csembétől s elhagyták a barlangot. A kijáratnál Namgjál Dorcse még egyszer visszafordult és így szólt:

— Ne feledjétek el, hogy jövő télen, amint a jég megáll, visszajövünk friss eleséggel, juhokkal és kecskékkal, amit a nomádoktól koldulunk össze. A pásztorok látogatását sohasem várhattuk tíz hónap letelte előtt. Minket azonban már kilenc hónap múlva várhattok! Éhezni mindenesetre fogtok egy darabig. De mi min-

den tőlünk telhetőt megteszünk ennek az időnek a megrövidítésére. Isten veletek!

A legrövidebb úton siettek le a sziget csúcsához. Még mielőtt odaértek volna, már valóságos eső zuhogott rájuk a parti sziklákhöz verődő hullámtörés vad küzdelméből. Mikor Angdu meglátta a tó eszeveszett tombolását, elvesztette bátorságát és tétovázva mondta:

— Ebben a rettenetes hullámozásban nem könnyű száraz lábbal átugrani egy jégtáblára. Neked talán sikerül, de én már öreg vagyok.

— Nem lesz olyan veszedelmes, ha ide érkezik az úszó jég. Látnod, hogy gyengül máris a hullámverés és mennyivel tisztábban keresztül látni már a felverődő vízcseppek között. Egy jégtábla közeledik. Ha érinti a partot rálépünk. Ha nem, megvárjuk a következőt.

A hullámok egyre alacsonyabbra emelkedtek és a vízcseppek záporos fölcsapódása lassankint teljesen megszűnt. Fűlsiketítő zajjal, a széthulló üvegtörmelék tompa csengésével hatalmas jégtábla ütődött a parti sziklához. Az ütés nyomában sötétlen ásító, mély csatorna hasadt. A tábla megmaradt része továbbra is a szigethez szorult s a part mentén magasra halmozódott a jégtörmelék és a por.

Namgjal Dorcse Angdut támogatva átsietett a hirtelen keletkezett töltésen s nemsokára künn volt társával együtt a jégen. A tábla lassan mozgott föl s alá, belső része szorosan a parthoz simult, a külsőt azonban emelték és visszajekték a hullámok. A feszültség nyomán újabb szakadékok keletkeztek. Egyes részek leváltak és külön úsztak tovább. Végül levált az a rész is, amelyen a remeték állottak. Ez a darab akkora volt, hogy mintegy száz sátort lehetett volna emelni a felületén. De rohamosan kiseb-

bedett, mert a gyors tovarohanásban minduntalan beleütközött egy-egy kiálló sziklába. Mire leértek a sziget déli partjáig, már csak ötven sátor számára lett volna rajta hely.

A sziget magaslatán állottak Csembe és Ngurbu Tanduk s tekintetükkel követték társaik útját. De a jégtábla sebesen úszott el a déli kiszögelés mellett és csakhamar eltűnt szemük elől. Ekkor már a két merész remete kint úszott jégtutaján a messzeterjedő kékes-fekete mélység fölött.

A tábla szélein köröskörül felhalmozódott az ütődések, törések nyomán odahullott jégtörmelék s valóságos falat alkotott. Hogy valamilyen védekezzenek a csipős szél és a felcsapódó víz ellen, ami jégpáncéllal vontatolna be amúgy is nyomorúságos köpenyüket, a két férfi köralakban egy kis jégfalat emelt a jégtábla közepén. A falra jégtörmelékkel szórtak, ami csakhamar tömörre fagyasztotta az egészet. A falnak szélről védett oldalán aztán lerakták botjukat és cámbazacskójukat s szorosan egymáshoz bújtak, hogy így, amennyire lehet, kivédjék a hideget.

Kora délelőtt volt. Az eget felhők vonták be. Az idő fenyegetőnek mutatkozott, s a remetek aggódtak, hogy a vihar orkánná növekedik. A szél panaszosan sívított körülöttük, a hullámok óriási robajjal vágódtak a jégdarabhoz és rohanó árként söpörtek végig felületén. A jégtábla azonban olyan nagy volt és olyan szilárd, hogy nem is érezték mozdulását.

A délután folyamán változás állott be. Tompa roppanás hallatszott. A jégtábla hintázott a hullámokon, s hirtelen félkörbe fordult, úgy hogy a rajta fekvők egy pillanatig függőlegesen álltak a falon. Fölkeltek helyükről s ekkor látták, hogy

a tábla ismét kettéhasadt. Most már csak hús sátor fért volna el a felületén. A remeték most a fal másik oldalára költözködtek s újra kiépítették azt, de úgy, hogy kelet felé homorú maradjon. Ilymódon bármerre himbálódott is a jégtábla, valahol mindig találtak szélmentes helyet. A legrosszabb az volt, hogy némelyik hullám keresztülcsapott az egész táblán s lerontással fenyegette a falat. A remeték kisebb jégdarabokkal be akarták földni egy darabon a tábla felületét, ámde nem volt mivel. A víz lemosta a táblát szegélyező jégkoszorút. Most már nem tehettek egyebet, mint hogy időnkint megmozdultak, nehogy odafagyjanak.

Múltak az órák, eltelt a nap és alkonyodott. A remeték érezték, mint dermednek meg tagjaik az egyre fokozódó hidegben. Megmozduláskor megzörrentek rajtuk a keményre fagyott ruharongyok. Biztosra vették, hogy megfagynak ezen az éjszakán. A tó borzalmassá vált. Körülöttük koromfekete mélység tátongott és a habzó hullámtarajok fehér kísértetekként osontak el mellettük. És Cso-ngombora ráborult az éjszaka.

A hullámok lecsiszolták a jégtábla széleit s amint terjedelme kisebbedett, annál jobban himbálódzott. A remeték késeikkel lyukat furtak a jégbe s abba szúrták botjukat, hogy legyen mibe kapaszkodniok, ha az erős hintázás lecsúszással fenyegeti őket.

— Om mani padme hum, — mormolták a szerencsétlenek. De az ima elfagyott ajkukon s lassankint teljes közönyösségbe süllyedtek, ami megfagyásnál a halál előhírnöke.

Az éj új változást hozott. Namgjál Dorcse fölébredt szendergéséből és bámulva vette észre, hogy körülötte teljes csend honol. A szél hirtelen elállt, az ég kiderült, és sötét mélyén

kékesfehér csillagok ragyogtak. A hullámozás ugyan tovább tartott, de mindjobban gyengült. A víz már nem csapott fel a jégtáblára. A szélmentes, csöndes levegőben könnyebb volt fenn tartani az élet melegét.

Most új gondolat futott át Namgjal Dorcse agyán, s erre szinte megdermedt a rémülettől. A jégtábla mozdulatlanul állt a helyén és ha ez a szélcsend tovább tart, nem jutnak el a szárazföldre soha! A háborgó hullámok egyre jobban elsimultak és nem hajtották a táblát tovább. Az mindenesetre előnyükre vált, hogy a csendes vízfelület nem mosta el a jégdarab szélét. De viszont néhány napsugaras, melegebb nap annyira porhanyóvá teheti a jeget, hogy megolvad és szétesik önmagától. Ha cámbakészletük nem fogy el már előbb s ők nem haltak meg addig éhen, úgy akkor bizonyosan elnyeli őket a kék mélység, a sárkány torka. Namgjal nem közölte aggodalmát társával, hanem összekuporodott, amennyire csak tudott és ismét elaludt.

Mire felébredt, a nap már jó magasan állt a látóhatár felett és fénysugarai új reménységet ébresztettek a lelkében. Körülnézett. Egyetlen felhőfoslány sem úszott az égen! A tó, aszerint, amint a naptól elfordulva, vagy azzal szemben nézte az ember, hol halványzölden csillogott, mint a malachit, hol meg sötétkéken, mint a lapis lazuli. A hullámok hosszú, sima, fényes felületen nyúltak el. Itt-ott látszott egy-egy úszó jégdarab, többnyire a messze távolban, de összefüggő, nagyobb jégfelület, vagy part nem mutatkozott sehol. A jégtábla mozdulatlanul állt a helyén. Ha a nap magasabbra ér és melegítő ereje fokozódik, egyúttal megkezdí romboló munkáját.

Namgjal föl és alá járkált egy darabig, hogy

gyorsabb mozgásba hozza a vérét. Azután fölkeltette Angdut. Az agg remete kérdőleg meredt rá, kezével végigsimította homlokát, hogy rendbeszedje gondolatait, felült, majd felkelt, zavart tekintetét körülhordozta a látóhatáron, kirántotta botját, összekulcsolta kezét, és karját a tó felé nyújtva megátkozta az alattomos hullámokat. Torkaszakadtából kiáltotta:

— Átkozott légy Cso-ngombo! Átkozott legyen csaló, alattomos vized! Nem töltöttem-e el mélységeid felett, Kuisu szigetén negyven hosszú esztendőt anélkül, hogy megúntam volna hullámaid dalát és viharaid üvöltését! Panaszkodtam-e valaha, amikor te, csak azért, hogy megzavard nyugalمامat, megmutattad a tél hidegének a nyomorúságos barlangomhoz vezető utat, vagy amikor a hózivattarral fehér fátyolt borítottál a bejáratom elé, hogy így elzárd előlem a nap vigasztaló tekintetét! Nem vándoroltam-e fel napról-napra, évek hosszú során át a templomhoz, s nem óvtam-e meg a kialvástól a lámpát Buddha arca és Csong Kapa kardja előtt azért, hogy a szentek szemének sugara áldást árasszon gonosz vized fölé, amelyben a sárkány lakik, és partjaid fölé, ahol szegény nomádok tengetik nehéz, örömtelen életüket! Évről-évre minden télen jéghidat építettél a templomsziget és partjaid közé, hogy elcsalj engem, hogy kötelességem megszegésére csábíts, abban a reménységben, hogy akkor kialszik Buddha lámpája odafönt és a sárkány nyugalmat nem zavarja senki! De én hűségesen kitartottam. És íme, most itt a bosszúd! Választást engedsz, vajjon hidegtől, éhségtől vagy vízbe-fúlással akarok-e meghalni. Légy átkozott! — Hallod a halászsasok vijjogását? Zavartam-e őket valaha, amikor a part sziklái között lak-

mároztak zsákmányuk fölött? Nézd a királyi tartású keselyűket, amint szárnyuk mozditása nélkül úsznak a levegőben! Megakadályoztam-e valaha, hogy ott pihenjenek a templomtetőn, a néhai remeték sírja felett, pedig jól tudtam, mennyire vágnak kiszakítani testemből beleimet. Emlékszel-e a vadludakra, amelyek évről-évre, minden tavasszal ott költöttek Kuisu szigetén és a kősziklák között a langyos homokba ágyazták be tojásaikat? Úgy-e hallottad kacagni őket a sárkány tombolása fölött? De láttad-e valaha, hogy kiraboltam volna fészküket, vagy zavartam volna tehetetlen, sárga fiókaikat? És amikor kinőtt a kis libák tollazata és megerősödött annyira, hogy el bírta vinni a levegőnek e szárnyas vándorait hegyeken, völgyeken át, a meleg délvidékre, láttál-e engem valaha ott bolyongani a parton és rókaravasszággal odacsalni őket, hogy aztán mérgezett nyilat röpitsek beléjük? — Nézd, hogy megszürkült és megfehéredett a hajam az esztendők folyamán! Milyen barázdákat szántott arcomon az idő ekéje! Hogy meggömbült a hátam azoknak a napoknak hosszú során, amelyek ama pergamentlapok fölé görnyedve találtak, amikre az igazság ígeit róttam, hogy azok a felkelő nap fényével világoskodjanak távoli országok felett! Hidat feszítettél vizedre, hogy utat készíts szigetünkre a farkasoknak, a pusztítás és gonoszság ez apostolainak s hogy kegyetlen vérszomjuknak engedd át a mezőinken békésen legelő kecskéket és juhokat! És amikor az agg remetéket így megfosztották életfentartásuk eszközeitől, akkor te összetörted jégtakaródat, hogy a legkínosabb halál martalékaul dobd oda őket! De ne feledd, hogy Buddha végül győzedelmeskedik mindeknek felett és hogy üt még a sárkány órája is!

Itt hirtelen abbanhagyta vádbeszédét és éles gúnykacajra fakadt, amelynek hanghullámai egybeolvadtak a halászsasok és sirályok visításával s rémesen hangzottak tova a hullámozó vízfelület fölött.

Azután megfordult. Pillantása Namgjál Dorcsere esett. Tágranyilt, meredt szemmel, összeszorított fogakkal húzódott vissza, mint az ugrásra készülő párduc, majd gyűlölettel telten, tébolyodottan rohant társa felé. De közben megcsúszott, elesett és véresre horzsolta a jégen homlokát. Tajtékozó dühvel ugrott ismét talpra, a lándzsahajítók mozdulatával magasra emelte botját és emberfeletti erővel dobta azt Namgjál felé. Emez villámgyorsasággal hajlott félre és a bot erős csobbanással a tóba esett.

Saját örijöngésétől még jobban felizgatva, most Namgjálra akarta vetni magát, hogy darabokra szaggassa. A fiatalabb remete látta, hogy Angdu kétségbeesésében megőrült s tudta, hogy élete forog veszedelemben, ha a menekülés minden reménysége nélkül együtt kell maradnia ezzel a vadállattal, ezen a kis jégdarabon. Gyors mozdulattal oldalra szökött és a jégfal mögé menekült. De Angdu átvette magát a falon és lángoló szemmel, lihegő lélegzettel üldözte társát tovább, köröskörül, míg végül sikerült kiűznie Namgjált egy kiszögellő csúcsra. Ott aztán megragadta elnyűtt köpenyét a nyakán.

A megtámadott minden erejét összeszedte, hogy valamiképen biztos kézzel megfoghassa az örült és visszanyomhassa, visszakényszerítesse a jég közepére. Vad harc kezdődött kettőjük között. Az örült ereje emberfelettivé vált s lépésről-lépésre közelebb tolta Namgjált a zöldesfényű jég pereméhez, amely mint egy tetőeresz lebegett a tó sötétké, feneketlen mélysége felett.

De az életveszedelem fokozódásával Namgjál izmai is egyre erősebben feszültek meg. Már csak egy lépésnyire volt a tátongó mélységtől, amikor sikerült Angdut két lépéssel visszaszorítania. Két karjával átfonta most az öreg derekát s elhatározta, hogy legyőzetése esetén őt is magával rántja a mélységbe. A rettenetes küzdelem közben vad szavak törtek elő az örült ajkán:

— Te emberbőrbe bújt sátán! Te remeteruhában bujkáló farkas! De nem. A farkasok csak a lelketlen juhokat szakítják szét, míg te, a megmentő hamis köntösében mindnyájunkat romlásba akartál csalni. Áldott legyen Csembe és Ngurbu Tanduk, akik nem ültek fel cselvetésednek.

Namgjál megcsúszott és térdrebukott. Egyik lába már a jég szélén kívül volt a víz felett. Angdunak egyetlen erős lökése elég lett volna, hogy háttal beforduljon a tóba. Minden ereje megfeszítésével lehúzta társát maga mellé s térdenállva küzdöttek tovább. A nap delelőjén állott s vakító fénnel, melegen tűzött alá. Közeledett a tavasz!

Angdu rekedten hörögte:

— Te nyomorult, a fekete tangutok rablóbandáiból való gazember! Milyen biztonságban és békességben éltem huszonnyolc hosszú éven át, míg te ki nem jöttél a szigetre, hogy megmérgezd mindhárunk életét! Mint a farkas osontál hozzánk a jégen át s már akkor elhatároztad, hogy addig el nem hagyod barlangunk nyugalomát, míg keselyűk zsákmányául, vagy a sarkány ölébe nem dobhatsz bennünket.

Namgjálnak most egy ügyes rúgással sikerült leszorítania ellenfelét a jégre s ő maga a következő pillanatban átvette magát a

testén, úgyhogy az örült került közelebb a jég széléhez.

— Felhasználjam-e előnyömet? — gondolta magában. — A jég sikos, akárcsak Buddha bronzképe a templomban. Nem kell egyebet tennem, csupán feszesen leszorítva tartanom mindaddig, míg ki nem fárad. És egyszer csak ki kell fáradnia. Azután enged a keze szorítása és én szépen lecsúsztathatom a jég szélén.

De nem! Ennek nem szabad meglőrténnie! Ne olts ki eleven életet, ne ölj, így szól Buddha örök törvényének első parancsolata.

— Esküszöm Csong Kapa kardjára — ordította Angdu —, hogy a nap, amely most tanúja a magasságból gonoszságodnak, nem száll le nyugaton, mielőtt nem látta testedet és rongyaitat lassan elsülyedni ebben a tiszta vízben. Lelked addig vándoroljon, míg testedet nem ölt egy szörnyetegben, amely gonosztevők és gyilkosok vérét szívja! Te vagy az oka nyomorúságomnak, te csaltál ki a tóra. Bizonyos vagyok benne, hogy abban a pillanatban, amikor áthajítalak a jég szélén, kielégül a sárkány boszúja és a szelíden ringó hullámok könnyű szellő segítségével barátságosan és óvatosan partra visznek engem, oda, ahol pásztorok legeltetik juhaikat s ahol jámbor emberek megmutatják nekem a szent kolostorokhoz vezető utat!

— Angdu, Angdu! — kiáltotta Namgjal Dorcse könyörgő hangon. — Gondold meg, hogy hiszen mind a ketten ugyanabban a rettenetes helyzetben vagyunk és hogy te szabad akaratodból követtél engem! Senki más nem felelős a téged fenyegető veszedelemért, csupán csak te magad. Nyugodj meg, egyél egy kis cámbát és vajat s azután pihend ki magad a haszontalan küzdelem után. Mire felébredsz, kipihenten, megerősö-

dönten, akkorra már szelíd hullámok csapkodják jégtablánkat s a gyenge szellő, amiről az imént beszéltél, partra visz mindkettőnket.

— Ahá! Rá akarsz venni, hogy elaludjam! Értem ám a te ördögi mesterkedéseidet! Nem! Én fogok örködni mindaddig, míg a te szempilláid zárulnak le a fáradtságtól. Lássuk hát, ki bírja tovább!

Az öreg nem vette észre, mennyire kimerült máris és hogy gyöngül a keze szorítása ellenfele nyakán. Izmai, amelyek az imént még mint fehér foltok dagadtak ki kezefején, most lelapultak és ő maga teljes hosszában elnyúlt a jégen. Mély és gyors lélegzéssel aludt, mint a lázbetegek.

Namgjal lassan, óvatosan odakúszott a szerencsétlenhez. Az a hátán feküdt, kinyújtott karokkal, barna kérges kezét tenyerével felfelé fordítva. Ócska köpenyege a küzdelemben még jobban szétszakadt és a fejét övező vörös kötés meglazult. Olyan közel feküdt a jégtabla széléhez, hogy a fel-felcsapó apró hullámok mosták a jobb kezét. De ő nem érezte a jéghideg víz érintését, sem a nap erős, szinte tavasziasan égető hevét.

Namgjal torkát sírás fojtogatta szerencsétlen társa láttára. Hiszen tizenkét éven keresztül laktak együtt a szigeten, ugyanabban a barlangban. Közös tűz mellett ették mindig a cámbát és vaját. Együtt kóboroltak a mezőn legelő juhaikkal s együtt fejték meg kecskéiket. Viharos napokon bent ültek mind a ketten a barlangban, pergamentjeik fölé hajolva, s másolták a szent könyveket. Soha egyetlen durva, vagy barátság-talan szó nem esett köztük. Önként áldozták életüket az egyedüllétnek és elmélkedésnek és saját akaratukból mondtak le az élet minden öröméről. Joggal terjedt messze földön híre

jámborságuknak. A nomádok nagy megtiszteltetésnek tartották, ha meglátogathatták őket és ajándékaikkal hozzájárulhattak életük fenntartásához. Tizenkét esztendeig aludtak ugyanabban a szögletben összekuporodva, együtt ébredtek új hóviharos, záporos, vagy verőfényes napokra s ugyanazoknak a parti sziklákhöz ütődő hullámoknak a zaját hallgatták mind a ketten. Hányszor beszélgettek együtt a barlang koromsötét ívei alatt az élet gyorsan tovatűnő óráiról és a földi öröm hívságos voltáról. A haláltól sohasem féltek. Ott fekszenek majd egykor egymásmellett a templomi magaslaton. Megjelölték már sírjuk helyét is. Hogy porhüvelyük békében pihen-e majd, vagy keselyük zsákmánya lesz, azzal nem sokat törődtek. Hisz a test semmi. A lélek minden. A szigeten, béketűrésben eltöltött hosszú élet után remélhették, hogy megszépült formában, derűsebb létre születnek majd újra, mint aminők a szigeten töltött nehéz évek voltak. Igen, ha mindvégig kitartanak hűségben és igazságban Buddha tanai mellett, méltóknak találhatnak majd, hogy beléphessenek a Nirvána nyugalmaiba, amelynek sem határa, sem vége nincsen.

Derékövébe dugott hüvelykkel állott Namgjal társa fölé hajolva. Minden gyűlölet, harag, bosszúvágy eltűnt arcáról. Aggódás, fájdalom és végtelen fáradtság lépett a helyükbe. A könnyek, amelyek nem értek rá felszáradni, lefutottak szempilláin, s tovább gurultak a halántékát barázdált, egy élet nélkülözéséről és szegénységéről tanuskodó ráncokon. Szeme mélyen beesett és sötét árnyékban feküdt s fölötte élesen rajzolódtak ki a koponyacsont ívei. Kuszált, ritka szakállá nem tudta elfödni az orra mellől lefelé húzódó ráncokat és félig nyílt száját, kiszáradt cserepes ajkával. Nyakán a bőr megszámlálhatatlan ráncot

vetett s kulcscsontja erősen kiállt a mellkasa felett.

Namgjal nem bírta levenni részvétellel és aggodalommal teli tekintetét az aggastyánról. Úgy érezte, hogy ha módjában volna, szívesen emelné két karjára s úgy vinné valami békés, kényelmes helyre, s ott óvatosan letenné a barátságos meleget árasztó tűz mellé a puha juhprémre.

A szerencsétlen elátkozta Cso-ngombo hatalmas isteneit. Kikacagta a sárkányt és a tó szellemeit. Átkait a levegő szellemei tovább viszik a Kék tó hullámai felett, a messzeségbe. Ha alázatos megbánással nem teheti többé jóvá elbizakodott, gúnyos kifakadásait és eszeveszett átkozódásait a levegőt, vizet és földet uraló szellemekkel szemben, az átkok visszahullhatnak reá és követik őt a lélekvándorlás sötét ösvényein, értéktelenné teszik a barlangban eltöltött nehéz éveit, s egész életét, sőt talán büntetésből visszaszítják a sötétségbe, amelyből csak az újjászületések hosszú sora után emelkedhetik ismét arra a fokra, amelyet a szigeten töltött önmegtagadó életével elért.

De nem! Namgjal védelmébe vette őt. Buddha világrendje nem lehet ilyen kegyetlen. Angdu lelke már megkezdte vándorlását a magasabb térségekben. Az az öreg, aki most ott fekszik a jégen és a halállal küzdök már nem a nemes, finomodott lelkű remete többé. Az csak egy szegény örült, egy szájalomraméltó tehetetlen teremtes, aki nem tudta az imént mit mond és mit cselekszik. Életét éppúgy, mint értelmét hitéért áldozta fel, s lelke már útban van a megtisztulás felé.

EGY ÖRÜLT HALÁLA.

Míg Namgjal így elmerült gondolataiban, fölbredtek a lég szellemei szendergésükből és gyöngye szellő kezdte fodrozni a tó sima tükkrét. A hullámok ismét erős fémes csengéssel ütődtek a jég széléhez és a tábla lassan mozgásba jött. De a szél most délkelet felől fújt s így visszaterelte a jégdarabot a sziget felé. S bár a két szerencsétlen ember csak lassan siklott tovább a mélység fölött, mégis megelőztek minden mást, mert a jégfal és ők maguk szilárd tömeget alkottak, melybe a szél belekapaszkodhatott.

Namgjal szívében új reménység ébredt! Számitása, hogy a sziget elhagyása által megmentheti magát és a többieket, nem vált be. De ezzel most nem törődött. Most csak Angdu megmentésére gondolt. Ha a szél kissé erősödik, akkor még az éj beállta előtt elérhetik a szigetet s Angdu a saját barlangjában pihenheti ki fáradalmait és a gondos ápolás talán még megmentheti életét — hacsak rövid időre is. S ha ő maga is elfeledi örületét és átkozódásait, akkor lelkének örök üdvösségét nem fenyegeti veszelem és megszabadul a gonosz szellemektől, amelyek rövid ideig kínozták.

A szél azonban viharra is növekedhet és ugyanolyan félelmetes hullámmzásba hozhatja a tavat, mint az előző napon. És az összezsugorodott

jégtábla, melynek felülete meglágyult a naptól, nem bírja soká, apró darabokra törik s szerte-szóródik a vízben. Az apró jégfelületeket pedig olyan síkossá teszi majd a rajtuk folytonosan keresztülcsapó víz, hogy lehetetlen lesz megmaradni fölületükön. A hullámok lesöprik mindkettőjüket a tóba és sohasem érik el a szigetet.

De a szél nem fokozódott és a hullámok sem csapódtak magasabbra. A jégtábla lassan, szinte észrevétlenül úszott tovább. Namgjal megfeszült idegekkel állott és nézte a szigetet, amely egyelőre még csak mint kicsiny, világos sziklatömb látszott messze északnyugaton. Az ég derült és tiszta volt, vésztiósló felhők nem mutatkoztak sehol. Múltak az órák. Naplementekor már észrevehették, hogy közelednek kiindulásuk helyéhez. Az alkonyat beálltával könnyű ködpára burkolta be a szigetet, úgyhogy az eltűnt szem elől. Az éjszaka csípős hideget hozott és eloszlatta a ködöt. A holdfényben ismét tisztán láthatóvá vált a sziget. A szél nem engedett s az éjszaka előhaladtával egyre nőtt a sziget.

Angdu egyre beszélt nyugtalan lázálmában. Egyik oldaláról a másikra vetette magát. Namgjal megragadta lábánál fogva és a jégtábla közepére húzta, nehogy lecsússzék a vízbe. A kendőt szorosabbra kötötte a beteg fején s jól becsavarta őt köpenyébe. Namgjal maga is fáradt volt, de álom nem jött a szemére. Leült és a jégfalhoz támaszkodott, hogy mind Angdut, mind a szigetet figyelemmel kísérhesse. Késő éjszaka végre mégis elaludt. Mire felébredt, már felkelt a nap és friss szellő fujdogált. Angdu mozdulatlanul feküdt. A sziget már egészen közel volt s üde, reggeli fényben fürdött. Namgjal rémülten látta, hogy a szél a szigettől bizonyos távolságban, annak északi partjával párhuzamosan

hajtja tovább a jégtáblát. Ha ebben az irányban haladnak s nem ütköznek a parthoz, nem juthatnak ki a szigetre.

Már elúsztak a délkeleti kiszögelés mellett is, s most lassan folytatták útjukat a part hosszában. Minden szikla, minden kődarab régi ismerős volt errefelé. A nap emelkedett és egyre melegebben tűzött alá. Tompa, recsegő zaj jelezte, mint válik porhanyóvá a jég felülete. A távolság a parttól alig volt néhány kőhajításnyi. Déltájban elhaladtak a barlangok előtt.

Namgjal torkaszakadtából kiáltozni kezdte Csembe és Ngurbu Tanduk nevét. A két remete kijött barlangjából. Meglepetten látták viszont társaikat odakünn a jégen. Namgjal elbeszélte utazásukat, s hozzátette azt is, hogy már csak egy napra való cámbakészletük van.

— Miért fekszik Angdu mozdulatlanul? Talán alszik? — kérdezte Csembe.

— Azt hiszem alszik, — felelte Namgjal. — Nem bírta el az utazás viszontagságait. Eszét vesztette.

— Jöjjetek vissza a szigetre. Ügylátszik az istenek úgy akarják, hogy mindannyian együtt pusztuljunk el éhhalállal.

— A távolság túlságosan nagy. Lehetetlen partra szállanunk.

— De hiszen csak egy kődobásnyira vagytok! Mindjárt hozok egy kötelet a karámból.

Nemsokára visszatért egy többszörösen karjára csavart kötéllel. Azután követ kötött a végére és a jégtábla felé hajította. A kő alig érte el a távolságnak egy harmadát.

— Nem megy. Mégis messze vagyunk, — siránkozott Namgjal.

Múlt az idő. A jégtábla lassan úszott tovább. A szigeten maradt két szerzetes a parton kísérté. Csembe minden kiálló sziklánál, vagy kiszögelő

földdarabnál újra meg újra megpróbálkozott a kötélvetéssel, de sohasem jutott messzebb a távolság felénél.

— Ha a szél csak valamicskével keletre vagy északra fordulna, néhány pillanat alatt itt volnátok, — vélte Csembe.

— A sárkány nem ereszi el Angdut, — felelte Namgjál. — Mindenáron magával akarja rántani testét a mélységbe. Elhatározta, hogy az ő sirjának a szigeten üresen kell maradnia. Nézd csak! A szél délnek fordul. Távolodunk a szigettől. Ha így marad, mindaddig láhattok bennünket, míg le nem nyugodott a nap. Ha ilyen lassan haladunk, láttok még holnap is. Akkorra már elfogyott a cámbánk s kezdődik az éhség. Ha egy hét múltával felmentek a templomhoz s kerestek bennünket, akkor mi már halottak leszünk. És ha a szél megfordul és a jégtábla ellenáll a napnak és a hullámverésnek, megeshetik, hogy még egyszer szemetek elé kerül ez a jégdarab két hullával a tetején. Talán akkor már keselyűk is lesznek a társaságunkban. Annyi bizonyos, hogy lelkünk akkorra megkezdte vándorútját más partok felé.

Most felébredt Angdu. Felült és zavarodott tekintettel nézett körül. Mikor megpillantotta a parton a velük haladó remetét, felugrott, feléjük nyújtotta karját és így kiáltott:

— Óh Csembe és Ngurbu Tanduk! Hát mégis csak visszakerültem hozzátok, hogy nálatok haljak meg!

Mereven rájuk szegezett tekintettel feléjük rohant, ügyet sem vetve a jég szélére, azzal a dőre szándékkal, hogy azon túl a vízben is folytassa rohanását. Namgjál észrevette szándékát utána futott megragadta vállát és sikerült lelökni őt a jégre, közvetlenül úszó börtönük peremén.

— Te bolond, hát nem látod a lábad előtt tátongó mélységet? Nem érted, hogy ha még egy lépést teszel, a tóba fulladsz?

Angdu dühtől rekedten ordította:

— Eressz el, sárkányfajzat! Hogy mersz megakadályozni engem abban, hogy visszatérhessek a barlangomba!

S minden ereje megfeszítésével igyekezett kiszabadítani magát Namgjal szorításából, hogy azután a tóba vethesse magát és a szigetre jusson. Térdenálltak mind a ketten és úgy küzdöttek egymással. Namgjal alig bírta visszatartani. Angdu erőszakos volt, jobbra-balra csapkodott maga körül, beleharapott ellenfele kezébe és ujjába, csak hogy szabadulhasson. A két remete a parton a tehetetlenség kétségbeesésével, izgatottan nézte ezt az élet-halál harcot. A távolság köztük egyre növekedett. A jégtábla elhagyta a sziget északnyugati csúcsát és kiúszott a Bokain-gol deltája és a Kuisu-sziget közt elterülő szabad vízre.

— Te nyomorult, hát mégis sikerült itt tartanod engem! Pedig milyen közel volt a megmenekülés. Hiszen már kezét nyujthattunk volna egymásnak. De most már késő. Várj, ezért életeddel lakolsz!

— Nem látod Angdu, milyen gyorsasággal úszunk most északnyugat felé! Arrafelé van a part, ahol a nomádok tanyáznak és juhcsordák legelnek!

— Hazudsz, gazember! Most már nincs számunkra menekülés.

Ereje ismét felmondta a szolgálatot. Összesett s halottként feküdt a jégen. Namgjal is teljesen kimerülten vánszorgott a jégfalhoz, ott lefeküdt s azonnal elaludt.

A nap leszállt, anélkül, hogy csak egy te-

nyérnyi felhőfoslányt is vörösre festhetett volna lángoló sugaraival. A sziget egyre kisebbre zsugorodott és körvonalai kivehetetlenek maradtak még a hold fölkelte után is, mert emelkedései egybeolvadtak a délkeleti hegyekkel. A levegő lehűlt és csípősre vált. Éjfélután elcsendesedett a szél és teljes csend állott be. Egyetlen hang sem zavarta a némaságot. Csak nagynéha hallatszott a távolból egy-egy éjjeli madár hangja vagy egy-egy a vízből felszökő hal loccsanása.

Namgjal hirtelen valami különös, közvetlen közéléből hangzó neszre ébredt. Megriadt és felemelte fejét. Egy sötét árny kúszott macska alattomosággal felé. Angdu volt. Jobb kezében kését tartotta. A penge vakítóan csillogott a holdfényben. Mint a nyíl, pattant fel Namgjal a helyéről, éppen abban a pillanatban, amikor Angdu halálos dőfésre emelte a kezét. A megtámadott azonban egy pillanat alatt megragadta Angdu csuklóját, s őt magát lelökte a jégre. Most már azután komolyan élet-halálra ment a küzdelem. Namgjálnak sikerült leszorítania az örült kezefejét a jégre. Angdu kénytelen volt szétnyitni ujjait, úgyhogy a kés kicsúszott kezéből. Számára most már az volt a fő, hogy visszaszerezze ezt a gyilkos szerszámot. Es folyt a harc hol fekve, hol térden, hol meg állva. Mindkettőjük ereje fogytán volt már. Végül is Namgjal terve sikerült. Úgyes, hatalmas rúgással átlendítette a kést a göröngyös jégen, s az hangos csobbanással hullott be a tóba.

Az örült most ellenfelére meresztette kiengesztelhetetlen gyűlölségtől csillogó szemét, majd elengedte őt, olyan messzire ment tőle, amennyire csak mehetett, s ott teljesen erejevesztetten a jégre vetette magát. Namgjal a virrasztástól és fáradtságtól kimerülten roskadt le a fal mellett.

Sokkal izgatottabb volt, semhogy aludni tudott volna. Tekintetét nem bírta levenni a betegről, aki mint egy összegöngyölt batyu hevert a holdtól megvilágított jégen.

Lassan, reménytelenül múlt az éjszaka. Végre ismét megvirradt és a nap sugárzó fénytengerben jelent meg az égen. A háttérben, mint egy kicsiny fekete pont rajzolódott ki a sziget. Csodálatos nyugalom ömlött szét a levegőn és vizen. Angdu még mindig mozdulatlanul feküdt a jégen ugyanúgy, ahogy levetette oda magát. Namgjal most biztonságban lehetett felőle. A körülötte uralkodó csend elkábitotta. Az egész természet aludt. Ő is lehúnyta szemét.

Mikor újból felnyitotta, elcsodálkozott, hogy a nap már delelőjén áll. Az új nap már befutotta pályája felét. Megdörzsölte félálmos, fáradt szemét s körülnézett a kihalt tavon. A csönd nyomasztólag nehezedett rá. Mély volt az, mint a sír. A csípős hidegben halálosan merevre dermedt körülötte minden. Egyetlen levegőparány sem mozdult. Csak itt-ott hallatszott egy-egy sirály, vagy halászsas vijjogása a távolból. A jégtábla, amelynek felületén most már legfeljebb tíz sátor talált volna helyet, olyan mozdulatlanul állott, mintha zátonyra került, vagy parthoz fagyott volna. Még az a lassú, síma hullámozás is megszűnt, amely még nyugodt időben is állandó volt a Kék-tavon, s mely eddig csendesen himbálta a jégdarabot.

Most valami füttyülő, sípoló hang sivit el a Cso-ngombo fölött, olyan, mint a hirtelen megszűnt ostor keltette hang.

Namgjal fölkel, hogy jobban megvizsgálja a tavat. Az befagyott!

A füttyülő hangot az éjszakai csöndes, erős fagyban keletkezett jégkéreg feszülése okozta.

Úgy ragyogott a jég, mint a legfényesebb tükör, s tiszta volt, mint az üveg. Felülete olyan megtevesztően hasonlított a nyugvó tó vizéhez, hogy már majdnem keze érintésével akart meggyőződni róla, vajjon csakugyan jég-e az. Azok az apró hullámbuborékok, amelyek mindannyiszor mutatkoztak a víz felületén, valahányszor valaki átment a jégtáblán, most nem jelentkeztek többé. Az éjszaka képződött jég, amely messze-messze elnyúlt, ameddig csak elláthatott a szem, körülzárta a remeték törekeny járművét, s elvágta a part felé irányuló lassú útját.

Namgjal belátta, hogy sorsuk immár meg van pecsételve. Ez a néhány nappal ezelőtt beállott új hideg nem tarthat soká. De ha még oly sokáig tartana is, a jégkéreg már nem vastagodhat meg annyira, hogy elbírja őket a partig, még mielőtt megfagynának, vagy éhenhalnának. Teljes szélcsend volt. De olyan gyenge szél, mint aminő a napokban elhajtotta őket a sziget mellett, most úgysem volna képes fölszakítani az új jégkérget, s az ő jégtáblájuk akkor is úgy maradna mozdulatlanul, mintha horgonyt vetett volna a tó fenekén. A jégkérget csak néhány igazán meleg tavaszi nap tudná megolvasztani, s az összefagyott jégdarabokat csak hatalmas szélvihar választhatná szét.

— Ha a hideg még három napig eltartana — gondolta Namgjal, — akkor esetleg megpróbálhatnók a vándorlást a jégen át. Északnyugatra alig lehet már messzebb a Bokain-gol deltája, mint legfeljebb kétóra járásnyira. Hiszen a látóhatár szélén látszó fekete sáv a part bokrait jelzi. De ez a hideg nem állandó. Hiszen a nap tavaszi meleget áraszt. Az éjszakánként képződő jég nappal meglágyul. Csak erős délkeleti szél menthet meg bennünket. Az északnyugati vihar,

amely összetöri a jeget, biztos halálunkat jelentené. Jégtáblánk sokkal kisebbre zsugorodott és felületét sokkal porhanyóbbá tette a nap, semhogy még egy viharos hullámverést elbirna.

Elővette kését, odament a jégtábla széléhez, és belesúrta a pengét az ujonnan képződött jégbe. De az még csak kisujjnyi vastagságú volt.

— A síkság, ahol a nomádok csordáikat legeltették, nem lehet mozdulatlanabb, mint most ez a Cso-ngombo. Pedig milyen örült tombolást visz máskor végbe. De a sárkány hatalmas. Ha a vihar segítségével nem ölhetett meg, most a csendet küldi ellenünk. Mindenképen hatalmában vagyunk.

Most hirtelen Angdu jutott eszébe, aki ott feküdt a jégtábla ellenkező oldalán. Óvatosan közeledett hozzá. Az öreg még mindig hanyatt feküdt, szétterjesztett karokkal, ökölbesorított kézzel és tágranyitott szemmel. Mereven a napba nézett. Namgjál megérintette homlokát, — jéghidegnek találta; majd karját, kezét — merev volt és kemény, mint a fa. Angdu meghalt.

Ambár a halál egy örülttől szabadította meg, aki életére tört, Namgjalt most mégis a magárahagyottság reménytelen érzése fogta el. Elhagyták istenek és emberek egyaránt. Szinte megijedt önmagától. Csak nem ragadt rá Angdu örülete? Hogy bírja ki a következő napokat és éjszakákat ezen a nyomorult jégdarabon, amely tegnap olyan közel vitte elhagyott társaihoz és a meneküléshez, de amely ma vékony jégbilincsekkel fogta le? Ha el nem áll a szél, estig bizonyosan eljutott volna a deltáig. Idekünn a nyílt tavon éhhalállal kell elpusztulnia. Azután, ha a tavaszi nap megolvasztja a jeget, holtteste lesüllyed a tiszta, áttetsző víz mélyére.

— Az is lehet, hogy a keselyűk megrabolják

a sárkányt. De nem, a sárkány erősebb mint a keselyű! Halálom után tomboló vihart támaszt és elragadja zsákmányát a keselyűk elől. Holttestemet hatalmas hullámok viszik majd a megsemmisülés felé.

Namgjal leült, keresztbefektetett lábakkal a halott mellé, s egyhangú, éneklő hangon, halotti imák mormolásába fogott. Mikor elkészült velük, eszébe jutott, hogy neki már senki sem fogja megtenni ezt az utolsó szolgálatot. Az ő útja végeztével csak a tavaszi viharok énekelhetik el halotti imáikat.

Fölkelt s föl és alá járkált a jégen. Nem tudta rászánni magát, hogy levetköztesse a halottat és annak rongyaival védekezzék a hideg ellen. Egyetlen szálát sem akart testén viselni abból, ami az örülté volt. Csupán Angdu eleségzacskóját vette magához, mert az abban lévő kevés cámba meg vaj még egy nappal meghosszabbíthatta életét. Neki magának is volt még körülbelül ugyanannyi s így még két napig nem kellett éheznie. Szomjuságának csillapítására apró jégdarabokat szopogatott.

— Ha most szárazföldön volnánk, — gondolta, — akkor elégetnők a holttestét és hamvát csortenpiramisba* tennők. A szigeten abba a sírba temetnők, amelyet ő maga készített magának. De itt künn a tavon nincs tűz, amely porrá égesse és nincs föld, amely magába fogadja! Ha pedig itt marad égre meredő, gyűlölettel teli tekintetével és sápadt, szürke, elernyedtt vonásaival, megőrülök a látásától. Nem tehetek egyebet, le kell sülyesztenem a tóba. Talán a sárkány is kiengesztelődik, ha az öreg hirtelen belép hozzá!

* Csorten = kőből épült ereklyetartó. (Ford.)

Fogta kését és botját s odament a jég széléhez, ahol a halott feküdt. Késével lyukat fúrt a vékony jégkéregbe olyan távol, amennyire csak karjával elérte, aztán botjával szélütötte a jeget, s a szertehulló darabokat fölszedte a jégtáblára. Mikor a nyílás már elég nagy volt, becsúsztatta a halottat. A víz összezsapott Angdu feje felett, mosta homlokát, szemét s behatolt nyitott szájába. Lába nehezebb volt és így álló helyzetben süllyedt le a hideg mélységbe. Még sokáig látszott kinyújtott karjaival s égneek meredő fehér hajával, a tiszta vízben. Namgjal ott feküdt a jég szélén s követte tekintetével társa utolsó útját. A fehér koponya mind kekebbre vált, majd lassankint teljesen beleveszett a sötétségbe. Az ismeretlen mélység körülölelte. Namgjal ekkor visszament helyére a falhoz s teljesen kétségbeesésének engedte át magát.

— De hiszen te is megbolondulsz, — kordolta magát, — ha így ülsz tétlenül. S csupán a halálra való rettenetes várakozásodat hosszabítod meg a cámba és vaj elfogyasztása által. Legjobb volna követni Angdut a mélységbe. Ezzel egyszerre vége szakadna a nyomorúságnak. De nem áll jogomban elébe vágni az isteneknek s kezembe venni sorsom irányítását. Tennem azonban kell valamit, ami leköti gondolataimat s megakadályozza, hogy eszemet veszítsem, mint Angdu.

Körüljárta a jégtáblát. Itt is, ott is megvizsgálta vastagságát. Aztán hozzáfogott késével, az új jégkéreg áttöréséhez s elhatározta, hogy addig folytatja ezt a munkát, míg ki nem szabadítja a nagy jégtáblát úgy, hogy az szabadon úszhassék. Ha ennyire jut, akkor az így kivájt medencében előretolja a jégtáblát, amennyire lehet, északnyugat felé. Ha csak egy lépésnyire

is. Aztán ebben az irányban tovább töri a vékony jégkérget s botja segítségével ismét előre löki a táblát valamivel. Remélte, hogy ily módon még naplemente előtt közelebb jut a deltához. Törte a fejét, mit eszelhetne még ki, hogy siettesse ezt a végtelen lassú utazást. Ha a tábla csak félakkora volna, mindjárt még egyszer olyan gyorsan menne a dolog. De semmiféle szerszáma nem volt, amivel a lábvastagságú jégtáblát kettészelhetne volna. És ha vihar kerekedik, akkor csak előny, ha a tábla nagyobb.

Nagy buzgalommal, újraéledő életkedvvel látott munkához. A jégdarab északnyugati szélén, a már megnyitott résznél kezdte. Botját merőlegesen a nyílás széléhez szorította s nagy darabokban törte tovább a kérget. Mire a jégtáblát körülvévő körnek mintegy felével elkészült, a nap már mint egy aranyozott vitorlás úszott Cso-ngombo nyugati látóhatárán.

Namgjal folytatta a munkát mindaddig, míg a szürkület tartott. A sötétség beálltával leült pihenni s evett egy keveset. A csillagok tündöklő fényben ragyogtak. Mikor fölkelt a hold is, nem tudta türtőztetni munkavágyát, dolgozott tovább. Botja körül erős reccsenéssel tört meg a jég s fel-felcsapott a víz. A kis körcsatorna már közeledett kiindulási pontjához. Minél magasabbra hágott a hold, annál jobban áttekinthette művét. Egészen kimelegedett a munkában.

Alig néhány lépésnyire volt már a kezdő nyílástól, amikor hirtelen megállt, összehúzódott, majd a rémület kiáltásával ugrott hátra. Az üvegtisztaságú, átlátszó jégkéreg alatt ott feküdt Angdu, erősen megvilágítva a rávetődő holdfényben. Tágranyilt, gyűlölettel teli szemével egyenesen élő társára meredt. Ajka nyitva volt,

mintha újabb átkokat készült volna mondani. Kinyújtott karjai s ökölbeszorított kezei mintha ismét támadni akartak volna. Hosszú haja és remeteruhájának rongyai szétterültek körülötte a vízben.

Namgjál a levegőbe csapott botjával, mintegy védekezésül a kísértet ellen, s hadakozó mozdulatokkal hátrált a jégfal felé.

A rémület kacagásával, minden tagjában reszketve kiáltott a halottra:

— Hát még holtod után sem hagysz békében? Nem fogadtak szívesen odalent! Visszajöttél, hogy megoszd velem rettenetes magányomat! Az irigységed nem bírta nézni, mint dolgozom magam egyre közelebb a megmeneküléshez, a parthoz! De miért nem jössz fel a jégre? Meleggel ugyan nem kínálhatlak. Itt nem ég tábor-tűz. De azért mégis csak jobb, mint ott abban a hideg vízben.

A falhoz támaszkodva állt, kezét a jégfal tetején nyugtatta s mereven bámult a helyre, ahol a holttest, miután a benne fejlett gázok felpuffasztották, felmerült. És ott állt egész éjszaka, míg a hold befutotta ívét a föld felett. Tehetetlen áldozata lett képzelődésének, mely elhitette vele, hogy amint megfordul, Angdu kímászik a vízből, hozzáoson és megfojtja őt. Ott állt a fal mellett, minden pillanatban készen az utolsó küzdelemre.

Nem vette észre, mint alszanak ki a csillagok keleten. Azt már meghallotta, amint megdördült az ég délkeleten a hegyek között, de azt hitte, hogy Angdu fenyegeti őt. Várta, hogy a következő pillanatban kiemelje gonosz, gyűlölettől eltorzult arcát a vízből, s odaosonjon, mint a macska, a falhoz. Egyre több csillag tűnt el. Nemsokára felhők takarták be az egész égbolto-

zatot és a hold sugaraiból nem hatolt keresztül egyetlen egy sem. A legfeketébb sötétség borult a tájra. Időnkint vakító villámok cikáztak át a tó fölött. Fényük nappali fénybe borított mindent, de Namgjal nem látott semmi egyebet, csupán a halottnak rámeredő szemét. Feje fölött nyugtalan sirályok röpködtek s átható sivítással figyelmeztették társaikat a fenyegető veszedelemre. Ők már érezték a közeledő vihart. Namgjal kapcsolatba hozta a keletkező vihart Angdu visszatérésével. A halott bosszúja volt az, ami lángot vetett az égen. Hatalmat hozott magával a mélységből, s azzal uralkodik most a természet szellemein. Ő oltotta ki a holdat és a csillagokat is, hogy a sötétség leple alatt könnyebben elejthesse társát. De miért is akar bosszút állani? Ah, igaz, hisz mint örült halt meg, s abban a hitben végezte életét, hogy Namgjal gonoszsága csalta ki őt a jégre.

Közeledett a hajnal. Keleten már világosodott. Ólomnehéz fellegek mögött kelt fel a nap. A tavat körülövező hegyek eltűntek és a sziget nem látszott többé. De nincs az a sűrű felhő, amelyen végül át ne törne a nappali világosság. Ez a tompa fény Namgjal önuralmát is visszadta. Hiszen a halott éppoly mozdulatlanul feküdt, mint éjjel a holdfényben. Fölötte a jégkéreg még csak meg sem repedt. Namgjal neki-bátorodott és odament. Hogy ne legyen kénytelen állandóan látni a halottat, szétütötte a jégkerget, s botjával eltolta a tetemet a vastag jégtábla alá. Mikor eltűnt a szeme elől, megnyugodott.

Most már különben is egyéb kötötte le figyelmét. A látóhatárt és az eget vizsgálgatta. Magasan feje fölött felhők kergetőztek, de a tó felszíne egyelőre nyugodt maradt.

— Vihar lesz, — mormogta. — Nemsokára eljön utolsó küzdelmem a tóval. Az utolsónak kell lennie, mert ez a jégtábla nem bír ki több vihart. Erőre és kitartásra lesz szükségem. Nincs értelme, hogy tovább takarékoskodjam a maradék cámbával és vajjal.

Leült, jóllakott, s az ételből alig valamicskét hagyott. Azután ki akarta pihenni kissé az át-
virrasztott éjszaka fáradtságát. De amint feje a jégfelület közelébe ért, fülét a távolban zúgó hullámok zaja ütötte meg. Ebből tudta Namgjál, hogy a vihar már kikezdte a tó keleti részét, összetörte friss jégkérgét s kergeti a hullámokat errefelé. Minden álom kiszökött a szeméből. Ha valamikor, hát most össze kellett szednie minden éberségét,

A villámok oly sűrűn követték egymást, hogy a felhők lángolni látszottak. A mennydörgés fűlsiketítő lármát csapott. Úgy hangzott, mint egy templomóriás összeomlása. A hullámok egyenletes, szakadatlan dübörgése minden múltó perccel fokozódott. Az első szélroham felkavarta a keserves kinlódással vágott csatorna vizét, s erős lendülettel hajtotta a jégtáblát nyugat felé. Nyomásától, mint az üveg pattant szét a vékony jégkéreg mindenütt.

A szél erősbödött. A jégtábla nagyobb lökést kapott, s egyre erősebben nyomta, feszítette maga előtt a friss jeget. Csengve-bongva, recsegve töredezett a jég s átlátszó darabjai záporként hullottak a táblára, vagy egymáshoz szorulva úsztak alá. Keletről fűlsiketítő dübörgés hallatszott. A zajló jég első darabjai rohantak át a vékony jégkérgen, izzé-porrá zúzva azt. A minden oldalról jéggel körülvett táblához egyelőre csak az előrezúdult vízár ért el. De a nyílás a szélfelőli oldalon egyre növekedett. És a jég-

kéreg eltűntével ott feküdt ismét Angdu holtteste s meredt szemmel bámulta az eget.

— Értelek! — kiáltott rá Namgjal. — Látni akarod pusztulásomat. Isten hozott, testvér!

Most előtűnt a keletről közeledő jégár. Darabjai hófehéren csillogtak ki a mögöttük és felettük lógó nehéz, ólomszürke fellegek közül. Mikor felvillant egy-egy villám, megvilágította a hullámtarajokat, a felferődő jégzilánkok pedig gyémántdiadémként csillogtak a hirtelen tovacikázó fényben.

A szél viharra növekedett. A villámlások között félhomály terjengett a Cso-ngombo felett. Még néhány pillanat és a jégár felemeli s vadul meghimbálja a jégtáblát. Namgjal sebtiben átgondolta, hogyan védekezhetne legjobban a hullámok támadása ellen.

— A jégtábla mindenesetre ott a legvastagabb, ahol a jégfal áll, amely árnyékával védte a jég felületét az olvadás ellen. Azért legjobb lesz, ha a fal szélmentes oldalán helyezkedem el. De másrészt az is megeshetik, hogy a hullámok leszakítják a falat, s azzal együtt engem is lesodornak a tóba. Talán mégis tanácsosabb a faltól némi távolságban maradni!

Úgy, mint utazása első napján, lyukat vágott késével a jégben, s beleszorította botját. Azután letérdelt és jól megkapaszkodott benne.

Már jött is az első hullám! Embermagaságnyira tornyosult. Ereje szinte félelmes volt. Namgjal még erősebben szorította a botot. Mint habzó, zuhogó vízesés közeledett a hullám. Namgjal előre látta, mint zúzza össze a jégár első hullámverése a jégtábla szélfelőli oldalát. A hullám megérkezett. Hatalmas roppanással tört össze a jégtábla egy része. A tovarohanó ár felcsapta a széttört darabokat, majd lesöpörte

velük a táblának az erős nyomástól lesülyedő felét.

Namgjal rettenetes próbát állott ki. Bőrig átázott, s ha botja nincs, bizonyosan lesodorja a víz és jégár. Szilárdan, a kétségbesés erejével szorította a botot. A jégtömbön, amelyen térdelt, már legfeljebb két sátor fért volna el. Kékesfekete, egyre nagyobbodó hasadékok választották el szomszédaitól. Balról, az egyik darabon ott állott még a jégfal egy kicsiny darabja. Nagyobb részét elsodorták a hullámok.

Angdu holttestét az egyik hullám magasra emelte és odadobta közvetlenül Namgjal mellé! A halott álló helyzetben, magasra tartott fejjel, nyitott szemmel és ökölbeszorított kézzel röpi a jégre, ott előrebukott, s a következő hullám ismét lesöpörte a vízbe. Namgjal ezúttal utoljára látta szerencsétlen társát, aki örökre eltűnt a mélységben.

A víz háborgott és zúgott. A vihar sivitott és új meg új rohamokban száguldott át a tavon, Namgjal érezte, milyen ellenállhatatlan erővel sodródik előre. Mikor a jégtömb jól belekerült a hullámverésbe, lágyabb mozgással követte a hullámok emelkedését fel a tarajra és esését le a völgybe. Az a jégdarab, amelyen térdelt, gyorsabban haladt, mint a többi, mert ő maga szélfogóul szolgált. Szédülő fejjel zuhant alá a tájképző víz kékesfekete mélységébe, ahová bevilágított a következő hullám halavány, malachit-zöldben csillogó taraja, amely alulról nézve olyan volt, mint egy gleccser tetejéről aláhulló vízesés.

Mikor már jó egynéhány ilyen erőszakos hullámzást élt át, s mindannyiszor megfürdött a reázuhanó jéghideg, sós vízben, a következő hullámtarajról hirtelen egy pillantást vetett maga körül. Nem látott sem hegyet, sem partot. Vihar-

korbácsolta vízcseppek köde ült a levegőben köröskörül. A jégtabla letört részei egyre távolabb kerültek, s végül teljesen eltűntek a ködben. Namgjal úgy érezte, mintha jóbarátai hagyták volna el. Most már Angdu holtteste is hiányzott neki. Hisz az öreg életében és halálában állhatatos, kitartó bajtársa volt. Ilyen egyedül, mint most, még sohasem maradt. Szeme előtt forgott a világ, ahogy a homlokát, arcát csapkodó vizen keresztül nézte ezt a magányos jégtömböt, amelyet a szénfekete tó hömpölygő, fehértarajos hullámai kényük-kedvükre vetették ide-oda.

Éppen egy hullámhegy tetejére került, amikor érezte, hogy a bot meglazul kezében. A jég felületét állandóan seprő vízár kitágította a lyukat, s le is csiszolt valamit a jég felületéből. A szerencsétlen ember most az utolsó pillanatban előkapta kését, s belevágta élet a jégbe. Ugyanabban a percben már úszott a bot a hullámok hátán, ki a szabad tóba. Namgjal feszült izgalommal leste, meddig bírja még jégtömbje a harcot a hullámok pusztító erejével szemben. Ő maga leszámolt életével abban a pillanatban, amikor egy hatalmas hullám magasra feldobta s kettérepesztette a tömböt. Talán egy sátor most is elfért volna rajta, de már csak úgy, ha a tartóoszlopokat a legszélébe fúrják!

Namgjal a széllel és a hullámokkal szemben feküdt, hogy minden izmát nekifeszíthesse a szembejövő árnak. De ereje lassankint fogyott. Érezte, mint lazul meg keze a kés nyele körül. A jéghideg víz megmerevítette, tehetetlenné tette tagjait. Erzőképességét teljesen elvesztette. Már nem tudta, hogy fogja-e még a kést. Most, most közeledik a pillanat, mikor a zúgó hullámok áthimbálják őt az örökkévalóságba.

Öntudata már a határon állott. Azontúl csupán

köd és köd volt mindenütt. Még hallotta a rohanó vízár dübörgő zaját és a szél süvítését. Füle felfogta még azt a süketítő dörgést is, mely egyre növekedett mögötte s túllármázta még a háborgó vizet is. Az a hullámverés volt ez, amely a Bokain-gol deltája mögött fekvő partot csapkodta!

Erezte, mint ütődött az összezsugorodott kis jégtömb egy hullámvölgy mélyén fenékhez, úgy-hogy néhány pillanatig teljesen mozdulatlanul maradt. Azt is érezte, amint egy új hullám ismét fölkapja s nekivágja a partnak, míg egy harmadik hullámcsapás már csak egy egészen kicsiny darabbal emeli tovább. Ekkor még volt annyi életereje, hogy a vízmosta part sikos talaján föl-vonszolja magát odáig, ahová már nem ér el a hullámverés. Tovább azonban nem bírta. Megszédült és elbukott. Mikor visszanyerte ismét eszméletét, emberi hangokat hallott maga körül és a tűz barátságos melege cirógatta arcát. Felnyitotta szemét. Egy mongol sátor védő falai vették körül a puha, száraz juhprémeket, melyeken feküdt.

A TÖRZSFŐNÖK FOLYTATJA ELBESZÉLÉSÉT.

Az éjjél már elérte nyugat felé vezető útjában a Bokain-gol deltáját, még mielőtt a törzsfőnök befejezte volna elbeszélését. A tűz kialudt, de a csillagok ragyogó fényességben tündököltek és a hold mint ezüstpaizs, világított a földre. Csangpo hiába kutatta szemével a szigetet. Halvány körvonalai csak nappal látszottak a távolban.

Mikor egy új farakásból ismét fellángolt a tűz, Csangpo felkiáltott:

— Vajjon látják a szigetről ezt a tüzet?

— Ilyenkor alusznak, ha ugyan még életben vannak, — felelte a törzsfőnök. — A távolság különben is túlságosan nagy öregségtől homályos szemüknek.

— Törzsfőnök, te nem fejezted be elbeszéléseidet. Mi történt aztán Namgjallal? Hogyan történt, hogy nem fagyott meg a parton?

— Hát figyelj tovább! Az én sátorfalum itt állt akkor is ugyanezen a helyen. Állataim a deltánál legeltek. A remetékre akkortáiban senki sem gondolt. Az utolsó nomádok még kijutottak hozzájuk. Azután pedig a vihar összezúzta a jeget és a szigettel megszakadt minden összeköttetés. A következő tél — amely most kezdődik — nem látogathatta meg őket többé senki.

Egy napon egyik pásztorom a parton kószált. Egy elveszett juhot keresett. A tavon olyan

rettenetes vihar dühöngött, aminőt már régen nem láttunk. A hullámok mennydörgésszerű robajjal csapódtak a parthoz. A föld is megremegett alattuk.

Egyszerre csak rémülten látja a pásztor, hogy egy ember lép ki a tajtékozó hullámokból, a víz folyik lerongyolódott ruháiból, nehezen vándorog fel a fűmező széléig s ott leroskad és fekvé marad.

— Egy ember, aki ilyen viharban a tengerből jön! Boszorkányság! — gondolta a pásztor. Szerencsére bátor ember volt, aki szembeszállt már farkasokkal meg rablókkal is. Megtapogatta kardját, hogy szabadon függ-e oldalán, s lassan, óvatosan, leeresztett lándzsával osont az idegenhez. Az arcra borulva feküdt a földön, s a megszólításra nem felelt. A víz azóta már jéggé fagyott a ruháján, s ő maga halottnak látszott.

Miután a pásztor meggyőződött róla, hogy a szerencsétlen csakugyan emberi lény, magával vonszolta egy szélről védett helyre. Ott aztán tüzet rakott, egy darabig szárítgatta az eszméletlen embert, majd a legközelebbi pásztorsátorba sietett segítségért. Néhány legény idehozta a szerencsétlent a mi sátrunk egyikébe, ahol azonnal felismerték Namgjál Dorcsét, a remetét, aki tizenkét esztendeje lakott a szigeten. Nemsokára magához tért, de hosszú időbe telt, míg el tudta mondani, mi történt vele. Hogy rettenetes dolgokat élt át, az látszott rajta. Időnkint úgy viaskodott a levegőben, mintha kísérteteket látott volna. Aki utoljára volt kint a szigeten, az még fiatalos erőben látta őt. Most megtört aggastyán volt, fáradt, elnyűt vonásokkal.

Lassankint mégis csak összeszedte magát. Egy este magához hivatott és megkérdezte:

— Hány hónapja annak, hogy megtaláltatok

és idehoztatok? Hideg van. Talán már az új tél közeledik?

— Csak tíz nappal ezelőtt találtunk meg a parton.

— Áldott legyen Buddha! Hát újra befagyott a tó?

— Nem. Ebben az esztendőben már nem lesz többé jég. Tavaszi szellők fujdogálnak a hegyek között. A vadludak már elindultak vándorútjukra. Beletelik kilenc hónap, míg a tavat jég vonja be, és tiz, is mire embert bír el a hátán.

— Csembének és Ngurbu Tanduknak csak nyolc hónapra való eleségük van, de annyi is csak úgy, ha félig-meddig koplalnak. Mire megjön az ősz, éhenhalnak.

— Amint a jég elég erős lesz jövő télen, kimegyünk és viszünk nekik élelmiszereket.

— Akkor már késő lesz.

— Talán még nem! De miért említetted csak két remete nevét? Hol van Angdu? Beszéld el már végre, mi történt veletek?

Namgjal fájdalmas tekintettel meredt a tűzre és elbeszélte mindazt, amit az imént elmondtam neked. Mikor a végére ért, vagyis ahhoz a pillanathoz amelyben a hullámok partra sodorták őt, hajnalodott odakünn. Namgjal látta a világosságot a füstfogón keresztül és megkérdezte:

— Tehát Angdu holttestét nem találtátok meg?

— Nem. De hiszen elbeszélésedből kitűnik, hogy nagyon messze lehettél a parttól, amikor utoljára eltűnt a szemed elől.

— Mikor utoljára láttam Angdut, akkor sülyedni kezdett. De azóta már partra vethette valahol a víz. Keressétek meg! Megérdeмли, hogy külön sírpiramisa legyen Kumbumban. Többet szenvedett, mint bármelyikünk. Szeretném látni elégetését. Szeretném látni, mint forr fel a tenger-

víz ruharongyaiban, s mint válik hamuvá elgyötört teste. Szívesen megtenném az utat gyalog Kumbumig. Egyik kezemben a könyöradományt gyűjtő csészét vinném, a másikban meg a hamuját tartó urnát és így koldulnám magam tovább sátorról-sátorra.

Fölhajszoltam táborom minden épkézláb emberét s egész nap kutattunk a parton. De Angdu holttestét nem találtuk. Este visszatértem Namgjalhoz, és közöltem vele, hogy társa nem került elő, s valószínűleg nem is kerül soha.

— Vagy úgy, — felelte Namgjal. — Hát akkor talán mégis igaz, amit a napokban álmodtam. Azt álmodtam, hogy Angdu lelke felkerekedett a sátramban, és így szólt hozzám:

— Ne szomorkodj, testvér, a sorsom miatt. Kemény küzdelmet vívtam, míg végül megszabadultam. Lelkem még akkor is testemhez volt láncolva, amikor a hullámok feldobtak a jég-táblára. Azután lesülyedtem a mélységbe. Látalak téged himbálódzni a fejem felett, mintha szélhajtotta felhőn vitorláztál volna tova.

A zöld víz egyre sötétebbre vált körülöttem. Egyszerre csak egy szörnyeteg úszott felém. Azonnal tudtam, hogy az a sárkány. Testét zöld szőr borította, hatalmas karmai voltak és a farka csapkodásától örvénylett a víz. Látása rémülettel töltött el. Megragadott karmaival s levitt palotájába, amely ott állt, ahol legmélyebb a víz. A palota kapui tárva-nyitva állottak s termeiből vakító fény áradt ki. A sárkány beuszott zsákmányával, és mögötte becsapódtak a kapuk. A teremben köröskörül mindenütt zafir- és türkiszoszlopok állottak, a padló és a mennyezet pedig átlátszó aranyból volt. Innen áradt ki az a csodálatos fény.

A sárkány éles sivító hangot hallatott, mire

rengeteg szörnyfejű emberfelsőtestű, és delfinfarkú tőszellem úszott elő az oszlopok közül. A sárkány jeladására egy sziklafalhoz vittek s arany kampókkal odaerősítettek annak malachit színű oldalához. Mintha csak gúnyolni akarták volna szegénységemet és nyomorúságomat.

A sárkány kancsal szemei szikráztak, felnyitotta vérvörös száját és ezt ordította:

— Végre megvagy, te nyomorult, aki gúnyolni merted hatalmamat! A te templomod a szigeten zavar engem, de a napsütötte szikláig nem ér el hatalmam. Csupán a víz alatt van az én birodalmam. Te dacoltál a hullámokkal, az én eszközeimmal és elátkoztad a tavat, otthonomat. Most elnyered jutalmadat vakmerőségedért. Ezután mindörökre ittmaradsz, ehhez a sziklához kovácsolva. Emberi érzéseid megmaradnak, hogy növeljék szenvedésedet. Örökkétartó vágyakozás kinja emészt majd. Valahányszor nyílnak a kapuk, a betóduló víz árját fogod érezni tagjaid körül. A napnak egyetlen sugara sem hatolhat be ide hozzád és a csillagok fényét nem látod meg többé soha. Idelenn nem váltakozik a nap és az éjszaka, de szemed elfárad az állandó világosságban s még megvakulással sem enyhítheted gyötrelmedet. Én és népem, a tőszellemek, boldogan szemléljük majd kínlődásodat.

En ekkor már éreztem, mint készül lelkem elhagyni porhüvelyét, s ezért bátran feleltem:

— Csak kevélykedj gyáva önteltségedben, mélység átkozott szelleme, te! Ennek a kis pocsolyának nem messze terjednek a határai. A rajta kívül eső világos térségeken pedig megszűnik minden hatalmad. Az öröm, amiben általam részed lehet, mindössze annyi, hogy tanúja lehetsz nyomorult testem feloszlásának. Lelkem felett azonban nem rendelkezél.

A dühöngő szörnyeteg testét csavargatta mérgeiben, s örvénylő mozgással közeledett felém. De többet nem láthattam, mert lelkem ebben a pillanatban felszabadult és megkezdte vándorlását. Most közeledem a következő láncszem felé, amely talán már utolsó lesz lelkem vándorlásának láncában. Ne szomorkodj hát miattam, én boldogabb vagyok, mint te.

*

Néhány nap múlva Namgjal odajött sátromhoz és így szólt:

— Törzsfőnök, én most elhagylak. Menedéket nyújtottál nekem táborodban. Az istenek jutalmazzanak meg ezért. Dúsan nőjön a fű mezőiden! Csordáid gyarapodjanak és szaporodjanak! Farkas ne tépje szét kecskéidet s rablók ne zavarják nyugalmaidat! Mire megjön az ősz, társaim elsorvadnak odakünn a szigeten. Gondolj sivár életükre a hosszú nappalok alatt; gondolj magányosságukra sötét estéken és vágyakozásukra hideg éjszakákon. Amint elterül a tavon az első jég, segítséget viszek nekik. Biztosan elvárhatsz engem itt a tél kezdetén.

A törzsfőnök itt közbevetette, mintegy magyarázatképen Csangpo Láma számára:

A tél, amelyet emlegetett, az, amely most közeledik. Namgjal bármikor beállíthat, — ha ugyan meg nem halt azóta.

E megjegyzés után így folytatta:

— Most Labrangba megyek, — jelentette ki Namgjal.

— Nem bírod ki az út fáradsalmait, — mondtam erre én. — Kísérőket és lovakat küldök veled.

— A vezeklő, a remete nem mehet másként, mint gyalog. Egyedül akarok sátorról-sátorra

vándorolni. A meleg időszakot a Labrang kolostorban töltöm el. Ha az első jég idejére nem érkezem vissza, bizonyosra veheted, hogy halott vagyok. Csak arra kérlek, hogy ez esetben siessetek ki a végingéggel küzködő remetékhez.

— Hiszen tudod, hogy erre kérnéd sem kell bennünket.

Elbúcsúzott tőlünk, vándorbotot és alamizsnagyűjtő csészét vett kezébe és eltűnt a Labrang felé vezető úton.

Csangpo Láma most megkérdezte:

— Hallottál Namgjalról ez alatt a nyolc hónap alatt, amely eltelt távozása óta?

— Egyetlen szót sem.

— És most bármikor megjöhet?

— Még korán van kissé. Beletelik még egy hónap, míg a jég megbír bennünket. De Namgjal bizonyára itt lesz jóval előbb.

— És ez alatt a hónap alatt a remeték éhen pusztulnak. *Most* kell segítséget küldeni számukra.

— A Kék-tavon nem jár és nem járt soha csónak. De lehet, hogy a tó előbb befagy, mint rendesen. Minden jel arra mutat, hogy korai erős telünk lesz. A medvék ezidén korábban lejöttek a hegyről, a Dulan-kitten túlról, bogyót enni. A vadludak nem időztek olyan sokáig itt, mint máskor. A tó befagyhat egy hét alatt is. A nomádok egyébként azt hiszik, hogy a remeték már nem is élnek.

— Amilyen igaz, hogy Buddha él, olyan biztos, hogy én megsegítem őket, — kiáltotta Csangpo Láma és fölugrott helyéről.

— Lehetetlen, — mondta a törzsfőnök. — Nem hallod a parthoz verődő hullámok éjjeli dalát?

— És én mégis megmentem őket. Namgjal meg is halhatott. De most pihenjünk néhány órát. Az éjszaka már végére jár.

CSEMBE ELBESZÉLÉSE.

Alighogy a nap a fűmezők vadrózsáinak színével vonta be a hómezőket a Nan-san déli csúcsán, amikor Csangpo Láma már a priorhoz sietett. Az aggastyán helyeselte tervét. A tibeti zarándokút teljesen értékét veszítené, ha elmulasztaná az alkalmat, hogy a szerencsétlen, szent remetéken segítsenek. De hogyan lehetne hozzájuk jutni? A prior kérdésére Csangpo így felelt:

— Az elmúlt télen Namgjál öt napig úszott egy jégtáblával a tavon. Tehát csak arról van szó, hogy találjunk valamit, ami úszik a vízen, s ami elbír engem és annyi élelmiszert, amennyi elég addig, míg a tó befagy és a nomádok ismét kimehetnek a szigetre.

— A távolság nagy. És hogyan jutsz el éppen a szigethez?

— A Sang-hai-kvan környékén vitorlással szoktak járni a tengeren. Nekünk is van sátorakaronk és sátoroszlopunk.

— De hátha vihar lep meg?

— Az én kecskebőrből és fából álló járművem akkor hintázni fog a hullámokon, de nem süllyed el. Nem fenyeget engem semmi veszedelem. A vihar el is hajthat a sziget mellett, de végül mégis csak kivet valahol, valamelyik partra.

— Ne feledd, hogy a kínaiak már türelmet-

lenek és tíz napon belül folytatni akarják a zarándokutat.

— Nincs is szükségem több időre!

Csangpo Láma azonnal hozzáfogott terve kiviteléhez. Összegyűjtött egy csomó vízhordásra használt kecskebőrtömlőt. Itt is, ott is kapott egy-egy nélkülözhető sátoroszlopot vagy takribbát. Ez utóbbiakból két rácsfélét kötöztek össze, s arra erősítették a levegővel telt kecskebőröket. A jármű orrára egy sátoroszlopot állítottak, s arra vitorlát feszítettek. A remetéknek szánt élelmiszer néhány zsák cámbából, néhány vajjal megtöltött juhbendőből, egypár darab teakockából és négy eleven kecskéből állt.

Alkonyatra már készen állt a vízi jármű. Az éjszaka csípős hidegre vált, s reggelre vékony jégkéreg borította be a tavat. Ha a hideg és a szélcsend tovább is eltart, néhány nap alatt úgy megerősödik a jég, hogy embereket is elbír a hátán.

Estefelé két fegyveres tangut lépett be a Bokain-gol melléki törzsfőnök sátrába, ahol Csangpo Láma éppen látogatóban volt. Üzenetet hoztak Namgjal remetétől, aki előző nap érkezett Labrangból az ő táborukba, a tó déli partjára.

Miután a tangutokat, halából a jó hírért, megvendégelték, azok még jde-oda járkáltak egy darabig a zarándoksátrak között, s így értesültek a remeték megmentésére irányuló tervről. Azt is megtudták, hogy aki a törékeny járművel útnak indul a szigetre, s onnan a part valamelyik része felé, talán éppen az ő táborozóhelyük közelébe, az egy gazdag hercegifjú. Mikor már eleget hallottak, útnak indultak visszafelé.

Másnap megérkezett a gyalog vándorló Nam-

gjal maga. Örömmel vettel hírül Csangpo tervét, ami azonban kivihetetlenné válik, ha a hideg tovább tart. Különben is a jég mindenképpen biztosabb volna, mint a csalóka hullámok!

Éjjel erős északnyugati szél kerekedett, s mire felkelt a nap, a vékony jégréteg összetört, s darabjait messze délkelet felé vitte a szél.

Csangpo azonnal indulásrakészen állt. Namgjal tétovázás nélkül követte. Az élelmiszerkészletet felhordták a járműre, erősen odakötözték, s egy csomó durvább tamariszkágot is készítettek oda. Hátról egy kormányzó evezőt kötözték rá, aminőt Csangpo a kínaiaknál látott. Azután elbúcsúztak és a szél csakhamar szárnyára kapta a bárkát. A parton a nézők között néhány tangut is megjelent. Senki sem tudta, honnan kerültek oda.

Az út helyes irányát Csangpo egy a távolban égő tűz füstjéhez irányította. És a vitorla segítségével a jármű csakugyan, egyenesen a sziget felé tartott. A hullámok emelkedtek és habzó dombokká tornyosultak. A jármű kerete recsegett, ropogott, föl és alá hintázott és hajlékonyan a hullámok alakjához alkalmazkodott. A part eltűnt és végeláthatatlan vízfelület terült el köröskörül. A meglehetősen súlyos megterhelés következtében a levegő kiszivárgott a kecskebőrökből, a jármű egyre mélyebben úszott és a víz, mint a szökőkút csapott fel az alsó bordázat között. A két férfi mindjobban érezte tehetetlenségét. Az összekötözött lábú kecskék panaszosan mekegtek, s rugdalóztak, hogy kiszabaduljanak kötelékeikből.

Csangpo tőle telhetőleg kormányozni igyekezett. A sziget nagyobbodott, s nemsokára ott emelkedett előttük, mint egy domború hegy, melynek tetején ide-oda hajlik a sárguló fű a

szélben. A jármű a sziget északi partja mellett úszott, mígnem azáltal, hogy Csangpo erősen megfeszítette az evezőt, egy kiálló sziklacsúcs-hoz került. Néhány perc múlva ki is kötöttek egy kicsiny öbölben a homokos part mentén.

A vitorlát elrejtették, az élelmiszert partrahordták, a kecskéket kipányválták a legközelebbi legelőn, a járművet pedig felhúzták, s jól a földhöz erősítették.

— Ennek nem szabad elvesznie, mialatt én itt időzöm a szigeten, — mondta Csangpo, — mert különben meg kellene várnom a jeget, addigra pedig útnak indul a zarándok karaván. Neked már mindegy, mert te most már úgyis a szigeten maradsz.

Sem Csembe, sem Ngurbu Tanduk nem mutatkozott. Namgjal és Csangpo a barlangokhoz siettek. Benéztek az elsőbe. Üres volt.

— Bizonyosan éhenhaltak, — siránkozott Namgjal. — Így hát egyedül maradok a négy kecskével. De a holttesteket mégis csak meg kell találnunk valahol.

A barlangban néhány halom pergamentlap hevert, Namgjal elolvasta az utolsókat és látta, hogy távozása óta sokat írtak. A földön rég kialudt tűz hamuja feküdt. A barlang belsejében, ahol a remeték aludni szoktak juhprémekből és rongyokból összerakott fekhelyükön, sem élőlényt, sem holtat nem találtak. Egy falat élelmiszert, egyetlen cámba vagy vaj számára való edény sem volt ott. A másik barlang, amely azelőtt juhkarám volt, szintén üresen állott.

Namgjal most Csangpo kíséretében felment a dombra, a templomhoz. Mikor a temetkezési helyre értek, ahová a remeték már évszázadokon keresztül lapos, „Om mani padme hum“ felírással kövekkel fedett, mély sírokba temették elhunyt

társaikat, Namgjal megállt és egy teljesen új sírra mutatott:

— Ez nem volt itt, — mondta, — amikor én elhagytam a szigetet. Itt vagy Ngurbu Tanduk, vagy Csembe teteme pihen. Aki kettejük közül túlélte a másikat, annak valahol a föld színén kell lennie, hacsak a tengerbe nem vetette magát, vagy a keselyük nem szaggatták szét s vittek el testét.

Alig fejezte be ezt a mondatot, mikor erős nyikorgással fölnyílt a templom alacsony faajtaja és Csembe lépett ki azon. A hetvenéves aggasztán, aki már negyven esztendeje lakott a szigeten és soha egy napra sem hagyta el azt, s aki ugyancsak ritkán fogadhatott odakünn vendégeket, nem is mutatott valami nagy meglepetést. Egyik kezével botjára támaszkodott, a másikkal az ajtóba kapaszkodott. Egy darabig szótlánul állt, barátságos mosollyal vizsgálgatta az érkezetteket, majd kinézett a tengerre, mintha arról akart volna meggyőződni, vajjon csakugyan nem borítja-e azt jég. S bár jól látta, hogy fehértarajos hullámok hömpölyögnek a tó sötét felületén, mégsem az volt az első kérdése, hogy miképen kerültek oda, hanem csöndesen így szólt:

— Hát mégis élsz, Namgjal? Azt hittem, hogy már régen a sárkány vendége vagy a tó fenekén. Ki az a fiatalember, aki idejött veled? Vajjon meg akarja osztani a magányt velünk?

— Nem. Egy-két nap múlva elhagy bennünket. Csangpo Láma a neve, mongol zárandok, aki útban van Tibet szent helyei felé. Mikor meghallotta, hogy az éhhalál veszedelme fenyeget téged és Ngurbu Tandukot, vízi járművet készített, hogy azon élelmiszert hozhasson néktek.

— Az istenek áldása kísérje őt!

— Aggódtunk, hogy máris későn jövünk. De úgy látom, a készlet tovább tartott, mint gondoltuk, miután Ngurbu Tanduk meghalt. Mert ez a sír itt nem lehet másé, mint az övé.

— Ugy van! Tavasszal, mikor az első vadludak visszatértek a szigetre, Ngurbu Tanduk, néhány napi gyengélkedés után, meghalt. Két hónappal a ti távozástok után.

Csangpo Láma most megszakította a beszélgetést s így szólt az aggastyánhoz:

— Atyám, a nap vége felé közeledik. Vigyük a magunkkal hozott adományokat még a nap leszállta előtt a barlangba. Azután majd az esti tűz mellett hallgatjuk tovább elbeszéléseidet.

Mind a hárman visszatértek Csangpo bárkájához, amely annyival is nagyobb biztonságban feküdt öblében, a part mentén, mert a szél alábbhagyott és a hullámverés gyengült. Csembe elmosolyodott, mikor a vidáman legelésző kecskéket megpillantotta. Csangpo hátára vetette a cámbával telt zsákokat, Namgjal a vajkészletet vitte, Csembe pedig a teát. Mikor mindezt elhelyezték a barlangban, visszamentek a tüzelőért és a kecskéért, amelyek ott legelhettek még szürkületig a közelben. Az est beálltával pedig bevezették őket a karámba.

Míg Namgjal jeget hozott egy esővizes gödörből, Csangpo tüzet rakott a remeték barlangjában. A hullámok zugása lassan elhalt a csendesülő szélben. A barlang kormos boltozatát nemsokára vörössárga lángok fénye világította be. A jégdarabokat szétütötték és beledrakták a tűzreállított, réz teáskannába. Azután szétverték egy teakockát is, s annak egy kicsiny darabját a zuhogva forró vízbe dobták. Majd elővették a fatálapokat és vajjal kevert cámbát gyúrtak benne.

— Takarékoskodnunk kell a tüzelővel, — vélte Csangpo, — mert jó időbe telhet, míg ismét kaptok. De ma este megünnepeljük a te hosszú várakozásod végét, Csembe. Annak a hét hónapnak az elmúltát, amely alatt egyedül éltél itt a szigeten.

— Az az áldott tüzelő, amit hoztál nekünk, eltart hosszú ideig s nemsokára lesz már kecske-trágyánk is, amivel pótolhatjuk.

Kis ideig hallgatott, majd megkérdezte:

— Hol van Angdu?

Namgjál most apróra elmesélte a történetet, és végül így szólt:

— De most már te mondd el, mit éltél át, amióta elváltunk.

Csembe elkezdte:

— Napjaink éppúgy teltek, mint amikor te és Angdu még velünk voltatok. Láttunk eltűnni benneteket a jégtáblán, délkelet felé. Amint megfordult a szél, azonnal tudtuk, hogy nem kerülhettetek partra, hanem vissza kell sodródnotok a tavon. De azért mégis meglepődtünk, mikor néhány nap múlva meghallottuk hangodat künn a vizen. Képzelheted, milyen felindulás és fájdalom vett erőt rajtunk, amikor megtudtuk, hogy Angdu megőrült. Rólad is lemondtunk, amint láttuk, hogy északnyugat felé hajt a szél. Mikor pedig jégkéreg vont a tavat, s röviddel utána ismét vihar korbácsolta fel azt, akkor már halottként gyászoltunk mindkettőtöket.

Nem sokat beszéltünk azon az estén, amikor utoljára láttunk benneteket. Azzal a megmaradt kevés tüzelővel, amit a juhok és kecskék elvesztése óta újjal nem pótolhattunk, fukarul takarékoskodtunk. Esténként nem raktunk tüzet, hanem korán lepihentünk s összebújtunk a barlang sarkában. Sötét nem volt. A tavat holdfény

világította meg. Képzelheted meglepetésemet, mikor egy éjszaka farkasüvöltés ébresztett fel. Életre ráztam Ngurbu Tandukot. Egyikünk sem mert kimenni. Az elnyújtott, panaszos üvöltés rémesen, kétségbeesetten hasította át az éjszaka csendjét. A hangok a tó felől jöttek s nem gondolhattam egyebet, mint hogy azoknak a farkasoknak egyike van odakünn, amelyek a jégre üzték juhainkat és kecskéinket s szét is tépték legtöbbszörüket. Őt is ugyanaz a szél hajtotta jég-táblájával északnyugat felé, amely benneteket. Nekibátorodtunk és kimentünk a szabadba. Úgy volt, amint gondoltuk! A farkas egy jégtáblán állott, de nem volt olyan közel a parthoz, hogy ki mert volna úszni. A gyöngye szellő lassan tovább hajtotta; s mi még sokáig hallottuk panaszos üvöltését, amint elhalt a távolban. Következő éjjel a tó befagyott, s mi aggódtunk, hogy a farkas visszajön és reánk támad. Néhány napig együtt mentünk fel a templomhoz. De miután a farkas seholsem mutatkozott, a jeget pedig felszakította a vihar, ismét megnyugodtunk.

Még aznap, amikor ti elhagytatok bennünket, megvizsgáltuk apásztoroktól kapott utolsó cámba- és vajkészletünket. A saját csordánk után már csak néhány korsó aludttejünk maradt. Csészénként öntöttük át az árpalisztet egyik zsákból a másikba, s miután életünk fentartásához elégnek találtunk abból naponta két kis csészével kettőnk számára, kiszámítottuk, hogy a készlet négy hónapig tarthat el, vagy még nagyobb takarékosággal valamivel tovább. Ti rosszul számítottatok, mikor azt hittétek, hogy az eleségünk nyolc hónapra elég.

De azért nyugodtan fogadtuk ezt a tényt. El voltunk immár készülve rá, hogy amikor világosabbak és hosszabbak lesznek a napok és a

nyári meleg beáramlik a barlangunkba, akkor éhenhalunk. Megástunk egy sírt is a templom mellett, de bizonyosra vettük, hogy az, aki túléli a másikat, olyan gyenge lesz, hogy nem bírja már odacipelni a halottat a sírhoz.

Kora tavasszal Ngurbu rosszulról panaszkodott. A mellét és a hátát fájlalta. Hajlott háttal, nehéz léptekkel vonszolta fel magát a templomhoz. Egy napon, éppen amikor az első vadludak szálltak a szigetre, s elfoglalták rendes helyüket a homokban, Ngurbu így szólt:

— Ma át kell vennem helyettem a templomi szolgálatot. Nem bírok felmenni.

Elvégeztem szolgálatát a magaméval együtt, egyébként azonban az egész napot mellette töltöttem. Lassan gyengült, mint a lámpa fénye, amelyből kifogy az olaj. Egy sötét, felhős, holdfény nélküli, csillagtalan éjszakán aztán elhagyott.

A barlangban koromsötét volt. Az északi szél süvített künn a sziklák között és a hullámok erős zajjal verődtek a parthoz. Nem láthattam a beteget, csak éreztem ottlétét. Mióta beállt a szürkület, s minden homályosra vált körülöttünk, állandóan ott ültem mellette s imádkoztam, hogy azzal vigasztaljam. Mikor észrevettem, hogy halála közeledik, felemeltem felső testét s kezemmel támasztottam meg a hátát.

Amint így ültem, s vártam, mikor lebbenti meg lelke szárnyait, hirtelen vakító fény világította meg a barlangot. S ebben a világosságban láttam, hogy Ngurbu nyitott szemmel, átszellemült arc kifejezéssel kinyújtja két karját és felkiált: „Végre! Ez az út a Nirvánába vezet!” ezzel összeesett és meghalt. S ekkor sötétebbre és hidegebbre vált a barlang, mint volt valaha.

Dühöngő zivatar tört ki. A szélüzte záporosó

a sziklákat csapdosta s én amennyire csak lehetett, behúzódtam a barlang legbelsejébe. A hullámok olyan erővel zúdultak a partra, hogy az megreszketett súlyuk alatt. Lángoló villámok keresztezték egymást. Ilyen éjszakát még sohasem éltem át, hacsak egyet nem, harminc évvel ezelőtt, akkor, amikor az agg remete, Senge, halt meg itt ugyanebben a barlangban. Végtelenül elhagyatottnak éreztem magam. Irigyeltem Ngurbut, aki befejezhette nehéz, keserves életét ezen a szigeten, amely oly hosszú ideig szolgált önkéntes fogságául. Az, hogy az ő halála két-három hónappal meghosszabbítja az életemet, a legkisebb örömmel vagy hálával sem töltött el. Inkább szomorkodtam emiatt. Addig még sohasem voltam egyedül. S Ngurbuval több, mint negyven esztendő-t töltöttem együtt. De kívülre mindig lakott még egy vagy több remete itt a szigeten. Most azonban teljesen egyedül maradtam.

Mintha az az éjszaka, melyet a halott Ngurbu mellett töltöttem, sohasem akart volna véget érni. A vihar ott zúgott a barlang nyílása előtt és zuhogott az eső. Időnkint végig cikkázott egy-egy villám s annak megszámlálhatatlan esőcseppen keresztül szikrázó éles világossága halaványkék fénybe borította a barlangot. Az agg Ngurbu fehér hajával, piszkos, vörös köpenyében és mezítelen lábaival olyannak látszott ilyenkor, mint egy szent. S ámbár a künt zuhogó eső finoman, ködszerűen bepermetezett a barlangba, a holttest még nem hűlt ki teljesen. Úgy éreztem, mintha jóságos, barátságos szellemi lények vennének körül, akik a halott lelkéért jöttek. Szilárd meggyőződésemmé vált, hogy aki olyan türelmes, önmegtagadó, önfegyelmező életet élt, mint Ngurbu, annak ez az élet már utolsó újjászületése volt s nem lesz kény-

telen tovább kínlódni, gyötrődni a földön. Ő már megérett a Nirvána világos, csöndes megsemmisülésére. A barlang most egyszerre nagyobb jelentőséget nyert szememben. Úgy éreztem, mintha szent helyen volnék.

Végre megvirradt! A zivatar éppoly hevesen dühöngött tovább. Odakünn nem volt más élőlény, csupán a vadludak. Hallottam, amint ijedt gágogással röpködnek a barlang bejárata előtt. A tompa hajnali fény megvilágította Ngurbu arcát. Béke és megnyugvás látszott azon, mint a vándorén, aki teljesen kimerülten, fáradtan pihenőre tért.

Azt bizonyosan tudod, hogy a remeték felvannak mentve a halál után kötelező nyolcágú korona viselése alól, mert nyomorúságos oduikban, minden emberlakta helytől távol, nem tudnák megszerezni a hozzávalókat. De az én tiszteletem Ngurbu iránt oly nagy volt, hogy mindenáron koronát akartam látni a fején. A fű akkoriban már kizöldült, hát abból fontam számára nyolcágú diadémot és azt ugyancsak fűszálakkal erősítettem az aggastyán homlokára.

Tudjátok úgye azt is, hogy a kolostori szabályzat szerint az elhunyt magasrangú szerzeteseknek három napig lakóhelyükön kell maradniok és csak azután szabad máglyán elégetni vagy földbe temetni testüket. Es ez idő alatt éjjel-nappal folytonosan tartózkodnak mellettük szerzetesek, akik imádkoznak értük. Előttük lámpák égnek. Hogy végezzem én el egymagam ezeket a szertartásokat? De meg akartam tenni minden tölem telhetőt, hogy bebizonyítsam a halott iránt érzett nagy tiszteletemet. Zsírkészletünk eltartott volna még a tél beálltaig. De a lámpa, amelyben égett, fent volt a templomban Buddha szobra előtt.

Onnan nem vehettem el. A nagy viharban és esőben különben sem égett volna a barlangban.

Elhatároztam tehát, hogy fölviszem Ngurbu holttestét a templomba s én magam is ott töltöm az éjszakákat a temetés napjáig. Súlya az öregnek már alig volt. Összeaszott az öregségtől és a sok nélkülözéstől. De én is legyöngültem s így számomra elég terhet jelentett. Nagynehezen sikerült vállamra vennem s azután lassan, óvatosan megindultam fölfelé a sikos meredek ösvényen. Végtelen hosszúnak tűnt most ez az út. A vihar záporral verdeste hátamat. Ngurbu lelógó fejéről és lábairól csöpögött a víz. Mindketten, a halott is meg én is bőrig áztunk, mire felértünk. Időnkint meg kellett állnom, hogy kilihegjem magam. Szemem elhomályosult s minden erőmet meg kellett feszítenem, hogy le ne döntsön az erős szél.

Végre felértem a lapos dombtetőre, ahonnan már meglehetősen egyenletes a talaj, a szentély ajtajáig. Kinyitottam az ajtót, és beléptem teremmel a kicsiny sötét terembe, amely inkább hasonlít barlanghoz, vagy más nyomorúságos odushoz, sem mint templomhoz. Ahalottat lassan, óvatosan leeresztettem a földes padlóra. Az oltár előtt kis tócsa gyűlt egybe esővízből. Ettől kissé oldalt az ajtó közelében a falhoz ültettem Ngurbut, úgyhogy a Buddha előtt égő lámpa gyöngén megvilágította arcát. Miután feltettem a fükoronát a halott fejére, úgy, ahogy voltam, esővíztől csöpögő ruhámban helyet foglaltam az oltár lábánál, s megkezdtem a halottas imákat. Felsőtestemet ide-oda hajtogatva hangosan ismételtettem el azokat újra meg újra, s minden alkalommal tovább toltam olvasómon egy szemet. Az ajtó recsegett-ropogott, a fal nyílásaiban fűtyült a szél, és az elnyűtt templomzászlók a Buddha-szobor

mögött lobogtak a huzatban. A lámpa lángja meg-megbillent, de a zsíros kanóc nem aludt ki.

Déltájban elállt az eső, széthúzódtak a fellegek és kisütött a nap. Melegre vált az idő és én kimentem a szabadba, hogy megszársítam ruhámat az enyhülő szélben. Ittam egy kis esővizet egyik sziklamélyedésből, majd lementem a barlangba, hogy egy kis cámbát és vajat egyem. Pihentem is valamit körülbelül alkonyatig, hogy azután éjszaka virraszt hassak a templomban. A sötétség beálltával magamra vettem juhprémemet és felmentem a szentélybe, ahol a földön helyezkedtem el. Ismét rákezdttem a halotti imákra s folytattam rövid megszákítással egész éjszaka. Mindössze egy órát pihentem.

Reggel nehéz szárnycsapkodást hallottam a templom fölött, és amikor napfelkeltekor kimentem, négy keselyű ült a tetőn. Nem annyira tőlem való félelmükben, mint inkább az ajtónyitás zajától megrémülve, könnyedén megemelték szárnyaikat s egy közelfekvő sziklára repültek. Természetesen Ngurbura vártak.

Amennyire csak erőmből tellett, mind a három napon át megtettem kötelességemet. Éjszaka virrasztottam és imádkoztam, nappal aludtam, és ettem valamit. Az idő szép volt és meleg. Ngurbu holtteste egyre jobban megpuhult. Feje előrehanyatlott, s végül már teljesen mellére hullott. Hosszú fehér haja elfödte arcát. Hogy ne essék teljesen össze, s ne boruljon oldalt, kövekkel támasztottam fel.

Utolsó nap helyrehoztam az esőzéstől beomlott sírt, amit már két hónappal azelőtt készítetünk. Másnap, napfelkeltekor kivittem a testet, és arcát délnyugatra, a déltibeti szent helyek felé fordítva, behelyeztem a sírba. Nagy tömegben jöttek a keselyűk, és nyugtalan szárny-

csapásokkal keringtek fölöttünk. Lassankint olyan merészekké váltak, hogy feljűk kellett csapkodnom botommal, miközben behantoltam a sirt. Azután olyan nehéz lapos kőveket raktam rá, aminőket csak elbirtam. Ngurbu nyugodtan pihenhet sírjában, a rablómadarak nem férhetnek hozzá.

A nyár nagy részét azzal töltöttem el, hogy kemény, hegyes kővel rávéstem a fedő kőlapokra a hat szent szótagot. Most már több mint fél-esztendeje, hogy egyedül vagyok. De az idő hamar múlt. A rendes templomi szolgálatomat is el kellett végeznem és a szent írásokat is másoltam. Körülbelül egy hónappal ezelőtt észrevettem, hogy a cámba fogytán van s legfeljebb néhány hétig tarthat még el. A vaj már el is fogyott.

Ámbár a remeték előírásai szerint tilos a madárfészkeket megrabolni tojásaiktól, mégis úgy gondoltam, talán nem követek el súlyos vétket, ha naponta elveszek egy-egy lúdtojást és azt a cámbába keverem. Ősszel, mikor a vadludak elszállnak innen délre, rendszerint több száz tojás marad itt kiköltetlenül. A legtöbb megromlik, de egyik-másik, amelyik kevésbé van kitéve a napsütésnek, frissen marad. Hosszú ittartózkodásom ideje alatt még sohasem esett meg velem, hogy életem föntartására ehhez kellett volna folyamodnom. De most rávitt a kényszerűség. És ha ti nem is jöttetek volna most el, — én csak egy hónap múlva vártam az első látogatást, — mégsem pusztultam volna éhen. De elgondolhatjátok, mennyire örülök, hogy nem kell többé a tojásokhoz nyúlnom.

Miután Csembe befejezte elbeszélését, Csangpo Láma még egy ideig szótlanul gondolataiba mélyedve ült. Végül megszólalt:

— Ha én remete volnék s önként ítéltém volna magamat arra, hogy itt a szigeten töltssem el életemet, azt hiszem időm nagy részét avval tölteném, hogy a tavat és annak folytonos változó arcát figyelném.

— Igen, — felelte Csembe, — az első években! De azután, amikor már húsz, harminc, negyven éve laktál itt, nem törödnél vele olyan sokat. Be kell azonban vallanom, hogy mióta Namgjál, Angdu és Ngurbu elhagytak és én teljesen egyedül maradtam, ismét megnövekedett érdeklődésem a tó és kiszámíthatatlan szélségei iránt. De ennek oka nem annyira maga a tó volt, mint inkább az, hogy ő választ el engem az emberektől. Hiszen amióta Ngurbu meghalt, tehát több mint félesztendeje, egyetlen emberi szót sem hallottam. Ezért aztán nagyobb érdeklődéssel figyeltem a Cso-ngombo egyhangú dalaira. Míg volt kivel beszélnem, addig nem sokat törődtem azzal, mit mesélnek a hullámok és a szelek. De Ngurbu temetése óta minden megváltozott. Viharok idején lementem a partra, s néztem a hullámokat, amelyek mint egy-egy nagy, kerek sátor hömpölyögtek előre, s tajtékzó habfodrokat vetve, záporként csapódtak a sziklához, ahol aztán összezúzódtak. Csendes időben meg órákhosszat el tudtam üldögelni és hallgatni a köveket mosó hullámverés dalát, s megpróbáltam megérteni az üzenetet, amit az északi és nyugati partról, tehát onnan hoztak, ahol barátaink, a pásztorok tanyáznak. Naponta üdvözöltem a fölkelő napot, s naponta elbúcsúztam tőle, mikor lemerült a nyugati hullámokba.

Ősszel örömmel követte szemem a dél felé szálló vadludak útját, s földerült az arcom, mikor láttam, hogy a szárazföldi patkányok ko-

rábban húzódnak vissza üregeikbe, mint máskor, mert ebből következtettem, hogy ezidén korábban beáll a tél és hidegebb lesz, mint rendszeren. És nemsokára várhattam a pásztorok látogatását. De egyúttal nagy ürességet is éreztem, amikor egy reggel útrakeltek a vadludak. Mert mozgásuk, repdesésük a levegőben, a parton és a fészkekben mintegy társaság volt számomra. Régtől fogva jól tudták, hogy a remetéek nem bántják őket, s ezért nyugodtan járkálhattam közöttük, jöttömre nem repültek föl.

Tojásokat raktak és kiköltötték azokat. Naponta lementem a homokpartra s elnéztem mint növekednek az apró, sárga libácskák, s mint viszi őket anyjuk a vízhez, hogy sekély helyeken lebukhassanak és úszkálhassanak a hullámokban. Mivel az öregek semmi félelmet sem mutattak irántam, a fiatalok szintén megszeli-dültek és én, aki azelőtt sohasem törődtem velük, most egyedülvalóságomban valósággal szó-rakozást találtam benne, ahogy megfigyeltem egyre távolabbra terjedő kirándulásaikat.

Elmúlt a nyár, s elérkezett az idő, mikor az öregek repülni tanígtatták kifejlődött, szürke tollazatú fiaikat. Az idősebbek közel a tó színe fölött szálltak, úgyhogy fölfodrozódott körülöttük a víz. És a fiatalok utánozták mozgásukat.

Másnap a lúdanya már magasabbra emelkedett a víz fölött és a fiatalok hiába próbálták követni őt. Újabb és újabb kísérletek után már megbírta őket szárnyuk egy darabig, majd egyre nagyobb és nagyobb távolságokig. Egy késő őszi napon ott keringett már vidám gágogással egyik csapat a másik után magasan a sziget körül. Néhány nap múlva kirepültek a tó fölé, eltűntek a messzeségben és csak este tértek vissza. Az-

nap valószínűleg a szárazföld partján voltak, ahol jobb legelőhelyet találtak az édesvízű források mentén. Végül a fiatalok éppoly biztossággal, éppoly kitartóan repültek, mint az öregek s ügylátszik tudták azt is, hol a helyük az ékalakú repülővonalban.

A nyár melege eltűnt, a nappalok megrövidültek és az idő egyre barátságatlanabbra vált. Napi sétáim alatt, a homokparton, bizonyos nyugtalanságot észleltem a különböző csoportok között. Felváltva, össze-vissza gágogtak és hápogtak, mintha csak közeli útrakelésükről tárgyaltak volna. Nagy kutató utakat tettek, magasan a levegőben, dél felé.

Egy este szokatlanul nagy volt a mozgolódás a vadludak között és a tanácskozás is hangsúlyosabbra vált, amiből megértettem, hogy útrakelésük most már küszöbön áll. És ekkor olyasmire határoztam el magam, amit még sohasem tettem remeteségem hosszú ideje alatt. Fölmentem a barlangba egy csésze cámbáért meg egy prémért, majd visszatértem a vadludakhoz, s ott töltöttem az egész éjszakát. A ludak is lepihentek s aludtak hajnalig, majd újabb tanácskozást tartottak. Kis idő múlva a vezető lúd éles kiáltást hallatott, ezzel gyülekezésre szólítva fel a többieket. Mikor a nap a látóhatár fölé emelkedett, fől szálltak valamennyien, s alig néhány pillanatnyi repülés után már helyén volt mindegyikük. Három szabályos, ékalakú csoportban, finom vonalakként tűntek el dél felé.

Milyen kihalt, milyen üres maradt a part távozásuk után! Ide-oda kóboroltam az üres fészkek között, ahol szétszórt tollak heverték s itt-ott egy-egy kiköltetlen tojás. Amint a délkeleti kiszögéléshez közeledtem, éles gágogás ütötte meg fületem. Egy szegény, magára maradt lúd csap-

kodott ott szárnyaival a tó színe fölött s vágyakozó pillantásokat vetett eltűnt társai után. Egyre kiáltozott s végtelenül elhagyatottnak és kétségbeesettnek látszott. Lassan közeledtem hozzá. Nem ijedt meg. Sőt mintha megnyugtatta volna, hogy társa van a szerencsétlenségben. Nem is igyekezett elrepülni, úgyhogy végül meg is simogathattam. Úgy gondoltam, hogy társul fogadom egyedüllétemben s hideg őszi meg téli éjszakákon beviszem magammal a barlangba.

Egy idő múlva elfáradt s nem gágogott a többiek után, akik olyan kegyetlenül elhagyták; kissé megnyugodott s bukdácsolt a hullámverésben. Majd újra gágogni kezdett az elröpült zarándokok után. És egyszerre csak válasz érkezett a levegőből. De nem a saját hozzátartozóitól, hanem idegen csapatoktól, melyek északibb vidékről jöttek s útjukban átröpültek a tó fölött. Érzett az elhagyott kis jószág hangján, mint könyörög, hogy vegyék fel őt s vigyék magukkal délre. De amazok azt felelték, hogy nem érnek rá és nem is tudnak segíteni rajta; gondoskodjék sajátmagáról. Szegényke mindhiába csapkodott szárnyaival, azok csak nem akarták felemelni, mert még fiatal korában elnyomorodtak valami szerencsétlenség folytán.

Végül is én vettem óvatosan karomra s hazamentem vele a barlangba. Azért vittem oda, hogy megmutassam neki új lakóhelyét. De kifutott onnan a partra. Én ezalatt füvet szedtem és puha fekvőhelyet készítettem számára a barlangban. Mire visszatértem, már nem volt ott. Lementem hát a partra s ott találtam a délkeleti szigetcsúcson, régi otthonában. Látszott rajta, hogy a legnagyobb bánat nyomja, ami vadludat csak érhet. Estefelé azonban a természet mégis megkövetelte jogát. A lúd behúzta nyakát és

elaludt. Erre felvettem, ismét bevittem a barlangba és lefektettem a puha före.

Alig pitymallott, már lefutott a partra s kiúszott a délkeleti csúcshoz. Templomi szolgálatom elvégeztével lementem köszönteni őt. Hisz most már ő is a szigethez volt kötve, akárcsak én. De ő sohasem fogja magát másutt jól érezni, mint a partnak azon a részén, ahol felnövekedett, ahol anyjával és testvéreivel élt és ahová — ösztöne megsúgta neki — hozzátartozói visszatérnek tavasszal. Sajnáltam szegénykét. Mióta a többiek elröpültek, azóta végtelen szomorúságra vált az élete.

Mikor most odaérkeztem emlékeinek és régi otthonának a helyére, nem találtam ott. Kerestem mindenütt. Vajjon hová tűnhetett? A parthoz verődő hullámok bizonyára arról beszéltek, de én nem értettem meg beszédüket. Végül megpillantottam messze künn a tavon, amint dél felé úszott. Talán azt hitte, hogy a Cso-ngombo egészen addig terjed, ahová társai vándoroltak. Hiszen szegényke sohasem látott a szigetről távolabbra, csupán a tóra s mitsem tudott az azon túl elterjedő mérhetetlen nagy világról. Hát ezt a társamat is elvesztettem. És az ősz nappalai és éjszakái ezentúl még hosszabbak voltak.

Az első hóvihar korán köszöntött be ezidén és utána a patkányok már alig-alig bújtak elő a föld alól. Legjobban az bosszantott, hogy ha még a tél beállta előtt találnék meghalni, senki sem volna mellettem, aki halálom pillanatában ülő helyzetben tartson. Főleg ezért örültem a fokozódó hidegnek, amely sietteti a jégképződést. Ezért fogadtam megnyugvással még a barlangomba behatoló csípős hideget is, amely zavarta pihenésemet. Néha meggyújtottam egy-egy csomó száraz fűvet a barlang bejáratánál s élveztem

a tűz fényét és melegét. De az öröm csak néhány pillanatig tartott és a hideg újra visszatért. Egyik éjszaka vékony jégréteg vont be a tavat s meg is maradt néhány napig. Megyizsgáltam sláttam, mint vastagodik napról-napra. Új reménység és életkedv éledt bennem. Ha az idő ilyen nyugodt marad, nemsokára összeköttetésbe kerül a sziget a szárazfölddel. De a szél összetörte a jeget.

Lehangoltan mentem ma reggel rendes utamra, a templomba. De egyszerre csak emberi hangokat hallottam a sírok között. Kimentem s ott találtalak benneteket Ngurbu sírja mellett.

— Ma éjszaka nem kell többé fagyoskodnod Csembe, — szólalt most meg Csangpo Láma, miközben kettétört egy nagy tamariszkágot és azt a tűzre dobta. — De most aztán térjünk pihenőre. Amint megérkezik a hajnali szellő, bármely irányból jöjjön is, kivitorlázom a tóra, s elhagylak benneteket mindörökre.

CSANGPO LÁMA KALANDJA.

Csangpo Láma kora hajnalban kiment a barlangból. A legenyhébb szellő sem fodrozta a vizet. Csak lassú, elnyúló, síma hullámok himbálózta a felületén. Csípős és derült hideg volt.

— Ügylátszik türelemmel kell felfegyverkez-nem, — mondta a remetéknak, akik éppen akkor léptek ki a szabadba. — A hullámszásnak nincsen semmi hajtó ereje, és én előbb-utóbb befagynék, mint Namgjal a jégtáblájával.

A szélcsend egész napon át tartott. Ismét beesteledett. Megint körülülték a tüzet, majd pihenőre tértek.

Mikor Csangpo másnap reggel kinézett, a tó felületét jég borította és a legmélyebb csend uralkodott mindenütt. Csangpo fölkelte Namg-jalt.

— Négy nap múlva indulnak a zarándokok a Bokain-golból. Ha ma vagy holnap nem kapunk szelet, ami összezúzza a jeget s bárkánkat kiviszi valamerre a partra, akkor meg kell várnom, míg járhatóvá lesz a jég. És ez aligha lehetséges négy nap alatt, úgy-e?

— De nyolc nap alatt talán igen, — felelte Namgjal.

— Hát hiszen ez sem olyan nagy baj. A Bokain-gol-melléki törzsfőnöknek vannak lovai és hamarosan utólérem a többieket.

— Biztosabb is volna, ha a jégen keresztül, egyenesen a deltához mennél. Mert ha délkelet felé tartasz és aztán egyedül, gyalog, fegyvertelenül indulsz a zarándokok táborozóhelyére, megeshetik, hogy a Cso-ngombo déli és délkeleti partvidékén tanyázó, fekete tangut rablók és banditák kezébe kerülsz.

— Pedig ha véletlenül északnyugati szél kerekedik, én a nyílt vízben mégis, gondolkodás nélkül nekiindulok.

— Attól félek, hogy a jég fölszakításához alapos szél, majdnem vihar kellene.

— De hiszen, ha lehet vitorlázni a vízben, miért ne lehetne a jégen is? A vékony jégkéreg embert még nem bír el a hátán, de az én könnyen repülő bárkámat igen. Talán már ma, vagy holnap, vagy holnapután! Gyere, húzzuk partra a bárkát, nehogy belefagyjon a tóba! És valamivel könnyebbé is kell tennünk.

Azonnal munkához láttak. A farácsot meghagyták úgy, amint volt, a kecskebörtömlők nagy részét azonban eltávolították. Csak mintegy harminc darab maradt meg a sarkokban és középen. Mikor elkészült az új bárka, kitolták a jégre s Csangpo fölszállt rá. A jégkéreg recsegett-ropogott alatta. Még gyöngye volt, s kint a nyílt tavon még vékonyabb lehetett.

Ismét elmúlt egy nap és a jég megerősödött. Másnap már meg sem reccsent a bárka alatt. A levegő nem is rezdült.

— Holnapután indul a karaván, — mondta Csangpo.

Másnap reggel északnyugati szél fújt. Csangpo és a remeték felmentek a templomhoz, hogy távolabbra láthassanak a tavon. Egyetlen repedés, egyetlen nyílás sem látszott.

— Isten veletek! — kiáltotta Csangpo és le-

sietett a partra. Rendbehozta a vitorlát, megoldotta a köteleket és kitolta a bárkát. Csakúgy repült az a tükörsima felületen, amelynek tiszta üveglapján keresztül még a fenék kövei és sziklái is látszottak. Míg beállította a járművet a szél irányába, Namgjal futott felé egy zacskóval:

— Hoztam neked öt napra való cámbát. Buddha vezessen utadon!

— Áldjon meg Buddha! — kiáltotta utána Csembe is.

A dolog azonban nem ment olyan könnyen, mint ahogy Csangpo gondolta. Mikor kifeszítette a vitorlát és meglódította a bárkát, az tovább siklott egy darabon, de amikor ő maga is helyet foglalt rajta, hirtelen megállt. Ekkor néhány sátorrudat erősített a kormányra s így tolta a bárkát maga előtt. Szél ellenében lehetetlen volt tolnia. Otthagyni s azután gyalog menni a deltához, veszedelmes vállalkozás lett volna, mert beljebb, a nagyobb mélységek felett még aligha járható a jég. A bárkájával azonban mindenképen boldogulhat valahogy.

Mikor már jó utat tett meg a sziget délkeleti csúcsán túl, a jég hosszú, lapos hullámokban megindult az ő és bárkája súlya alatt. De Csangpo azért csak ment tovább, ki a nagy, lágas jégmezőre. A sziget egyre kisebbre zsugorodott mögötte.

A szél fokozódott és a különös jármű egyre gyorsabban siklott a ragyogó, síma tükör felületen, a sötétkék mélység felett. Csangpo ekkor felugrott az alsó rács bordázatára s úgy repült előre, mint az üveglapdón. A nap delelő pontjára ért. Egyetlen felhő sem mutatkozott.

Délután alábbhagyott a szél és a merész zarándoknak ismét tolnia kellett járművét. Alkonyodott. A sziget már egészen picinyre zsugo-

rodott, a délkeleti szárazföldből azonban még mi sem látszott. Csupa jég volt köröskörül mindennütt, ameddig a szem elláthatott s csak hófödte hegygerincek határolták azt a messze távolban.

Teljesen besötétedett, de kigyúltak a csillagok s tükörképük épp olyan fényesen csillogott a jégfelületen, mint az égboltozaton. Csangpo állandóan figyelte őket, nehogy eltévessze az útirányt. A szél enyhült, majd megszűnt. Csangpo most már nem volt kénytelen délkeletre tartani, irányt változtatott tehát egyenesen dél felé, amerre legközelebb volt a part. Aztán ismét a csillagokat figyelte. De még nem jutott messzire, mikor a jég megreccsent lába alatt. Visszafordult ismét délkeletre. De a recsegés csak nem szűnt meg. Valószínűleg most került a mély víz fölé, ahol leggyengébb a jég. Majd hirtelen beszakadt s a nyíláson bugyborékolva tört fel a víz. Szerencsére szorosan fogta a kormányzó evezőket s azokra támaszkodva föllendült a bárkára. Aztán elővette lándzsáját s azzal tolta járművet előre, hogy távolabb kerüljön a jégnyilástól és a felcsapó víztől, amelybe a bárka könnyen befagyhatott.

Kemény csipős hideg volt.

— Itt megállapodom éjszakára — gondolta Csangpo. Reggelig ismét vastagodik a jég. Majd ha a hajnali derengés áttöri a sötétséget, könnyebben megláthatom, merre fekszik a part. — Amott délen és délkeleten tüzeket látok felvillanni. Az a fekete tangutok tábora lehet. Talán egyenesen belerohanok a rablóbandába, amelyről Namgjal beszélt? A tűz után ítélve sokan lehetnek. Szilárd föld van a talpuk alatt, vannak lovaik, löfegyvereik és otthon vannak, a saját földjükön. De azt hiszem a sárkánnyal nem kezdenek ki s aligha mernek a tóra lépni,

míg a jég meg nem erősödik. Néhány napig még bizonyosan elkerülik. Ma éjszaka talán megvastagodik a jég annyira, hogy *egy* embert elbír. De *egy* tanguttal könnyen elbánok. Ha pedig többen merészkednek ki, a jég betörik a súlyuk alatt és a vízbe fúlnak. Nekem azonban minden esetben megvan a bárkám mentőeszközül. Szárazföldön könnyű zsákmány volnék számukra. De vissza azért nem fordulok, míg meg nem tudom, milyen szándékot rejtegetnek.

Csangpónak igaza volt. A tangutok kémjeik útján tudomást szereztek a Bokain-gol-melléki táborban tervéről. Tudták, hogy északkeleti széllel szándékozik átjutni a tavon. Miután pedig tél idején általában ez a szél uralkodott, minden valószínűség mellett szólt, hogy Csangpo a szigetről csak délkelet felé mehet. Ezért a hegyi rablóbandák egyike a délkeleti és déli part mentén ütötte fel táborát. Vittek magukkal jak- és juhcsordákat is, mert úgy tervezték, hogy ha a mongolok lovas örsöket küldenek ki a part átkutatására, akkor pásztoroknak adják ki magukat. Most, hogy a hideg továbbtartott és a tó korábban befagyott, mint máskor, a tangutok már-már azt hitték, hogy zsákmányuk kisiklik kezük közül. De azért egyelőre még ott maradtak, mert a jégkéreg még oly gyenge volt, hogy egy erősebb szél fölszakíthatta. A mongolok viszont azt hitték, hogy Csangpo most már megvárja a jég megerősödését és gyalog tér vissza a tavon. Ezért nem is küldtek lovasokat eléje.

A tangutok jól tudták, hogy ha Csangpo Láma egyáltalában kikerül hozzájuk, akkor is üres kézzel jön. De nem is azért lesték, hogy kirabolják. Hanem saját magáért. Tudták, hogy apja rendkívül gazdag és hogy a zárandokok külö-

nös tisztelettel veszik körül. Ha tehát élve elfoghatják, s elrejthetik déli hegyeik között, jelentékeny összeget zsarolhatnak ki váltságdíja fejében. Eredetileg várni akartak tervük kivitelével addig, míg a zarándokok fölérkeznek a magas Tibetbe. De most, amikor meghallották Csangpo Láma vízi útjának tervét, nem akarták ezt a jó alkalmat elmulasztani. Ha ez sikerül, úgy több mérföldnyi lovaglástól és egyéb veszedelmektől kímélik meg magukat. Ha nem sikerül, akkor sem tévesztik szem elől a mongolokat egyetlen napra sem.

Csangpo Láma egy szétterített juhprémen ült a bárkáján, keresztbetett lábakkal és a csillagokat vizsgálta. A titokzatos tüzek apró, sárga pontokként villogtak a távolban. A fagy úgy kicsipte az arcát, hogy fájdalmat okozott.

— Itt ülök és fagyoskodom, — gondolta, — s előttem áll még az egész éjszaka. Pedig van tűzszerszámom, sőt tüzelőm is, ha feláldozok valamit a bárkámból. Csak a késemet kell elővennem, s szilánkokat hasogatnom egyik sátoroszlopból. De ha tüzet rakok, azzal elárulom magam a tangutok előtt, akik bekerítenek engem a parton, s visszakényszerítenek a tóra. Szél ellenében tolni a bárkát nagyon nehéz, bárka nélkül, gyalog nekivágni a tónak meg halálos veszedelem, mert egy erősebb szélroham összezúzhatja a jeget.

Merevre fagyott ujjaival egy csésze cámbát készített magának és evett. Azután levette az árbocot és a vitorlát, jól beburkolódzott prémjébe és aludni próbált. Késő éjszaka fölébredt, körülnézett, s látta, hogy a tangutok tüzei ki-aludtak.

Reggel felé még csipősebbre vált a hideg, Csangpo alig várta már a hajnalt. S az jött.

Keleten lassan derengett, a csillagok elhalványultak, a nap tiszta ragyogással kelt s bíboros fénybe borította a befagyott tavat és a hidegtől megdermedt földet. Csangpo óvatosan kilépett a jégre. Most már pompásan tartott. Elővette lándzsáját és teljes erejével a jégburokba döfte. A tábla csak egy hüvelykujnyi vastagságú volt, de a hideg megszilárdította, és reccsenés nélkül bírta el Csangpót, aki most egyenesen dél felé tolta bárkáját.

Nemsokára átmelegedett. A bárka tolása nem kis munka volt, mert a szél nem segítette. De napfölkelte után ismét fújdogni kezdett a rendes északnyugati szél és azután már nem kellett annyira megerőltetnie magát. Csupán útirányát változtatta meg a szél szerint, s most egyenesen arrafelé tartott, ahol előző este a tangutok tüzét látta. Az idő kellemetlenné, téliesre vált és a szélről fölhajtott finom por elhomályosította a nap tiszta fényét. Múltak az órák. Óriási utat kellett Csangpónak megtennie, míg végre kivehette a tangutok sátrait a parton. Délután a szél erősödött és Csangpo aggódott, hogy fölszakítja a jeget. Kitervezett visszatérése a tavon át akkor lehetetlenné válik s neki nem marad más hátra, mint bevitorlázni egyenesen a tangutok karjaiba.

De egyelőre még tartott a jég és Csangpo folytatta útját. A part körvonalai egyre élesebben rajzolódtak ki. Nemsokára már lovakat, jakokat és juhokat látott a legelőn, s itt-ott embereket is a sátrak mellett.

Most hirtelen élénk mozgás támadt a táborban. Az emberek lovaikhoz futottak és fölnyergelték azokat. Mintegy tíz lovas nyugatra, egy másik kis csapat északkelet felé vágatott a part mentén. Viszont saját útja irányában egy lelket

sem látott Csangpo a parton. Csupán beljebb, a hegyek lejtői felé mozgott egy-egy lovas.

— Vagy úgy! — gondolta Csangpo. — El akarják vágni visszatérésem útját, nehogy az északi vagy déli parton behatoljak a szárazföldre, s kerülő utakon, a hegyek között visszatérjek a deltához. No de azért még nincs veszve minden! A jég még tart!

Mikor lőtávolságnyira érkezett a parthoz, a tangutok kutyái ugatni kezdtek, sőt a merészbek ki is futottak a jégre, de a feléjük sikló különös jármű elől visszahőköltek és bizonyos távolságra megálltak. Két-három lovas és néhány gyalogos lefutott a partnak arra a részére, ahol Csangpónak ki kell kötnie, ha továbbra is követi a szél irányát. Csangpo látta, hogy csak lándzsa és kard van náluk, puskájuk nincsen. Ebből megértette, hogy nem törnek életére. De Csangpónak azért semmi kedve sem volt a gyönyörű, ünnepélyes zarándokutat tangutfogsággal fölcserélni, s épp azért minden eszét összeszedte, hogy kijátssza őket.

Mikor már csak egy jó kiáltásnyi távolságra volt tőlük, megállt és a jégbe dőfte lándzsáját. Éppoly vékonynak találta azt, mint eddig. Azután erősen lekötötte a bárkát, nehogy partra sodorja a szél és leült cámbát enni. Az emberek nem merészkedtek ki a jégre, de a kutyák már ott voltak a bárka közvetlen közelében és rekedtre ugatták magukat.

Az ég elborult és sötét felhők vonultak a tó fölé. Alkonyatkor havazni kezdett és lisztfinomságú, fehér hópelyhek kavarogtak a jég felett. A tangutok, akik körülbelül húszan lehettek, tüzet raktak. Mikor Csangpo megpillantotta a szárazföld belseje felé húzódó füstöt és lángokat, elérkezettnek látta az időt hadicselének kivite-

lére. Három lyukat vágott a jégbe, azokba három rövid sátoroszlopot erősített s rájuk terítette a vitorlát. Azután széthasogatta a bárkát, a levegővel telt kecskebőrtömlőkből talapzatot állított össze s erre rakta a fadarabokat. A fennmaradt néhány kecskebőrt odadobta a kutyáknak, amelyek szinte tajtékzottak a dühtől, mikor a szél felkapta a tömlőket és messze röpítette a befagyott tavon.

A tangutok élénken figyelték Csangpo minden mozdulatát. A kutyák merészségén felbátorodva, néhányan kimentek a jég szélére. Míg ők ott tanácskoztak és méregették a jég vastagságát, Csangpo azalatt meggyújtott néhány faszilánkot a kis sátor oltalma alatt, majd kivitte azt az előkészített máglyára. A szél felélesztette a tüzet. A hó sistergett a lángok között. Mikor a tangutok látták, hogy a jég még a tüzet is elbírja és a mongol ifjú ott mellette, egészen otthonosan elhelyezkedik a sátrában, ők is merészebbek lettek.

A legelől haladók úgylátszik megnyugtatták a többieket, mert most mindannyian nekiindultak, szétszórta, hogy minden oldalról körülfogják értékes zsákmányukat, aki nem menekülhet el előlük. Hogy jobban elosszák testük súlyát a jégen, négykézláb kúsztak előre s lándzsájukat maguk mellett csúszttatták a jégen. Időnkint el-elűntek az egyre sűrűbbre való hóesésben. Majd meg-megálltak egy pillanatra, hogy körülnézzenek, milyen a zsákmányt befogó kör. A száraz fa szikrázott, ropogott a máglyán s a lángok mellett lassan olvadt a jég. Tompa pukkanással repedtek szét a kecskebőrtömlők és a melegtől keletkezett víztócsába hullott izzó parazsak nyomán sűrű gőz szállt fel. A most mintegy ötven lépésnyire érkezett támadók még csak félkört alkottak.

Ekkor hirtelen felemelkedett a vezető és átható harci kiáltást hallatott. A többiek követték a felhívást s leeresztett lándzsákkal, együttesen rohantak a magányos zarándokra. Ebben a pillanatban egy heves szélroham sűrű hótömeget zúdított rájuk. Csangpo látta, hogy elérkezett számára a kedvező pillanat. Hajlékonyan, mint egy angolna, siklott ki a lebegő sátorból s amilyen gyorsan csak tudott, észak felé kúszott a hóban. Háta mögött a beszakadó jég ropogását hallotta, vad kiáltozás és átkozódás kíséretében. Úgy érezte, hogy most már túl van a veszedelmen. A kialvó tűz elhaló fénye mellett látta még, mint rohannak a tangutok a sátorhoz, abban a hitben, hogy őt ott találják s mint merülnek le néhányan a melegtől megolvadt jégben. A többiek óvatosan kúsznak vissza a part felé, előbb azonban odadobják lándzsáikat szerencsétlenül járt társaiknak, hogy azok segítségével kapaszkodjanak valamiképen ismét a jég felszínére. Csangpo már éppen vissza akart fordulni, hogy kisegítse őket, mikor látta, hogy egyik felkapaszkodik a nyílásból s azután lándzsájára támaszkodva, társa felé nyújtja kezét. Azt is látta, mint fordulnak az összefagyott, bőrigázott emberek szintén vissza a part felé.

— Azt hiszem a tóból elég volt nekik, — gondolta Csangpo s megkezdte fáradságos, veszedelmes vándorútját a jégen át, nyugat felé, a szél és hófúvás ellenében. Lándzsáját magával vitte bot gyanánt s keményen nekivágott a leghevesebb szélrohamnak is. Bizonyos távolságra a part mentén akart haladni. Egyenesen a száraz-földre menni annyi lett volna, mint körülfogatni magát az ott cirkáló lovas tangutokkal.

Miután már néhány órája ment így előre, kutyaugatást hallott dél felől, amiből megértette,

hogy nem lehet messze a parttól. Ezért most kissé a tó belső területe felé vette útját. A sötétségben és hófúvásban lehetetlen volt körülnéznie. Most hirtelen hatalmas hullámveréshez hasonló zúgás hallatszott s ugyanakkor megmozdult lába alatt a jég.

Megállt és hallgatódzott. A zúgás közeledett. És Csangpo már tudta, hogy a szél felszakította a tó nyugati felét s a háborgó hullámok most vonulnak kelet felé, törve-zúzva mindent, amit útjokban érnek. Csangpo gyorsan megfordult és keleti irányba sietett. A szél hátbatámadta s így könnyítette útját. Mikor annyira jutott, hogy nem hallotta többé a jéghez csapódó hullámok zaját, a part felé kanyarodott s nemsokára ki is ért.

Minden ereje megfeszítésével törte magát előre a havat seprő, éles szél ellenében. Kis idő múlva apró fehér pontokból álló csomókat vett észre a földön. Mintha rózsafüzérszemek szóródtak volna le egy-egy kis halomba. Rájött, hogy a hó verődött így csomókba a lópatkók nyomában. Amennyire a sötétség engedte, megvizsgálta a nyomokat s egészen frisseknek találta azokat. Alighanem a tóról látott, nyugat felé vonuló lovascsapat haladt arra. Egy darabig követte a nyomot, hogy meggyőződjék róla, vajjon csak-ugyan a part mentében húzódik-e tovább.

— Előbb-utóbb meg kell állanom, — gondolta, — hacsak nem akarok egyenesen a rablók kezébe rohanni. Egy előnyöm azonban mindenestre van és pedig az, hogy szél ellen megyek s így meghallom, ha közelükbe jutok, még mielőtt ők észrevehetnének engem. Ilyen meneteléssel holnap déltájban el kell jutnom a deltához.

A szél időnkint úgy arcába vágta a havat, hogy szeme elhomályosult. De azért nem adta fel

a küzdelmet. Valamiképen keresztül kellett hatolnia a sötétségen, nehogy egyszerre csak váratlanul a rablók karmai közé kerüljön. Most hirtelen megállt. Néhány lépésnyi távolban egy gazdátlan ló tűnt elő a sötétségből. Csangpo gondolkodás nélkül odaugrott, egy szempillantás alatt megragadta a gyeplőt és felkapott a lóra. A sötétség mélyéből egy árnyék suhant feléje a hófúváson át. A magányos ló gazdája volt az, egy tangut, aki bizonyára azért maradt hátra a partnak ezen a részén, hogy örködjék, s az imént talán valami szélmentes helyre vonult, hogy ott felfrissítse kissé a hidegtől megmerevedett tagjait. Mikor most felismerte, hogy az éjszakai vándor nem az övéi közül való, hanem alighanem a keresett mongol zarándok, éleset kiáltott és előrerohant. Csangpo azonban ekkor megsarkantyúzta lovát s nyergében hátrafordulva, odakiáltotta:

— Isten veled, testvér! Mondd meg barátaidnak, hogy Csangpo Láma most hazalovagol a sátrába.

És mint a szélvész elvágatott. Éjszaka volt és a nyomok alig látszóttak a hóban. De a ló vágyott társai után s ezért vele együtt igyekezett előre. Kis idő múlva fülét hegyezte s hangosat nyerített. A lovascsapat nem lehetett messze! Csangpo meglassította lovaglását és figyelt. Meg is állt egy darabig és várt. S ekkor három árnyat látott közeledni háta mögött. Kiokoskodta, hogy ezek hírhozók arról a partról, melynek közelében tüzet rakott a jégen, s az első lovascsapat felé való útjokban felvilágosítást kaptak attól az embertől, akinek lovát ő elvette.

Ismét megsarkantyúzta paripáját s mint a nyíl röpült délre, fel a sziklák közé. Üldözői elvesztették nyomát. Az első nagy csapatot pedig meglehetősen távolságban kikerülte. Mikor újból

lemerészkedett a partra, nem talált ott többé friss nyomot. A szél engedett, a hófúvás elállt. A hajnali szürkületben visszafordult, de nem látott lovast közeledni. Miután a part erősen északra kanyarodott s a delta nem lehetett messze és mögötte egyetlen élőlény sem mutatkozott, elhatározta, hogy most már gyalog folytatja útját. Leszállt, a lovat visszafelé fordította s kardja nyelével egyet ütött rá, hogy övéihez való visszatérésre bírja.

A nap delelőjére ért, mikor Csangpo fáradtan és álmosan belépett a törzsfőnök sátrába.

A PRIOR UTOLSÓ ÚTJA.

Csangpo Láma távolléte alatt nagy változás történt a zarándokmenetben. A mandarinok és a tibeti kiküldöttek rövidebbre szabták pihenésüket a deltánál, mint ahogy azt kezdetben tervezték. Ezért a karavánnak körülbelül négyötöd része már néhány nappal ezelőtt elindult Tibetbe és csak a tatárok, sunjutok és barinmongolok maradtak a folyó mellett. Az elsők azért, hogy megvárják Csangpo Láma visszatérését, az utóbbiak pedig azért, mert még nem fejezték be tevé- és jak-csereüzleteiket. A vezető törzsfőnökök és szerzetesek most egybegyültek és elhatározták, hogy másnap ők is felkerekednek és követik a főkaravánt.

Az imént még csendes tábor megelevenedett, mozgalmassá vált. Lemérték és előkészítették a terheket s alkonyattájban behajtották a tevéket a legelőről. A tél ugyan már közepe felé járt, közeledett az erős hideg és a zarándokok nem remélhették, hogy az újesztendőt a szent helyen ünnepelhetik, de azért vágytak már megkezdeni a nehéz utat a magas hegyen át, s az első tavaszi szellő susogását a lhasszai nyárfák között kívánták hallani.

Mikor a nap megenyhítette az éjszaka csípős hidegét, útrakeltek. Mintegy kétszáz férfiból és egy kisebb csoport asszonyból állott a karaván.

A csengők ütemes zengése mellett haladtak lassan, nyugodtan nyugat és délnyugat felé s körülbelül háromheti utazás után elérték a Csajdam medence déli széléhez, ahol úgyszólván naponta találkoztak tadzsínur törzsbéli mongolokkal, akiknél kiegészíthették élelmiszerkészletüket. Két biztos vezetőt is vettek közülük. Mert idáig, a meglehetősen nyílt területen könnyű volt rátalálni a helyes útra, de most teljesen lakatlan vidékre értek, ahol egyik hegylánc a másik fölé emelkedett, s az út állandóan felfelé vezetett.

Az utat jól ismerő új vezetők tanácsára a karaván néhány napi pihenőt tartott az első hegy lábánál. Itt még egyszer és utoljára, vagy kéthónapi nehéz útra, jóllakhattak a lovak és tevék a legelőn. Ezután napról-napra soványabb lesz a legelő, s egy-egy darabon teljesen elmarad. Csak a jakok, amelyek mohhal és bogánccsal is megelégszenek, találják meg mindenütt eledelüket.

Pihenés után lassan indult a karaván tovább, egy kanyargó völgyben felfelé. A völgy vize fenékgig befagyott köves ágyába. Oldalain szízfalakként emelkedtek a meredek sziklák és mélyén fehér felhőkkel körülvett, hófödte, lapos hegycsúcsok tükrözödték. Minél messzebb jutott a karaván délnyugatra, annál meredekebbre vált a lejtő, annál magasabbra emelkedtek a hegyek, s annál vadabb képet öltött a vidék. A napi utakat az állatok kímélése végett egyre rövidebbre szabták. A megerőltetés még így is túlságosan nagy volt számukra. Egy nap sem múlt el néhány állat pusztulása nélkül. Itt egy tevé, ott egy ló dűlt ki a sorból. Még a szívós, sokat kibíró jakok is nehezen lélegzetek a ritka hegyi levegőn, s egyik-másikukat le kellett vágni, olyan nyomorékká törte patájukat a sziklás út. A főkaraván sem járt jobban. Lega-

lább erről tanuskodott az útszélen heverő sok állati hulla.

Ebben a vad sziklavilágban a zarándokok nagy részét félelem fogta el. Igaz, látták ők a Nan-san-t is, de mi volt az ezekhez képest! Itt teljesen ki voltak szolgáltatva a természet kiszámíthatatlan szeszélyeinek. A visszatérés is napról-napra lehetetlenebbé vált. Csak előre, csak felfelé vezetett immár az út. Amerre a szem elláthatott, hegy és hegy volt mindenütt. A hatalmas csúcsok néhol szigetekként bukkantak fel az alatt úszó, gőzhöz és fűthöz hasonló felhőtömegek közül.

A mongolok eddig is jól ismerték az éles, metsző hideget, pusztáik birodalmából, de ilyen életbénító fagyot, mint aminő itt uralkodott Burkhan Buddha völgyeiben, nem éreztek még soha. És a pusztákon bőviben volt a tüzelő, egy-egy száraz bokor ágaiból tüzet rakhattak bármikor. De itt még az egyetlen éghető anyag, a jaktrágya is ritkaság volt, úgyhogy örülhettek, ha esténként akadt mivel felmelegíteni a teájukat és megfőzni a húseledelüket.

A legtűrhetlenebb azonban az állandó nyugati szél volt, amely panaszosan sivitott át a völgyek felett, s a sziklás szorosokban vándorlóknak bőrén át csontjáig hatolt. A zarándokok arcát állandóan csapkodta a hó, amely örvénylő felhőkben keringett a lovak és tevék körül. Az átláthatatlan felhőtengerben sokszor eltűnt az egész vidék és ki-ki csak legközelebbi szomszédjait láthatta. Egyszer egy-egy kidült, haladókó teve panaszos bögése hallatszott, máskor meg egy-egy fehér, puha hóágyba temetkező megfulladt ló emlékeztetett az elmúlásra.

Csangpo Láma, az utat ismerő tadzsinnur-mongolok és azok a zarándokok, akik nem első-

izben tették meg ezt a hegyi utat, vigasztalgták a csüggedőket és igyekeztek megnyugtatni őket azzal, hogy a téli zarándokoknak mindig ugyanilyen nehézségekkel kell megküzdeniök, hogy azután annál nagyobb vigaszt nyerhessenek a szent helyeken. A napi út végeztével, mikor egy-egy védettebb völgyben vagy szegényes legelőjű síkon felütötték sátraikat, valamennyire felderültek a zarándokok s örültek, hogy egy nappal ismét közelebb jutottak céljukhoz. Ilyenkor tüzet élesztettek a jaktrágyában és szorosabban magukra csavarták prémjeiket. Künn a szabadban pedig tovább süvített a szél és fűtyülő zúgásába időnkint éhes farkasok üvöltése vegyült.

Egyik napon lassan, nehezen, széles völgyben haladt a menet. Az eget sűrű felhők borították s a levegőben kavargott a hó. A föld nem maradt fehér, — mind elsöpörte onnan a havat a szél. A vezetők némi távolságra dél felé, az úttól balra, egy csapat fekete lovast pillantottak meg.

— Kik lehetnek ezek? — kérdezte Csangpo Láma.

— Tangutok! — felelték elkomolyodva a tadzsinuk. — Senki el ne maradjon most fáradt lovak vagy tevék miatt. Össze kell tartanunk s nem árt, ha könnyen hozzáférhetővé tesszük a puskáinkat.

A lovascsapat lefelé lovagolt a völgyben, a lapos hegygerincek között, majd eltűnt. Ugyanabban az irányban haladtak, mint a zarándokok, de most a magaslat közibük került. Megszűnt minden beszélgetés, csupán a csengők zaja és a szél zúgása hallatszott.

Ezen az estén a zarándokok széles, nyitott völgyben források mellett telepedtek le, ahonnan

jó kilátás nyílt mindenfelé. Míg a szürkület tartott, az állatok szabadon járhattak künn a sóvány legelőn. A sötétség beálltával azonban közelebb hozták őket a táborhoz és puskás emberek őrizetére bízták. A puskákat megtöltötték. Az éjjeli őrök elfoglalták helyüket. A tevék csengőinek nyelvét rongyokba csavargatták. Metsző hideg, csendes éjszaka volt. A lovak nyerítése messze elhallatszott. Csagán és a karaván többi kutyái eszeveszetten ugattak, valószínűleg a tangutok kémeire, akik ott settenkedtek a tábor körül. A zarándokok lelkét óriási izgalom ülte meg. Bármely pillanatban várhatták a tangutok támadását. Az a vidék, ahol most tartózkodtak, a Sárga-folyam forrásaitól északnyugatra, a rablóbandák kedvenc támadóhelye volt.

De az éjszaka nyugodtan telt el. Másnap, útrakeléskor, a vezetők tanácsára elhatározták, hogy elhagyják a rendes utat s nem haladnak a főkaraván nyomában, hanem eltérnek nyugat felé. Ez az út ugyan még az eddiginél is nyomorúságosabb hegyvidékeken vezetett át, de itt legalább kevésbé fenyegeti őket a támadás és kirablás veszedelme.

A zarándokok nyugtalanságát azonban nem enyhítette, hogy letértek a járt útról, amelyen előttük járó társaik haladtak. Annyival is kevésbé, mert a fekete lovasok egyre gyakrabban tűntek fel előttük hol jobbról, hol balról. Világos volt, hogy az ellenség megfigyeli minden mozdulatukat. De mikor nap-nap után múlt el anélkül, hogy bármi is történt volna, lassankint visszatért a nyugalomuk. Ismét énekelni és beszélgetni kezdtek s leszedték a csengők nyelvét elnémitő rongydarabokat.

Egy napon, mintegy tíz lovas, fenyegető moz-

dulatokat tett egyik közelfekvő, lapos lejtőn. Csangpo Láma erre néhány merész tatár társával utánuk vetette magát, mire a tangutok meg-eresztették lovaik gyeplőjét s eltűntek a legközelebbi hegygerinc mögött. Aznap nem is mutatkoztak többé. A zarándokok jót nevettek gyávaságukon és nem törődtek velük. Este ismét források mellé telepedtek. A források vize hatalmas jéglapok hasadékain szivárgott fel s gyér fű nőtt körülöttük.

De most ismét más gond nyugtalanította a zarándokokat. Mióta rájuk köszöntött az erős, téli hideg s ők mind mélyebbre hatoltak be a hegyek közé és amióta az utazás olyan fárasztóvá, küzdelmessé vált, az agg prior ereje szemlátomást fogyott, míg végül érezte, hogy nem tudja már követni a karavánt, még ezeknél is magasabb hegyeken át.

Alig állt meg a menet a jégből feltörő források mellett, mikor a prior összeesett s bizonyosan kibukik nyergéből, ha Csangpo Láma és az állandóan közelében tartózkodó többi szerzetes hozzá nem ugranak s le nem emelik a lóról. Hamarosan felütötték kerek sátrát, rendbehozták juhprémből készült fekhelyét s miután ott nyugalomba helyezték és megvédték a szélről és a hidegtől, a tatártörzsbéli orvoslámák vették gondos ápolásukba. Ez utóbbiak most Sagdur Lámával és Tundup Lámával a templomsátorba költöztek, míg a prior és Csangpo Láma egy könnyebben átmelegíthető kisebb sátorban laktak.

A beteg miatt egy egész napot ott töltöttek a források mellett. S bár állapota nem javult, de mert nagyon bántotta őt, hogy a zarándokok miatta késedelmeskednek, másnap, mikor a nap derült égboltozaton kelt fel, indulásra biztatta a karavánt. Lóra azonban nem ülhetett többé.

A zarándokok sátoroszlopokból hordágyat rög-tönöztek, s azt pokrócokkal és prémekkel takarták. Négy ember vitte. Ha kifáradtak, másik négy váltotta fel őket. És a menet tovább vonult nyugatra és délnyugatra, hegyeken, völgyeken át.

Egyre rövidebb napi utakat tettek. Az idő ismét rosszabbodott. Éles, metsző hideg volt, erősen fújt a szél és a hó kavargott a hordágy körül. A beteg prior sokszor órákon keresztül félrebeszélt. Összetévesztette önmagát a Tasi lámával, akit szintén keresztülvittek egész Tibetben. Ezen a vidéken, ahol egyetlen fűszál sem termett, ugyancsak nehéz munka volt előrejutni. Gondolni kellett a zarándokokra, asszonyokra, állatokra, s ezenkívül különös gondban akarták részesíteni a beteg priort, másrészt pedig sietniök is kellett, hogy mielőbb keresztüljussanak a szédtő magaslatokon.

Csangpo Láma nappal ott lovagolt a hordágy mellett, éjszaka pedig a sátorban virrasztott a beteg mellett. Időnkint felváltották a többi szerzetesek is. Egyik reggel, induláskor a prior egy távoli hegyre mutatott, melynek három hófödte csúcsa emelkedett magasan az ég felé.

— Még mielőtt átjutnánk azon a hegyen — mondta — én meghalok.

Csangpo Láma elszomorodott, s bár aggódott, hogy a beteg jóslata beválik, vigasztalni próbálta agg tanítóját. A tevék csengői különösen, szinte félelmesen zengtek a magas hegyek között. A zarándokok csendesesen, szótlanul haladtak tovább. Olyan volt a karaván, mint egy halottas menet. Maga a vidék is úgy hatott, mintha a halál birodalma lenne. Sem antilop, sem más állat nem mutatkozott, sőt még nyom sem. Megesett, hogy két-három napig is vándoroltak, anélkül, hogy egyetlen fűszálra akadtak volna.

A tangutokra most már nem gondoltak olyan sokat, bár minduntalan akadtak zárándokok, akik azt állították, hogy lovasokat láttak a távolban vagy hogy fejek bukkantak fel a közeli sziklák mögül s kémlelő pillantásokat vetettek a lassan haladó menetre.

Bárhogy volt is, a karaván valahogyan mégis csak előbbrejutott s keresztültört a barátságtalan vidéken. Vitte őket a vágyakozás, hogy mielőbb élvezhessék a szent helyeken az eddig átélt s a még ezután következő küzdelmek jutalmát. Ha egy-egy teve, ló vagy jak összeesett és ott maradt az úton, nem jelentett sokat. A karaván nagy volt és a teher nem túlságosan nehéz. A legerősebb állatok mégis csak megmaradtak. És egy hónap múlva Naktjuban vehetnek majd új jakokat is. Minden rendben volna, csak a Jehol-i agg prior, akit mindannyian becsültek és szerettek, ne lenne olyan beteg. Sokat tanácskoztak, mit is lehetne tenni, hogy visszanyerje egészségét és egyre fogyó erőit.

Már arról is volt szó, hogy kettéválasztják a karavánt. Hogy a nagyobb zöme, a zárándokok és asszonyok gyorsabb tempóban folytatják útjukat, a lámák pedig a fegyveres kíséret egy részével a prior mellett maradnak s egy védett völgyben telepednek le, ahol legelő is van. De amikor a szétválasztásra került a sor, senkisémm akarta elhagyni az öreget. Hiszen idáig olyan kitűnő lelkivezetője volt mindegyiküknek s olyan buzgón végezte az istentiszteletet az egész úton. Komoly zárándokoktól senki sem kívánhatta, hogy éppen most, betegsége idején hagyják el őt és a sorsa felőli bizonytalanságban menjenek tovább.

Nemsokára nyilvánvalóvá lett, hogy úgysem tarthat már soká, míg lelke elhagyja porhüvelyét. Reggelenként, indulás előtt rendszerint ájtatos

tömeg csoportosult hordágya körül. Mindenki vinni akarta. Mert egy kanpo-lámát s még hozzá a Tasi Láva barátját szolgálni olyan jócselekedet, amely csak áldást hozhatott a zarándoklatra.

Azon a napon, amely úgylátszott, hogy a prior utolsó napja, még buzgóbban kínálkoztak fel a segítő kezek. Nyugati szél söpörte a földet és panaszosan sírt a meredek sziklafalak között. Havazott, de a szél csakhamar elsöpörte a havat. Nehéz fellegek vonultak át a föld felett. Még déltájban is csak tompa, szürkületi derengés világította meg a vidéket. A csengők alig halatszottak a vihar zúgásában. A karaván lassan baktatott fölfelé egy lejtős úton, amely lapos fennsíkra vezetett. Odafenn azután teljes erejével nekironthatott a vihar a zarándokoknak. Akik tevéken ültek, leszálltak, hogy meg ne fagyjanak. A szél és a szembe csapódó hó könnyeket fakasztott a tevék szemében s az aláfutó könnyek jégcsapokká fagytak szempilláikon. Leírhatatlan sivár pusztaság vette körül a menetet. S a felhők meg a hófúvás még a kilátást is elzárták. Csúpnán a csajdami vezetők ismerték az utat.

— Innen egyenesen délnek fordulunk, — mondták — s akkor a Naktjuhoz, a „Fekete folyóhoz“, vagy a Tengri-norhoz, a „Mennyei tóhoz“ érünk.

A prior csöndesen, mozdulatlanul feküdt a hordágyon, farkasbőr takarói alatt. A hordozók némelyike már azt hitte, hogy halottat visz. Fölváltásnál, mikor a hordágyat letették a földre, Csangpo Láva megemelte kissé a beteg arcát fedő lágy takarót. Az aggastyán még élt, de öntudatára teljes homály borult. Aznap estefelé egy tágasabb völgyben, ahol silány fű nőtt és vadjakok kiszáradt trágyája hevert szétszórtan a földön, táborni ütöttek. A sátorponyvákat ide-

oda lebegtette és csapkodta a szél. Az állatokat szabadon bocsátották. A férfiak jeget hoztak egy forrás befagyott vizéből. A füstfogókból szürkés-kék füstfelhők szálltak ki s minden sátorban felrakták a lábasokat a tűzre. Akinek nem volt dolga odakünn, az mind bentmaradt a ponyvák védelme alatt. Csangpo Láma és a többi szerzetes a prior mellett helyezkedtek el és sietve jaktrágyaparazsat hoztak a legközelebbi tűzhelyekről.

Bealkonyodott. Teljes sötétség azonban a sűrű felhők és a hófúvás dacára sem állt be, mert holdtölte volt. A kutyák nyugtalankodtak. Morogtak és ugattak. Hirtelen vad üvöltés hasította át a sötétséget. A zarándokok izgatottan figyeltek. Mintha farkasordítás lett volna! A vezetők azonban felvilágosították a nyugtalankodókat, hogy a tangut útonállók szoktak ilyen módon életjelt adni magukról, társaiknak. Az őrség csak úgy taláломra, néhányszor a levegőbe lőtt. Azután ismét elcsendesedett minden és a zarándokokat nem zavarta semmi.

Este elállt a szél és a felhők széteszlottak. A hold elárasztotta fényével a félelmes pusztaságot. Néhány őr bejárta, kikémlelte a környéket, de fekete lovasokat nem látott sehol. A megtisztult levegőben meglátta Csangpo, hogy a karaván ott pihen éppen a három havas csúcshégy lábánál. A prior pedig azt mondta, hogy meghal, még mielőtt átjutnának ezen a hegyen. És amikor Csangpo visszatért a beteghez, átreszketett lelkén a halál közelségének érzése.

Annál jobban csodálkozott hát, mikor a beteg, aki eddig eszméletlenül feküdt, most hirtelen felnyitotta szemét és egy csésze teát kért. Miután azt megitta, így szólt:

— Érzem, hogy ez az utolsó éjszakám. Megérkeztünk már a hegyhez?

— Igen, atyám. A lábánál táborozunk, — felelte Csangpo.

— Akkor érkezett az ideje, hogy elmondjam neked, ami a szívemet nyomja, Sakjamuniról, a Sakják törzséből való bölcsről.

Tekintetét Csangpo Lámára szegezte és folytatta:

— Az a tan, amit te éppúgy, mint a Tasi Láma, a jeholi kolostor összes szerzetesei és én magam ismerünk, csupán elhaló visszhangja annak, amit Buddha prédikált földi vándorlása idején tanítványainak. Nem vetted-e észre már Jeholban és nem sejtetted-e meg most, együttes zarándokutunk alatt, hogy az a vallás, amelyet a kürtök és trombiták hirdetnek kolostorainkban, nem elégíti ki az én lelkemet? Mint prior, nem fordíthattam el tekintetedet templomaink misztikumától s chubilgánjaink szentségétől. De most a halál küszöbén már félelem nélkül meg merem vallani neked, hogy mindaz, amit eddig tanultál csupa üresség és hiú külsőség Buddha hamisítatlan, igaz tanításával szemben.

— Nem érek már rá, hogy Buddha életéről beszéljek neked. A percek gyorsan múlnak s ez a völgy itt, a háromcsúcsú hegy lábánál az én utolsó táborozóhelyem. De annyi időm talán még lesz, mielőtt örökre elaludnék, hogy tanításának legfőbb igazságait közöljem veled.

— Az ő tana a szív és a cselekedet tisztaságának a tana. Akik hallgatták szavát, azoknak lelkébe igyekezett bevésni az embertársaink iránt való könyörület, jóakarat és szeretet érzelmét, továbbá az áldozatkészséget, tisztaságot és a bűn utálatát. Míg mi és összes szerzeteseink úgyszólván magunknak tartjuk meg

az üdvözülés kulcsát, addig Buddha a vízhez, tűzhez és égboltozathoz hasonlította tanát, mint amelynek áldásaiban egyformán részesül a földnek minden fáradt vándora. Ő nem tesz különbséget az emberek között. Azt mondja: Az én törvényem a kegyelem törvénye mindenki számára. A nyomorútlak, a nehézszívűek mind hozzásiettek, amikor felhangzott szava az utcákon és tereken és a fülledt országutakon a Gangesz partja mentén, ahol sötétbőrű emberek vezették elefántjaikat. Az életből vett képekkel és hasonlatokkal világította meg a lét titokzatosságát, azáltal, hogy elvetette a „brahma“-t, az öslényt, tagadta Veda nagyságát és az áldozat hatalmát s lábbal tiporta a brahmin kultusz szőrszálhasogató okoskodásait, mindezzel megnyitotta az üdvösség kapuját minden ember számára.

— Te bizonyára láttad, hogy a mi szentjeink, még az igazszívű Tasi Láma is, milyen különböző mértékkel osztogatják áldásukat császárfiaknak, hercegeknek, koldusoknak és nyomorékoknak. Buddha szemében a legrongyosabb csavargó ugyanannyit ért, mint egy király. Azok a lámpák, amiket a föld hatalmasai gyűjtöttek tiszteletére, mind kialudtak. De az a lámpa, amiért egy szegény asszony utolsó garasát odaadta, egész éjjel fényes lánggal égett.

Gantama Buddha tanítása szerint a születés és halál körforgása szerencsétlenség és az emberek világa a nyomorúság feneketlen mélysége. Az emberek két kézzel kapnak azután, amivel nem bírnak, s mikor végül elnyerik, az nem boldogságot, hanem csalódást és szomorúságot hoz számukra. Minden csak üresség és hiúság. Semmi sem állandó, minden mulandó. Az ember teste is folytonosan változik, nem állandó való-

ság, csupán egy pillanat szülötte a mérhetetlen időben. Olyan az élet, mint a tükörkép. Tova-tűnik, mint villám az égen, habfodor a víz színén. Minden elmúlik, semmi sem örök. A föld, az ég és a pokol mind megsemmisül és ismét megújul abban a körforgásban, amelynek kezdetét és végét halandó meg nem mérheti.

— Nincs gonoszabb valami, mint maga a lét. Ennek ostorától akarja Gantama, a Sakja törzsbéli vezeklő, megváltani az emberiséget. Az ő megváltó útja a születés, betegség, öregség és halál átkain keresztül az én kialvásához, a Nirvánához vezet. Az ember lelke nem él szabadon a halál után, hanem vándorol. Élőlények születnek és halnak és újra születnek a végtelenségben. A lélek-vándorlás átok, amelynek láncát csak Gantama Buddha szakíthatja meg. Az az ember, akit gondok, szenvedések és csalódások kínoznak, maga az oka szenvedéseinek, mert előbbi életében a hiúságnak, bűnnek, gonoszságnak szolgált. Ami az emberből a halál után is tovább él, az jó és rossz cselekedeteinek az összesége, a „karma“. Haladj tehát azon az úton, amely eltávolít az élet gonoszságától és amely a bölcsesség és béke Nirvánájának öröméhez és nyugalomához vezet.

— Az élet teher és szerencsétlenség, amely állandóan megújul a lélek-vándorlásban. Sem ima, sem önsanyargatás nem szabadít meg bennünket tőle, s nem nyitja meg számunkra a Nirvána kapuit. Csak ha követi az *Útat*, akkor juthat el a vándor az élet szeretetétől és az önzéstől való teljes szabaduláshoz. Az *Út* Buddha tana, a négy igazság útja. Tanítani pedig annyit tesz, mint „forgatni a törvény kerekét“, a négy igazság kerekét.

— És most hallgasd meg a négy igazságot a

szenvedésről, annak okáról, annak elnyomásáról és az elmúlásához vezető útról! Vajjon a születés, betegség, öregség és halál nem mindannyian fájdalommal és kinnal teli állapotok-e? Vajjon nem az önámítás, hitetlenség, a mostani és az ezután következő élet szeretete-e az oka minden szenvedésünknek! Nyomd el az életkedvet és megfojtottad a szenvedést! Aki legyőzi önmagában ezt a megvetendő szomjúságot, arról úgy siklik le a szenvedés, mint a vízcspek a lótszlevélről. Aki erényesen és elmélkedve járja az *Utat*, az kimenekül a kísértő Mara szolgaságából. Minden gonosz indulat eltűnik a lelkéből, csak igazságos vágyai vannak önmagát illetőleg s csak részvétteljes, szerető érzései mások iránt. Aki legyőzte a tíz tévedést, az önámítást, a kételkedést, a cselekedetek szolgaságát, az érzékenységet, a gyűlöletet, a földi élet szeretetét, egy jövőendő élet vágyát, a kevélységet az öntetszolgést és a tudatlanságot, — az véget vetett minden szomorúságnak.

— A Nirvána a négy út célja. Ha egyszer átléptél a kapuján, többé nem kell újjászületned. Régi karmád akkor kialudt, mint a lámpa.

— Buddha meghagyta minden sramana-nak vagyis koldulószerzetesnek, hogy sangha-jában, azaz rendjében a saját üdvössége és ellenségeinek a jóvolta legyen törekvéseinek a célja. A sramana-nak részvéttel kell lennie minden élőlény bajai és szomorúságai iránt és osztoznia kell ellenségeinek bánatában. Nem szabad elfelednie, hogy a halandók a folytonos születés, halál és újjászületés által a fájdalom és szenvedés rabszolgaságában sinylődnek. Buddha azt mondja: Olyan a lélek-vándorlás, mint a tenger. Vándorló hullámai a születések. A habfodor a hullám felületén a halandó test. A túlsó part a

Nirvána. Aki oda átjutott, az nem dobátik többé vissza a Sangsarának, a lélekvándorlásnak a tengerébe.

— És azt mondja Buddha: Sohasem lehet gyűlöletet gyűlölettel elfojtani. A gyűlöletet csak a szeretet fojthatja el. Eljünk ezért boldogul, anélkül, hogy gyűlölnök azokat, akik bennünket gyűlölnék. Eljünk gyűlölet nélkül a gyűlölködő emberek között.

— Buddha szemében a halál nem hatalom. A halál az út, amely a nagy békességhez vezet. A halál fölött való bánkódás teljesen földi érzés. Ennek a szomorúságnak a bilincseit is le kell ráznunk magunkról, hogy közelebb jussunk a Nirvánához.

Hallgasd meg egy gazdag kereskedő történetét, aki Buddha idejében egy indiai városban lakott! Sok rabszolgája volt. Leánya, Kisagotami beleszeretett egyikbe s az viszonzta szerelmét. Nagy utat befutottak, míg végre olyan messzire menekültek, hogy le mertek telepedni egy városban, hogy ott kereskedést űzenek, a magukkal hozott pénz segítségével. Az asszony egy fiút szült. Idő múltával elhagyták a várost s tovább vándoroltak. De egy réngeteg erdőben meg kellett állaniok, mert az asszony második fia születését várta. A férfi kunyhót épített számára. Egy este, amikor az erdőbe ment fát hasítani, az asszony hiába várta visszatértét. Aggódo szívvel indult kora hajnalban keresésére s meg is találta, de holtan. Mérges kígyó harapta meg. Az asszony mélységes szomorúsággal indult most útnak, hogy emberlakta helyet keressen. Egyik karján újszülöttjét vitte, másik kezével elsőszülöttjét vezette. Így érkezett egy folyóhoz. A folyó mélysége nem engedte, hogy mindkét fiát egyszerre vigye át. Ezért otthagyta az idősebb-

biket a parton s meghagyta neki, hogy várja meg az ő visszatérését. Azután, karján az újszülöttel, átlábolt a vizen s a csecsemőt egy fa alá tette. Majd visszafordult a túlsó partra másik fiáért. Mikor a víz közepére ért, erős suhogást hallott a feje felett. Hátranézett s rémülten látta, amint egy sas lecsap piciny fiára s karmaival felkapva, magával ragadja a levegőbe. Az anya kétségbeesett kiáltása mit sem használt. Azért visszafordult idősebb fiáért. De ez meg, anyja kiáltásait hallva azt hitte, hogy őt hívja, elébe sietett hát a folyóba. De alig hogy elindult, magával ragadta az ár s vitte egyenesen ki a tengerbe.

— A fájdalomtól szinte fuldokolva indult most az asszony apja felkeresésére, hogy kisdje bocsánatát. Mikor kínosan bevánszorgott szülővárosa kapuján, egy pompás halottasmenettel találkozott. Megkérdezte, kicsoda a halott. És amikor apja nevét mondták neki, eszméletlenül terült el a földön. Egy koldulóbarát látva rettenetes fájdalmát és nyomorúságát, megkönyörült rajta s ajánlotta neki, keresse fel Gantamát.

— Mikor az asszony megtalálta a magányba rejtőzött szentet, így esdekelt hozzá: — Uram és mesterem, vissza tudod-e adni nekem elvesztett szeretteimet? — Igen, — felelte a remete. — Milyen füveket hozzak neked, melyeknek segítségével életre keltheted őket? — Nincs szükségem egyébre, csupán néhány mustármagra. — Vidáman futott el az asszony, hogy megszerezze a kért magokat, ám a mester utána kiáltott: — De olyan házból kell hoznod, amelyből még nem halt el sem fiú, sem leány, sem házastárs, sem apa, sem anya, sem rabszolga. Másképen a mustármag nem hat. — Jó, — felelte az asszony és elsietett. Az első házban, ahová bekopogta-

tott, barátságosan felelték kérésére: — Tessék, itt a mustármag. De mikor aztán megkérdezte, nem halt-e el ebből a házból fiú, leány, házastárs, apa, anya vagy rabszolga, a házbeliék így feleltek: — Mit beszélsz, asszony! Hát nem tudod, hogy kevesen vannak az élők, de sokan a holtak! — Más házakban meg ilyen feleleteket kapott: — Én a fiamat vesztettem el; mi árván maradtunk; a rabszolgám halt meg. — Bármennyit keresett, kutatott, olyan házra csak nem akadt, ahol még senkisé is halt meg. Szomorúan tért vissza a mester kunyhójába.

— Nos, — kérdezte az, — találtál-e mustármagot? — Nem találtam, — felelte az asszony. — Azt mondják, hogy kevesen vannak az élők, de a holtak sokan.

— A mester erre megmagyarázta az asszonynak az ő tanítása mélységes lelki értelmét, megértette vele a földi dolgok múlandóságát és hívságos voltát, mire az asszony az ő törvényében keresett vigasztalást és rálépett az első útra a Nirvánába vezető négy közül.

Az agg prior most lehúnyta szemét és elhallgatott. A megerőltetés túlságosan igénybevette a haldokló utolsó erejét. Kis idő múlva már csak suttogva folytathatta:

— Még sok mondanivalóm volna. De mielőtt még megvirrad az új hajnal, én már átértem a Sangsara tengerének túlsó partjára. Ne engedd, hogy elkápráztassa szemedet a távoli dél hatalmas templomainak fénye. Annak, aki a négy igazság útját járja s forgatja a törvény kerekét, nincs szüksége külsőségekre és dobverők, vagy cimbalmok zajára. Az utadat bevilágító világosság a saját lelkedben égjen. Kövesd Buddha törvényét és a Nirvána megnyílik a te számodra is!

A beteg itt ismét elhallgatott. Hosszabb szünet

után újból felébredt és a szeme csillogott, mikor a következőket mondta:

— Holttestemet ne vitesd hosszú, nehéz utakon át Tasi-lunpoba, ahol a Tasi Láma alussza örök álmát pagodájának aranytetőzete alatt! Nem több a test, mint a fű, amely elhervad a földön. Lelkem a Nirvánába tér örök pihenőre. Cselekedeteim foglalatja, a karma pedig nem hal meg soha. Vidd föl enyészetre szánt testemet a háromcsúcsú hegyre. Annak középső részén húzódik egy sziklás gerinc. Keress ott egy olyan sziklatömböt, amelyről leseperte a havat a szél és amely meredeken emelkedik egy kéken csillogó gleccser oldalán. Ültess ott le, támaszd hátamat egy merőlegesen álló gránitfalhoz és tedd ölembe Sakjamuni szobrát, azt, amelyiknek bronzarca világította meg a lámpák fényében sátramát, pusztákon, hegyeken át. És hagyj ott engem! Ne törődj a hosszadalmas halotti imákkal! Az én holttestemnek egy óra több, mint elég. Ne várakoztasd soká a tovább vágyakozó zárándokokat. A viharok szebb imákat zengenek majd hóborította trónom körül. Arcomat fordítsd kelet felé, hogy a nap fénye sugározza be elszáradt vonásaimat. Ott akarok ülni a jégből való trónmennyezet alatt, hogy leláthassak az útra s áldással kísérek a zárándokokat.

Az öreg ismét elhallgatott. Gyorsan, röviden lélegzett. Balkezét úgy mozgatta, mintha az istentiszteleteken használt csengetyűt tartaná. Homályosodó tekintete kutatva bolyongott köröskörül. Öntudata lassanként elborult. Csak töredezett, alig érthető szavak rebbentek el az ajkáról, Csangpo feszülten figyelt, hogy megérthesse gondolatait.

— Marpo-gumpa, a vörös templom! — — —
Keresd a vörös templomot — — — még senki

sem látta — — — Tibet szívében — — — magas hegyek között. Egy hónap nyugatra, egy hónap délnyugatra — — — karavántempóban. — — — Szegény nomádok — — — senkisémet gondol rájuk — — — menj a nomádokhoz.

Ezzel elhallgatott, mindörökre. Meghalt.

Miután Csangpo Láma kisírta magát, átment a szerzetesek sátrába. Ott ültek mindannyian a tűz mellett és imákat mormoltak. Sagdur Láma, Tundup Láma és még egy harmadik, bementek a halotthoz, hogy virrasszanak és imádkozzanak reggelig. Teljes szélcsend uralkodott, a levegő tiszta volt és a telihold ezüstfehér fénybe burkolta a tájat. A virrasztó szerzetesek ünnepélyes, éneklő hanghordozással imádkoztak szakadatlanul s gyászos mély hangjuk elhallatszott a szomszédos sátrakba is. Ebből tudták meg a még ébren lévő zarándokok, hogy az öreg prior meghalt és lelke a Nirvánába vándorolt.

Csangpo Láma a szerzetesek sátrában maradt, beburkolta magát prémköpenyébe és elaludt. Ez volt az utolsó éjszaka, amelyet a zarándokok között töltött.

A TANGUTOK TÁMADÁSA.

Amint megvirradt, Sagdur Láma kiállt a halott sátra elé s belefűjt a kürtjébe. A szerzetesek most mind odagyűltek az öreg prior köré, aki kőkeményre fagyva, keresztbetett lábakkal, térdére fektetett kezekkel egyenesen ült és egy görbe, nyolcágú koronát viselt a fején.

Bénító hideg volt. Az egész természet megmerevedett és elcsendesült. Egyetlen parány sem mozgott a földön. Csupán a háromcsúcsú hegy körül, amely krétafehéren vált ki a nyugat felé vonuló éjszaka félsötét háttéréből, lebegett valami könnyű ködfátyol, amiről nem tudhatta az ember, vajjon felhő-e, vagy sűrűn hulló hó.

A csend ünnepélyes és nyomasztó volt. A karaván lovait, jakjait és tevéit egy közeli, délre hajló lejtőre vezették s fegyveres emberekkel és kutyákkal őriztették. A kürt szavára felriadt zarándokok a halott sátrához siettek s ájtatos, imádkozó csendben, síri mozdulatlanságban álltak ott.

A három piramis formájú csúcson izzó bíborfény gyúlt ki és az új nap megkezdte útját. A fénymező lassan leereszkedett a hegy oldalán, átölelte a hóval borított medencéket és sziklagerinceket és óriás területű zafirként csillogott a gleccserek keresztbehasadt, merőleges falainak kékesfényű jegén. Egy morénák és törmelék-

kövek közül kiemelkedő fekete sziklacsúcson volt a prior jövődő trónja. Ott várt a holttestre a föltartóztathatlan elmúlás.

A nap keleten a hegyek fölé emelkedett és sugarai bevilágították az egész pusztát, sívár vidéket. Csupán a völgyek és a nyugat felé eső lejtők maradtak továbbra is mély árnyékban. Ilyen sugárzóan tiszta napot, ilyen derült, felhőtlen eget még nem láttak a zárándokok, amióta felértek a Magas Tibetbe. Arra magyarázták ezt a jelenséget, hogy a mérhetetlen havasok hatalmas szellemei jóakarattal és szeretettel fogadják közeledő vendégüket.

Alighogy az első napsugarak érintették a halotti sátort, a halottasmenet már meg is indult. Csupán négy tatár törzsbéli szerzetesből, továbbá Sagdur Lámából, Tundup Lámából és Csangpo Lámából állott. A sátor fedőpokrócait félrehajtották és kivitték onnan az egyszerű, sátoroszlopokból összerótt hordágyat. Azon ült az öreg Jehol-i prior, beesett, elsorvadt arccal, félig csukott szemekkel, cseresznyepiros papi öltönyében, koronával a fején.

Csangpo Láma a nemes papi fejedelemre gondolt, akit valamikor a Sárga templomból kivinni látott, s aki ugyanezekben a sziklákon áttette meg utolsó útját Tasi-lunpo kolostorába. Valami hatalmas belső szózat azt súgta neki, hogy ez a sírkápolna, amely méltóságteljes magasságban és magányosságban emeli hófödte gránitpagodáját a prior fölé, méltóbb lakóhely, mint a legszebb templom, amelyet emberkéz emelt. Hallott róla, hogy a Tasi Láma sírját takaró tetőt aranylemezek borítják. De itt megüvegtisztaságú, átlátszó jégtömegek és fehér hómezők borulnak baldachin gyanánt a prior porhüvelyé fölé! És milyen isteni halotti himnu-

szokat zeng majd nemsokára a vihar nyugvóhelye körül! Az agg szerzetes olyan városba tartja ma bevonulását, amelynek falai rendületlenül állanak az idők végezetéig!

A hét láma közül négyen vitték a halottat, s egyenesen a hegynek ama része felé tartottak, amelyet már alulról kiszemeltek sírhelyül. A többi három lehajtott fejjel lépkedett nyomukban. A csontig ható rettenetes hideg miatt mindannyian juhprém-köpenyt viseltek. Mindegyikük vitt magával egy zacskó cámját is. A távolság nem látszott nagyinak. Délutánra már vissza is érkezhetnek.

De a lámák mongolok voltak. Gyermekkoruk óta megszokták ugyan a fűmezőkön a távolságok megbecslését, ámde itt, ezek között a gigantikus vad hegyek között másképen állt a dolog. Csendes, hó- és felhőmentes napokon oly tisztá volt a lég, hogy még akkor is, ha több napi út választotta el őket valamely hegytől, annak legfinomabb vonalai is kivehetők voltak. És a szédítő magasságok gátolták lélegzésüket is. Miután a ritka levegő szokatlan volt számukra, hamar kifogytak lélegzetükből, s egyre gyakrabban kellett megállaniok és pihenniök.

Valamivel tisztább képet nyertek a távolságról, mikor felértek egy sziklás gerincre és látták, hogy egy befagyott folyó mentén vonuló széles völgy választja el őket a háromcsúcsú hegy lábától. A víz a Jang-cse-kjang forrásaiból táplálkozó folyók egyike volt. Míg az út a völgyben vezetett, sokkal könnyebben haladtak előre. Óvatosan mentek át a jégen, nehogy elcsúszszanak. A túlsó parton azonban meredek ösvény vitt fölfelé. Ez már komoly próbára tette erejüket és kitartásukat.

A halott olyan keményre fagyott, mintha fá-

ből faragták volna ki. De menetközben ide-oda ingott a hordágyon, míg egyszer egyensúlyt vesztett és lefordult a kövek közé. A szerzetesek erre leoldották saját derékvöket, körülhúrkolták azokkal a prior térdét és így a hordágyhoz erősítették. Ezután már mozdulatlanul ült és a hordozóknak nem kellett olyan féltő gonddal ügyelniök az egyensúlyra.

A föld csupasz volt s még jó darab út volt hátra az első hóig. Nehézkes, rövid léptekkel bandukoltak felfelé. Felváltották egymást a hordozásban. Mikor terhükre volt a prém, levetették és ledobták a kövekre. Ott is hagyták. A pihenők meghosszabbodtak. Az idő gyorsan telt. A nap már elhagyta delelőjét. A fáradt szerzetesek letették a hordágyat a lejtőn s elővették cámbazacskóikat. Nem szóltak egy szót sem. Ugyanazon cél felé törekedtek mindannyian. Gondolatuk és tekintetük ott járt a középső gleccser északi oldalán, a fekete sziklacsúcson. Az volt az a hely, amelyet a prior előző este nyugvóhelyéül kijelölt. S ha utolsó kívánságát nem teljesítenék, a hegy szellemei fojtogató hóviharral vetnék magukat az ellenszegülőkre. Pedig micsoda hatalmas szellemek lakhatnak ezekben a sziklákban! Minél inkább elfáradtak a szerzetesek, annál mélyebb tisztelettel adóztak eméretetlen erejű és hatalmú lényeknek. Most már látták, hogy az est beállta előtt nem kerülnek fel a prior trónjához. Azután pedig elkövetkezik az éjszaka, a szellemek ideje.

Újból a tatár lámákra került a tehervivés sora. A másik három előre ment. Mikor a hordozók már jó messze elmaradtak mögöttük, Csangpo megállt Jehol-i társaival és várt. Sagdur Láva vágyakozó pillantást vetett vissza a tábor irányába. A sátrak nem látszóttak.

— Mit gondolsz, visszatalálunk? — kérdezte Csangpót.

— Vissza, — felelte az. — Csak a jégfolyón kell átmennünk és azután a lapos hegygerincen.

— De nemsokára rákköszönt az éjszaka.

— Holdtölte van. Teljes sötétség nem lesz egy pillanatra sem, — hacsak hóvihar nem kerekedik.

— Az idő bizonytalannak látszik. Nyugaton vörös az ég.

— Ne félj, a karaván nem indul el, míg mi vissza nem térünk. Amennyire én ismerem rokonomat, a tatártörzsfőnököt, talán máris lovakat, élelmiszert és tüzelőt küld elének. A tadzsinsurmongolok, akik ismerősek itt a hegyek között s akiknek a tanácsát nekünk is jó lett volna kikérnünk, bizonyára felvilágosítják, hogy a távolság nagyobb, mint aminőnek mi gondoltuk s hogy nem érkezhetünk vissza holnap reggel előtt.

A szerzetesek egy kötömbön ülve pihentek. Szerves életnek semmi nyoma sem volt körülötük. Sem moh, sem zuzmó, sem bogáncs. Csupa kő, törmelék, szikla, moréna, hó és jég mindenütt. Valamivel lejjebb társaik vonszolták magukat és terhüket fölfelé a hegyen. A hordágyon ülő halott minden lépésnél bólogatott, integetett. A vörös szerzetesruhák élesen kiváltak a szürkeköves hegyoldalon. Hogy letompítsák a meredeket s könnyebben haladjanak, zeg-zugos vonalban mentek. Néha meg is kellett kerülniök egy-egy hatalmas tömböt, vagy kiálló sziklacsúcsot. Máskor megcsúsztak egy-egy finomabb törmelékhalmon. Jó volt, hogy a priort ráerősítették a hordágyra, mert különben talán elvesztette volna egyensúlyát, legurult volna a meredeken s meg sem állott volna a jégig. És akkor lemehtettek

volna a lámák utána a völgybe, hogy újra felhozzák onnan.

Csangpo Láma és Jehol-i két társa, türelmesek voltak és megadók. De a tatár lámák, akik csak Ala-sanban, Vang-je-funál ismerkedtek meg a priorral, elkedvetlenedtek, ingerlékennyé váltak s fáradtságuk növekedésének arányában fogyott az önuralmuk. Mikor egy kanyarulatnál ismét megálltak, hogy pihenjenek kissé, már nem olyan tiszteletteljesen tették le a hordágyat, mint azelőtt s nem óvták már annyira a halottat a rázkódtatástól, ütődéstől. Szinte tehetetlenül vetették le magukat a földre, a törmelékekre. Az az orvosláma, aki Csangpót ápolta pusztai farkaskalandja után, panaszra fakadt:

— Nagy út van még hátra föl a sziklafalig. Én már nem bírom tovább.

— Nehéz az öreg, — felelte egy másik.

— Minél magasabbra jutunk, annál nehezebb lesz. Mire célhoz érünk, ólomsúlya lesz.

— Mi értelme is van, ilyen magas nyugvóhelyet választani? Elég fárasztó a zarándokút ilyen fölösleges hegymászások nélkül is.

— Még örülhetsz, hogy nem a háromcsúcs valamelyikének a legtetejét választotta. Bizonyosan azért kívánczozott ilyen magasra, hogy a vadállatok békében hagyják.

— Láttad azt a világosszürke farkast odalenn a jég szélén?

— Láttam. De lefelé futott a völgyben, el a hegytől.

— De visszatérhet. Egyébként olyan magasra úgysem ülhet a prior, hogy a sasok el ne érnék.

— Ostoba beszéd! Mig élt, tökéletesen mind egy volt neki, mi történik majd egykor múlandó testével. Mit bánja ő, akár farkasok tépik szét, akár sasok, vagy keselyűk.

— Ne beszéljetekek ilyen pogány módon a priorról,
 — vágott most közbe a legidősebb négyük
 közül, egy ősz szerzetes. — Jól tudjátok, hogy
 a halott kanpo-láma volt. Ha véletlenül temp-
 lomban hal meg, testét máglyán égetik el és
 hamvát csortenbe helyezik. Felszabadult lelke
 lát és hall bennünket. Óvakodjatok az ilyen
 hiú beszéd-től! A hegy szellemei jóindulattal
 viseltetnek iránta. Türelmetlenségtek magunkra
 vonhatja bosszújokat.

Fölkeltek helyükről és folytatták az utat.

De az orvosláma vonakodott tovább vinni a
 halottat. Fekve maradt. A teher ilymódon még
 súlyosabb lett a többi három számára. Al-
 konyodott. A hegy árnyékai megnyúltak s egyre
 magasabbra hágtak a lejtőn. A nap leszállt. A
 hideg erősödött. Néha robbanásszerű zaj hal-
 latszott, amikor a magasabb régiókban egy-egy
 új repedés képződött a gleccseren, vagy amikor
 meglazult egy-egy kő a vándorok lába alatt s
 gurult lefelé a meredek lejtőn, más köveket is
 magával hurcolva esésében. A kiszögelő sziklák
 között erősen sivitott a szél. A három piramis-
 csúcsra sűrűn hullott a finom, pelyhes hó.
 Tüzessárgán kelt fel a teli hold s ahogy a látó-
 határ felé emelkedett, egyre fehérebbre vált.
 Az alkonyati félhomály rövid ideig tartott.
 Csupán megváltozott a világítás. Az árnyak
 sötétebbre váltak, mint voltak az imént. Csak
 a mélységben fekvő völgyre borult olyan teljes
 sötétség, hogy még a jég is alig-alig villant ki.

Most Csangpo, Sagdur és Tundup vették át
 a terhet. Minden erejük megfeszítésével törtet-
 tek felfelé, hogy végre célhoz érjenek és mielőbb
 visszatérhessenek. Mikor elérték a köves lejtő
 legmagasabb részét, azután már a gleccser északi
 oldalán húzódó sziklás gerincen haladhattak

tovább. A holdfényben még fehérebbnek, ki-
haltnak és halálosan dermedtnak látszott a hó.
A függőlegesen lehasadt jéglapokon a holdfény
reflexe rezgett.

Még mindig nagy út volt hátra a jégfalig. A
hordozók megálltak és lihegve pihentek néhány
pillanatig. Szívük hevesen dobogott. Felemelték
a hordágyat és ismét mentek egy darabot. A
meglazult kövek távolságba vesző dübörgéssel
hullottak alá a mélységbe. Más zaj nem is za-
varta a csendet. A gerinc, amelyen most halad-
tak, úgylátszott, egészen a gleccserig vezet. Itt
már valamivel enyhébb volt az emelkedés. Új-
ból megpihentek, hogy ismét helyet cseréljenek
a többiekkel és tájékozódhassanak. Keményen
és egyenlőtlenül fújt odafönt a szél. Némelyik
szélroham egész hópohelyfelhőt sodort magá-
val. Sagdur Láma tűzfényt vélt látni lent, ke-
let felé.

— Az a tábor, — mondta Csangpo. — Most
már nem vagyunk messze. Még hajnali szür-
kület előtt vissza is érkezünk.

Végre megérkeztek a gleccser oldalán emel-
kedő fekete sziklafalhoz. Itt utoljára tették le a
hordágyat. A fagy feszítő ereje sok helyütt
megrepszttette a gránitsziklát, úgyhogy külön-
böző nagyságú tömbök hasadtak le róla s hul-
lottak a fal aljába. Csangpo Láma kikeresett
közülök egyet, amely alkalmasnak látszott a
prior trónjaul. Felülete síma volt s két oldalt
előugró sziklatömbök védték.

Ide vitték a halottat s úgy ültették, hogy
háttal a sziklához támaszkodott s arca keletre,
a felkelő nap felé és a zarándokok útjára né-
zett. A hold rávilágított sápadt vonásaira. A
koronát ráerősítették a fejére és a bronz Buddha-
szobrot mellé helyezték.

A hat szerzetes most leült egy sorban előtte s mégegyszer végigmormolta a halotti imákat. Hirtelen heves szélroham sivitott át a fejük felett. A prior köpenye meglibbent. Olyan volt, mintha maga az öreg élt és mozgott volna. Az utolsó szolgálat, amit mellette végeztek, nem sokáig tartott. A fagytól és szélről szinte megdermedve keltek fel helyükről s indultak sietve vissza a táborba. Előbb azonban szétütötték a hordágyat, mert a sátoroszlopokat bot gyanánt használhatták a további úton.

Elkészültek ezzel is. Még egy utolsó pillantást vetettek a Jehol-i priorra. Milyen rettenetes egyedüllétnek kellett őt most átengedniök! De hiszen halott! És a nap másnap reggel mintegy királyi trónon ülve találja őt. Profiljának árnyéka élesen rajzolódott ki a sziklafalon. A lassan szitáló hó fátyolt borított köré s fehér kendőt terített a vállára. Milyen gyönyörű halotti leple lesz, ha a havazás jobban megindul! Lehet, hogy a hó annyira betemeti, hogy sem a nap, sem a vadállatok, sem a sasok nem akadnak reá, míg el nem érkezik a tavasz, amely megolvasztja a hópelyheket, kitakarja őt, hogy aztán ott üljön trónján, koronával a fején, a kihalt pusztaságban.

Alighogy a hat szerzetes lefelé indult, a völgyből lőnyerítés hangzott fel. Megálltak és hallgatóztak.

— Úgy-e megmondtam, hogy a mieink lovasokat küldenek elénk! — kiáltott fel Csangpo. — Ezek az ő lovaik. A mi felkeresésünkre jönnek.

— De akkor miért nem gyújtanak tüzet a völgyben? — kérdezte Tundup Láma. — A tűz fénye megmutatná a hozzájuk vezető utat.

— Nincs odalent egyéb, csak kötörmelék és jég.

— Hozhattak volna magukkal jaktrágyát a táborból.

— Talán csak most érkeztek a hegyhez s még nem értek rá tüzet gyújtani.

Ebben a pillanatban az orvosláma futott feléjük alulról, a lejtőről. Olyan gyorsan jött, amennyire lélekzete csak engedte.

— Mi történt? — kérdezte Csangpo.

A láma elfulladva dadogta:

— Tangutok!... Tangutok!

— Hol? — kérdezték a többiek.

— Ennek a lejtőnek az aljában... lent a völgyben, a befagyott folyó mentén. Amint ott lent feküdtem holtra fáradva és fagyva, alulról lódobogást és emberi hangokat hallottam. Felkeltem és megpróbáltam áttekinteni a sötétséget. Kezdetben nem láttam semmit. De kis idő múlva három különböző helyen sötét árnyak jelentek meg. Aprók, mint a pontok. És fölfelé haladtak a meredeken.

— Hogy tudod, hogy tangutok? — vetette közbe Csangpo.

— A lovaikat lent hagyták a völgyben. Három csoportra oszolva indultak erre föl. Minden csoport négy, puskával fölfegyverzett emberből áll. Ha a mieink volnának, jelt adtak volna valamilyen, tűzzel, puskalövéssel vagy kiáltással. Láttam, mint csillogott fegyverük a holdfényben. Gyorsabban kapaszkodnak fel a meredeken, mint mi; látszik, hogy szokva vannak hozzá. Azt a kötörmelékes utat, amelyen mi feljöttünk ide, mindkét oldalon meredek sziklafalak szegélyezik. Számunkra nincs más út lefelé, mint az, amelyen feljöttünk. És ugyanezen az úton jönnek a tangutok fölfelé.

Az öreg láma rákezdt az Om mani padme hum mormolására. A fiatalabbak vacogtak a hidegtől és a félelemtől. Csangpo Láma körül nézett, nem akadna-e mégis más, lefelé ve-

zető út. De a meredek sziklák és jégfalak a menekülés minden útját elvágta.

— Osonjunk oda ahhoz a sziklafalhoz, ahonnan szabad kilátás nyílik a hegyoldalra, — javasolta az orvosláma.

Odaérve látták, hogy a tangutok már megtették a fele utat felfelé.

Az így télen szokatlanul csendes, szél és felhőmentes idő úgylátszik végére járt. A nyugati szél ismét előkerült és füttyülve, sivítva vágatott végig a meredek sziklafalak között. Hatalmas hófelhőket sodort magával, úgyhogy néha pillanatokra elfödte az egész környezetet. Időnként a holdat is eltakarta egy-egy sötét felhő, mely mint a gyors vitorlás úszott tova az égboltozaton. A felhőzet egyre sűrűsödött, összetorlódott, kavargott s nemsokára már csak pillanatokra bukkanhatott elő mögülük a hold. Kis idő múlva aztán sűrű tömör szürkesség fődte be az egész eget és a sötétség fátyla borult a tájra. Keményre fagyott jeges hógömböcskék tömege zúdult az évezredek viharaitól, hófúvásaitól vert, mosott sziklákra. A szerzetesek egy óriás kiugró sziklafal mellett bújtak össze. Az orvosláma kissé távolabb ült és félhangosan töprengett:

— Odalenn a táborban van ezüst, juh, jak, ló és teve bőven. Mit akarnak hát tőlünk, szegény lámáktól, akiknek összes vagyónk az a ruha, amit a testünkön hordunk? És hogyan akadhattak ránk ebben a hozzáférhetetlen vadonban?

— Én megmondom neked, testvér, — felelte Csangpo Láma. — Nem akarnak a tangutok sem tőled, sem a többi szerzetestől semmit. Csak engem, senki mást, csak engem akarnak ők. Hogy miért? Hát azért, mert gazdag hercegnek a fia vagyok. A Kék-tavon átélt kalandom meg-

mutatta, hogy kivetették rám hálójukat, mert úgy gondolják, hogy elfogatásom esetén fejedelmi váltságdíjat zsarolnak ki értem. Akkor túljártam az eszükön. Kicsaltam közülük néhányat a jégre, amely még nem szilárdult járhatóvá, én magam meg az egyik lovukon elmenekültem. Láttam és hallottam, mennyire dühöngtek azután rászede-tésük miatt. Attól a naptól fogva tudtam, hogy ezentúl nyomomban lesznek. Mióta felkerültünk Tibet magas hegyei közé, nem volt nap, hogy fel ne bukkantak volna valahol a távolban. És mikor nem mutatkoztak, akkor is követtek és megfigyeltek bennünket. Türelemmel várták, míg elérkezik az idejük. És most ezen az éjszakán ütött számukra az óra. Meggondolatlanság volt tőlünk fegyveres kíséret nélkül feljöttünk ide.

— Hogy tudhatták, hogy mi éppen ide a hegyre jövünk a prior holttestével?

— Van szemük! Nap-nap után látták karavánunkban a hordágyat, s abból tudták, hogy valamelyik előkelő emberünk beteg. Mert más, egyszerű zarándokokat nem visznek hordágyon még halálos betegen sem. Rákötözik egy tevére. Sőt valószínűleg még arra is rájöttek, hogy a beteg egy láma. Elárulta ezt a trombita és a kürtszó, főleg pedig múlt éjszaka a halotti imák mormolása. Ebből aztán már bizonyosan tudták, hogy az előkelő láma holttestét valami nyugodalmas helyre viszik, s ahány láma csak van a karavánban, az elkíséri utolsó útján, tehát ott lesznek én is.

A havas jégeső alábbhagyott. Az óvatosan fel-felé kúszó árnyékok most már egészen közel érkeztek. Fekete alakjuk éles, sötét foltokat rajzolt a fehér hótakaróra. Csangpo Láma csendesen suttogetta:

— Ha egyedül volnék, megpróbálnék elme-

nekülni, úgyhogy a prior trónja mellett felkúsz-
 nék a hozzáférhetetlen hómezők és gleccserek
 közé. De miután ti nem bírtok oda követni
 engem, kötelességem, hogy veletek maradjak s
 engedjem magam elfogatni. Mert ha engem meg-
 fogtak, akkor titeket szabadon bocsátanak. Mond-
 játok meg a törzsfőnöknek, hogy a zarándok-
 menet egyetlen egy napig se késlekedjék miattam!

Alig ejtette ki Csangpo az utolsó szót, mikor
 egy ember kanyarodott fel a szikla mellett.
 Vállán puska, kezében kivont kard volt. Csangpo
 felállt s nyugodtan elébe ment. A férfi úgy
 meglepődött, hogy majdnem hanyatesett. Kard-
 ját csapásra emelte. Utána még négyen kúsztak
 elő a sziklatömb mögül. Azonnal felhangzott
 megszokott harcikiáltásuk.

— Kit kerestek? — kérdezte Csangpo a tan-
 gutok saját tibeti nyelvén.

Mikor ezek látták, mint reszket a többi hat
 összekuporodott fegyvertelen szerzetes a félelem-
 től, megnyugodtak és suttogva tanácskoztak egy-
 mással. Aztán előlépett az első tangut és így
 felelt:

— Csangpo Lámát keressük.

— Én vagyok. Kezetekbe adom magam, de
 a többieket engedjétek szabadon.

— Te parancsolsz itt, vagy én? Egyikötöknek
 sem szándékozunk levágni a fejét. Jöjjetek enge-
 delmesen le velünk a völgybe. Útközben maga-
 tokra vehetitek eldobott prémjeiteket. Aki azon-
 ban menekülni próbál, azt azonnal lelőjjük.
 Előre, vörös vampirok! Siessetek! Lenn a völgy-
 ben majd lóra ülhettek. Az éjszaka még nagy
 utat kell megtennetek. Csak azt ne képzeljétek,
 hogy barátaitok, a mongolok, segítséget küldhet-
 nek számotokra a táborból. Mi itt jobban ismer-
 jük a vidéket, mint a ti nyomorult zarándok

népségtek. Drága árat fizethetnek majd kiváltásokért. Különösen ezért a Csangpo Lámaért, aki törbe merte csalni embereinket a Cso-ngombo jegén.

— Om mani padme hum, om mani padme hum, — mormolta reszkető hangon az ősz láma.

— Hallgass, vén róka! — kiáltott rá az első tangut, aki valószínűleg vezetője volt a rablóbandának.

A szél ezalatt felfokozódott a rendes téli viharok erejére. Mintha szárnyas lovaktól vont, acélkereű láthatatlan kocsik repültek volna át sebes iramban a sziklák és kőfalak között. Fűlsiketítő zúgás viharzott át a földön, a hó egyre sűrűbben hullt, fehér szőnyeget borított a lejtőre és fehér süveget rakott a hegycsúcsokra. A mongol szerzetesek és a tangut útonállók időnként már-már fuldokoltak, összehúzódtak, fejüket lehorgasztották s kezüket arcuk elé tartották. Az erős zúgás közepett felhangzott a vezető hangja:

— Adjátok le, úgy mint megegyeztünk, a két puskalövést. Ha eljut hangjuk ebben az időben hozzájuk, megértik belőle, hogy a zsákmányunk biztos helyen van.

Eldördült a két lövés. A hang beleolvadt a vihar zúgásába. A főnök parancsokat osztott ki emberei között. Egyik tangut vezetőként ment legelől. Utána a hat szerzetes, majd Csangpo Láma és leghátul a főnök. A többi tangut a kis csoport két oldalán haladt.

Lassan mentek előre a behavazott sziklán, a laza kővek között. Egyszer egyik, majd másik esett el, mikor belépett egy-egy hóval telt lyukba. A meredek hegyoldalon csakúgy siklottak lefelé s alig bírták fékezni a veszedelmes iramot. A szerzeteseket úgy megbénította az ijedség, hogy

a menekülésre még gondolni sem mertek. Csangpo Lámának pedig állandóan legalább két tangut volt a sarkában. Ő sem próbált menekülni, főleg azért, mert tudta, hogy a többiek drágán fizetnek meg minden ilyen próbálkozását.

A hótömegből most öt új árny került elő. Az útonállók másik csoportja. Kis idő múlva felbukkant a harmadik is. Ott, ahol a foglyok felmenet ledobták prémjeiket, kis pihenőt tartottak. Lerázhatták a havat köpenyeikről s magukra vehették azokat. A főnök ezalatt új rendeleteket adott ki. Tíz tangut parancsot kapott, hogy vesse le a szerzeteseket a völgybe, ahol felnyergelt lovak várnak rájuk. Valamivel feljebb a befagyott folyó partján egy ember várakozott a parancsnok lovával és még öt másikkal.

Ezért, mikor a kis csapat leért a völgybe, két részre oszlott. A parancsnok öt emberével balra a völgyben felfelé vezette Csangpo Lámát. A többiek jobbra, lefelé mentek foglyaikkal. Mindannyian jól ismerték azokat a mellékösvényeket, amelyeken elkerülhetik a zarándoktábort és a fegyveres őrseget és amerre, egy kis kerülővel észak felé, hazajuthatnak a saját völgyükbe, sátraikhoz.

Mikor a parancsnok elért kíséretével, várakozó lovaihoz, ráparancsolt Csangpo Lámára, üljön fel az egyikre, egy hosszúszerű, élénk, izmos kis hegyi lóra. Csangpo észrevette, hogy erősen meghúzták a nyeregövet, a kantárt eloldották és egy hosszú kötelet erősítettek rá. Nyilvánvaló volt ebből, hogy a lovát egy tangut lovas vezetni fogja. Mikor már fent ült a lovon, lábait finom, puha bőrszíjakkal odaerősítették a ló oldalához. Ilymódon lehetetlenné tették, hogy egy őrizetlen pillanatban leugorják a nyeregből és a hófúvás védelme alatt elmeneküljön.

Még nagyobb biztonság kedvéért hátrakötötték a kezét is és övében viselt kését elvették tőle. A mögötte lovagló tangutok viselték a felelősséget azért, hogy ki ne szabadíthassa magát kötelékeiből.

— Nyeregbe! — kiáltotta most a parancsnok — és előre!

A tangutok ötven voltak, mert az, aki előbb a lovakra vigyázott, a nagyobb lovascsapathoz csatlakozott, ahhoz, amely valamivel lejjebb készülődött induláshoz. A kantárra erősített kötele maga a parancsnok vette kezébe, hogy az értékes foglyot állandóan biztonságban tudja. A többi négy tangutnak mellettük és mögöttük kellett elhelyezkedni.

A hó sűrű tömegekben söpört keresztül a völgyön, melynek meredek sziklafalain megtört a szélroham ereje.

Éppen indulni készült a csapat, amikor három puskalövés hangzott a befagyott víz túlsó partjáról. Egyik az öt tangut közül hátravetette fejét, két karját a levegőbe emelte és egy kiáltással leesett lováról. Ugyanakkor valamivel távolabb a völgyből, a nagyobb lovascsapat tartózkodási helye felől több lövés hallatszott. Majd ismét újabb lövések és vad harci kiáltások. Néhány gazdátlan tangut ló jött át vágatva a befagyott folyón, úgyhogy lábuk nyomán magasra felporzott az apró jégtörmelék. Csangpo azonnal megértette az összefüggést: megérkezett a mongol fegyveresek csapata! Egy pillanattal később, mint kellett volna.

Azt azonban csak évek múlva tudta meg, hogyan kerültek a mongolok oda. Úgy történt, hogy a zarándokok lovai közül néhány eltévedt a tábor körül elterülő vadonban. Egy pásztor, aki felkeresésük végett bolyongott a környéken,

véletlenül megpillantott a távolban egy körülbelül húsz emberből álló lovascsapatot, amely tehervivő- és nyergeslovakkal haladt a völgyben lefelé, a folyó irányában. A páásztor rejtekhelyéről jól megfigyelhette őket s látta, hogy annak a lejtőnek a lábához tartanak, melynek felső részén a prior trónja áll. Ezt a helyet minden mongol ismerte. Hisz mostantól fogva az szent sírhely volt, amelynek lábánál ájtatos imával hull a földre minden zarándok. Azt is látta, hogy a tangutok megálltak a völgy egy kanyarulatában, amelyet kiugró sziklatömb rejtett el a szerzetesek szeme elől. A nap leszállt és az egyre sötétedő alkonyatban a páásztor nem tudta követni a lovascsapat további mozdulatait.

Erre nekiindult s futott, amennyire csak lábai bírták, vissza a táborba, berohant egyenesen a tatár törzsfőnök sátrába és elmondta a látottakat. Óriási fölindulás! Azonnal behívták az utakat jól ismerő tadzsinur mongolokat és mozgósították az egész fegyveres őrseget, egy kicsiny csoport kivételével, melynek a tábor védelmére ott kellett maradnia. Ugyanakkor kitört jégesővel és hófúvással a vihar. Ilymódon nyílt harcra alig kerülhetett a sor. A mongolok, akik még a nagy khánoktól örökölték híres bátorságukat, ezúttal rejtekhelyekről is megtámadhatták a tangutokat. Hátrahagyták lovaikat, nehogy azok nyerítése elárulja őket s ők maguk óvatosan leosontak a völgybe, egészen a folyó partjáig. A tangutok lovainak nyerítését közvetlen közelségben hallották. Hangokat és kiáltásokat is hallottak, mikor a tangutok foglyaikkal leértek a lejtőn. De látni mitsem láttak a sűrűn hulló hó miatt.

Igy történt, hogy véletlenül csupán három mongol került a Csangpo Lámát körülfogó kis

csapat közelébe. Rejtekhelyükről látták, mint kötöznek valakit egy lóra. Ez a valaki tehát fogoly és az ő emberük. A tangutok különben is könnyen felismerhetők voltak puskáikról. A mongolok meggyújtották puskájuk gyutacsát és lőttek. Csak egy lövés talált; egyik tangut holtan bukott le lováról. Ebből tudták a többi mongolok, hogy a küzdelem megkezdődött, mire ők is tüzelést indítottak a nagyobb csapat ellen. A tangutok látva, hogy túlerővel állanak szemben s a helyzetet semmiképen sem bírják áttekinteni, legtanácsosabbnak látták visszavonulni a harctól. Villámgyorsasággal lóra kaptak s örült sebességgel vágattak át a völgyön.

Mikor a tangut parancsnok meghallotta közvetlen közelében a lövéseket s látta, mint bukik le egyik embere lováról és mikor meghallotta a másik csapat felől hangzó lövéseket is, tudta, hogy most ugyanolyan csapdába került, mint aminőt ő készített a szerzetesek számára. Ellenállást kifejezni akkor, amikor sejtelve sincs az ellenség erősségéről s amikor a mongolok odaát talán százan is lehetnek, dőre dolog volna. Egy pillanatig sem tétovázott mit kell tennie. Ha neki és három emberének sikerül megmenekülnie s a foglyot magával vinnie, akkor mégis csak elérte merész vállalkozása célját. Ilyen időben, rejtett, kerülő utakon el kell kerülnie valamiképen hazájába, mert ezeken az ösvényeken a mongolok nem merik követni őket. Mit bánja ő, ha egy vagy több embere meg is fullad útközben! A többi mégis csak hazatalál.

Ezért, abban a pillanatban, amikor embere halálos lövéssel lebukott lováról, fölkiáltott:

— Előre! Amennyire csak megbírja a kantár! — ezzel sarkát a ló oldalába vágta s mint a szélvész repült át a völgyön, szorosan fogva a

Csangpo lovához erősített kötelet. Mögölte a három tangut ostorcsapásokkal űzte tovább a foglyot vivő lovat.

A hóvihar, amely az imént olyan végzetes helyzetbe sodorta a tangutokat, most védelmükre szolgált. Alig emelték ki a száguldó lovak patáikat a hóból, máris új hó töltötte be és simította el lábuk nyomát. Ehhez járult még az éjféli sötétség, amelyet alig enyhített a sűrű felhőkön itt-ott átsugárzó holdfény.

Mihez fogtak ezalatt a mongolok? Mindenekelőtt a tangutok által otthagyt, félholtra rémült hat szerzetest kérdezték ki, akik látva, hogy a veszedelem elmúlt, lassankint megnyugodtak. Elbeszéltek, hogyan kerültek a rablók kezébe és elmondták azt is, hogy a támadás voltaképpen Csangpo Láma elfogatására irányult. Emlékeztek arra is, hogy Csangpót valamivel feljebb vitték, az ott készenlétben álló lovakhoz. A mongolok most már tudták, hogy Csangpo abban a kis csapatban van, amely az első lövések halatára fölfelé vágatott a völgyben.

Gyors tanácskozást tartottak. Miután sikerült elfogniok a tangutok néhány gazdátlanul maradt lovát, s hozzávettek néhányat a magukéból is, elhatározták, hogy tizenöt ember, a tadzsínurok vezetése mellett utánuk lovagol.

Azok elindultak. Keményen vágattak. Vágattak egész éjszaka. Nyomokra nem akadtak. A hó örvénylett körülöttük. A nyugati szélvihar teljes erejével csapott arcukba. Ellovagoltak meredek terrasszokra hasadt hegyek alatt, melyeknek felületén úgy sodorta le a szél a havat, hogy az mint egy sátorfedél borult a fejük fölé.

Majd két völgy találkozási pontjához értek. Egyik nyugat, a másik északnyugat felől húzó-

dott. A tadzsínurok behúzták lovaik kantárát s intettek a többieknek, hogy álljanak meg. Azután mindannyian leszálltak s alaposan megvizsgálták a talajt. A nyugati völgy felé nyomnak híre sem volt. Észak felé azonban egyik mongol három vagy négy párhuzamos mélyedést talált egy helyen, egy majdnem a levegőben függő terrassz védelme alatt.

— Erre lovagoltak fel, — mondta a mongol. — A tatár törzsfőnök, aki maga is ott volt a kis üldöző csapatban, úgy rendelkezett, hogy folytassák az utat ebben az irányban. Ismét lóra kaptak tehát és vágattak tovább. A pára már egész felhőket alkotott a lovak előtt. Itt-ott összeszűkült a völgy, és a legmélyén húzódó folyót jég borította. A jégen nem látszott semmi nyom. A mély hó mint a hullámozó víz örvénylett a lovak lába körül. Később újra tágult a völgy. És ők csak vágattak tovább. Lónyerítés nem hallatszott semerről, sem más zaj, csak a vihar zúgása és saját lovaik tompa dobogása a kemény havon, vagy a szélről tisztára söpört kötörmelékeken.

A hó eltakarta a kilátást. De már hajnalodott és így a nyomkeresés könnyebbre vált. Jobbról elhaladtak egy mellékvölgy mellett, amely teljesen jelentéktelennek látszott és jég sem fődte. A fővölgyben folytatták útjokat. Ismét keskeny szorosba jutottak, amelynek mélyén tömör jégpadról húzódott függőleges sziklafalak között. A szűk nyíláson kettőzött erővel nyomult be a szél és a jégfelületet tükörsimára söpörte. Néhány ló meg is csúszott rajta és elbukott.

— Állj! — kiáltotta most az egyik tadzsínur-mongol és leszállt lováról. Jól megvizsgálta a jeget a két part között. Most már teljesen világos volt.

— Erre nem lovagolt senki, — mondta aztán,
— A legcsekélyebb karcolás sincs a jégén.

— Akkor azon az északról jövő mellékvölgyön mentek át, amelyet elhagytunk, — vélte a tatár törzsfőnök és tanácskozott a vezetőkkal.

A kis csapat megfordult és most a saját útján láthatta, milyen hamar eltűnt a lovak nyoma a hóban. A mellékvölgy bejáratánál balra fordultak és felkanyarodtak észak felé. Néhány órai lovaglás után meg kellett állaniok, hogy lovaik kiliheghessék magukat kissé. Szegény állatok szinte megdermedtek a hidegtől és szélről, s szőrükbe mélyen belerakódott a hó.

Újabb tanácskozás után a tadzsinnurok megállapították, hogy miután a tangutok sátrai és legelői a Sárge-folyam forrásainak környékén vannak, amely innen messze keletre van, előbb utóbb vissza kell térniök oda. Mivel pedig most nyugat és északnyugat felé lovagolnak, azután félkörben észak, északkelet, majd kelet felé kell kanyarodniok, hogy meglehetősen távolságban elkerülhessék a zarándokok cirkáló őrszeit. A tadzsinnurok ezért úgy vélték, hogy a menekülők éppen erre vehették útjokat, s hogy ők, az üldözők, helyes nyomon járnak.

Hogy miképen folyt le a mongolok reménytelen kutató útja a számtalan irányba ágazó völgyek labirintusában, sziklák és hegyek között s zúgó viharok közepette? Hogyan bírták ki ők maguk és lovaik étlen, szomjan, csontig fagyva napokon, éjszakákon keresztül abban a dermedtő hidegben? Hogy miután minden keresésük hiábavalónak bizonyult, s miután saját nyomukat is eltakarta a hó, visszataláltak-e a táborba, ahol a prior meghalt? És hogy rengeteg veszedelem és megpróbáltatás után miképen folytatták útjokat a zarándokok? . . .

Mindez nagyon hosszú história!

De most egyelőre ne veszítsük el Csangpo Láma nyomát.

Kivánni sem lehetett a mongoloktól, a végtelen puszták fiaitól, hogy ravaszságban töltegyenek a tangutokon, a hegyek népén. A terrasszok alatt talált mélyedéseknél még jó nyomon jártak. A négy tangut csakugyan arra lovagolt foglyával. De azután? Hogy jöhettek volna rá a mongolok, hogy valamivel feljebb a völgyben, ott, ahol a szelek és hófúvások lekeresítették a terrasszt, a menekülők fellovagoltak annak a tetejére és onnan kerülő úton lekanyarodtak egy nyugatra húzódó völgybe! A tangut parancsnok jól tudta, hogy a mongolok minden fegyveres lovasukat összeszedik és a hóvihar elmúltával, mikor a lónyomok ismét előkerülnek, napokon, sőt ha kell, heteken át kutatják a vidéket. Biztosra vette, hogy ha a fegyverviselésre alkalmatlan férfiak és asszonyok folytatják is zarándokútjokat, a többiek azonban mind ott maradnak, míg Csangpo Lámát vissza nem kapják. Ezért határozott úgy, hogy napokig nyugatra tart, mielőtt északra, majd keletre kanyarodnék hazája felé, ahonnan aztán megbízható követek útján szándékozott kicsikarni Erke Norvo Khántól a Csangpo Láma értékének megfelelő váltságdíjat.

Egyre tovább és tovább haladt tehát kis csapatával nyugat felé, míg a völgy kisebbre és kisebbre zsugorodott s végül apró völgytorkolatok tömkelegébe olvadt.

Az éjszaka elmúlt s új nappal virradt. Csangpo Láma összezúzottnak, holtra fáradtnak érezte magát. Estefelé elállt a hóvihar. Napnyugtakor a tangutok egy sziklás szoroson vezették át foglyukat. Nyugatra, ameddig a szem elláthatott,

nem látszott más, csupán behavazott síkok és hegygerincek.

A lovascsapat megállt. A parancsnok kelet felé nézett, majd gúnyosan kiáltott fel:

— A cselünk sikerült! Még alkonyat előtt feltétlenül elvesztették nyomunkat. Nyugodtan kereshetünk magunknak éjszakára pihenőhelyet. Fődolog a tűz. Szárított húst hoztunk magunkkal. Hajnaltól aztán továbbmegyünk. Addig kell nyugat felé haladnunk, míg nyomunk felkutatása teljesen lehetetlenné nem válik üldözőink számára.

A tangutok most lépésben haladtak tovább, hogy megfelelő nyugvóhelyet keressenek.

Csangpo félig eszméletlenül ült lován. A borszíjak mélyen belevágódtak bokájába és csuklójába, s fölsebezték azt annyira, hogy lába és keze teljesen érzéketlenné vált. Csak egy gondolat foglalkoztatta. Az éjszakai táborozás. Most azt tehettek vele, amit akartak, csak egyszer már megmozdithassa tagjait, kinyújtózhassék a földön és aludhasson. A virrasztás és a fáradtság teljesen kimerítették.

— De várjatok csak! — gondolta magában. — Egy kis pihenés után visszatér az erőm! Azt hiszitek, hogy engedelmesen itt maradok hatalmatokban! Azt hiszitek, hogy engem is eladhattok, mint valami rabszolgát! Gondolatban már számlálgatjátok a váltságdíjul kapott ezüstöket. Jobb lesz, ha ehelyett az órákat számlálgatjátok, ameddig társaságotokban maradok! Az útonálló, akik nyugtalanítják és kirabolják a jámbor zarándokokat, nem különbek a vadállatoknál. Már pedig, aki a vadállatokat pusztítja, az nem vét Buddha törvénye ellen!

Eszébe jutottak a prior utolsó szavai a nomádokról és a Vörös-templomról, egyhónapi út nyugatra és ugyanannyi délnyugatra.

— Követem tanácsát! Eddig még helyes az útirány. Hadd ringassam őreimet teljes biztonságba. De amikor arra a pontra érünk, ahol ők északkelet és kelet felé kanyarodnak, akkor elérkezett az én óráim!

Míg ezt elgondolta, nem sejtette, milyen rettenetes kalandok és fáradságos küzdelmek várnak rá a hatalmas, tibeti pusztaságban.

TARTALOM:

	Oldal
Pekingben	I
A nomádok földjén	18
Tűz a pusztában	31
A Jehol-i kolostorban	43
A zarándokok útrakelése	51
A sivatagban	67
Homokfőrgetegben	78
Farkasok	103
A Százezer kép temploma	129
A Kék-tó	136
A remeték	144
Egy őrült halála	163
A törzsfőnök folytatja elbeszélését	182
Csembe elbeszélése	189
Csangpo Láma kalandja	209
A prior utolsó útja	222
A tangutok támadása	241

RUDYARD KIPLING:
HÁROM KÓPÉ
 FORDÍTOTTA: BENEDEK MARCELL

PÓLYA TIBOR NYOLC
 ILLUSZTRÁCIJÁVAL

Úgy a diák, mint a felnőtt, akiben még megmaradt valami a *diákból*, gyönyörködve fogja olvasni *Kipling*: A három kópé-t. A diákok egyszerűen kijelentik, hogy a történet pompás! S ha véletlenül az iskola padjai között eszükbe jutnak az angol kollegáik csínytevése, kénytelenek lesznek elfojtani fel-feltörő kacagásukat. Kipling ugyancsak büszke lehet a sikerre, amellyel visszaadta az angol diák beszédét, érzését és gondolkodását.

Kipling ismeri az angol diákot, kívül-belül mindent ismer. Sokan élénken emlékeznek gyermekkorukra; de a legtöbben idealizálják ezt az időt, ami természetesen rontja a tökéletes kép értékét. Bámulatos emlékezőtehetségével visszaidézi saját iskolás éveit, a maguk valóságában. Látja az angol diák kifogyhatatlan rátermettségét a csínyre és korlátolt rátermettségét az engedetlenkedésre, durvaságát szóban, tettben, amit mindenütt letompít valami finom, ösztönszerű tapintatosság. Kipling regénye valóságos értekezés az angol diák sztratégiájáról és taktikájáról: tisztelet az intézet vezetői és megvetés minden más tekintély iránt, tisztelet mindenféle testitrening és tökéletes közömbösség a szellemi iskolázódással szemben! Ezek jellemzik az egész könyv hangulatát. Kipling megtanította angol honfitársait, hogy Mathew Arnold *barbárjait* hogyan nevelik. Nemcsak *leír*, hanem *védelmesz*; az egész mű — a sorok között — az iskolai módszert magasztalja, ahogyan ez a metódus a jellemet neveli. Tökéletesebb munkát nem adhatnánk a pedagógus és az ifjúság kezébe.

A regényt Benedek Marcell ültette át nemes patinájú magyarsággal.

KOMÁROMI JÁNOS:

ESZETAMÁS

A MEZITLÁBASOK
EZREDESE

Komáromi János ebben a regényében a kurucvilág ezerszínű fénnel csillogó dicsőségét, szomorúságát, örömét, reménykedését és gyászát bontogatja élénk, mintha egy régi, drága arannyal, piros és fekete selyemmel hímezett kendőt teregetne széjjel. Legendaszerű erővel kelti életre a legendás idők magyar vitézeit, bújdosó szegénylegényeit, a magyar hősök, bújdosók, vitézek, mártírok és szentek küzdelmes szenvedéseit.

Nem krónika és nem regény tulajdonképpen; a hősköltemények színességével, biblikus hittel és régi balladás erővel megírt éposz ez a könyv, a kuruc világ éposza bronzba öntött alakjaival, ezer színben ragyogó magyar tájaival és olyan igaz, történeti levegővel, mely Komáromi János új regényét a legjobb magyar könyvek sorába emeli. Izgalmas történet, mely rendkívüli időkben, bújdosótáborokban, drámai erővel robbantja ki a maga korának szikrázó lelkesedését, szerelmét és szenvedéseit. Megírása magyar tett volt. Nem adhatunk volna szebbet, lelkesebbet, gyönyörködtetőbbet és izgalmasabbat ennél a könyvnél. Erejében, szépségében és hatásában messze kiemelkedik a mai időkhöz fölül és az elmúlt idők életrekeltségével messze a jövőbe, a jövő időkbe mutat.

CHARLES SEALSFIELD TOKEAH

FORDÍTOTTA
TELEKES BÉLA

Charles Sealsfield, a rejtélyes életű németamerikai regényíró egyik legfőbb értéke, hogy új utat jelent az indián romantika elbeszélőinek sorában. A vad nyugat s a prairiek világának exotikuma egész sereg író fantáziáját izgatta, de Charles Sealsfield közöttük az első aki nemcsak fantasztikusan romantikus történetet, izgalmas hajszákkal teli történetet keresett a vörösbőrűek és fehérek egymással való küzdelmeiben, hanem igazi indulatokat és jellemeket s ellenállásának formájában mély igazi költői szépségeket. Egyik legtökéletesebb alkotása Tokeahról, a fehér rózsáról szóló regény, mely együtt adja e harcos indián romantika minden izalmát s az igazi művészi regény minden értékét. Egy fehér leány története ez a könyv, akit csecsemőkorában rabolnak el a vörösbőrűek s fejedelmük hajlékában él majd kétévtizedig. Sok költői értékén és izgalmas történetén kívül még szebbé teszi a regényt a valódi történelmi háttér, mely a regény eseményeit a világ-történelem perspektívájába állítja bele. A Tokeah-t az ifjúság számára *Telekes Béla* ültette át ismert költői munkásságának minden finomságával és szépségével.

F. MARION CRAWFORD

A BIZÁNCI RABSZOLGALÁNY

FORDÍTOTTA POGÁNY KÁZMÉR

F. Marion Crawfordot, a Magyarországon kevésbé ismert amerikai író klasszikusai közé sorozza az amerikai irodalom. Crawford történelmi író, aki időben és térben rendkívül széles területen mozog, ma a középkori Konstantinápoly palotái közt, máskor a múlt század Rómájában, ismét máskor a mai Londonban él, de mindenkor egyforma erővel érzékíti meg a kor lelkét és levegőjét. Roppant egyszerű és biztos eszközökkel dolgozik, nem mozaikot rak össze, hanem széles sikokból nagy koncepciókat épít, melyeknek épületén sehol semmi rés, hiány vagy zökkenő, az egész roppant egységesen, tömören s monumentálisan hat. Mint elbeszélő Crawford rendkívül élénk, plasztikus és szellemes, mint stilisztizta finom, erős és előkelő.

„A bizánci rabszolgalány“ a haldokló konstantinápolyi császárságnak és a felkelő török félholdnak azt a nevezetes korszakát varázsolja a jelenbe, amikor a keleti császárságban apák és fiúk egymást taszították le a trónról, versengő velencei és génuai hadak küzdöttek a hatalomért, az ország nagyjai dús tivornyák mámorában igyekeztek felejteni az aggodalmas jövőt s mindközben az ázsiai partokra emelt szablyával, a biztos győzelem kárörvendő vigyorgásával állt a kegyetlen török. Ebben a forró, nyomasztó levegőben virágzik ki az okos és bátor velencei harcosnak, az ifju Carlo Zenonak s a szép Arethuxának ezer akadályon győzedelmeskedő, gyönyörű szerelme.

Crawford regénye fiatal lányoknak, de felnőtteknek is tömördek tiszta élvezet forrása.

A színben gazdag és elbeszélésben lendületes amerikai író művét Pogány Kázmér dolgozta át az ifjúság számára nagy megértéssel és művészi gondnal.

KURD LASSWITZ:
K É T B O L Y G Ó N
 FORDÍTOTTA BÁLINT LAJOS

A két bolygó a *Mars* és a *Föld* s a két bolygó lakóinak egymáshoz való viszonya ennek a hatalmas regénynek témája. A marslakók a Földet tizezer évvel megelőző kultúrájukkal, tökéletes technikai berendezkedéseikkel érkeznek meg a földre s itt diadalmasan lesznek urai egy időre mindennek. Kurd *Lasswitz*, aki a német fantasztikus regényirodalomnak egyik legszívósabb és legérdekesebb egyénisége, nem a harcra helyezi a fősúlyt, hanem egy egyszerű társadalmi regényt ír, tele igazi nagy izgalmakkal és feszültségekkel, mély és nagy gondolatokkal, amelynek eseményeit itt a földön a hirtelen átalakulási viszonyok, a Marson pedig az ottani más életviszonyok és társadalmi berendezkedések határoznak meg. Egy csöndes kis szerelmi regény is meghúzódik ez események között, nem több és nem hiányosabb, mint amit az ifjúság kezébe adni szabad s mégis minden egyébbel együtt, ami alkalmassá teszi, hogy a felnőttek számára is vonzó és nagyon lebilincselő olvasmány legyen. Kurd *Lasswitz* igazi gazdag fantázia, mint regényíró és meseszöví is s ugyanolyan mértékben, mint e százféle tudományos hipotézissel alátámasztott jövőbeli kép elképzelője. Nemcsak azt állítja valamiről, hogy így lesz, hanem mindig azt is, hogy *miért* lesz így s mégis mindezt úgy tudja elmondani, hogy a valódi mély szenzációk izgalmasságával és lebilincselő tulajdonságával érdek.

HÍRES IFJÚSÁGI KÖNYV!

ADALBERT VON CHAMISSO

SCHLEMIHL PÉTER CSODÁLATOS TÖRTÉNETE

FORDÍTOTTA BÁLINT LAJOS

ZÁDOR ISTVÁN
NYOLC EREDETI LITOGRÁFIÁJÁVAL

Chamisso mesemondanivalóját az emberi természet külső és belső világában keresi meg, s az eladott s visszaszerzendő árnyék históriájában olyan szimbólumot talál, amely a legmaibb hajlandóságú irodalomban is ugyanolyan értékes és érdekes lehetne. Chamisso nagyszerű érzékenységgel és mértékkel tudja ez árnyékjelképet az igazi művészi mese ama hátárán tartani, ahol a szimbólum nem olcsó és józan allegória csak, de nem is csupán semmiből szőtt ábránd, hanem valami, aminek nincs ugyan pontosan megfogalmazható körvonala, de súlyát és jelentőségét mégis mindenki érzi és érzi vele együtt azt az erős filozófiai mondanivalót, amelyet a költő ezzel a szimbólummal együtt hoz. A Péter Schlemihl kétségtelenül nemcsak egyik legismertebb meséje az irodalomnak, de egyik legművészebb is.

ASSISI SZENT FERENC VIRÁGOSKERTJE

*

FIORETTI

*

FORDÍTOTTA KAPOSY JÓZSEF

VÉGH GUSZTÁV
TIZENNYOLC ILLUSZTRÁCIÓJÁVAL
ÉS CÍMLAPJÁVAL

A *Fioretti* az a könyv, melyet *ifjak* és *felnőttek* egyaránt lelki gyönyörűséggel olvashatnak. Minél többször lapozgatunk benne, annál inkább szembeötlenek azok a szép részletek, melyek egész lelkületünkre mély hatással vannak. Amily kedves könyvünk a biblia, éppoly kedves könyvünké válik a *Fioretti* is s mindig újból és újból átérezzük szépségeit, magasztos eszméit. A középkori olasz irodalom legszebb és legelterjedtebb termékeként szerepel ez a könyv, melyet ma már minden európai nyelvre lefordítottak.

